

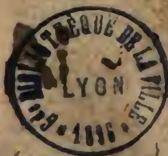
IOANNIS BODINI,
ANDEGAVENSIS,

DE MAGORVM DÆMONOMANIA, SEV DETESTANDO Lamiarum ac Magorum cum Satana commercio,

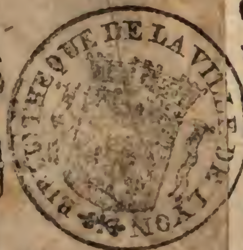
LIBRI IV.

RECENS RECOGNITI, ET MVLtis in locis à mendis repurgati.

ACCESSIT
EIVSDEM OPINIONVM IOANnis Wieri confutatio, non minus docta quam pia.

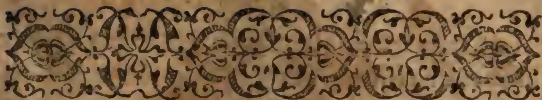

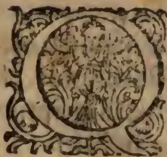
FRANCOFVRTI,
Typis Wolffgangi Richteri, impensis omnium hæredum Nicolai Bassæi.

M. DC III.

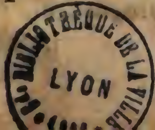

CLARISSIMO VIRO ET DOMINO CONSVLTISSIMO, D.

Christophoro Thullensi, Equiti, Domino Cæliano, primo Præsidi Parisiensis Parlamenti, & Consiliario in priuato consilio Regis.

VOD tibi, Clarissime vir, hoc munus exhibeo, non ideo facio, vt mea erga te obligatione solutus sim, sed potius vt hoc documento testatum faciam, quantum in summa illa Iustitiæ schola, cuius tu caput es, & in qua optimam meæ ætatis consumpsi partem, didicerim: vbi melius quam vsquam alibi vera legum iurisque peritia, & iustus decisionum, quas omnes à seculo Doctores tradiderunt, vsus videtur, auditur, atque cognoscitur ex principum, qui in Europa sunt, oratorum concertationibus, summorum Iurecoss. collationibus, sententiisque optimorum iudicum: quibus plane modis germana iustitiæ species velut meridiana luce aperitur, cum voluptate eorum & vtilitate incredibili, qui ita

diſcunt narrare docte, ſapienter expendere & ſublimes quæſtiones iuris in ſingulis cauſis argute ſoluere cum in hoc aut in illo foro, tum in toto conſeſſu Iudicum & cauſidicorum illius Parlamenti, omnium quæ Sol in omnibus orbis terrarum imperiis & Rebuſpubl. viderit illuſtriſſimi. Nam in eo demum vera prudentia (quam optime ducem lucemque humanæ vitæ appellaueris) perdiſcitur, quum digito commonſtrantur & oculis tanquam in excelſo theatro ſpectandæ proponuntur actiones abſtruſiſſimæ, περιξικοπίαι, arteſque hominum vel aſtutiſſimorum, quas nulla hominis vita (vt fuerit longiſſima omneſque terras peragrauerit) fuiſſet compertura. Et quamquam in elegante illo Iuſtitiæ templo ſpectatiſſimus eſt ſplendor atque amplitudo ſingularum ipſius partium, refulget tamen in capite ipſius maxime: vt quod alios ad tantum honoris faſtigium prouectos ſuperauerit literaturæ humanæ ſcientia, infinita memoria hiſtoriarum omnium, & diligentia ad iudicandas partium lites incredibili, quæ certiſſima ſingulorum Iuriſprudentiæ capitum peritia coniunctæ ſunt. Hęc autem non eo dico, vir clariſſime, vt decantem laudes tuas, cum iam in alio argumento verſer: Etſi lex ait, Præſidem prouinciæ non grauate ſuas laudes audire oportere, & plurimum quoque intereſt Reipubl. vt veræ illuſtrium virorum laudes paſſim exarentur incidanturque ad horum exemplum, illorum incitamentum, & imita-

imitationem omnium: cum alioqui eorum honor, qui virtutem colunt, minime flagitet, vt ad illustrationem sui laudibus extollatur. Atque hoc quidem ipsum de te fuissem facturus, cum quia me honoris leges religioque obstringunt propter singularia tua in me beneficia, (officia enim cur dixerim? quæ apud te non sum promeritus) tum quia bonos omneis, qui literas humaniores colunt, singulari studio semper prosequutus es. Sed hoc in alium locum reiicio, & dignius argumentum. Mihi satis est in præsentia, si munusculum hoc tibi obtulero: quod si grato animo acceperis, confido, si quis adhuc mihi restabit maleuolus, eum maiore saltem vsurum cautione atq; prudentia, quam ille nuper vsus est, (nomen reticeo, vt honori ipsius consulam) qui libellum suum contra libros de Republica à me in lucem editos dicauit Regi. Nam simulatque animaduertit Rex hominis calumnias, in vincula rapi iussit, decretum subscripsit manu sua, & pœna capitali indicta cauit ne venumdarentur libri. Euasit tamen hac lege, vt honorem quem sublaturum putabat redderet: qui homo si iudicio magis valuisset, par supplicium fuisset meritus, ac olim de pari munere à Ptolemæo Philadelpho Ægypti Rege Zoilus reportauit. Equidem spero, neminem contra hoc opus scripturum esse, nisi qui Magus sit patronus causæ suæ: quem ego si percepero, verbum illud DVBITO, quod in permultis huius regni partibus magna vo-

ce aduersus homines Magicarum artium suspectos sine alia contumeliæ formula procul exclamari solet ad amolienda ipsorum carmina & maleficia, illud, inquam, verbum in eum hominem adhibebo. Laoduno, 20. Decembr. M. D. LXXIX.

Tuus humilimus studiosissimusq; seruus Ioannes Bodinus.

IOAN-

IOANNIS BODINI IN LIBROS DE MAGORVM DÆMONOMANIA

PRÆFATIO.

IVDICIVM *contra Magam mulierem latum, ad quod vocatus fueram pridie Calend. Maias 1578. mihi occasionem scribendi præbuit, vt argumentum de Magis, quod omnibus summe admirabile, non paucis incredibile videtur, illustrarem. Istius Magæ nomen erat Ioanna' Haruilleria Verberij ad Compendienses nata, necis multis hominibus pecoribusq; oblata accusata: quod maleficium etsi primo negabat pertinacissime, post sermones tamen subinde commutatos animi nutantis indices sine quæstione & equuleo confessa est. Agnouit quoque, se diabolo (qui specie hominis atri apparebat staturam humanam excedentis atrisq; vestibus induti) inde à duodecimo suæ ætatis anno fuisse oblatam à matre dicente, se cum primum nata esset filia, eam illi quem nominabat diabolum spopondisse: illum promisisse, optima fide curaturum esse se & beaturum filiam: ipsam ex illo tempore Deo renuntiasse, operamque diabolo addixisse, rem cum illo iam tum habuisse, & exinde ad ætatem vsque illam, qua capta fuerat, (erat autem fer-*

me quinquagenaria) in eo consortio perrexisse. Addidit præterea, diabolum se cum ipsa annueret, ilico sistere eodem amictu & specie, qua primum se exhibuerat, ocreatum, instructum calcaribus, accinctum gladio, equo præ foribus exspectante, quem equum nemo præter ipsam animaduerteret: eumq́ interdum ita rem cum ipsa habuisse, vt maritus ipsi ad latus cubans nihil perciperet. Quamuis autem ex communi sermone omnium pro infami Saga haberetur, rusticiq́ ægre impediri possent, ne ipsam tradendam igni manibus Iudicum adimerent: (grauiter enim metuebant, ne mulier ista effugeret.) Antequam tamen ad ferendam capitis sententiam veniretur, Consilio placuit, in natalem illius pagum Verberium mitti, & in vicos alios, in quibus habitauerat, vt de illius vita amplius cognosceretur. Itaque compertum est, illam ex eodem crimine ante annos triginta virgis fuisse cæsam, & matrem igni damnatam ex Aresto Curiæ Parlamenti sententiam Iudicis Sanlisiani confirmante: nomen suum sedemque tegendis facinoribus mutare solitam, vbique tamen magicarum sortium euictam esse. Quapropter videns illa se teneri maleficij, dari veniam sibi postulauit, & rerum gestarum se finxit pœnitere, licet maleficia quamplurima à se perpetrata, quæ ante confessa fuerat, pernegaret. In postremi tamen homicidij quod commiserat confessione perstitit, se pulueres quosdam à diabolo præparatos in eum locum iniecisse, qua transiturus fuerat is, qui filiam ipsius pulsauerat: alterum verò quem non oderat illac transeuntem acerbo dolore per totum corpus illicò affectum esse: Cùm autem vicini omnes qui in

illum

illum sortium coniectarum locum ingressam viderāt, hominem animaduerterent tam repente cum morbo conflictari, eos inclamasse fuisse magicas sortes ab ea immissas: ideóq; sanitatem eius spopondisse, & durante morbo languentem hominem curauisse. Adhæc confessa est se die Mercurij antequàm prehenderetur orauisse diabolum, vt decumbenti homini restitueret valetudinem, quo renuente & negante posse fieri, se cum diabolo expostulasse quòd semper ipsam falleret, atque mandauisse ne se ampliùs inuiseret: respondisse diabolum se deinceps non esse venturum, & biduo pòst hominem exstinctum esse: itaque se confestim in arcam illam vbi comprehensa est abdidisse. Qui consilio aderāt, dignam quidem morte esse iudicabant omnes: sed quidam natura mitior & procliuior ad misericordiam satis arbitrabatur fore si vitam finiret laqueo: alij verò cùm detestabilia malefica istius crimina, tum supplicia æquè diuinis ac humanis legibus instituta expēdentes, vniuersamq; totius Christiani orbis consuetudinem iam olim in florentissimo hoc regno obseruatam, censuerunt damnari & viuam igne cremari oportere: quæ sententia lata & sine prouocatione pridie Calend. Maias effecta est, instante D. Claudio Dofæo Regis apud Ribemontium procuratore. Pronuntiata condemnatione, eadem confessa est se à diabolo in Magarum cœtus exportatam esse, postquàm certis pinguibus ab eo traditis delibuta esset, & tanta leuitate tam procul agitatam vt defessa planè & quasi confecta ex labore esset: in illis cœtibus permagnam hominum turbam vidisse, atrum hominem in excelso positum, trigenarium fermè, quem vocabant Belzebub, adorantium,

deinde verò inter se coeuntium: hoc facto Principem concionem apud ipsos habere vt fidem in ipsum habeãt, se vlturũ inimicos omneis ipsorum, & ipsos deniq; beaturum. Rogata an non daretur pecunia, respondit non dari: & opilionem quemdam imbricariumq; tectorem Genlisianum magicæ artis incusauit, confessáq; resipuit à peccatis suis & veniam à Deo postulauit. Nobis autem placuit librum hunc componere, quem Dæmonomaniam Magorum inscripsimus à furore manico, quo diabolos miseri prosequuntur, vt omneis qui ipsum viderint commonefaciat, & quasi digito spectandum ante oculos monstret, nulla esse crimina quorum tam horrenda sit constitutio, quæ tam graues pœnas mereantur, aut quæ ad hæc proximè videãtur accedere: præterea vt iis respondeam qui modis omnibus in illud incumbunt, vt libris palàm tueantur magos, adeò vt Satanas eos inspirasse promulgandis tam bellis libris & in suam nassam videatur perduxisse. Talis fuit Petrus de Apono medicus, qui persuadere volebat nullos esse spiritus, cùm tamen posteà fuerit comprobatum eum fuisse Magorum omnium quos habebat Italia facilè principem. Sed ne cui mirum videatur quod dico, homines existere à Satana subornatos, qui scribant, propalent, doceantq; id omne quod de Magis prædicatur fabulosum esse, memorabile exemplum afferam, quod Petrus Mamorius in libello de Lamiis, de M. Guilhelmo Linensi Doctore Theologiæ annotauit accusato Magicarum artium condemnatoq; duodecimo die Decembris 1453. Hic ergo cùm resipiscentia tandem afficeretur, confessus est se per noctem cum Magis aliis persæpe deportatum esse, vt diabolum adoraret modò humana specie,

modò

modò hircina conſpicuum, & religioni toti renuntiaſſe. Quinetiam penes ipſum inſtrumentum obligationis cõtracta cum Satana fuit deprehẽſum, quo ſpõſiones reciproca continebãtur: inter alias autem hæc, Doctorem obligatum eſſe vt publicè cõcionetur quicquid de Magis prædicetur fabulã eſſe, non poſſe fieri, nullam fidem ſermonibus iſtis haberi oportere: atque his concionibus augebatur mirum in modum Magorũ numerus & ſe confirmabat, dum ab illis perſequendis ceſſarent Iudices. Hinc certè apparet Satanæ ex omnibus ordinibus & conditione qualibet ſuos eſſe fideles adminiſtros: quemadmodum Cardinalis Beno, Platinaq́ſcripſerũt complures eſſe Papas, Cæſares, & alios Principes viros, qui ſe à Magis ineſcari paſſi ſunt, tandemq́ miſerrimè à Satana deturbari: & Toleti quoq (vbi Magorum ſchola habebatur olim) nunquam exiſtimaſſet quiſquam eos homines eiuſdem criminis affines eſſe, qui effuſè ridebant ſi quando quæſtio de Magis haberetur, totius coronæ riſum ſuis vrbanis dictis ſalibusq́ commouebant, conſtanter affirmabant fabulas eſſe, ἀδύνατα, itaq́ frangebãt & mitigabant Iudicũ animos vt magi omnes euaderent: prout nuper Alciatus fecit, Inquiſitoris offenſus facto: quòd in Pedemontana regione Magos amplius centum comburi curauiſſet. Queritur Bartholomæus Fayus quæſtionum Curialium Præſes in ſuis operibus, quod conniuentes multi Iudices non fuerint auſi Magos igni addicere, vt Parlamentum omnibus ſeculis & aliæ gentes qualibet factitarunt, id cauſam maximis calamitatibus quas Deus immiſit attuliſſe. D. verò Auentonius Conſil. in Parlam. Pictonum præſes deinde factus (cui in Pictonicis honoribus ſucceſſit Saluertus) Magos

Magos

Magos 4. viuos Pictauij cremari iussit anno 1564. neglecta ipsorum prouocatione, affirmans indignè factum quòd aliquot Magi antè ad prouocationem ipsorum fuissent absoluti, qui ex eo tempore totam regionem contaminauerint, populumq́ seditionibus mouendis excitatum inflammauerint: Etsi multa homicidia carminibus suis sortibusq́ cõmissa fatebantur, ideoq́ iudicatum in ipsis (vt lege damnatis) iubebat fieri nihil obstãte appellatione, quia plus est, ait lex, occidere veneno quàm gladio. Ac Magorum quidẽ impunitas quæ fuit illis temporibus, admirabile ipsis in regno hoc attulit incrementum, quò omni ex parte confluxerũt, Italiaq́ maximè: inter quos Neapolitanus quidam existit Conseruator dictus, Magorum princeps, & rebus gestis plus satis celebratus. Ex eo verò tempore ita perrexerunt, vt Cenomannus ille Magus Triscalanus, cùm iudicio capitali in ipsum lato veniam hac lege impetrasset si indicaret conscios, dixit in hoc regno supra cẽtum millia Magorum esse, idq́ fortasse falsò, vt impietatem suam tanta comitatus frequentia eleuaret. Quocunque modo res habeat, non mediocrem numerũ indicauit: sed huic rei tam bene prouisum est vt plerique omnes euaserint, licet confiterentur execrãda scelera quibus Cœlum ipsum inficitur, & quibus exacerbatus Deus summisit terribiles persequutiones, prout lege comminatus fuerat se eos populos exterminaturum qui Magis vitam permitterent. Quamobrem Augustinus in libris de ciuitate Dei testatur omnes sectas, quæcunque tandem fuerint, supplicia in Magos decreuisse. Epicureos solùm excipio, quos Plutarchus in libro de Oraculorum defectu, & Origenes contra Celsum Epicureum

l. 1. C. de malefic.

Leuit. 20.

curcum scribens resellerunt, eosq; sequuti Academici, Iamblichus, Porphyrius, Proclus, familiæ Epicureorum fundamenta euerterunt. Etsi iam satis Aristoteles Metaphysicis suis principiis ea conuellerat necessaria, concludens argumentatione totidem cœlos esse quot sunt intelligentiæ mouendis cœlis, aut intelligentes spiritus: has autem intelligentias à corporibus separatas esse: Angelosq; ita moueri in cœlesti motu, vt anima hominis in humano motu. Ex quibus verbis demonstratur planè quæstionem de Angelis dæmonibusq; Physicè tractari non posse, eosq; non mediocriter falli qui negant posse id nunquam fieri quòd est natura ἀδύνατον. *Nam tactus, motus, & locus (si Physicè egeris) corpori solùm conueniunt, idq; in corpore: verumtamen ex rei veritate (quæ sibi semper & vbiq; constat) de tactu quoque, motu, & loco fatendum est eos spiritibus æquè ac corporibus conuenire: quod Aristoteles de Angelis aut intelligentiis cœlos mouentibus in Metaphysicis demonstrauit. Quamquam Plutarch. & Apuleius testes sunt Aristotelem scripsisse quod nusquam in libris qui ad manus nostras peruenerunt offenderis (amplius enim dimidia parte desideratur de scriptis illius) mirari Pythagoricos si qui homo inter mortales exstet qui nunquam Dæmonem cognouerit. Idemq; Aristoteles Thasium quendam à se visum narrat, cui indesinenter spiritus specie humana adhærebat, quam nemo alius quàm ipse cerneret: hoc autem Magorum omnium commune est. Et nuper etiam Franciscus Picus Mirandulanus Princeps à se visos fuisse scribit Magos Sacerdotes duos, quibus duo Hyphialtæ muliebri specie comites aderant, eosq; amplius*

Arist. lib. 4. & 6. φυσικῆς ἀκροάς.

Metaphys. lib. 8.

Plutarch. lib. de Dæmon. Socratis.

Apul. lib. de Dæmon. Socrat.

libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων.

plius

plius quadraginta annis ad muliebre consortium succubis istis abusos esse: prout antè confeßi sunt quàm traderentur igni, & nos suo loco ostendemus. Ibidem quoque scribit Aristoteles Æolidum insularum vnam admirabilibus tympanorum cymbalorumq; sonis & cachinnationibus personare nemine comparente: quod etiam non rarò in locis compluribus ad Septentrionem fieri narrauit Olaus, & in Atlante monte Plinius Solinusq; testantur. Hi autem sunt Magorum cœtus & saltationes cum spiritibus impuris ordinariæ, vt quæstionibus innumeris fuit confirmatum. Eodem libro ait Aristoteles Tenæ in Thessalia fuisse Sagam, quæ conceptis verbis circulisq; ductis basiliscum incantabat: quæ efficacitas non à natura est, vt suo loco demonstrabimus, sed à vi & facultate spirituum: qui spiritus (Aquinas inquit) non possent facere actiones insolentes illas quæ cernuntur oculis, nisi in loco essent vbi suas actiones exhibent. Absurdum enim profectò fuerit, si Angelis mouentibus Cœlos à quibus separati sunt tactum locum motumq; tribueris, quod Peripatetici omnes, Academici, & Stoicum Hebræis & Arabibus statuerunt: spiritibus verò per elementa fusis easdem proprietates ademeris. Hæc autem eò pertinent, vt non ij solùm informentur qui credunt vnum esse Deum, & plures intelligentias (quæ duo ab Aristotele demonstrata vniuersa Scriptura sacra confirmauit) sed vt aliorum quoque barda & torpentia ingenia reuincātur. Etsi non est propterea singularum actionum quas Dæmonum intellectus parit reddenda ratio, quod nemo homo præstare potest: nam quisquis rationem omnium rerū explicare posset, is Deo qui nouit omnia,

lib. 6. Physic. & 8. Metaphysic.

foret

foret persimilis. Quemadmodum autem Deus ita vt est à nemine cognosci aut comprehendi potest, nisi idē qui sic cognoscit & comprehendit sit Deus: quia non potest is qui essentia, potestate, amplitudine, æternitate, sapientia, & bonitate infinitus est ab alio cōprehendi, quàm qui fuerit infinitus, infinitum autem nihil est nisi vnus Deus: ita etiam confiteamur necesse est Deum solum posse rationes rerum omnium exponere. Infinitate enim scientiæ opus est, quæ neque in hominibus, neque in angelis, neque in re vlla creata potest subsistere. Ideoq; Aristoteles Methaphysicorum primo de spiritibus agens intelligentibus fatetur eam esse humanæ mentis imbecillitatem vt cognoscere nequeat veritatem, eoque pacto καθόλου cernit ignorantiam omnium, nec videt ἐν μέρει suam, cùm eodem libro dicat vbi non est ratio ibi non esse inuestigandam rationem. Hæc illius verba, quæ Plinius libro 37. naturalis historiæ capite quarto imitatur dicens: Non vlla in parte ratio, sed voluntas naturæ quærenda. Indignum verò sermonem philosopho, eorum quæ videntur causas si ignorabuntur negari potius, quam ignorationem humanam profiteri. Atqui laus nūquam maior Deo tribuitur quàm si propriam ignorationem fateamur: contrà verò iniuriam Deo facimus nisi tenuitatem ingenij nostri agnoscimus. Quamobrem post omnes sermones à Iobo & amicis vltro citroq; habitos, factaq; Dei in disceptationem reuocata, cùm veritatem sibi videretur attigisse, Deus visione apparens effari cœpit in hanc sententiam: Quis ille ignarus homo est qui sermonibus suis inanibus obscurat opera excelsi? tum de cœlorum altitudine agens, magnitudine, &

lib. 4. 6. & 7. Metaphysic.

motu

motu admirabili, de vi astrorum, de Cœli in terram legibus, de terra aquis innitente, de aquis in medio mundo pendentibus, aliisq́ miraculis quæ ante omnium oculos versantur, scientiam humanam docet ignorantia abundare. Multi scientiæ primas tribuunt Aristoteli, quem certè multa nouisse constat, sed ne millesimam quidem partem rerum naturalium tenuisse. Etenim Hebræi omnes philosophi & Academici ostenderũt eum nihil vidisse ἐν τοῖς νοητοῖς, & naturalium quoq́ pulcherrimas non paucas ignorasse. Verbi gratia, ne Cœlorum quidem cognouit numerum in Scriptura decem aulæis tabernaculi (quo figurabatur mundus) adumbratum, & his verbis expressum: Cœli sunt opera digitorum tuorum: vt tam deni Cœli quàm digiti intelligerentur (alibi enim Scriptura semper opera manuum Dei nominauit) quod omnes Philos. & Mathematici nesciuerunt donec à Ioan. Realmontano fuit demonstratum. Imò ne Planetarum quidem ordinem didicit Aristoteles, aut vnicũ astrorum motum, qui Venerem Mercuriumq́ supra Solem collocauit, contra quàm à Ptolemæo pòst fuit ostensum. Sed ne ad res altas semper contendamus, aut ex Aristotele veritatem Dæmonum earùmve rerum quæ naturã superant sciscitemur, bonam rerum naturalium partem videmus ipsi fuisse incognitam, vt maris salsuginem, quam Mirandulanus Princeps (qui Phœnix sui temporis dicebatur) soli Dei prouidentiæ tribuit. Origo tamen fontium quam statuit Aristoteles magis est absona, cum dicit ex putrefacto in terræ specubus meatibusq́ aere progigni fontes: maximæ enim & inexhaustæ scaturigines fontes, & perennes riui sunt, nec totus aer corruptus

R. Maymoni lib. 2. More nebocim.

ruptus qui in mundo est centum annorum spatio eam aquã generaret, quæ vel vnico die profunditur. Hebræi verò Philosophi ac imprimis Solomo docuerunt, vt venas humani corporis ab hepate, sic aquas orbis nostri à mari proficisci. Quinetiam sæpenumero in natura rerum effecta cernuntur præter omnem rationem naturæ consequentia: vt à niue (quæ aqua glaciata est) terram calefieri sementémque contra iniuriam gelu conseruari, à pruina (vt est frigidissima) torreri segetes, & aduri tanquam in furno pampinos: quamobrem Festus pruinam à perurendo arbitratur dictam, Ioan. Picus in position. *neque scriptura sancta inter admirabilia Dei opera hanc quoque reticet Psalmo 147. Qui dat niuem, inquit, sicut lanam, & pruinam sicut cinerem spargit: quem locum Buchananus sic interpretatur.*

Qui niuibus celsos operit ceu vellere montes,
Densas pruinas cineris instar disiicit.

Et Beza,

Qui couure les monts & la plaine
De nege blanche comme laine,
Et qui vient la bruine espandre
Tout aussi menu comme cendre.

Hi verò insigne illud miraculum non attigerunt: bene autem pars lanarum nigra est, & pruinæ cum cineribus nulla interuenit similitudo. Quamobrem non incommodè hoc pacto verteris.

Qui niuibus campos refouet ceu veste iacentes,
Torret pruina, ardente vt foco, pampinos.

De iride quoque Albertus Aristòtelis errorem demonstrauit negantis de nocte conspici. lib. 1 sentent. q. 3. *Hoc enim planè falsum est, ac proinde rationem Aristotelis vt alie-*

 nam

nam à ratione atq; veritate concidere: cùm eodem argumēto fo: et necessarium vt nubes omnes vnius coloris essēt. Taceo mille naturæ miracula, quorū obscuræ sunt adhuc & ignotæ causæ: quæ Cardinalem Cusanum virū suis temporibus insignē, & ante hunc Cardinalem Bessarionem adduxerūt vt Aristotelis doctrinam velut variam, & ambiguam, & incertam perstringerent. Inter alios verò Cardinalis de Alliaco defendit rationibusq; certis confirmauit, nullam exstare in Aristotele demōstrationem necessariam præter eam, quæ demonstrauit, vnicū esse Deum & alias perpaucas quas idē annotat. Æternitatis verò mundi demonstratio, quam Philosophorum primus & solus Aristoteles tuebatur, plena est ignorātiæ: quod Plutarchus, Galenus, Stoici, & Academici docuerunt, & ipsi Epicurei ludificati sunt. Ex Hebræis quoq; Rabbi Maymon, (qui ob præstantiā doctrinæ aquila magna vocabatur) doctissimè ostendit Aristotelis demonstrationē ἐν τοῖς ἀδυνάτοις *reponendā esse, itemq; Philoponus libris quatuordecim quos Græcè de eodem argumēto scripsit contra Proclum Academicum planè dignos qui donētur sermone vernaculo. Aquinas deniq; demonstrationem illam accipi non posse argumentis aliis docuit, quæ in præsentia vt annotata alibi præteribimus. Quid verò, quòd ipse Aristoteles sicubi offendit locum vnde se ipse nequiuit expedire, tam bellè agit Oedipodem, vt nemo ipsius mētem diuinare possit? Demonstrant illud caput primum Physicæ & liber de anima, vbi Scotus inter argutos philosophos locum non postremum obtinens rationes contrarias Aristotelis & pugnantes inter se annotauit: & quibus alij corruptionem animæ tentarunt eruere, vt Aristotelis ipsius tempore*

Plut. lib. περὶ τῆς ἐν τῷ τιμαίῳ ψυχογονίας. Galen. lib. de placit. Hippoc. Plut. in Placitis philos. Plato in Timæo.
Philopon. lib. 14. contra Proclum, Lucret. & Plut. in placit.
lib. 2. more hannebocim.
lib. 2. dist. 1. q. 3.
lib. de methodo historiarum. c. 6.

pore

pore Dicæarchus, Atticus Epicureus, Aphrodiseus, Simō Portius & Pomponatius: alij verò, vt Theophrastus, Themistius, Philoponus, Simplicius, Thomas, & ipsi quoq; Arabes, & Mirandulanus princeps immortalitatē eius confirmarūt. Auerroes enim ex iisdem locis vnitatem humani intellectus non dubitauit asserere. Quibus ex rebus statuimus elegantia naturæ arcana ab Aristotele non fuisse visa; quod veteres quoque obseruauerunt post signum Aristotelis fingētes mulierem velatam facie cui nomen est Physis, id est, natura: atq; hoc pacto innuerunt dignitatem naturæ fuisse tectam Aristoteli, & vestem solùm externam quodammodo fuisse ab eo visam. Atque hanc ob causam præcipitem se in mare, vt Procopius, dedisse dicitur, cùm non potuisset inuestigare causam cur reciproco fluxu Hellesponti fretū mearet per diem remearetq; septies. Quod si præstātissimi naturæ thesauri nobis sunt abditi, ecqui tandem eas res quæ supra naturam sunt & in intellectu positæ ptingemus? Ideoq; Heraclitus primus, Plutarcho teste, & post eū Theophrastus dixit res mūdi pulcherrimas ab arrogantia hominū ignorari: dum nihil statuūt credere nisi humana mens orationē illius perceperit: quo in genere admirabilia Spirituum impurorum Magorumq; facta, quæ humani ingenij aciem & naturales causas transcendunt, meritò numeranda sunt. Verùm quemadmodum stultus & excors, neque iniuria dicendus est is qui Cadmiā Magnetemve negauerit impreßione sui Boream versus gnomonem obuertere, quia ignorat causam: aut qui fateri noluerit à torpedine retibus inclusa manus primū, dein brachia, tum ipsum piscatorum corpus totū obtorpere, quia nescit causam; lib. 4.

 ita

ita etiam stulti dementesq; habendi sunt qui vtut admirabilia Magorum facta spirituumque videant, nihil omnino credendum putant, siue quia eorumcausas mente non possunt comprehendere, siue quia sunt naturæ lege ἀδύνατα. Nam ipse Aristot. raptus admiratione multarum rerum ignotis causis orientium, ait quisquis id quod videt in dubium reuocauerit, hunc nihil melius quàm cæteri faciant allaturum. Videmus autem Orpheum, qui antecessit Christum quasi mille ducentis annis, deinde Homerum autores è Gentibus antiquissimos artes magicas, necromanticas, & carmina quæ hodie in vsu sunt literarum monumentis tradidisse. Videmus in lege Dei quæ amplius ducentis annis antè promulgata est quàm Orpheus viueret, Pharaonis Magos opera Dei effinxisse: Euocatos spiritus à Saga illa Saulis & sermonem cum eis habitum legimus: Exstant interdicta Legis à Deo data, ne qui diuinos, magos, pythonas consulat: vbi recensentur omnia magiæ diuinationumq; genera, propter quæ Amorrhæos & Chananæos à se fuisse exterminatos è terra declarat Deus, & propter quæ Iehu Reginam Iesabelam præcipitem ex arce datam canibus exposuit deuorandam. Supplicia quoque in Magos lege xij. tabularum instituta exstant, quas tabulas Legati Romanorum de Græcis legibus deprompserant: quin acerbissima omnium quæ legantur in constitutionibus Cæsarum aduersus Magos decerni legimus, vbi hostes naturæ, inimici humani generis, & malefici propter grauissima ipsorum crimina appellantur: quibus adde horrendas imprecationes expressas legibus, quales imprecationes nusquam in legibus,

in Ethic. Nicom.

Exod. 6. & 7. 1. Sam. 28.

Leuit. 20. & 21. Deut. 18. Ierem. 17. 19. & 50. Nahum. 3. 2. Reg. 9. & 2. Paral. 33. Esa. 3. 4. 8. & 47. Num. 23. 2. Reg. 23.

gibus, nisi contra Magos inueneris, Quos feralis pestis, ait Lex, absumat. Exstant Græcæ, Latinæ, priscæ, nouæ, omnium regionum populorumq; historiæ, in quibus describuntur res gestæ à Magis, effectaq; eadem variis in locis, excessus animi, & Magorum corpora cum animis in longinquas terras à spiritibus impuris deportata pauloq; momento eodem à spiritibus iisdem reportata: quod Magæ omnes fatentur vno ore, vt German. Italorum, Gallorum, aliorumq; populorum testantur libri. Nouimus quid scriptum reliquerint Plutarchus de Aristæo Protonnesio & Cleomede Astypalæo, Herodotus de atheo quodam philosopho, Plinius de Hermotimo Clazomenio, Philostratus de Apollonio Tyanæo, & Romanæ omnes historiæ de Romulo, qui ante oculos totius exercitus in aera sublatus est: quod item Matisconensi cuidam Comiti in Chronicis nostris legimus accidisse. Præterea ex variis quæstionibus habitis & illud compertum est, multos cùm imitati fuissent Magos momento ad centesimum aut ducentesimũ milliare à domo sua absuisse, aspectis Magorum conuentibus Dei opem & auxilium implorasse, conuentum nefariorum spirituum Magorumq; statim euanuisse, illos qui soli relicti erant magnis itineribus domum reuertisse. Deniq; ad manum, ante oculos sunt quæstiones de Magis in Germania, Gall. Italia, Hispaniaq; habitæ & scriptis consignatæ: nec dies vllus præterit, quin testimonia innumera & repetitiones eorum, collationes, conuictiones & confeßiones exscriptas videamus, in quibus ad mortem vsque perstiterunt damnati, quorum pars maxima aut imperitißimorum hominum aut vetularum fuit, qui neque Plu-

toto ti. de malef. C. l. 3. de malefic. C. l. neminem. de malefic. C.

Plutarch. in Romulo.

Hugo Floriacensis.

Sprangerus in Malleo. Paulus Grillandus.

tarchum, Herodotum, Philostratum, aliorúmve populorum leges nouerant, neque cum Germaniæ aut Italiæ Magis communicauerant, vt ipsis tam bellè inter se de rebus singulis conueniret. Nesciebant Augustinum libro decimo quinto de ciuitate Dei dicere non esse dubitandum, & impudentiæ videri, si quis negauerit Dæmonas & impuros spiritus coire cùm hominibus, quos ideo Græci Ephialtas & Hyphialtas, Latini incubos, succubos, & Syluanos, Galli Dusios (ait Augustinus) nuncupant hos virili specie, illos muliebri. Ac de hoc quidem congressu constans est Sagarum omnium confessio, eum non dormiendo sed vigilando fieri: quo argumento ostenditur non esse illam Medicorum πῖφην aut nocturnam suppreßionem, quam agnoscunt illi dormientibus solùm accidere: tum etiam hoc altero quod non posset res eadem Succubis atque incubis accidere. Nec minus dignum admiratione est, quod omnium quoque Magarum communis docet consensio, malignos spiritus, cùm se forma humana exhibent, plurimùm atros esse aut proceriores aliis, aut exiliores, vt nanos: quod Georgius Agricola non mediocri eruditione vir scriptis demonstrauit. Nostri autem Magi non viderant illud quod Valerius Maximus libro primo de Caßio Parmensi tradit, procerum hominem & atrum valde ei se obtulisse, qui rogatus se κακοδαίμονα esse responderit: neque similiter Magæ historias Pliniȷ iunioris in epistolis, Plutarchi, Flori, Appiani, & Taciti legerant de Curtio Ruffo Africæ Proconsule, de Dione & Bruto, quibus vigilantibus visiones eædem oblatæ sunt: aut historiam illam memorabilem Athenodori philosophi, cui vigi-

lib: de spiritibus subterraneis.

Plinius secund. in epistol.

vigilanti consimile visum obuenit maligni spiritus humana specie, proceta, nigra, catenis vincta, qui in ædibus propter allatas à maligno spiritu molestias, iamdiu desertis indicauit locum vbi prostrata erant cæsorum quinque corpora: aut quod apud Suetonium post cædem Caligulæ, quod apud Plutarchum post cædem Dæmonis & Remi legimus accidisse, post quorum cædem horrentia & inhospita loca effecta sunt per eos spiritus quos Latini à Remo Remures, & mutatione vnius liquidæ Lemures appellabant. Initio autem *diximus Ioannam Haruilleriam confessam esse humana semper specie; procera, & atra diabolum à se conspectum.* Historiam *hic placet apponere, quæ anno 1578. quarto Nonas Februarias gesta est. Catharina Darea agricolæ cuiusdam vxor Coparis in Suessionensi agro habitantis, ab Hunautio Copararum Præfecto interrogata cur puellis duabus, quarum altera ipsius altera vicinæ filia erat, caput abscidisset, respondit à se diabolum humana specie visum altum atrumq; valde, qui oblata viri falcula ad hoc facinus ipsam incitauerit. Hæc iudicio Compendiis lato morte affecta est. Denique perpetuam historiarum, quæ apud varios populos variis seculis acciderunt, conuenientiam & similitudinem cum rebus Magarum gestis & confessionibus earum suo loco demonstrabimus. Non est igitur, non est pertinaciter cum veritate pugnandum, si tot effecta, quorum obscura causa est, videntur apertissime. Nam vbi humana mens causam rei, id est, τὸ διότι nequit pertingere, tum certe iudicium oportet inhiberi, & in eo quod fit, id est, ἐν τῷ ὅτι δεῖ consistere. Itaque*

In Caligula. in vita Cimonis.

què maximus ille Plato & agnomine diuinus appellatus, de Sagarum actionibus (quas studiose perquisiuerat & diligenter expenderat) loquens vndecimo libro de legibus, remi affirmat difficilem esse cognitu, & quam si noueris, difficilius alteri persuaseris: Rident plerique, inquit, si quando cereis sigillis vti dicuntur Magi ad sepulchra & compita, sub ianuas apponendis; aut carminibus, incantamentis, atque ligaturis res admirabiles efficere. Ac Magæ quidem nostræ Græciam non viderunt; Platonem non legerunt, vt imagines cereas facerent; per quas adiectis suis coniurationibus ope Satanæ homines occidant, quod infinitis iudiciis (vt dicturi sumus) fuit confirmatum, inprimis vero Magarum Alenconiarum, quæ inimicorum suorum quærebant necem. Itaque Enguerrandi Marignij iudicium maxime constitutum est de coniuratis imaginibus cereis, quibus accusabatur Regis exitium procurasse: & nuper etiam Magus Sacerdos Anglus Curio vici Istinctonij (qui vicus Londino abest fermè quingentos passus) deprehensus est cum tribus cereis imaginibus (vt vocant) coniuratis, quibus Reginam Angliæ & duos alios Reginæ proximos è medio tolleret: sed dum hæc quæstio ad nos ex Anglia perferretur, amplius erat de ea cognoscendum. Quamuis autem istarum rerum causam Plato ignorauerit, eas tamen pro certis & indubitatis habuit, & in legibus suæ Reipublicæ pœnas capitales constituit in Magos, qui istis artibus homines pecoráve sustulissent, quod homicidium ab aliis, quæ sine Magia committuntur, optime distinxit: pariterquè Hebræus Philo in libro

lib. 11. de legib.

περὶ τῶν ἀναπτερωμένων ἐν εἴδει νόμων. *Imperiti homines fieri non posse iudicant: Athei & quicunque fouent κενοδοξίαν scientiæ, nolunt id quod vident confiteri, quia ignorant causam; ne quid nescire videantur: Magi ludificantur duabus causis; tum vt se ipsos eximant suspicione istius maleficij, tum vt hoc pacto regnum Satanæ stabiliant: stulti & curiosi facere volunt periculum, (quemadmodum Comi in Italia nuper, teste Syluestri Priera, cum Officialis & Inquisitor fidei turbam Magarum in vinculis detinentes non possent fidem habere admirabilitati rerum, quas illa narrabant, ipsis placuit experiri, & se vni Magæ ducendos permittere: itaque abducti cum seorsim in locum aliquem starent, res quidem abominandas prospectarunt, fidem dari diabolo, saltari, coiri, sed tandem diabolus, qui eos à se non videri finxerat, tam strenue verberauit eos, vt post dies quindecim morerentur) alij renuntiarunt Deo, seque periculi faciundi gratia Satanæ deuouerunt, sed illis perinde euenit ac illis bestiis, quæ speluncum leonis ingressæ non reuertebantur. Quicunque verò ducuntur reuerentia Dei, cognitis Magorum historijs, miraculis Dei quæ in toto orbe sunt exploratis, lectaque diligenter lege & sacra Scriptura, eò adduci non possunt, vt res istas in dubium vocent, quæ humanæ menti videntur incredibiles: sed ita statuunt, si res naturales plurimæ sunt incredibiles; nonnullæ ἀκατάληπτοι, multo magis potentiam actionesque spirituum intelligentium captum animi nostri excedere. Videmus autem, res multas, quæ à natura sunt admirabiles, frequenter & de more fieri, puta terram & mare à mercatoribus nostris circumdari, pedibus sursum versus de-*

curri equis pegaseis, (quòd Lactantius & Augustinus riserunt, negantes esse Antipodas, rem tam certam & ita clare demonstratam, vt est lux meridiana Solis) & similia. Et ij quoque ipsi, qui fieri non posse contendunt, vt impius ille Spiritus exportet hominem ad centum aut ducenta milliaria, non animaduertunt, cœlorum cœlestiumq́ corporum (vt sint maxima) conuersationem fieri horis viginti quatuor, id est, si milliari bis millenos passus tribueris, tam breui spatio 245791440. milliaria decurrere. Quod si dixerint, quotidie videri ista, & sensibus standum esse, fateantur ergo pariter, credi actiones spirituum, quæ præter ordinem naturæ fiunt, oportere, sine ipsius quidem naturæ miracula, quæ in oculis quotidie versantur, possumus comprehendere, maxime cum inter Philosophos non satis conueniat, in quo κριτήριον τῆς ἀληθείας, veritatis index, sit positum. Nam Dogmatici regulam diiudicandi verum à falso in quinq́ sensibus constituunt ad rationem singula perferentibus: Plato & Democritus repudiant sensus, & solam iudicem veritatis ponunt intelligentiam: Theophrastus sensibus & rationi intermedium fecit communem sensum, quem τὸ ἐναργὲς nominabat: animaduertentes autem Sceptici nihil ad rationalem animam peruenire, quin illud ante sensus perciperent, & nos à nostris sensibus decipi, nihil sciri posse contenderunt. Aiebant enim, si Aristoteleum illud axioma ex Platone verum est, animam intelligentem similem esse tabellæ albæ imponendis figuris accommodæ; & nihil inesse animæ, quod non fuerit prius in sensibus, fieri non posse, vt sciamus quicquam. Sensum enim omnium potentißimum & argutißimum esse visum, oculos autem fal-

falsos testes esse, qui (vt bonus Heraclitus inquit) Solem centies sexagesies sexies ampliorem terra sic nobis exhibent, vt si vnius duumve pedum esset, qui in aqua res longe maiores quam sint, & baculos tortos qui recti sunt videntur aspicere: Cæteros vero sensus plane in iuuenibus senibusque, vt vegeti sint, variare: huic enim calidum videri quod illi frigidum, & (quod omnes vident) eumdem hominem vario tempore de iisdem rebus cum admouentur sensus varie iudicare. Primus hanc viam aperuit Socrates, se dicens hoc vnum scire quod nihil sciret: cuius secta deinde aucta est per Arcesilam, principem Academiæ, quem Aristo, Pyrrhus, Herilus *sequuti sunt, & Cardinalis Cusanus memoria nostra in libris, quos fecit de docta ignorantia. Quemadmodum autem primi illi se honoris causa Dogmaticos, id est, Doctores, sic etiam postremi Scepticos siue Ephecticos tanquam dubitatores sese nuncupabant. Etsi hos tamen pudebat confiteri, se nihil scire, quod fatebatur Socrates: fatendo enim se optime scire, quod nihil scirent, nos posse aliquid scire pariter fatebantur. Itaque roganti scirentne calidum esse ignem, aut clarum Solem, respondebant, cogitari de hac re oportere, vt Socrates respondebat, se vtrum homo bestiave esset ignorare: & Polyænus Mathematicorum sua ætate princeps auditis super hoc argumento Epicuri sophismatis, Geometriam totam falsam esse confessus est: cum tamen hæc pro verissima omnium habeatur, & minime sensibus innitente, quos Aristot. fundamenta esse statuit scientiarum omnium, & quibus ita standum esse dicit, vt ex collectis rebus singularibus catholica axiomata componantur ad consequendas scientias, & eam quæ inuestigatur veritatem*

Ptolemæus in Almagest. lib. 5.

in Analytic. poster. lib. 4. 6. 7. Metaphy.

ritatem. Quod si sensibus solum stari oporteret, falsa esset regula Aristotelis, (omnes enim homines etiam Lyncei agnoscent, ampliorem esse Solem, & res in aqua mersas breuiores quam videntur, neque baculum in aqua fractum, vt omnibus videtur, esse) falsa item Platonis & Democriti sententia indicium veritatis intelligentiæ soli vindicantium: neque enim cæcus de coloribus potest, neq; surdus de concentibus iudicare. Amplectenda igitur nobis est opinio Theophrasti inter sensus & intelligentiam velut interpretem adhibentis communem sensum, & ad rationem tanquam ad Lydium lapidem quicquid videmus, audimus, gustamus, & odoramur perferendum. Quoniam vero plurimæ res exstant, quarum excelsa constitutio à nobis ægre comprehendi potest, & à paucißimis, qui ad eas percipiendas fuerint idonei, hic vero perito cuique in scientia ipsius oportet haberi fidem. Itaque etiamsi omnibus certißimum videretur, Solem & Lunã æquales esse, prout in speciẽ videntur, cũ vnus in occasu, alter in ortu situs est, peritis tamen huius sciẽtiæ fides habebitur, qui Solẽ demonstrãt centies sexagies sexies terra maiorem esse, & amplius octauis tribus, eundẽq; maiorẽ Luna sexies millies quingenties quadragies quinquies, prætereaque octauis septem: qua ratione Iureconsulti in rebus medicis accipiunt Medicorum placita, neque secus definiendum putant. At non sunt profecto Magorum arcana tam tecta, quin à tribus annorum millibus per totum orbem terrarum innotuerint. Primum lex Dei à ⊥ευδὴs ea declarauit expreßitq; minutatim, qua perditionem interminantur populis, qui Magos non castigauerint. Hic ergo sistendus gradus est, non de ijs quæ nescimus

l. 7. de stat. hom. ff. l. 2. de suis & leg. ff. Auth. de test. fidei-com. & ea quæ parit 11. mense. l. Æ-diles aiunt, de ædil. edi. ff. l. 1. de ventre insp. ff. Leuit. 20.

mus cum Deo contendendum. Deinde Græci, Romani, aliiq; populi, antequam de lege Dei audiuissent quicquam, Magos consimiliter & facta eorum abominati sunt, eosq; supplicio vltimo (vt suo loco dicemus) affecerunt. Denique, ait Augustinus, quotquot in mundo fuerunt sectæ, pœnas in Magos decreuerunt. lib. 13. de ciuit. Dei. *Quod si ad consequendam veritatem periti requiruntur, an periotiores ipsis Magis inueniri possunt? qui inde à ter mille annis actiones suas, sacrificia, saltationes, nocturnas exportationes, homicidia, carmina, ligaturas & artes magicas indicarunt, confessi sunt, ad mortem vsque confirmarunt. Præterea quotquot in Italia, Germania, & Gallia cremati sunt, eorum concors est vbique confessio omnium testimoniis. Si igitur legis Dei communis consensio, humanarum legum, populorum omnium, iudiciorum, conuictionum, confessionum, repetitionum, collationum, excutionum, si communis sapientum conuenientia non est satis; quæ amplior, obsecro, probatio desiderabitur? Demonstraturus Aristoteles ignem esse calidum, ita est, inquit: Nam sic Indi, Galli, Scythæ, & Mauri agnoscunt. Argumentis quæ in contrariam sententiam adducuntur speramus nos ita responsuros, postea vt singuli acquiescant: interea vero sapientes istos dubitandi autores omittemus, quibus incertum est sitne Sol clarus, glacies frigida, calidus ignis, & qui rogantibus teneantne suum ipsorum nomen respondent cogitari de eo oportere. Certe impietatis fere eiusdem est reuocare in dubium, possintne Magi esse, & sitne Deus dubitare: nam qui vnum, idem etiam alterum confirmauit Lege. Omnium autem errorum cumulus ex eo processit, quod multi, qui facultates Spirituum*

&

& Magorum facta pernegabant, putauerunt Physice de rebus Metaphysicis, quæ supra naturam sunt, disputandum esse. Hoc vero plane absurdum est. Nam *scientiæ cuilibet sua principia & velut fundamenta sunt, alia ab aliis diuersissima. Statuit Physicus, atomos esse corpora, quæ nequeas diuidere, hoc erroribus grauissimis deputat Mathematicus, docens & demonstrans quodcunque minimum corpus in orbe terrarum exstiterit, id posse in infinita corpora diuidi: demonstrat Physicus nihil infinitum esse, Metaphysicus primam causam statuit infinitam: Physicus præteritum ac futurum tempus numero motuum disterminat, Metaphysicus æternitatem spectat carentem numero, tempore & motu: Physicus demonstrat, in nulla mundi parte exstare quicquam quod non sit corpus, non posse motum nisi corporibus accidere, sola se corpora inter se contingere, Metaphysicus, Spiritus & Angelos esse mouenteis Cœlos & Cœlorum motu sentienteis motum* κατὰ συμβεβηκὸς, *vt confitetur Aristot. proinde illos spiritus vbique eodem tempore minime subsistere, sed ibi necessario esse, vbi apparet ipsorum actio: Physicus demonstrat, naturalem formam non esse ante subiectum aut extra materiam, & corruptione omnino intercidere; hæc enim Aristoteles vniuerse de omnibus naturalibus formis enuntiat, Metaphysicus vero, formas suas disparatas permanere sine corruptione & mutatione vlla: eoque amplius idem autor & Metaphysicis ait formam hominis, hoc est, intellectum extrinsecus aduenire* (θύραθεν ἐπεισιέναι) *ait, & permanere post corruptionem corporis. Præterea Physici omnes principium illud retinent constantissime, non inesse formas duas in vno sub-*

Lib. 2. Physic.

Libr. 4. & 6. φυσικῆς ἀκροάσεως.

lib. 8. τῶν μετὰ φυσικά. Libro 12. libr. 2. de generat. animal.

subiecto, depelli semper alteram ab altera, neque vnquam ab vno corpore in alterum commigrare: Dæmonas autem contra malignosq; spiritus, quos Peripatetici formas separatas nuncupant, euidentissimum est se insinuare in hominum pecorumq́; corpora, in corporibus essari, siue os hominis clausum siue lingua ad laryngas vsque proiecta habeatur, idque varijs linguis & ipsi dæmoniaco incognitis, & (quod amplius est) modo ventre modo pudendis eloqui, quamobrem eos veteres & ἐγγαστριμύθους, ἐγγαστριμάντεις & εὐρυκλέας appellabant. Si cui autem cum Academicis placebit statuere, dæmonibus sua esse corpora, tum admirabilius sane futurum est & magis à principiis naturæ alienum, quæ corpus vnum in alterum penetrare negant: cum illud tamen fuerit ab omni antiquitate visum, & in compluribus hominibus, quos dæmones infestant, sæpe videatur. Ideoq; ait Aristoteles, non placuisse priscis, vt Physica disputatio commisceretur scientiæ Metaphysicæ, sed Mathematicas disciplinas interposuisse, vt eo pacto indicarent, non esse ex rationibus Physicis de Magis & de actionibus, quibus cum Dæmonibus spiritibusq; malignis communicant faciendum iudicium. Nostrum autem hoc argumentum (quod alioqui ex se difficile atque obscurum est) vt fiat euidentius, totum opus in quatuor partes diuisimus. Primo libro de natura spirituum agimus, de eorum cum hominibus consociatione, de modis tum diuinis, tum etiam humanis ad res occultas cognoscendas. Secundo Magorum artes & modos illicitos, quam breuissime fieri potuit, attigimus, idque tam sobrie, vt nemo vllam ex eo occasionem abutendi inuenturus sit, atque in hunc finem, vt singulis pedicæ retiaque

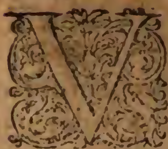
mon-

monstrarentur, à quibus cauendum est, & ijs Iudicibus leuamen afferretur, quibus non vacat ista excutere, quamuis ad iudicia bene ferenda desiderent informari. Tertio modos licitos & illicitos exponimus anteuertendis aut amoliendis sortibus occupatos. Quarto agimus de forma quæstionis habendæ & constituendi iudicij aduersus Magos, & de probationibus necessarijs, vt pœnæ legibus in eos sancitæ decernantur. Adieci denique Ioannis VVieri confutationem & solutionem argumentorum, quæ in hanc causam afferri possent, sermones meos regulis conformans & axiomatis priscorum Theologorum atque determinationi, quam facultas Theologiæ fecit Parisiis 19. Septembris M. CCC. XCVIII. Quapropter nos illam disertis verbis hic apponi curauimus.

DETER-

DETERMINATIO PARISIIS FACTA PER ALMAM facultatem Theologicam Anno Domini M. CCC. XCVIII. super quibusdam superstitionibus nouiter exortis.

NIVERSIS orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius Ecclesiæ Parisiensis & facultas Theologiæ in alma vniuersitate Parisiensi, matre nostra, cum integro diuini cultus honore spem habere in domino: ac in vanitates & insanias falsas non respicere. Ex antiquis latebris emergens nouiter errorum fœda colluuio recogitare commonuit: quod plerumque veritas catholica apud studiosos in sacris literis apertissima est: quæ cæteros latet, nimirum cum hoc proprium habeat omnis ars, manifestam esse exercitatis in ea, sic vt ex eis consurgat illa maxima, Cuilibet in sua arte perito credendum est. Hinc est orationum illud, quod Hieronymus ad Paulinum scribens assumit: Quod Medicorum est, promittunt Medici: tractent fabrilia fabri. Accedit ad hæc in sacris literis aliud speciale, quod nec experientia & sensu constant vt aliæ artes, nec possuntque oculis circumuolutis nube vitiorum fa-

cile deprehendi. Excæcauit enim eos malitia eorum. Ait ſiquidem Apoſtolus, quod propter auaritiam multi errauerunt à fide : propterea non irrationabiliter idolorum ſeruitus ab eodem nominatur : alii propter ingratitudinem, qui cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt in omnem idololatriæ impietatem (ſicut idem commemorat) corruerunt. Porro Salomonem ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira cupido. Alios poſtremo miſera timiditas tota ex craſtino pendens in obſeruationes ſuperſtitioſiſſimas impiaſque depulit : quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeij Magni, & apud Hiſtoricos de plurimis notum eſt. Ita fit, vt recedens peccator à Deo declinet in vanitates & inſanias falſas, & ad eum qui pater eſt mendacii tandem impudenter palamque apoſtando ſe conuertat. Sic Saul à Domino derelictus Phytoniſſam, cui prius aduerſabatur, conſuluit, ſic Ochozias Deo Iſrael ſpreto miſit ad conſulendum Deum Acharon. Sic denique eos omnes, qui fide vel opere abſque Deo vero ſunt, vt à Deo falſo ludificentur neceſſe eſt. Hanc igitur nefariam, peſtiferam mortiferamque inſaniarum falſarum cum ſuis hæreſibus abominationem plus ſolito noſtra ętate cernentes inualuiſſe, ne forſan Chriſtianiſſimum regnum, quod olim monſtro caruit, & Deo protegente carebit, inficere valeat tam horrendæ impietatis & perniciosiſſimæ contagionis monſtrum : Cupientes totis conatibus

 ob-

obuiare, memores insuper nostræ professionis ê proque legis zelo succensi paucos ad hanc rem articulos damnationis cauterio (ne deinceps fallant incogniti) notare decreuimus: rememorantes inter cætera innumera dictum illud sapientissimi doctoris Augustini de superstitiosis obseruationibus: Quod qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt aut interrogant, sciant, se fidem Christianam & baptismum præuaricasse, & paganum & apostatam, id est, retro abeuntem & Dei inimicum & iram Dei grauiter incurrisse, nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur. Hæc ille. Neque tamen intentio nostra est in aliquo derogare quibuscunque licitis & veris traditionibus, scientiis & artibus, sed insanos errores atque sacrilegos insipientium & ferales ritus pro quanto fidem orthodoxam & religionem Christi lædunt, contaminant, & inficiunt, radicitus quantum fas nobis est extirpare satagimus: & honorem suum sincerum relinquere veritati.

EST autem primus articulus, quod per artes magicas, & maleficia & inuocationes nefarias quærere familiaritates, & amicitias, & auxilia dæmonum, non sit idololatria. Error. Quoniam dæmon aduersarius pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur: nec est honoris vel domini cuiuscunque diuini vere seu participatiue vel aptitudinaliter susceptiuus, vt aliæ

creaturæ rationales non damnatæ: nec in signo ad placitum instituto, vt sunt imagines & templa, Deus in ipsis adoratur.

Secundus articulus, quod dare, vel offerre, vel promittere dæmonibus qualemcunq; rem, vt adimpleant desiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid osculari vel portare non sit idololatria. Error.

Tertius, quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expressum non sit idololatria vel species idololatriæ vel apostasiæ. Error. Et intendimus, esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa: cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.

Quartus, quod conari per artes magicas dæmonas in lapidibus, annulis, speculis aut imaginibus nomine eorum consecratis, vel potius execratis includere, cogere & arctare vel eas velle viuificare, non sit idololatria. Error.

Quintus, quod licitum est vti magicis artibus, vel aliis quibuscunque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunque bono fine. Error: quia secundum Apostolum non sunt facienda mala, vt bona eueniant.

Sextus, quod licitum sit aut etiam permittendum maleficia maleficiis repellere. Error.

Septimus, quod aliquis cum aliquo possit dispensare in quocunque casu, vt talibus licite vtatur. Error.

Octauus, quod artes magicæ & similes superstitiones & earum obseruationes sint ab Ec-

clesia

clesia irrationabiliter prohibitæ. Error.

Nonus, quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Decimus, quod thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, sint ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blasphemia, quoniam Deus alias non puniret vel prohiberet.

Vndecimus, quod talibus & taliter vti non est sacrificare seu immolare dæmonibus, & ex consequenti damnabiliter idololatrare. Error.

Duodecimus, quod verba sancta & orationes quædam deuotæ, & ieiunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & aliis, & missarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiunt pro exercendo huiusmodi artes, excusent eas à malo, & non potius accusent. Error: nam per talia sacræ res, imo ipse Deus in Eucharistia dæmonibus tentatur immolari, & hæc procurat dæmon, vel quia vult in hoc honorari similis altissimo, vel ad fraudes suas occultandas, vel vt simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Decimustertius, quod sancti Prophetę & alii sancti per tales artes habuerunt suas prophetias, & miracula fecerunt, aut dæmones expulerunt. Error & blasphemia.

Decimusquartus, quod Deus per se immediatè vel per bonos angelos talia maleficia san-

ctis hominibus reuelauerit. Error & blasphemia.

Decimusquintus, quod possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad voluntatem seu desiderium alterius. Error, & hoc conari facere est impium & nepharium.

Decimussextus, quod ideo artes præfatæ bonæ sunt & à Deo, & quod eas licet obseruare: quia per eas quandoque vel sæpe euenit, sicut vtentes eis quærunt vel prædicunt, quia bonum quandoque prouenit ex eis. Error.

Decimusseptimus, quod per tales artes dæmones veraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita se cogi fingunt ad seducendos homines. Error.

Decimusoctauus, quod per tales artes & ritus impios, per sortilegia, per carmina & inuocationes dæmonum, per quasdam insultationes & alia maleficia nullus vnquam effectus ministerio dæmonum subsequatur. Error. Nam talia quandoque permittit Deus contingere: patuit in Magis Pharaonis & alibi pluries: vel quia vtentes, seu consulentes propter malam fidem & alia peccata nephanda dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illudi.

Decimusnonus, quod boni Angeli includantur in lapidibus, & consecrent imagines vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continentur. Error & blasphemia.

Vicesimus, quod sanguis vpupæ, vel hœdi, vel alterius animalis, vel pergamenum virgi-

neum,

neum, vel corium leonis, & ſimilia, habeant efficaciam ad cogendos vel repellendos dæmones miniſterio huiuſmodi artium. Error.

Viceſimusprimus, quod imagines de ære, plumbo vel auro, de cera alba vel rubea, vel alia materia baptizatæ, exorcizatæ & conſecratæ, ſeu potius execratæ ſecundum prædictas artes & ſub certis diebus, habent virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide & philoſophia naturali, & aſtronomia vera.

Viceſimusſecundus, quod vti talibus & fidem dare non ſit idololatria & infidelitas. Error.

Viceſimustertius, quod aliqui dæmones boni ſunt, alii omnia ſcientes, alii nec ſaluati nec damnati. Error.

Viceſimusquartus, quod ſuffumigationes, quæ fiunt in eiuſmodi operationibus, conuertuntur in ſpiritus, aut quod ſint debitæ eis. Error.

Viceſimusquintus, quod vnus dæmon ſit rex Orientis & præſertim ſuo merito, & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridici. Error.

Viceſimusſextus, quod intelligentia motrix cœli influit in animam rationalem ſicut corpus cœli influit in corpus humanum. Error.

Viceſimusſeptimus, quod cogitationes noſtræ intellectuales & volitiones noſtræ interiores immediatè cauſátur à cœlo, & quod per ali-

quam traditionem magicam tales possint sciri, & quod per illam de eis certitudinaliter iudicare sit licitum. Error.

Vicesimusoctauus articulus, quod per quascunque artes magicas possimus deuenire ad visionem diuinæ essentiæ vel sanctorum spirituum. Error.

Acta sunt hæc & post maturam crebramque inter nos & deputatos nostros examinationem, conclusa in nostra congregatione generali Parisiis apud S. Maturinum de mane super hoc specialiter celebrata. Anno Domini M. CCC. XCVIII. die 19. mensis Septembris, in cuius rei testimonium sigillum dictæ facultatis præsentibus literis duximus apponendum.

Originale huius determinationis est sigillatum magno sigillo facultatis Theologicæ Parisiis.

INDEX

INDEX CAPITVM.

Libro primo.

Libro secundo.

Libro Tertio.

Libro Quarto.

DÆMO-

DÆMONOMANIÆ MAGORVM

Liber primus.

Magi definitio.

CAPVT I.

MAGVS est, qui sciens prudens diabolicis modis ad aliquid conatur peruenire. Hanc definitionem ponimus vt necessariã, non ad huius operis solùm intelligentiam, verum etiam ad iudicia quæ contra Magos ferenda sunt. Est autem ab omnibus adhuc prætermissa, qui de Magis instituerũt scribere: quamuis huic fundamento tractationem totam oporteat incumbere. Nunc ergo definitionem nostram minutatim exponamus. Primùm vocibus illis, *Sciens prudens*, vsus sum: quia non videntur (ait lex) vllo pacto consentire, qui errant. Ægrotus itaque medicinam diabolicam à Mago, quem virum bonum putabat, sibi ministratam bona fide sumens, non est magus: iustam enim causam habet ignorantiæ. Sin autem indicauerit Magus, aut malignos spiritus coràm inuocauerit, vt nonnunquam accidit:

l. nihil consensui, de reg. iur. ff. l. si stuprum, de adult. ff. l. aut facta, de pœnis, ff.

dit:ratio diuersa est. Hoc autem exempli gratia solùm apponimus, suo loco ampliùs explicaturi. Iam quinam modi sint diabolici, opus est cognoscere. Diabolus Græcè calumniatorem significat: quia semper explorat bonorum facta, vt Scriptura ostendit, & coram Deo appetit calumniis. Modi verò diabolici sunt superstitiones & impietates quas excogitauit, & seruos suos docuit, ad perdendum humanum genus. Quamobrem illum Hebræi Satanam, id est, aduersarium nominarunt, quod Salomo innuebat, dicens Deum creasse hominem ad imaginem suam, qui immortalis esset: inuidia autē Satanæ mortem in mundum ingressam esse, & narratur compluribus Scripturæ locis. Statuit enim his verbis Salomo, nō solùm existere eum qui aduersetur humano generi, sed à principio creatum esse: vt in libro Iobi dicitur. Cum hac autem Scriptura sacra omnibus etiam Academicis, Peripateticis, Stoicis, & Arabibus, optimè conuenit, spiritus existere: adeò vt quisquis hoc in dubium vocauerit (quod athei Epicuri faciunt) is principia totiùs Metaphysicæ negauerit, & substantiam Dei, ab ipso Aristotele demōstratam, corporumq; cœlestium motus spiritibus & intelligentiis attributos: vox enim Spiritus, de Angelis Dæmonibusq; enunciatur. Et quamuis Platoni, Plutarcho, Porphyrio, Iamblicho, Plotinoq; placeat, dęmonas bonos & malos esse: Christianis tamen appellatio Dæmonum, de spiritibus malis vbiq; accipitur, & Sor-

Sapient. 3. Ecclesf. 17. Genes. 1. Iob. 1.

Iob. 4.

Libris Physic. & Metaphysic.

Aug. tractat. 42. in Ioan. & libr. 8. de ci-

& Sorbonæ quoque determinatio, confecta 19. Septembris, 1398. sententiæ veterum Doctorum conformata, eos pro hæreticis damnat, qui Dæmonas bonos esse docent: vt cõtrà Angelicorum spirituum nomine semper intelligũtur boni. Quæ quidem resolutio est optima, & præcidendæ eorum excusationi & impietati apprimè necessaria, qui specie bonorum Dæmonum non dubitant inuocare diabolos, atq; accersere. De origine Dęmonum vix inuenias quod possis affirmare. itaque sic de illis in Timęo Plato: περὶ δὲ τῶν δαιμόνων εἰπεῖν, καὶ γνῶναι τὴν γένεσιν, μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς. πιστέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν. id est, de Dæmonibus autem dicere, & eorũ nosse originem, maius est quàm vt à nobis præstari possit. Fides verò iis est adhibenda, quæ à veteribus dicta sunt. Priscorum verò patrum sentẽtiam amplecti licet, qui spiritus gratia præditos, exortesque peccati, à Deo creatos esse docuerunt: quorum alij, volentes in Deum insurgere, dati fuerint præcipites. Huic sententiæ accommodant Draconis casum, pertrahentis secum ingẽtem stellarum numerum in Apocalypsi: Dæmonumque principem cum subditis suis intelligunt. Ethnici verò ad Gigantomachiam olim retulerunt: atque in eam sententiam Pherecydes Draconem *Ophionæum*, caput rebellium Angelorum, Trismegistus in Poimandro, & Empedocles, Dæmonas cœlo delapsos οὐρανοπετεῖς appellarunt. Hoc sensit August. lib. viij. capit. xxij. de Ciuitat. Dei: idemq;

uitat. Dei, c. 22. & lib. de vera reli. cap. 13. & lib. contra Manich. ca. 33. & lib 1. contra Pelagium.

Apoc. 12.

idemque propter antiquitatem, autoritatemq; eorum qui ita senserunt, à Christianis receptum est. Veruntamen illis videtur Deus ab initio mundi magnum illum Satanam, quem Scri-
Iob.40. & 41. ptura Behemoth & Leuiathan vocat, creauisse, ait enim Scriptura: Is prima rerum origine à Deo conditus est. Atque vt eum confirment fuisse à gratia in creatione alienum, adducitur
Esaiæ 54. Esaiæ locus, in quo sic effatur Deus: Feci & formaui Satanam, vt perdat, vastet ac destruat. (Itaque non rarò appellatur Asmodæus, à verbo שמד quod significat profligare) & Deus populo Hebræorum narrans, se in toto Ægyptiorum regno de omnibus tam hominum quàm iumentorum primogenitis vltionem sumpturũ
Exod. 12. esse: Non sinam, inquit, destructorem intrare domos vestras. Orpheus ipse dæmonem magnũ appellat vltorem, atque (vt erat Magorũ prin-
Psalm.74. ceps) ei decantat hymnum. Similiter hæc Psaltæ verba adducuntur, Magnum illum Leuiathanem, quem formasti vt triumphares de i-
Exod. 9. pso: & illa in Exodo: Feci te, o Pharao, vt demõstrem meam potentiam in te: quæ præter nudum historiæ sensum de Satana accipiuntur:
Ezech.29. vt ista in Ezechiele: Ecce me inimicum tuum, Pharao magne, Leuiathan, Draco iacens in medio fluuiorum, qui dixisti, Meus est fluuius, & ego feci me, &c. Efficiam te escam volucribus cœli. Quibus in locis interpretes consenserunt, Leuiathane, Pharaone, & Behemoth, significari magnum humani generis inimicum,

regno

regno Ægypti, carnem cupiditatemque: & fluuio, torrentem naturæ fluxæ, continenter in corruptionem delabentis: quæ corruptio destructori propria, Creatori vero omnium Deo aduersa est. Vt enim ad creationem & generationem Creatore patre & genitore opus est, ita etiam corruptore ad succedentem elementaris huius mundi corruptionem opus esse. Eadem quoque ratione Prouerbiorum Salomonis xxx. capite dici allegorice, coruos torrentis effodere oculos illius qui deridet patrem, & contemnit doctrinam matris. His enim verbis diabolos elementaris huius torrentis intelligi, qui nigri plurimum apparent vt corui, & rationis lumen in eis exstinguunt, qui contemnunt naturæ legem, & ludificantur Deum. Quinetiam Hebræi affirmant, periturum Satanam, adductis locis ex Ezechiele xxi. & Esaia xxvij. vbi Deus dicitur certo die Leuiathanem magnũ occisurus, magnum serpentem tortuosum qui est in mari: intelligentes maris nomine, materiã hanc fluxam & elementarem, quam Plato & Aristoteles, originem mali indagantes, subiectum esse statuerunt malorum omnium, & quam Salomo in allegoriis parabolisque vocauit mulierem, dicens nullam malitiam accedere ad malitiam mulieris: & paulo post (quod amplius est) meretricem quæ viros omneis admittit, vt materia formas. Atque hæc R. Maymonis interpretatio. Præterea dicunt, eos homines qui se cultu Dei in hoc mundo penitus addixerint, fore

Lib. I. Moro nebocim.

vt An-

vt Angelos Dei: Erunt, inquit Scriptura, sicut Angeli Dei: è diuerso autem qui Deo renuntiauerint, & se in cultum Satanę dederint, eos perpessuros, seruituros vt diabolos & carnifices iustitiæ Dei, ac perituros tādem (huc enim adducunt Zachariæ locum: Auferam, ait Dominus, spiritum immundum de terra) hæc deniq; electorum Angelorum signa, reproborumq; diabolorū esse, quòd illi vitam, hi mortem æternā consequētur, cùm tormenta suis sceleribus digna pertulerint, idq; eo tempore quod singulis fuerat destinatum arcano consilio Dei. Hæc ergo summatim Hebręorum quorundam Theologorum opinio, qua prisci quoq; autores Gręci imbuti sunt. Nam Plutarchus causas exponens, cur oracula desiuerint (quòd Cic. iamdiu ante ætatē suam scribit contigisse) hac inter cæteras vtitur, quòd vita Dæmonum circumscripta sit, & illis deficientibus defecerint oracula. Porphyrius quoq; hos versus citat ex Apolline:

Marc. 13.

Lib. περὶ ἐκλελοιπότων χρηστηρίων.

Lib. de diuinatione.

Lib. περὶ ἐκ λογίων φιλοσοφίας.

Οἴ οἱ μοι τρίποδες στοναχήσατε· οἴχετ᾽ Ἀπόλλων,
οἴχετ᾽. ἐπεὶ φλογέων με βιάζεται οὐράνιον φῶς.

Id est.

Væ væ mihi, tripodes lugete, perijt Apollo,
Perijt, quoniam ardens mihi vim infert cœleste lumen.

Eusebius item Ecclesiasticus historiographus memorabilem narrat historiam ad Tyberium Cęsarem fuisse perlatam, quę apud Plutarchum etiam legitur: Multos cùm Echinadas insulas præternauigarent, audiuisse in aere vocem

Lib. 5. cap. 1. 8. & 9.

προπαρασκευῆς εὐαγγελικῆς.

ſæpius inclamantem, Thamus (hoc autem fuit gubernatoris in naui nomen) & huic edicentem, vt cum Palodes appuliſſet, magnum Pana mortuum eſſe indicaret. Hoc facto, repẽte magnos gemitus eiulatuſq; per Palodes, nemine comparente, exauditos eſſe. Auguſtinus autem, Aquinas, Hebræorumque Theologorum plurimi, Latinorumque crediderunt ex Dæmonum cum mulieribus conſortio (quod in Scriptura aiunt exprimi, & Magi ſemper confeſſi ſunt) diabolicos homines generari, quos Hebræi appellãt Roſchoth, id eſt, capita, & diabolos eſſe putãt humana ſpecie: ſimiliterq; Magos & Magas, qui liberos ſuos ab ipſo ortu addicunt Satanæ, & deteſtandam parentũ imitantur vitam, naturæ diabolorum eſſe. Ac propterea Deus ſummam hanc impietatem abominatus, execrandæ maledictioni deuouit eos, qui Moleco ſemẽ offerebãt, minatus ſe ipſos è terra eradicaturum, vt Chananæos qui vſi fuerant illis, eradicauerat: quorum ſemen ait Salomo eſſe à Deo maledictum. Hi enim perſępe liberos ſuos diabolo ſacrificauerant, viuos cremauerant, mactauerantq;: vt Maga Medæa fecit, ad vlciſcendam filiam Creontis regis Corinthi, Iaſoni ſuo amatori nuptam. Siue ergo Dæmones de gratia illa deciderint, in qua creati fuerant, & immortales ſint (prout nos quidem ſtatuimus) ſiue propagatione (vt Hebræi volunt) multiplicati ſint, & Deus Satanam malignum fecerit, vt deſtruente ac perdente illo generatio in cor-

Geneſ. 6.

Leuit. 20.

Sapient. 3.

ruptionem ſuccedens continuetur in hoc elementari mundo: non eſt propterea ferendum ęquis animis, & accipiendum iſtud, eſſe iniquitatem in Deo: neque illud quod Manes Perſa, Manich. autor, affirmabat, duo principia inter ſe poteſtate & origine ęqualia ponenda eſſe, vnum boni, & mali alterum: quod tamen à ſe dicebat poni, vt abſurdum iſtud declinaret, ſi fateamur ſatanam natura malignũ à Deo creatum eſſe, malum igitur à Deo proueniſſe: ſin autem perfectum, non potuiſſe igitur peccare, & in ſceleſtam deprauatamque naturam degenerare. Hęc enim hęreſis ſupra omnes quę vnquam extiterunt, abominanda eſt, eamque deſtruit D. Auguſtinus hoc argumento, quod malum nihil ſit aliud quam priuatio boni: cum tamen in ratione iſta non poſſint illi conquieſcere, quibus æque vitia ac virtutes ſunt habitus & æque actionib. diſpoſitionibuſque comparãtur. Omnia verò Manichæorum argumenta, velut ſuccisa radice, corruunt, ſi obſeruabitur quod Dionyſius ait libro de diuinis nominibus, in mundo nihil nõ bonum eſſe, nihil fieri quod non ſit bonum aut per ſe aut relatione: vt optime Magiſter ſententiarum tradit. Quemadmodum enim plantas fecit Deus his venenatas, illis ſalutares: & ſerpentes quoque ipſi ac viperæ (quas Manichęi à diabolo creatas iudicabant) componendæ theriacę, pharmaco omnium prętantiſſimo, ſanandęque elephantiaſi, & immedicabilibus morbis ſunt vtiles: ita etiam

de actio-

de actionibus illis dicendum est, quę per se male sunt, per relationem bonę. Verbi gratia: Prędo cum viatorem occidit, prędę causa indignũ commisit facinus atque capitale: fortasse verò nesciuerit parricidam à se interfectum fuisse, aut hominem Deo charum ex calamitatibus istius vitę liberatum: vt in libro Sapientię ostendit Salomo: itaque Deum quidem ipso vsum esse administro, se vero propter idem factum, vt prædonem peruestigari, præhendi, pœnas luere certissimo iudicio Dei, ac postremo gloriam Deo tribuere. Iubebat quidem Pharao, mares Hebręorum vt nascebantur, occidi: veruntamen Deus in Scriptura dicitur indurasse ipsum, rebellemque sibi effecisse, vt illustraretur potentia Dei, quæ alioqui tanquam sepulta latebat, & prædicaretur in vniuersa terra. Quamobrem docet Salomo, improbum non raro efferri atque educari, solum vt seruiat gloriæ Dei, in die vindictæ. Quicquid enim hic geritur, tandem oportet cedere in Dei gloriam. Atque hac quidem in re innotescit maxime iustitia Dei, & sapientia ex turpissimis hominibus laudem suam, & ex crudelissimis sceleratorum factis, dum exequitur vltiones suas, gloriam eruentis. An ergo faciendum est malum, vt ex eo eueniat bonum? Hoc argumento Paulus ad Romanos in eadem causa vtitur: deinde vero subiicit, damnationem eorum iustam esse qui sic loquuntur. & sermonem concludens, ab admirabili Dei sapi-

Rom. 11 entia exclamat: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius? Lutetiæ nuper vir quidam nobilis per falſos teſtes, nec infirmatos, euictus hominem quem nunquam viderat, occidiſſe, vbi animaduertit ſe Areſto Curiæ condemnatum, & mox ad necem rapiendum eſſe, patrem à ſe veneno ſublatum confeſſus eſt, cuius rei teſtes ſunt quàm plurimi. Infinita ſunt exempla ad manum, & omnibus cognita: ſed mihi ſufficit breuiter indicaſſe, non debere quemquam Deo, velut iniuſto, illud vitio vertere, quod Satanam creauerit ad perdendum, aut Angelos ſiuerit concidere. Perinde enim illud fore, ac ſi quis emiſſaria, cloacas, latrinas, & alia ſordium conceptacula, in elegantiſſimo quouis palatio neceſſaria criminetur. Quicunque autem laborat, vt calumniis Deo imputet malum quod ineſt mundo, is proculdubio horribiliori maledictioni deuouebitur, quàm illa Chananis fuerit, cuius pater Cham ludificatus fuerat pudenda Noë parentis ſui, quę fratres ipſius auerſa facie contexerunt. Atque hæc quidem cauſa eſt, cur poſt narrationem creati mundi, elegantia, amplitudine & perfectione admirabili, dicat Scriptura ſancta, Deum vidiſſe quicquid fecerat pulchrum eſſe, bonumq; valde. Etenim cloaca mundi, eſt minutiſſima hæc elemētaris mundi particula vbi verſamur, quā Proclus Academicus non dignatur particulam mūdi, ſed appendicem aut apoteleſma appellare. &

ἐν τοῖς λόγοις περὶ κόσμου.

mare

mare ipſum terraq; (ſi cum cœlo cõparaueris) nihil eſt niſi punctũ quod ſenſu vix perceperis: vt à Ptolemæo optime demõſtratur. Verumtamen in hac cloaca, fœtorem & malum iſtius mundi continente, elegantia Dei opera & admirabilia exſtant. Sicut autem Deus, qui ſolus natura ſua bonus eſt, neq; errare poteſt, neq; rẽ vllam à natura non bonam committere: ſic etiã diaboli, ſi natura maligni ſunt, nequeũt rem vllã facere quę ex ſe bona ſit: ſin autem nõ ſunt à natura mali, poſſunt benefacere, vt Angeli poſſunt errãdo & offendendo malefacere. Dicitur enim Sol immundus in cõſpectu Dei, & iniquitatẽ in ſuis Angelis Deus inuenire; & alibi Angelus ad Lotum: Si peccauerimus, non cõdonabit iniquitatẽ noſtrã. Veteres porro vno conſenſu docẽt, Angelos partim ad cœlorũ motum cœleſtiumq; luminũ, & agitationem naturæ fuiſſe inſtitutos, partim ad imperiorũ & rerum publicarũ conſeruationẽ, (hos Pſellus & Porphyrius κοσμάγους vocant) & ad hominum moderationem, partim vt Deum ſingulariter colant & celebrent: etſi omnes ſimul in gloriam & laudationem Dei certum eſt conſpirare. De malignis vero ſpiritibus, hi quoque gloriæ Dei inſeruiunt, tanquam ſupremæ illius iuſtitiæ adminiſtri & carnifices, nihil efficientes, niſi iuſta permiſſione illius. Quamuis enim maligni ſpiritus quicquam non faciant boni, niſi per accidens, & vt maius aliquod malum ex eo conſequatur, vt ſi ęgrotum curent, ſuæ religioni obſtringendum:

Iob. 4.
Geneſ. 19.

dum: tamen certo certius eſt, nunquam paſſurum fuiſſe Deum, vt malum vllum committatur, niſi hoc conſilio fieret, vt in maius aliquod bonum redundaret: vt Auguſtinus docuit ſanctiſſime. Hic autem definitionem Dæmonum, quæ apud Apuleium exſtat, Magorum ſui temporis facile principem, definitionem igitur iſtam ſequutus eſt: *Dæmones ſunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo paßiua, corpore aerea, tempore æterna.* Vbi vox, *Æterna*, pro perpetua aut diuturna ſumitur: ſicut in Scripturis perſæpe. Nam Deus vnus æternus eſt, principio carens, & nunquam ſortiturus finem: ſiue (vt Eſaias loquitur) fuit ante omnia, & poſt omnia futurus eſt. Quod autem Dæmonas eſſe tradit corpore aereos, id vero ſpirituum (qui puræ intelligẽtiæ ſunt) naturæ aduerſatur. Sed Dæmonas non eſſe puras intelligentias, placet Academicis. Hebræus Philo in locum Numerorum, Diuiſit Deus de ſpiritu qui erat ſuper Moſen, in electos ſeptuaginta duos, ita eſſe ſcribit, vt eſt in lumine. Potius fuerim dicturus, è ſubſtantia quinta exiſtere, vt de cœlo dicitur: ad declinandum illud ἄτοπον, de corruptione ſpirituũ, quod conſequuturum eſt, ſi elementares dicãtur eſſe. Hanc enim vnicã ob cauſam defendit Cicero, non eſſe illos ex elementis cõſtitutos. Apuleius, ſint ne Dęmones boni an mali, diſſimulat. Quãquã apud veteres illud obtinuit, alios ex eis bonos eſſe, alios malos, & indifferentes alios. Inter Chriſtianos Pſellus, inter Academicos Plo-

tinus

tinus,& Iamblichus inter Ægyptios,ponũt tres differentias,omneisq; in vniuersum Dæmonas sex locis collocant, in cœlo, in summa aeris regione,in regione media,in aquis,in terra,& sub terra. Nos autem definitioni Theologorũ insistemus,omnes Dæmonas malignos esse. Enimuero ferri non potest, vt constitutio illa indifferens in natura intelligente statuatur: cum ipsi quoque veteres duo ista solum epitheta Dæmonum vsurpauerint, εὐδαίμων, & κακοδαίμων. His ita constitutis de origine,natura, & qualitate Dęmonum vel diabolorum,via ad primum nostræ definitionis caput munita est: vt diabolorũ actiones cognoscamus, & diabolicos modos, quibus ad labefactãdum homines abutuntur. Huic autem capiti necesse est societatem & fœdus cum Dæmonibus anteire. Videamus ergo possintne vnquam fieri, vt hæc ineatur consociatio.

CAPVT II.

De spirituum cum hominibus consociatione.

NVlla rerum potest esse societas atque coniũctio, nisi similium, aut quibus aliqua inter ipsas est cõuenientia. Apes societatem inter se ineunt, propter ipsarum inter se similitudinem, vt ex societate mutua vtilitatem capiant: formicæ quoque, & si qua sunt in animalibus ad societatem apta. Lupis autem cum ouibus (quibus impressit Deus ἀντιπάθειαν quan-

dam, & ἀσπόνδους inimicitias ac capitales indidit) proiectis ad omne scelus cum sanctis hominibus societas non potest consistere, neque Angelis cum Dæmonibus. Inter homines verò inueneris qui nec boni sunt, nec mali: sed ita se his & illis accommodant, vt de homine non ineptè statueris, intelligentem ipsius animam inter Dæmonas & Angelos, tanquam in medio positam. Deum enim Opt. Max. videmus res omneis à natura constrinxisse mediis, quæ suis extremitatibus respondeant, & in rebus intelligentibus, cœlestib. atque elementaribus harmoniam mundi certis mediis & adamantinis vinculis compegisse. Quemadmodū autem, si contrarias voces mediis non temperaueris, concidit harmonia: sic etiam fit mundo, & illius partibus. Contraria cœlorum signa, cōueniente cum vtriusque signo colligantur. Inter lapidem & terram sunt argilla & tophus, terræ metallorumq; intermediū obtinent pyrites lapis, & fossilia multa: inter lapides & plantas genera sunt coralii, tanquā lapidescentes plātæ, quæ radices, ramos & fructus afferūt: inter plātas & animalia habemus zoophyta prædita sensu, motu, & facultate ducēdi vitā radicibus quæ ad lapides adhærescunt: inter animalia terrestria & aquatica sunt amphibia, vt fibri, lutræ, testudines, cācri: inter aquatilia & volucria sunt volantes pisces: inter alias bestias & homines simiis & cercopithecis est locus: inter animantes brutas & naturam intelligentem, Angelos

puta

puta & Dæmonas, Deus hominem fecit mortalem corpore, immortalem intelligentia. Itaque homines ſancti, qui ſpreta mortali & terrena parte in id incumbunt, vt ſuam intelligentem animam adiungant Angelis, hi mundum intelligentem cum inferiore colligant, quod quidem tum primum factum eſt, quando in conditione gratiæ creatus eſt Adam, coniuncto pariter libero arbitrio, vt bonus aut malus exiſteret. Geneſ.4. Deut.30. Atque hanc ob cauſam Hebræi tradunt, hominem poſtremum omnium à Deo creatum eſſe, adhibitis (inquit Philo Hebræus) Angelis: cum vt eum oſtenderet intelligentis naturæ eſſe participem, tum vt ſuperiorem mundum cum inferiore compingeret. De cæteris enim animantibus, dicitur aquis præcepiſſe Dominus, vt volucres & piſces producerent: terræ, vt animantes alias: de homine vero minime, vt qui medium quodammodo vinculum inter mundum intelligentem & aſpectabilem erat præſtiturus: quod vinculum inter Angelos perſtat & homines ſanctos, quorum precibus atque interuentu genus humanum fuit conſeruatum. Idcirco in Pſalmis Deus hominem feciſſe dicitur paulo Pſalm.8. minorem Angelis: hic enim voce Elohim non ſignificatur Deus, vt quibuſdam placuit: ſed 72. interpretes ἀγγέλους reddiderunt, & Chaldæus מלאכיא ducta voce ab Hebræa מלאכים angeli, ad æquiuocum Elohim exponendum: & quod Marotus noſter dixit,

Tu l'as faict tel que plus il ne luy reste:
---Fors estre Dieu.

id commodius fuisset dicturus in hãc formam,

Tu l'as si haut eleué de son estre
Qu'il est peu moins que l'Ange de ta dextre:

Lib. Pirke à bóth. In symposio Protagora, Politico, Critia, Legibus, & Epinomide.

& Hebræi Angelos pædagogos hominum nuncupant, sicut homines pastores dicuntur animalium. Quamobrem Plato, vt ab Hebræis illud didicerat, caprarum custodiam dixit, non permitti capris, & bestiarum bestiis, sed hominibus, hominum vero Angelis: Nos, inquit, sicut oues, mira diuinorum pastorum custodia semper egemus. Cum itaque boni sint Angeli, Diaboli vero mali, homines quoque liberum habere arbitrium: vt boni sint aut mali: quemadmodum inquit in lege Deus, Posui ante oculos tuos bonum & malum, vitam & mortem; elige ergo bonum, & viues. Et alibi dicitur euidentius: Deus postquam creauit hominem, permisit eum libero arbitrio ipsius, & dixit ei: Si voles, seruabis mandata mea, & seruabunt te: ignem & aquam dedi tibi, potes manum in vnum aut in alterum immittere: habes bonum & malum, vitam & mortem, & vtrum voles, habiturus es. Vt autem ostendatur, homini post peccatum Adæ liberum arbitrium non intercidisse, verba illa haberi in lege Dei, & Caino fuisse dictum, penes ipsum potestatem esse faciendi bonum aut malum. Quo in loco Moses Maymonis inquit, idem sentire Hebræos omneis, homini esse liberum arbitrium, de eo nihil dubita-

Deut. 30. Eccles. 15. Genes. 4.

bitari: qua de re (inquit ille) laudetur Deus. Hæc illius verba. Itaque ſtat illa Theologorum ſententia, omneis ſpiritus aut bonos eſſe, aut malos, & alios ab aliis diſparatos. Quam ſententiam his verbis ſignificari volunt Theologi: Deus diuiſit aquas ab aquis, & ab hominibus interuallum medium occupari: eorum enim alii conſociantur Angelis, alii Dæmonibus: ſunt etiam, qui neque hos neque illos curent. Siue autem cum Angelis, ſiue cum Dæmonibus ſocietas & amicitia ineatur, ea principium habet à tacitis aut expreſſis conuentionibus, vt iiſdem verbis cum Auguſtino, Thoma Aquinate, & aliis Theologis vtamur. Sunt quidem homines, qui ſeſe nunquam τοῖς νοητοῖς contemplandis occupant, neque animum altius attollunt roſtro, tanquam ſues aut bruta animantia tranſigentes vitam, de quibus Scriptura:

Lib. 3. More hannebocin.

Non generi noſtro ſimiles, in bruta videntur
Degeneres, animamq; vomunt corpusq; ſepulchro. Pſal. 94.

Ac mihi quidem videntur cum ſpiritibus bonis aut malis nullo pacto conſociari poſſe, propter diſcrimen illud ampliſſimum, quod inter ſues iſtas intercedit, & ſpiritus, quorum incorporea & ſpiritalis eſt ſubſtantia. Qui autem ſuas cogitationes ad malum conuertens vltro ſe in eo occupat, huius anima, inquit Iamblichus, in diabolicam naturam degenerat, primum quidem tacitis conuentionibus, (vt poſtea dicemus) deinde expreſſis. E contrario autem qui bonis rebus ſtudens, animum ſuum ad Deum,

Lib. 5. c. 10.

Deum, bonum, virtutemque extulerit, ſi purgata per Dei gratiam anima ipſius in virtutes morales primum, tum etiam νοητὰς & ſpirituales incumbat, is cum Angelo Dei fortaſſe poterit eam ſocietatem contrahere, qua ab ipſo conſeruabitur, prçſentem ipſum ſentiet, eaſque res cognoſcet, quas ipſe iuſſurus & vetiturus eſt. Hoc vero pauciſſimis accidit, idq́ue ſingulari Dei gratia & beneficio, quod Auerroes adeptionem intellectus vocat, in eo ſtatuens maximam felicitatem omnium: & Græcorum primus Socrates percepit, vt apud diſcipulum eius Platonem in Theage legimus: *Adeſt*, inquit, *mihi diuina quadam ſorte dæmonium quoddam, à prima pueritia me ſequutum.* Deinde vocem à ſe audiri addit, qua illud quod inſtituebat, faciendum ſibi non eſſe cognoſceret. Atque hoc quidem inter Hebræos frequenter accidiſſe, è ſacra Scriptura didicimus: quæ mille exempla proponit gratiæ ſingularis, qua Deus per Angelos adſtabat ſanctis, eos non obſcure per Angelos compellabat voce, aut ἀφώνῳ ſigno. Eorum autem, qui ſocietate cum ſpiritibus bonis coniuncti ſunt, gradus ſunt varii. Alios enim Deus adeo excellente ornabat Angelo, vt prophetiæ & prædictiones eorum ſemper eſſent certæ, nec vllo pacto eludi poſſent: prout de Moſe, Elia, Samuele, & Eliſæo dicitur. Aliorum vero prædictiones non vſquequaque valuerunt, ſiue hi ſpiritus illis imperfectiores eſſent, ſiue minus accommodatum ſubiectum. Nam quemadmodum

dum Sol non tam clare in terra quam in aqua resplendet, neque tam in aqua turbida quam in clara, in agitata quam in sedata: similiter etiam turbatæ animæ, ac minus quietæ perturbationes, non capiunt tam commode claritatem, quę est intelligentiæ. Diximus autem, singulare Dei donum esse, quando spiritum bonum immittit ei quem diligit, vt ab ipso curetur, & in actionibus singulis dirigatur: quia fieri etiam potest, vt vir amans virtutis, & timens Dei, preces apud ipsum fundat assidue, neque tamen à Deo donetur spiritu, sed ea solum sapientia & prudentia, quæ fuerit opus: aut si forte Angelum bonum ad custodiam ipsius addiderit, (vt Theologis placet, & Scriptura de eo loquitur, qui sedet in latibulo Altissimi, ipsum præcepisse Angelis, vt custodiant eum ambulantem in viis suis:) Angelum tamen Dei præsentem nec cernet, nec sentiet. Sic quod Abraham Eliezeri dixerat, Genes. 24. Deum præmissurum esse Angelum suum ad ducendum ipsum, id vere factum est: quanquam nihil amplius percipiebat Eliezer, quam puer aut demens aliquis, quos Deus sæpenumero conseruat Angelorum opera, alioqui infinita mortis discrimina quotidie incursuros. Si cui autem Deus singulare hoc donum contulit, vt præsentem sibi Angelum sentiat, & distincte diserteque cum ipso communicantem, hic de maiore potest felicitate sibi gratulari: de maxima vero, si prophetiæ donum habuerit, summum honoris fastigium, quo homo possit conscen-

ſcendere. Horum itaque numerus ſemper fuit pauciſſimus. Deo per deſertum populum ſuum deducente, erant quidem ſupra ſexcenta hominum millia vigeſimum annum ſuperantia, hanc vero gratiam ſeptuaginta duobus ſolum eſt largitus, & alio tempore ſolus Ieremias fuit gratia eadem prędítus, cui præcepit Deus, vt Barachiæ donum prophetię petenti à Domino, indicaret rem nimis magnam ab ipſo expeti. Huius communicationis Angelorum cum ſanctis exempla in Scripturis extant quamplurima. Non ſum neſcius, Atheos & Epicureos his velut fabulis reclamaturos, neque vero efficere ſtatui, vt iſti ſapiant: hoc tamen pro indubitato obtinuit apud omneis cuiuſcunque generis Philoſophos. Plutarch. in libello de dæmonio Socratis, & certiſſimam aſſerit ſpirituum cum hominibus conſociationem, & Socratem, virum optimum Græciæ iudicatum, narrat ſępe amicis dixiſſe, præſentem à ſe ſpiritum aſſidue percipi, qui & à malefactis & à periculis ipſum auerteret. Longa eſt Plutarchi oratio, & quantum quiſque voluerit, tantum de ea crediturus eſt. Ego vero confirmare poſſum, me ex homine qui adhuc viuit, audiuiſſe, ſpiritum quendam eſſe aſſiduum ipſius comitem, quem tum demum cœperit agnoſcere, cum annum ferme trigeſimum ſeptimum ageret: putare quidem eundem ſpiritum ſibi per totam vitam adfuiſſe, cum ex antecedentibus ſomniis, tum ex viſionibus, quibus fuerat præmonitus, vt certa vitia peri-

periculaque præcaueret: nunquam tamen ita percepisse plane, vt ab ea ætate fecerit. Hoc autem sibi narrabat accidisse, cum prius non desiuisset anno integro Deum orare ex animo vesperi & mane, vt bonum Angelum, futurum actionum suarum ducem, ad ipsum transmitteret: se ante & postquam orauisset, certum tempus in contemplandis operibus Dei occupauisse, binis interdum aut ternis horis considentem, vt meditaretur, volutaret animo, legeretque Biblia, & deprehenderet tandem, quænam ex omnibus religionibus tantopere controuersis, cum veritate faceret: itaque hos versus à se non raro pronunciatos esse:

Me Deus informa, quæ sit tua sancta voluntas, Psal. 143.
Morigerasque manus præsta, gressusque sequaces:
Namque eris ecce Deus semper mihi: tramite recto
Spiritus ille tuus diuinaq; virgula ducat.

Se itaque improbantem eorum factum, qui Deum orant, vt in præcepta opinione confirmet ipsos, pergentem in oratione hac, & legentem Scripturas sacras, apud Hebræorum Philonem reperisse in libro de Sacrificiis, virum bonum & integrum, ac purificatum à Deo, non posse vllum maius aut Deo gratius sacrificium, quam sui ipsius offerre Domino: obsequentem huic consilio, animam suam Deo obtulisse: ex eo tempore (sic enim ille mihi) somnia ipsi & visiones monitorum plenas obuenisse, modo huic aut illi vitio corrigendo, modo anteuertendo periculo, modo huic aut illi difficul-

tati ſoluendæ tum in diuinis, tum etiam in humanis rebus: inter alia vero dormientem ſe viſum eſſe audire Dei vocem, dicentis, Seruabo animam tuam: ego ſum, qui ante apparui tibi. Poſtmodum quotidie ſub horam tertiam aut quartam matutinam ſpiritum pulſaſſe fores, ſe vero cum ſurgens aperuiſſet fores, vidiſſe neminem: ita perſtitiſſe ſpiritum vnoquoque mane, & niſi ſurgeret, excitaſſe. Tunc ſibi demum obueniſſe metum, cogitanti (aiebat ille) ſpiritum aliquem malignum eſſe: propterea non deſtitiſſe, neque diem vllum intermiſiſſe, quin oraret Deum, vt Angelum bonum ad ſe tranſmitteret, & ſæpe Pſalmos (tenebat enim memoriter pleroſque) ceciniſſe; tum ergo vigilanti ſeſe patefeciſſe ſpiritum, leniter pulſantem: quo die primum ſenſu percepit illum, & ſæpius tangentem vitreum baucalium: quo facto non parum fuit attonitus. Biduo poſt cum amicum quendam Regis Secretarium adhuc ſuperſtitem prandio excepiſſet, erubuiſſe illum, vt audiuit ſpiritum ita cædentem ſcamnum quod adſtabat ſibi, & fuiſſe perculſum metu, ſe vero dixiſſe illi; Ne timeto, nihil eſt: vt tamen hominem confirmaret, facti veritatem ipſi explicaſſe. Ab illo igitur tempore mihi confirmauit, ſpiritum ſemper ſibi adfuiſſe, & ſigno afficiente ſenſus monuiſſe: puta modo aurem dexteram feriendo, ſi quid mali faceret, modo ſiniſtram, ſi ſecus: ſi quis ad circumueniendum ipſum accederet, aurem dexteram fuiſſe pulſatam: ſiniſtram vero, ſi

vir bonus, & ad rem bonam adueniret: ſi quid mali bibiturus aut eſurus eſſet, ſi quid facere cunctaretur, aut aggredi, ſignum item fuiſſe datum: ſi quid mali cogitaret aut inſtitueret, ſigno reuocatum eſſe: ſi quando Deum laudare Pſalmis inciperet, aut facta eius admirabilia eloqui, ſpirituali quadam vi auctum fuiſſe atque confirmatum. Atque vt inſpirata ſomnia à deliriis diſcerneret, quę ex inualetudine aut animi perturbatione ſolent incidere, ſe ſub ſecundam tertiamve horam excitari à ſpiritu, deinde redormiſcere, tum ſibi demum vera ſomnia de eo quod facturus aut crediturus eſſet, de iis quæ dubitabat aut quę ventura erant, obtingere: adeo vt ex illo tempore nihil fere ſibi acciderit, cuius non ſit præmonitus: nihil credendum dubitauerit, quin fuerit factus de eo certior. Se quidem quotidie à Deo petiiſſe, vt ipſum doceret voluntatem, legem, & veritatem ſuam, & vnum ex hebdomade diem occupaſſe (non autem Dominicum, propter luxum vitamque perditam, quam die illo dicebat agitari) legendis Bibliis, meditandis & expendendis rebus lectis, Deo cum voluptate laudando Pſalmorum laudibus quo die feriebatur, domo non exiuiſſe: Verumtamen in ſuis actionibus reliquis ſatis eſſe hilarem, lætoque animo: citabat enim ad hanc rem Scripturæ locum: *Vidi facies ſanctorum lætas.* Quod ſi verſanti cum aliis contigiſſet non bonum ſermonem habuiſſe, aut diebus aliquot precari intermiſiſſet Deum, illico dormientem

fuiſſe monitum. Si librum malum legeret, fuiſſe librum percuſſum à ſpiritu, vt eum deponeret. Ab eo quod valetudini ipſius fuiſſet nociturum reuocatum eſſe, & in morbo curatum ſtudioſiſſime. Denique tam multa mihi narrauit, vt infinitum eſſet percurrere. Monebatur vero inprimis vt mane ſurgeret, idque hora ferme quarta, ſibi dormienti narrabat edi vocem, quæ dicebat: Quis primus oraturus ſurget? Narrabat quoque, ſæpe ſe commonefactum eſſe de eroganda eleemoſyna: quo plus erogaret, eo ſecundiores ſuarum rerum ſucceſſus percepiſſe. Cum inimici appetentes vitam ipſius, aqua vectum iri cognouiſſent, patrem ſibi per ſomnium fuiſſe viſum, adducentem equos duos, ruffum & album, ideoque curauiſſe, vt duo equi conducerentur, & quamuis de colore nihil indixiſſet, famulum duos illos ruffum & album adduxiſſe. Mihi autem roganti, Quid non aperte ſpiritum compellaret? hoc quidem à ſe reſpondit ſemel poſtulatum eſſe, repente vero ſpiritum tanquam malleo vehementer fores pepuliſſe, vt iſtud ſibi ingratum eſſe oſtenderet. Cæterum ſe à Spiritu, ne diu legat aut ſcribat, impediri, vt quieſcat animus, & meditetur ſolus, perſæpe ad ipſius vigilantis aures ſubtiliſſimam quandam vocem & ἄναρθρον pervenire. Quærenti etiam, An formam ſpiritus vidiſſet vnquam? reſpondit, ſe dum vigilaret, nihil vidiſſe vnquam, præter lumen quoddam valde clarum, in orbem ductum. Semel autem cum in extremo

agens

agens vitæ diſcrimine, Deum oraſſet ex animo, placeret ſaluti ipſius conſulere, & ſub dilucu-lum dormitaret: ſuper lecto cui incumbebat, animaduertiſſe puerulum veſte alba in purpu-reum colorem inclinante, vultu formaque ad-mirabili: hoc ille plurimum confirmabat. Ite-rum verſantem in graui periculo, & modo cu-bantem, à ſpiritu impeditum eſſe, qui non ceſ-ſaret donec è lecto ſurrexiſſet, inſomnem ita-que totam noctem in precibus conſumpſiſſe: poſtridie ſe mirabili ratione & incredibili car-nificum manus effugiſſe: hoc facto, ſe dormien-tem audiuiſſe cum inclamaret vox, Iam dicen-dum eſt, qui ſedet in latibulo Altiſſimi. Ne plu-ra, narrabat ille ſe in omnibus difficultatibus, itineribus, inſtitutis quæ aggreſſurus erat, con-ſilium à Deo petiiſſe. & quadam nocte cum be-nedictionem à Deo ſibi donari poſtulaſſet, vi-ſionem dormienti fuiſſe oblatam, in qua ipſi benedicebat pater. Hæc de eo homine perſpe-cta placuit enarrare: vt oſtendam, non debere mirari quenquam malignorum ſpirituum con-ſociationem, ſi Angeli bonique ſpiritus, ſocie-tate huiuſmodi & frequentatione cum homi-nibus communicent. Quod autem narrabat il-le aurem ſibi à bono Angelo pulſatam eſſe, i-dem optime Iobi 33. & Eſaiæ 50. oſtenditur. Hic enim, *Dominus*, inquit, *vellicauit mihi aurem di-luculo:* vero longe apertius ſecretum hominib. peritis retigit, quo ſe paulatim Deus percipien-dum ſenſibus exhibet. Similiter quod dicebat

ſe tanquam malleo pulſantem audiuiſſe : hoc primum legimus fuiſſe Prophetarum ſignum. De Manoha enim Iudicum libro legitur, cœpiſſe Angelum Dei pulſare ante ipſum interprete Rabbi Dauide, vbi vox לפקמי pulſare & ſonare, eſt à nomine פקמינ tintinabulum aut tympanum denotante. An ſuus autem cuique bonus ſit Angelus, difficile eſt ſtatuere. Nam etſi peruetus hæc ſententia eſt, quod hi verſus Græci non obſcure docent:

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῷ γενομένῳ
Ἅπαντός ἐστι μυσταγωγὸς τοῦ βίου. Id eſt:
Omni dæmon viro nato
Omnis eſt moderator vitæ, vel initiator.

contraria tamen magis videtur probabilis. Ete-
1. Sam. 10. nim Saulem videmus, poſtquam benedictione per Samuelem conſecratus, turbam Prophetarum inſtrumentis muſicis ludentium in via offendiſſet, Spiritu Dei indutum eſſe, & ſe totum (ait Scriptura) ſenſiſſe commutari: proptereaque mandaſſe ei Samuelem, tum demum faceret quicquid ſibi in mentem venturum eſſet. I-
Num. 11. tem cum dicitur Deus cepiſſe de ſpiritu Moſis, quem in ſeptuagintaduos homines diuideret, è ſexcentis millibus electos, & illi quieſcente ſuper ipſos Spiritu Dei prophetaſſe: facile ex eo colligas, Spiritum Dei nondum ipſis adfuiſſe: hunc autem Dei ſpiritum eſſe tanquam lumen, quod ſine ſui deminutione communicatur, & in perpaucis hominibus, idque non ſemper eſſe. Sic è diuerſo Spiritus Dei Saulem reliquiſſe,

& malignus Spiritus eum nonnunquam agitasse dicitur. Legati quoque ab ipso ter ad Samuelem, Dauidem, aliosque Prophetas missi, à Spiritu Dei, simul ac prope aderant, occupati prophetabant, quin Saul ipse eodem veniens vt illos comprehenderet, mortique traderet, à Spiritu Dei comprehensus cœpit laudare Deum, & vaticinari: discedentem vero à Prophetarum turba Spiritus Dei reliquit, quem antea quoque Spiritus malus inuaserat, adeo vt furiosus factus prophetaret. Sic in Scriptura passim prophetandi verbum in bonam & malam partem sumitur: quia malignus spiritus, diuinorum miraculorum simia, conatur ea imitari, & quod res futuras nouerit persuadere, quanquam fieri potest, (quemadmodum dixi) vt ab Angelo Dei homo ducatur & custodiatur, quem Angelum neque percipiat, neque compellet νοητῶς ἢ αἰσθητῶς, intellectiue vel sensitiue: siue quod Angeli dignitate differant, vt de spiritu Mosis, Samuelis, Eliæque diximus, Prophetas reliquos longo interuallo superantium, siue quod homo ineptus sit percipiendæ spirituali intelligentiæ. De bonorum spirituum cum hominibus coniunctione satis: de hominum vero cum Diabolis consociatione in hoc opere dicturi sumus: sed tenenda est prius bonorum spirituum à malis differentia.

1.Sam.19.

1.Sam.18.

CAPVT III.

De bonorum spirituum malorumq; differentia.

MAGVM diximus eum esse, qui diabolicis modis ad aliquid conatur pervenire, tum de consociatione spirituum cum hominibus egimus: iam itaque cognoscenda est horum ab illis differentia, vt filii Dei à Magis discernantur. Hoc enim pernecessarium est ad pietatis ac religionis velum, laruamque luminis adimendam, qua non raro diabolus hominibus fallendis abutitur. Veteres Græci & Latini annotarunt esse bonos spiritus & malos: quorũ illos εὐδαίμονας, hos κακοδαίμονας, ἀλάστορας καὶ παλαμναίους, Latini Lemures appellabant: quod imperiti nõ possunt: Athei nolunt credere, Magi ad tollendam de se suspicionem rident quidem in speciem, sed reipsa plus satis intelligunt. Docemur autem exemplis non paucis, in hoc diabolum incumbere, vt Dei effingat opera, prout de Magis Pharaonis legimus. Hoc quoque legimus, malignos spiritus olim, vt hodie solent, fefellisse duobus modis: vno aperto, expressis pactis (hoc autem rudes & imperiti solum ac mulierculæ decipiebantur:) altero idololatria & religionis specie, viris bonis studiosisque circumueniendis accommodato. Ideoque Satanas vt ab adoratione veri Dei ad sui adorationem homines abduceret, nolebat oracula responsaque edere, nisi per virgines, & eosque in precibus orationibusque ad Apollinem Deosque

Plutarch. lib. de oraculorum defectu.

similes

ſimiles cum ieiuniis tempus tranſigerent. Atque hunc quidem ritum tam belle fouit Diabolus, vt in Occidentalibus Inſulis, antequam Hiſpani illis potirentur, fuerit compertum, Sacerdotes illarum gentium ieiunia maxima, preces, & ſupplicationes celebraſſe, Labaris idola circumgeſtaſſe, eorumque honores decantaſſe, tum occupatos à ſpiritibus malignis res mirabiles pronuntiauiſſe, quales in hiſtoriis Indiæ Occidentalis legimus: omnibus autem in vniuerſum vxores non eſſe, præterquam iis, qui peccata audiebant, pœnitentiam imperabant, & confeſſionem ſub graui pœna non audebant retegere: omnes perſæpe ieiunare, maxime ſi quando facienda meſſis aut bellum, aut Deus ipſorum, id eſt, diabolus conſulendus: vt autem vehementius raperentur, oculos occluſiſſe aut eruiſſe ſibi, cum ſacrificandi eſſent homines & omne genus animalia idolis ſuis: multa puellarum eſſe monaſteria, quas homines caſtrati naſo labiiſque præciſis aſſeruarent, indicta aduerſus inceſtam capitali pœna, vt Romæ Veſtalibus factum eſt: qui ambibant Sacerdotium, eos cum Sacerdotibus ſe in ſyluas albis veſtibus indutos vel candidatos abdidiſſe, vbi annos quatuor aut quinque tranſigerent, hoc facto cum literis teſtimonialibus (ſyllabas Imperatores vocant) abire ſolitos: Maximum Deum ab ipſis adorari Solem, quem vocant Guaca, & Paniacana Solis & Lunæ filium. Omnibus autem notum eſt, Amorrhæos alioſq; populos quos extermi-

nauit Deus has artes magicas exercuiſſe, hominesque diabolis ſacrificauiſſe, quos compellabant adorabantq; : inprimis vero Solem quem κατ' ἐξοχὴν Hebræa voce *Bahal*, id eſt, Dominum appellabant: vnde proceſſit nomen *Bahalzebub*, muſcarum dominus, eo quod nulla in templo illius muſca degeret, quemadmodum in Venetiano palatio nulla eſſe dicitur, & in Toletano vnica. Hoc autem nec nouum nec inauditum eſt: Cyrenæos enim legimus cum Acaroni Deo muſcarum ſacrificauiſſent, & Græci Ioui quem Myriodem quaſi dicas muſcarium nominabant, muſcas omneis vna nebula euolaſſe, vt narrat Pauſanias in Arcadicis, & Plinius lib. 29. naturalis hiſtoriæ, cap. 6. à Magis quoque certis carminibus omnes angues è regione vna abigi animaduertimus: non eſt igitur mirum ſi omnes muſcæ à Satana horũ magiſtro abiguntur. Quod ſi certa eſt de Toletano Veneticoque palatio fama, omnino ſtatuimus idolum aliquod ſub palatii limine fuiſſe conditum, vt nuper in quodam Ægypti oppido (vbi non erant crocodili vt in aliis oppidis ſecundum Nilum) inuentum eſt plumbeum crocodili ſignum ſub ædis limine conditum, quam Mehemed ben Thaulon cremari iuſſit: quo nomine expoſtularunt incolæ dicentes ſe ex eo tempore à crocodilis grauiſſime infeſtari. Eadem ratione rex Iudææ Ezechias ſerpentem æneum comburi iuſſit, ne adorari poſſet. Extant libro tertio Moſis Maymonis Chaldæorum ſacrificia & cere-

monię excerptę è libro Zeuzit (qui ceremoniarum illius gentis liber eſt) vbi ſacrificia, preces, ieiunia, ſaltationes, & ſupplicationes deſcribũtur illis perſimiles, quas Occidentales Indiæ tenuerunt: apud quos etiam Bahalis ſacerdotes erant Prophetæ ſeorſim degentes à mundo, colore fumido amicti (horret enim iſte color vt qui maxime) ex quo nominabantur Camarin. Quinetiam (quod magis miramur) Indi Occidentales de Sole ſeu Apolline idem ſentiebant quod Amorrhæi, Græci, & Latini ſenſerant, hunc Deum prophetiarum eſſe: quo argumento plane oſtenditur Diabolum pręclarum iſtam ſcientiam omnes docuiſſe. Itaque Ochozias rex Iſraelis maximus ſua ætate Magus cum de feneſtra cecidiſſet, legatos in ædem Bahalis miſit victurusne à caſu eſſet conſulturos, quibus Elias cauſa itineris perſpecta obuiam venit & dixit, an Deus non eſt in cœlo quem conſulatis? Dicite Regi moriturum ipſum. Itaque nemini mirum videri debet, ſi Occidentales populi à Satana precum, ieiuniorum, ſacrificiorum, ſupplicationum, & prophetiarum ſpecie faſcinabuntur, cum Palęſtinæ, Græciæ, & Italiæ populi hac religioni eſſent & nihil celſius cognoſcerent. Dixerit quiſpiam, non habuiſſe eis fidem ſapientiſſimos: ego vero ſummos Philoſophos video id pro re diuina certiſſimaque habuiſſe. Quis inter Philoſophos Platone diuinior? At cum Apollinis oraculum non deſtituram peſtem Athenienſibus reſpondiſſet donec altera

ipsius (quod omneis in partes quod ratum erat) fuisset duplicatum, & Plato ea tempestate Geometrarũ maximus aperta Physica & crassa duplicandi altaris ratione dixisset Atheniẽsibus, Deo rem omnium quæ in Geometria sint difficillimam & quę adhuc minime comperta fuerit postulasse, vt eos ab auaritia, ambitione, inhonestisq; voluptatibus reuocaret, & ad contemplationem τῶν νοητῶν mirabiliumq; Dei operum pertraheret: diabolus maxime istius pestis occasione arrepta plurimum abusus est, & amplificauit opinionẽ de diuinitate oraculi. Secũdus à Platone Iamblichus Ægyptius tẽporibus Iuliani apostatæ magnus ante omnes & summe diuinus est habitus, quem Porphyrius, licet Philosophus κατ' ἐξοχὴν dictus pro magistro agnoscebat. Verumtamen in istius libris de mysteriis (quæ integra Romæ traducta atque impressa sunt) non in Marsilii Ficini fragmẽto, videmus illorum impietatem ab ipso reprobari, qui imagines & characteras ad vaticinandũ faciunt, affirmando prophetiã non esse naturale bonum, sed donum Dei maximum: à Deo enim solũ ad eos promanare quibus purificatæ sunt animæ: reprobari quoq; illorum factum, qui Prophetię donum per δαίμονας παρέδρους. id est, Dæmonas assessores vel comites & consiliarios (quos in annulis phialisve gestare solent) aucupantur: etsi prophetia comparari ait Hydromantia, Lithomantia, Actinomantia, Xylomãtia, Rabdomantia, Orneomantia, & Alphitomantia, miraturq;

Lib.3.cap.30. 32. & 34.
lib.3. cap.24. & 37.
Synesius περὶ ἐνυπνίων.
lib.3.c.13.
lib.3. c.14.
lib. 3. c.17.

turq; Deos ſe ita demittere vt in cibis diuinitatẽ ſuam dignentur collocare (quod Porphyrius in dubium reuocabat) & Deorum naturam in iſtis omnibus adorari iubet. Omnia autem hęc facta impia Deum videmus deteſtatũ eſſe grauiſſime, atq; nominatim iſtud vetuiſſe ne lapis imaginationis adoretur: quem lapidẽ Chaldęus interpres vocat adorationis, multi ſtatuam ἀπροσδιονύσως interpretati ſunt. Iamblichus prȩterea, de quo iam habetur ſermo, ſcribit animã interdum extra hominem ſic rapi diuinitus, vt corpus maneat ἀναισθητὸν, neque ictuum neque punctionum ſentiens: interdum vero corpus animamq; exportari, quod genus appellat ἔκστασιν: atq; hoc Magorum cõmune eſt qui expreſſis pactis cum diabolo coniuncti ſunt, vt modo ſpiritu deportentur dum ſenſus corpus fugiunt, modo corpore ſimul & ſpiritu, cum nocturnos cœtus obeunt, vt quæſtionibus infinitis (de quibus poſtea dicturi ſumus) fuit cõprobatum. Hic tamen animaduertens malignos ſpiritus ſubire bonorum locum, θεουργίαν dixit & ſacrificia indigne facta diſplicere diis, tũ demũ malignos ſpiritus ſe hominibus loco deorum exhibere: qua occaſione Porphyrius, quãuis Chriſtianorum hoſtis infenſiſſimus, eo adductus eſt vt Deos omneis veterum eſſe κακοδαίμονας & malignos ſpiritus affirmaret. Atque hic quidẽ Iamblichus, qui de iſtis rebus, quam accuratiſſime potuit, diſſerebat, ea tempeſtate ſanctiſſimus vir omniumque maximus habebatur.

Leuit. 26.

lib. 3. cap. 2. & ſequent.

tur, adeo vt Iulianus apoſtata literis quas ſæpe ad ipſum mittebat inſcriberet, Magno Iamblicho: ſed poſtquam ipſe cum aliis tentauit Alectryomantia cognoſcere quis poſt Valentem imperio potiturus eſſet, Imperator Valens de quatuor literis θεοδ. à gallo gallinaceo exaratis factus tandem certior morti addixit Magos innumeros, & Iamblichus veneno ſibi ademit vitám vt ſupplicium effugéret. Verum vt demonſtretur induſtrios quoſque & ſanctos viros non raro deceptos eſſe à ſpecioſo illo pietatis prætextu, qui plurimum in rebus magicis poteſt: ſuo loco poſtea exponemus, vt ad dæmonũ inuocationem à ſceleratiſſimis Magis noſtra memoria vſurpatam orationes, ieiunia, cruces, hoſtiæque ſoleant ab ipſis ad ſuum ſcelus occupari. Sic non ita pridem quædam Bleſenſis Maga faſcinatam mulierem & decumbentem curatura mandauit vt media nocte Miſſa S. Spiritus in æde S. Mariæ virginis auxiliatricis caneretur, deinde poſtquam toto corpore incubuiſſet ægrotæ & occentaſſet voces aliquot, ſanata eſt (quam ceremoniam à Satana mulieri traditam fuiſſe conſtat exemplo Eliæ Prophetæ, qui Sunamitidis potentia Dei è mortuis ſuſcitauit.) Sed poſt duos menſes eadem mulier, quæ curata fuerat, in morbum relapſa, obiit, & conſulta de ea re Maga reſpondit ſe plus ſatis loquutam eſſe, vt Harduinus Bleſenſis hoſpes ad Leonis inſigne mihi expoſuit: ſortes enim à malefica quæ hanc incantauerat in alteram dixit conie-

ctas

ctas eſſe, quod Magorum omnium medicam artem fingentium commune eſt, vt poſtea dicturi ſumus. Et Magorum ὑπερσοφιστὴς poſtquam orbes & nefarios characteras (quos hic de induſtria omiſſuri ſumus) ad inueniendum theſauros poſuit, fodiendo ſcribit Pſalmos dicendos eſſe; *De profundis, Deus miſereatur noſtri, &c. Pater noſter, Aue Maria, &c. à porta inferi, Credo videre bona Domini, &c. Requiem æternam, &c.* & legendam Miſſam: Item vt aliud quippiam quod reticebo conſequantur, inſcribi quatuor tabulis membranæ puræ; *Omnis ſpiritus laudet Dominum*, & ad quatuor parietes domus ſuſpendi: ad alia quoque ſcelera quæ nolo ſcribere Pſalmum centeſimum octauum pronuntiari. Quinetiam Hiſpani & Itali regionem Belgarum adituri anno M. D. LXVII. amuleta ſortilegiorum plena & ſibi tradita geſtabant, vt tuti ab omnibus malis eſſent. Germani quoque nonnulli induſium neceſſitatis portant forma execrabili, quã nihil opus eſt deſcribere, & crucibus vbique figuratum: & Magorum princeps indignus cuius hic apponatur nomen, ad malignorum ſpirituum inuocationem prius ieiunari mandat, & S. Spiritus miſſam accurari. Quapropter difficile eſt Magos retegere & à viris bonis diſcernere, ſed olim difficilius quam noſtro tempore: etſi omnes populi omneſque Philoſophorum ſectæ Magos condemnarunt, vt Auguſtinus inquit, ſectus omneis Magiæ pœnas decreuiſſe, & Seruius apud Romanos narrat horrori ſemper fuiſſe

lib. 18. de ciuit. Dei.

fuisse Magos & incantatores, quod ex legibus 12. tabularum & Pandectis constat: cum tamen omnia oracula quæ pro sanctissimis habuerunt plane essent magica, vt ante diximus, & post amplius declarabimus. Si quis igitur affirmet bonorum spirituum & malignorum signum ex operibus bonis aut malis petendum esse, verum quidem dixerit: sed in circumscribendis bonis operibus res tota vertitur. Nam vtcunque ieiunia, preces & orationes, castitas pudicitiaque, solitudo, contemplatio, ægrotorumque curatio res per se bona sint: si tamen propterea fiunt vt honor Satanæ idoloue habeatur, vt de rebus præteritis aut futuris oracula cognoscantur, hæc vero opera non iam bona sed detestabilia, damnanda, & diabolica censeri necesse est. Veteres autem historiæ docent hæc ab iisdem Ethnicis fuisse facta à quibus fascinatores & qui elementa (vt lex ait) turbant fuerunt condemnati: eadem Amorrhæos fecisse, Indosq; similiter. Ac horum quidem Magorum nonnulli fuerunt voluntarii: sed verum certumque indicium tangendis & cernendis Magis spiritibusque bonis & malis inter se distinguēdis Lex Dei exhibet, nam lege Dei omnes sortes seuerissime prohibentur, & varia illarum genera adducuntur, vt alia quoque similia statuamus eodem iure prohiberi. Neq; vero Iosephi dictum libro Antiquitatum 8. oportet accipi, artem coniurandi malignos spiritus à Solomone repertam esse: cum enim res longe minores de eo scriptæ

Litem iubeo. §. si quis astrologus. de ieiu. toto tit. de maleficis & math. l. si quis aliquid, de pœnis. ff.

l. 6. de malefic. C.

Deut. 18.

ſcriptæ ſint, & in omnibus eius ſcriptis ne minimum quidem iſtius artis veſtigium exſtet, nõ eſt credibile Scripturam fuiſſe illud diſſimulaturam: niſi forte quiſpiam voluerit Solomonem illorum deteſtabilium librorum autorem facere, quos inſcriptos Magi circumferũt ipſius nomine. Potuit vero ſic Ioſephus decipi vt Iamblichus deceptus eſt. Narrat enim Eleazarum quendam Iudæum coram Veſpaſiano Cæſare annulo nares cuiuſdam dæmoniaci attigiſſe, malignumq; ſpiritũ vi radicis annulo incluſæ, quam à Solomone monſtratam aiebat, abegiſſe. Quod genus erroris pernicioſiſſimum eſt ac ſceleratiſſimum, licet multi ſquillã eſſe opinentur, & malignis ſpiritibus arcendis ſoleant præ foribus ſuis ſuſpendere. Conſtat enim puluere quodã in ouile per Magum iniecto perituras oues, niſi auertat Deus: & quemadmodũ faſcinata pecora homineſq; interdum per Magos adminiſtros ſuos reſtituit Satanas (ſed ea lege vt ſortes in alium transferãtur ne quicquam ſibi intercidat, vt poſtea demonſtrabimus) ſic etiã è dæmoniacis malignos ſpiritus ſæpe eiicere, arteſque diabolicas ad iſtud facinus effingere. Sic iſte de quo Ioſephus narrat faciebat annulo, cui nõ radix inerat ſed malignus ſpiritus, cuius facultate aut colluſione potius alter ſpiritus exibat, vt fides Magiæ & idololatriæ, qua imperitos ludificatur Satanas, haberetur. Si gnis autem dixerit luporum morſus lupos non petere, nec malignos ſpiritus à malignis pelli,

huic reſponſurus ſum non tam hac arte diuidi regnum Satanæ, quam confirmari, & his miraculis ſtabiliri fouerique idololatriam. Neque abſonum eſt illud Auguſtini, Diabolos à diabolis pelli etiamque euerti, vt improbi fere non euertuntur niſi improborum opera per voluntatem Dei dicentis apud Ieremiam, *Vlciſcar inimicos meos per inimicos meos.* Etenim ſi boni ſæpe bello petunt bonos, multo magis improbos appetunt improbi, diaboloſque diaboli. In Daniele autem legimus Angelos imperiis & regnis præeſſe, bellaque inter ſe gerere: Angelus
Daniel. 10. enim Dei Danieli dicit Angelum Michaelem Hebræorum principem contra Angelum Perſarum ad auxilium ſuum adueniſſe: ſed de huius loci interpretatione ſapientes viderint. Sic Deus in cœlo diſpoſuit contrarios ſtellarum planetarumque motus & effecta, ſic contraria elementa, ſic antipathiam hinc, illinc ſympathiam in vniuerſitate rerum, qua contrarietate & ſuaui concertatione harmonia mundi continetur. Iſta autem bonorum ſpirituum & malignorum confuſio ex illo nouorum Academicorum axiomate profecta eſt, Cœlum cum terra copulari oportere, virtuteſque cœleſtes cum terreſtribus, & alia aliis coniungi, vt vis diuina elementaribus pariter ac cœleſtibus modis attrahatur. Hæc Procli, Iamblichi, Porphyrii, & aliorum Academicorum hypotheſis: qua magiſter ille artium diabolicarum fretus, cuius libri cum magnificis priuilegiis excuduntur, fundamento huic

to huic ſuperſtruxit omnes ſortes & diabolorum inuocationes, quæ cum priuilegiis principum, peſtilentiſſimo Rerumpubl. exitio, vbiq; excuduntur. Componit enim characteras proprios dæmonum planetas ſingulos (vt ait) moderantium: hos characteras in metallum planetæ cuiuſque proprium eodem momento incidi iubet, quo planeta in ſua domo & exaltatione verſatur cum aliqua ſignorum coniunctione grata: atque tum præſto eſſe plantam, lapidem, & animal Planetę deſtinatum: ita planetæ huic ſacrificari omnia: interdum vero planetæ imaginem & Orphei Magi hymnos adhiberi: quibus hymnis plus ſatis Mirandulanus hæſit ſpecie Philoſophiæ, cum ait hymnis Orphei non minorem vim ineſſe ad Magiam, quam hymnis Dauidis ad Cabalam (de qua dicemus ſuo loco) & à ſe primum gloriatur arcanum hymnorum Orphei; qui Medeæ maleficæ magiſter erat, fuiſſe reuelatum. Quin hymnos iſtos ad honorem Satanæ factos fuiſſe cernimus, quo ſpectant illa Pici verba: Fruſtra naturam adit qui Pana non attraxerit. Hac eadem ratione iſte Magorum magiſter diſcipulos ſuos in omni idololatria, impietate, artibusq; magicis informauit. Etſi quod illi Academici ignoratione per errorem ſine dolo malo & bona fide rem bonam arbitrati faciebant, eo per deteſtandam impietatem Agrippa abuſus eſt: fuit enim quamdiu vixit Magorum ſui temporis maximus, quo defuncto ſcribit Paulus

Lib. elegiorum.

lus Iouius &complures alii canem atrum (quem ille vocabat dominum) è cubiculo illius exeuntem fuisse visum, qui se in Rhodanum immerserit, neque ab eo tempore comparuisse. Verum lex Dei prospiciens sapientissime eorum impietatibus, qui inferiorem mundi partem superiori volunt coniungere, & connubio mundum sociare (vt Picus ait impietatem maximam specioso tegens velamine) & herbarum, animantium, metallorum, hymnorum, characterum, sacrificiorumq; opera Angelos & Deos primum minorum gentium, tum per hos Deum maximum creatorem omnium adducere. Deus igitur ipse impietati huic occursurus diserte videtur vetuisse, ne qui gradus fierent ad conscen-
Exod. 20. dendum altare suum, sed vt ad ipsum recta adiretur pręcepisse: quod dictum Platonici non satis assequuti, Dęmonũ inferiorum & Semideorum opera superiores Deos perducendos esse, horumq; opera consimiliter supremũ Deum. Ex his igitur Platonicos & alios Ethnicos statuimus fuisse quidem idololatras, qui simplice animo per ignorationem Iouem adorauerint supplicauerintq;, Saturnũ, Martem, Appollinẽ, Dianam, Venerem, Mercurium, & alios Semideos, viuendo sancte, orando, ieiunando, quæuis iusticiæ, charitatis, & pietatis facta exercendo: sed Magos neq; hos esse credimus, neq; eos qui errore pari detinentur, quamuis res futuras diabolicis modis conati sint prænoscere, quia rem Deo gratã à se fieri existimauerunt. Quamobrem

obrem etiam has voces, *sciens prudens*, in definitione Magi posuimus. Sed quisquis notitia legis diuinæ præditus intelligit omnibus istis diabolicis diuinationibus interdictum esse, & iis tamen ad assequendum aliquid vtitur, hic Magus dicendus est. Certissimum igitur notam internoscendæ bonorum spirituum à malis, & pietatis ab impietate differentiæ sitam esse in eo animaduertimus, vt perspiciatur si forte res creatæ Creatoris loco ad consilium adipiscendum adeuntur. Sed quia plerique in prædictionum argumento falluntur, & bona pro malis non infrequenter accipiuntur, nunc de prædictionibus præsagiisq; videamus.

CAPVT IV.

De prophetia alijsque diuinis modis ad res occultas cognoscendas.

DIuinum Græci appellant μάντιν ἢ μαντὴν παρὰ τὸ μαντεύεσθαι, id est, diuinare, vel vaticinari: quod genus hominum quia fraudibus mendaciisque circumfluit, mendacem hominem Galli appellãt *Menteur*, vt mihi quidem videtur, παρωνύμως. Latini diuinum vocant, inepte Magis nomen præstantissimũ æque ac Prophetis dantes. Illud autem est à voce μαντεία, quasi μανεία quædam dicta, quia Diuini fascinati & à maligno spiritu possessi furebant plurimũ: neq; enim Pythias sacerdos diuinabat nisi furore ageretur. Quapropter etiam Herculeus morb' appellatur sacer, q̃a abrepti Magi similes

Cic. lib. de diuinat.

ſunt hominibus ex eo morbo laborantibus. Hebræi diuinos primum *Videntes* nominauerunt: vt cum Saul amiſſis aſinabus diuinũ con-
1. Sam. 9. ſulturus de iis quæreret, Samuel Videns eſſe dicebatur: idem drachmam argenti quam videnti traderet à ſuo comite poſtulauit: & Samuel ro-
1. Sam. 10. ganti eſſetne *Videns* ſe eſſe reſpondit: nondum
Ierem. 26. enim ait Scriptura, *Videntes* נביאים id eſt, Pro-
Zach. 1. phetæ dicebantur. Eſt autem hoc nomen à verbo נבא, quod plurimum paſſiuæ coniugationis eſt, vt oſtendatur veram diuinationem à Deo percipi. Græcum autem προφητεία prædictionem ſignificat, ſiue in bonam partẽ ſiue in malam acceperis. Quod vero eos qui pulueribus & pingui vtuntur appellamus Magos, hoc ſcite cũ veteribus diſtinguẽs Ariſtoteles vernaculo ſermone Magos dixit τοὺς περὶ τὰς φαρμακείας, & Magos φαρμακίδας, vt videre eſt libr. 6. cap. 18. & lib. 9. cap. 17. hiſtoriæ animalium, cum hippomanes ſcribit ὑπὸ τῶν φαρμακίδων vſurpari. Verum vt cognoſcatur quænam ſit licita & quæ illicita diuinatio, omnem diuinationem ſtatuemus aut diuinam eſſe, aut naturalem, aut humanam, aut diabolicam, & de his quatuor generibus dicemus ordine. Prima ergo quia à Deo extra ordinem proficiſcitur præter naturaleis cauſas, diuina dicitur. De hac exſtat teſtimonium Dei
Num. 12. dicentis: Si qui Propheta fuerit inter vos, ego viſione appariturus ſum ei, & cum eo loquuturus ſomnio: De Moſe vero ſeruo meo fideli præ omnibus non ſic futurum eſt, nam ego fa-

cie ad faciem ipsum alloquar. Quem in locum Hebræi annotant Prophetiam esse munificentiam opera Angeli aut actiuę intelligẽtiæ à Deo collatam rationali primum animæ, deinde imaginationi, hinc Mosis solum prophetiam excipi oportere, quam Mosi Deum immediate alloquenti sine alio modo traditum affirmant, idque vigilãti, atque hoc ipsum significari cum Mosi dicit Dominus, Apparui quidem Abrahamo, Isaaco & Iacobo nomine meo Schadai, sed magnum nomen meum Iehouah non exposui eis. Item sub finem Deuteronomii, cum dicitur nunquam fuisse Propheta similis Mosi, qui Deum facie ad faciem cognouerit. Quoscunq; igitur sermones in Scriptura Deus cum Prophetis habuit, per Angelos aut intelligentias somniis & visionibus fuerũt traditi: ac propterea Hebræorum Theologi, à quibus Prophetarum doctrina quasi per manus accepta est, omnia somniorum visionumq; diuinarum genera diligenter expenderunt, quæ Augustinus breuiter formis quinq; complexus est, cõprehensis puta humanis somniis, quæ neq; huius loci sunt, neque vllius pretii, vt in Ecclesiastico legimus. Nam eorum solum ratio habẽda est quæ diuinitus immittuntur: etsi omnia voce Hebræa חלם & Græca ἐνυπνίῳ contenta sunt, vt visa Hebręi מראות, Synesius τὰ ἀναρθεάματα, Latini visiones appellarunt. Inter hæc autem duo differentia insignis interuenit: primum à perceptione vtriusq;. Etenim diuinum somni-

R. Moses Maymonis lib. 2. more nebocim.

Exod. 9.

R. Moses Maymonis lib. 3. more nebocim.

Libri περὶ ἐνυπνίων.

um à dormiente percipitur, visio à dormitante, idq; impressione viua imaginationi adhærente, quæ instituendis hominibus res perinde exhibet ac si præsentes oculis cernerentur, itaq; hęc ab humanis & brutis somniis plurimum discrepāt, quibus nihil aliud inest quam naturalis impressio ita ad imaginationem accedens, vt antea res à vigilantibus fuerunt visæ. Modus autem diuina consequendi somnia & ad celsum illum prophetiæ gradum assurgendi est, si primum omnis arrogātia & κενοδοξία deponatur, & ab inhonestis voluptatibus auaritiaque abstineatur, deinde si vitæ bene instituendæ incumbatur, operaq; in contemplandis & cognoscēdis operibus ac lege Dei consumatur. Prętere antiqui Hebræorum Theologi à tristitia senioque non mediocriter effectum prophetię tradunt impediri, & Prophetas bona ex parte fuisse iuuenes. Hoc autem est totius rei pertingendæ caput, si læto alacri integroque corde laudetur Deus, & Psalmi sæpe ad laudes ipsius, maxime vero ad instrumenta musica concinantur: ideoq; prophetizādi verbum etiam significat laudare Deum, vt 1. Sam. 10. & 13. בהתנבאתו cum prophetizaret, id est, laudaret. Neque vero ad visionum diuinarumq; prophetiarum vim intelligendam dicta Philosophorū oportet accipi, qui, ex coniectatione pura iudicantes, putant, si cuius natura est temperatior, huic veriora somnia accidere: virum enim qui florente ætate nunquam prophetauerit interdum videas in ipso mortis

Libris Pirke aboth.

articulo,

articulo, dum mors præſto eſt, prophetare. Itaque non habens Ariſtoteles quod ſuper hac re ſtatueret, ait in libro de ſomniis, non exſtare veriſimilem aliquam cauſam diuinandi, niſi quę diuina & occulta ſit, captumque noſtri ingenii ſuperet. Illud quoq; non eſt omittendum, quod Num. 12. legimus Deū ſe cum hominibus (excepto Moſe) non communicare niſi dormientibus ſomnio & viſione, idque cum Prophetis ſolum, vt viſionis à ſomnio diſcrimen, diuiniq; ſomnii ab humanis oſtenderet, aut quæ à morbis importantur. Diuinorum autem ſomniorum atq; viſionum gradus ſunt plurimi. Primus gradus prophetiæ eſt reuelatio facta per ſomnium de colendo bono & fugiendo malo aut euitandis ſceleratorum manibus: qua in ſpecie (inquiunt Hebræi) homo ſentit cum animo ſuo præceptorem quendam à quo inſtituitur, ideoque de hoc Scriptura dicit S. Dei ſuper ipſo cōquieuiſſe, aut Deum ipſi adfuiſſe. Secundus gradus eſt, cū homo vigilans aliquid percipit, quod animæ adhærescens impellit ipſum ad laudationem Dei operumq; eius: quemadmodum Dauid Pſalmos compoſuiſſe dicitur, Solomo Parabolas, quibus ampliſſima & elegant. arcana continentur allegoriis inuoluta. Etenim Dauid & Solomo (vt Hebræi notant) ad eundem gradū quo Eſaias, Ieremias, Nathan & alii cōſimiles minime peruenerūt: ſed quoties in ſcripturis Deus alloquutus Dauidem aut Solomonem dicitur, id Hebræi per Prophetas accipiunt di-

ctum, puta Gadem aut Nathanem, quibus exhibebantur ad Dauidem informandum visiones Dei, aut Ahiam Silonitem qui ad Solomonem missus est, & illud etiam quod Solomoni dictum est eum fore omnium qui vnquam exstiterint sapientissimum, illud, inquam, non pro visione accipiũt, sed pro diuino somnio, quam in sententiam Scriptura narrat expergefactum Solomonem percepisse id esse somnium: item quod Deus secundo apparuisse Solomoni dicitur, id visionem fuisse negant. Tertius gradus est, cum purgatus animus cernit figuram aliquam somnio, hominem, bestiã, aut aliud quippiam, & significationem visi eodem momento percipit: quod in Zacharia non raro legimus. Quartus est cũ nuda ab omnibus figuris & pura verba intelliguntur. Quintus, cum homo loquens apparet, ac res diuinas retegens dormienti. Sextus, cum Angelum loquentem videre sibi videtur dormiens. Septimus, cum dormientem Deus videtur alloqui, vt Esaias inquit, Vidi Deum & dixit, &c. sic apud Ezechielem, Micheam, & alios. Octauus, cum visio Prophetica Dei verbo cõiuncta aduenit: quo in gradu Hebræi prisci visiones Abrahæ posuerunt, excepta ea quæ obuenit in cõualle Mambræ: hanc enim visionẽ in nono gradu collocant. Decimus gradus est cum Angelus videtur facie ad faciẽ colloquens, vt in sacrificio Abrahæ. Vltimus & supremus omnium est, cum Deus in os alloquens sine alio modo videtur à vigile: qui gradus, vt

Esai. 6.

ait

ait Scriptura, Mosis fuit proprius. Quod itaque Num.12.
Esaias Deum à se visum fuisse dicit capite 6. hoc visionis est, quę non vigilanti offerebatur: quod Ezechiel in campum inter cœlum terramque situm delatus dicitur, id obuenit dormienti: nam etiam murum templi Ierosolymitani Ezechiel, cum in Babylonia esset, dicitur perforasse, & consimiliter Ieremiæ indicitur, vt cingulum abdat in Euphrate fluuio Babyloniæ, & post dies aliquot cingulum dicitur computruisse, cum tamen Ieremias nunquam fuerit in Babylonia. Sic de Gedeonis vellere: nam loca persæpe, tempora, personas, & alia singularia Prophetæ circumscripserunt, quæ ad visiones tamen referri necesse est. Quod cum Ethnici & infideles multi non animaduerterent, prophetias à Deo vigilantibus reuelatas fuisse putauerunt, & occasionem criminandi scripturam sanctam aucupantur: multa enim visionis sunt, quæ vigilantibus non potuerunt accidisse, & ex Scriptura quoque discimus, Prophetas consul- Dan.10.
tos die solum postero respondisse, nisi anticipasset visio: qua conditione Ahias Propheta reginæ Samariæ vxori Ieroboami respondit. Holda vero Prophetissa legatos Regis Iosiæ in noctem iussit exspectare, & Balaam legatos Balaci regis per noctem consistere, quando per visionem asinam loquentem videre sibi visus est, non autem (quod opinantur multi) audiuit vigilans. Diabolus quoque diuinorum operum simia sacerdotes Apollinis in spelunca sopora-

bat, & quicunque oraculum Mopsi consulebant, in æde ipsius dormiebant: ita enim Plutarch. narrat, præfectum quendam Asiæ cum Epicureorum aliquot comitatu omnes religiones ludificantium, puerum in ædem Mopsi misisse cum occlusis literis quæstionem hanc continentibus, vtrum vellet Mopsus sibi à præfecto sacrificari, albumne vitulum, an nigrum: puerum autem, cum noctem vnam in æde dormiuisset, reuersum dixisse dormienti sibi visum esse hominem, qui nihil amplius quam nigrum responderit, ex eo tempore Præfectum credentem Mopso sæpe sacrificauisse. Duo tamen in discrimine prophetiarum Dei & incantationum Satanæ oportet obseruari. Vnum est, eos, qui à dæmonibus inspirantur, tum magis furere, qui autem à Deo sapere vt cum maxime. Quamobrem Scriptura Saulem narrat, cum Spiritus Dei incesseret eum, studiosum fuisse, integrum, sapientem, idque per biennium, cum vero Spiritus malus, amplius furiosum fuisse & prophetauisse, (sic enim Scriptura, cumque in cœtu Prophetarum esset, spiritus Dei inuasit eum, cœpitque prophetare & laudare Deum) & veteres Hebræi dixerunt, solos sapientes Prophetas esse: contra vero Sibyllæ & Apollinis Prophetissæ nihil nisi furentes & spumantes rabie prophetabant, similiterque dæmoniaci Prophetæ antequam diuinent aguntur furore summo. Alterum diuinæ prophetiæ incantationumque discrimen est, quod illa semper vera

Lib. de oraculorum defectu.

1 Sam. 18.

est, hæ à maligno spiritu profectæ aut semper falsæ sunt, aut pro vna veritate centum mendacia nectunt. Propterea in lege Deus, Hac re, inquit, Prophetas agnoscetis, cum quid dixerint ac non euenerit, ego non fuero alloquutus ipsos. Neque tamen continuo Propheta falsus aut improbus putandus est, qui prophetiæ donum habuerit: hoc enim interdum ac non semper obuenit: quæ si postea humano somnio nec diuinitus immisso permotus venturum aliquid dixerit quod non eueniat, errat ille quidem, sed eo tamen non desinit vir bonus esse & timens Dei: verum Deus hoc pacto docet, non standum humanis somniis, & Eccles. cauendum præcipit, vt credatur somniis, nisi quę Deus immiserit. Ex omnibus itaque Prophetis, qui Samuelis tempore vixerunt, nullus præter Sam. fidelis & certus appellatur, qui nihil quod non sit gestum pronunciauerit: & inter omnes quoque Theologos conuenit non semper Prophetis sanctis fuisse donum Prophet. fuisse etiam cui vnica visio, aut duo triave somnia obuenerint, interdum vero gratiam hanc diuinitus per totam Prophetarum vitam obtingere, vt Samueli, Eliæ, Elisæ, Ahiæ Silon. obtigit, quinetiam Prophetia, quæ non euenit, aliquando Prophetis reuelatur, vt Micheas interminatus est Hierosolymis, Ionas Babylonem mox euersum iri post 40. dies prædixerat: cum tamen istud non euenerit, vbi pacatus est Deus pœnitentia. Hoc idem Ierem. 26. Ionæ 2. & Ezechielis 17. animaduerti-

Deut. 18.

1. Sam. 3.
Eccl. 34.

uertimus. Sed prophetia fere desistit senio: vt Ieremiæ quinquagesimo primo dicuntur Ieremiæ verba desinere, cum tamen deinde pertexat historiam, vbi Hebræi annotant, prophetiam tunc in ipso desiuisse: & de sene Heli dicitur, ipsum oculis fuisse captum, quod Hebræi accipiunt de visione prophetica: nam etiam Samuel admodum iuuenis visionem habuit, vt sacerdoti Heli iudicium Dei contra domum ipsius latum exponeret. Ideoque apud Ioelem legimus, diebus vltimis iuuenes visuros esse visiones, & senes somniaturos somnia; hæc autem illis longe inferiora sunt. Nonnunquam etiam gratia prophetica rationali parti infunditur, ac non phantasiæ, forte ob phantasiæ vel imaginationis imbecillitatem: aut contra infusa imaginationi ad rationem non permeat, tum quia imbecilla est, tum quia homo in contemplando sese non occupat. Aliquando ita infunditur, vt ad exsequendum mandatum homo compellatur, quod Ieremiæ, qui solus suo tempore Propheta fuit, videmus contigisse. Huic enim iubente Domino somniis & visionibus, vt populo exponeret, futurum, vt Hierosolyma ab hostibus obsessa caperetur vi, Rex populusque cæderentur gladio, templum cõflagraret, oppidum euerteretur, rem imperatam à Deo non audebat explicare: sed ita sibi institisse Spiritum Dei narrat, vt vi quadam prophetiam coactus fuerit pronunciare: ac tum reclamante populo in foueam cœno refertam coniectus est, & famem

mem aliquantiſper paſſus, donec clam à Rege euocatus veritatem rei declaraſſet. Etenim ſæpenumero prophetia & ſomnium immittuntur vni, vt moneat, minetur, aut declaret damnationem alterius, vt Eliæ de Achabo Rege, Nathani de Dauide, & Ahiæ de Ieroboamo indictum eſt: quamuis Dauid Spiritu Dei fuiſſet præditus, ſed aut viſione prophetica, quam alii Prophetæ habebant, oportuit caruiſſe, aut non fuiſſe tam excellenti præditum. Hoc ita eſſe eo demonſtratur, quod ſi quando bellum aut magnum aliquid gerere cogitaret, viſionem à Gade Propheta poſtulabat, aut Sacerdotem (qui comitabatur ipſum) iubebat Ephod induere, vt voluntatem Dei ex Vrim & Thummim cognoſceret. Hæ autem voces Vrim & Thummim Hebrææ ſunt, quas LXXII. interpretantur declarationem & veritatem, Chaldæus (vt mos Hebræorum fuit myſteria condere) ſeruauit ἀνερμηνεύτως: Hebraice Vrim, lumina, & Thummim, perfectiones ſonant. Hoc nomen fuit tabulæ, in quam duodecim gemmæ erant inſitæ, inciſaque duodecim filiorum Iacobi nomina, ex catenulis duabus impendentis maximi Sacerdotis pectori, vt in libro Exodi legimus. Eleazar itaque Pontifex ſucceſſor Aaronis iubetur in Numeris pro ratione Vrim conſulere, vt res gerantur ex verbo & reſponſione ipſius. Si res quæ gerenda erat bene caſura eſſet, quæſtione propoſita gemmæ viuida micabant luce, aut inſpiratus à Deo ſacerdos futura prædice-

Exod. 28.
Num. 27.

bat

Esdræ 2. Nehem.7. Antiquit. Iudaic. lib.3. cap.9.

bat: quemadmodum ex Scriptura discimus, & Iosephi antiquitatibus, vbi lumen istud ante ducentos annos quam viueret scribit desiuisse: hic autem trigesimo anno à Christo natus est. Græci pectorale istud vocarunt λόγιον, id est, oraculum, quod vulgus inepte vertit Rationale: Reges enim in causis omnibus grauissimis per Pontificem consulebant Deum, & si non edebatur responsum, hæc fuit iræ Dei significatio: Quamobrem Sauli cum à Deo abiectus esset

1.Sam.28.

(ait Scriptura) nihil responsum est, neque prophetia, neq; somnio, neq; Vrim & Thummim: ille vero sagam diabolico Spiritu instructam sibi præcepit inueniri, vt exitum prælii, quod postridie commisit, & in quo cecidit, cognosceret.

2.Sam.2. & 5.

Dauidi contra aut Prophetæ visione semper, aut somnio, aut per Vrim & Thummim responsum dabatur, atq; hic rem imperatam efficiebat sedulo: Saul vero cum non paruisset, à Deo populoque simul desertus, & ab hostibus occisus est: ad excusationem enim dicenti Re-

1.Sam.15.

gem Amalechitarum pecudesq; à se non fuisse cæsas, vt de iis sacrificia pararet Domino, respódit Samuel, idololatria artibusq; magicis peiorẽ esse ἀπειθείαν, & præstare obsequium omnibus

Iob.33.

sacrificiis. Apud Iobum quoq; legimus, Deum miserentem hominum eos commonefacere somnio áuremque vellicare docere, quid facto sit opus, vt eos humiliores efficiat, idq; ter: si enim tertio monenti morem non gesserint, tum eos abiici. Quod si is quem Deus bono Spiritu agẽdum

dum instruxit, agenti nō obsequatur, obiectionem cōminatur Spiritus: si corrigitur, non abiicitur: si nō resipiscit, abiicitur. Atq; hi tres modi sunt, quibus olim Deus hominibus declarabat voluntatem suam, visio, somnium, & pectorale sacrum. Quare Propheta Balaam à Deo inspiratus cum Israelitis benediceret, Beatum, inquit, populum, qui incantationes non habet, cui futura cum opus est reuelat Deus. Quamuis autem ex Lege Dei promulgata, tot prophetiis, visionibus, iudiciisque Dei, quæ in Scripturis historiisque sacris consignantur, ita de veritate & voluntate Dei belle informemur, vt non sit opus prophetiis: certum est tamen, non eo minus somnia, visiones, & bonos Angelos diuinitus immitti hominibus ad exponendam eis voluntatem Dei, ex qua se ipsos regant & instituant alios. Hebræorum itaque Doctores etsi oraculum Vrim & Thummim à tempore Babylonicæ reuersionis desiuerat, confitentur, aliquam diuinam vocem semper fuisse exauditam, quam Iosue filius Leui בת קול, id est, filiam vocis, Græci ἠχὼ appellarunt. De veris autem indiciis, quibus homines his donis instructi agnoscuntur vt dicamus paucis, obseruanda sunt optime recognoscendaque ipsorum facta, inprimis vero quem colant Deum. Nam fieri potest, vt visionem aliquis & somnium habeat, futura prædicat prout accident, edatque miracula, qui tamen adorationem aliorum Deorum

Libris Pirke aboth.

præ-

prædicabit quam eius, qui fecit cœlum & terram: neque propterea fides huic habenda est; cum hoc vnum sit è signis, quæ Deus diserte præcauit Lege, dicens, se hunc somniatorem Prophetamque mittere ad experiendum, amemusne & reuereamur ipsum. Quibus ex verbis apparet, non electis solum & viris bonis à Deo immitti somnia, sed improbis quoque & infidelibus, vt consternatos eo seuerius præcipitet. Huius rei plenæ sunt historiæ, vt de Pharaonis somniis & Nabuchodonosoris legimus: ante omnes vero principibus viris accidisse, cum de Reipublicæ statu ageretur. Plerumque tamen vsu venit, quod ait Solomo in libro Sapientiæ, vt improbis terribiles horrendæque visiones adsint: bonis vero, etsi nonnunquam somniis consternantur, sua securitas & consolatio. Sic Vespasianus somnio monitus est se Imperatorem fore, cum Nero dentem vnum (quod postridie accidit) amisisset. Sic Antoninus Caracalla somnio Seuerum patrem stricto gladio audiuit dicentem, vt fratrem occidisti, ita te hoc ictu oportet mori. Sic Atheniensis tyrannus Hippias pridie quam occideretur somniauit, se dextera Iouis in terram dari præcipitem. Artemidorus huiusmodi abundat historiis. Notandum porro illud est, maxima naturalium somniorum parte naturalem humorem aut morbum hominis indicari, vt Galenus experientiam docuisse scribit somnium de stellæ casu, aut fractione currus, cui ægrotus insideat, mortem homi-

Deut. 13.

homini portendere. Somnia diluculo accidentia homini, cuius animus vacet perturbatione, veteres pro veris annotarunt. Scriptura ſacra præſtituit regulam, ne credatur ſomniis, niſi quæ Deus iniecerit. Eorum ſignum eſt, ſi ab homine bono & verace manant, aut ſi ab improbo, cum agitur perditio eius. Magorum vero, Atheorum, & vita conſceleratorum turpiumque ſomnia à Spiritibus malignis infundi poſtea demonſtrabimus.

CAPVT V.

De naturalibus modis ad res occultas cognoſcendas.

NATVRALIS diuinatio eſt rerum futurarum, præteritarum vel præſentium anticipatio, quæ nihilominus occultæ ſunt in cognitione cauſarum quadam veluti catena inter ipſas dependentium, prout has inde à creatione mundi ordinauit Deus. Hanc definitionem ſtatui, vt iudicium fieri certo poſſit, quænam ſit licita, & quæ illicita aut diabolica diuinatio: quod ex noſtra Magi definitione eſt conſectarium. Inter omnes autem Philoſophos & Theologos conuenit, Deum primam æternamque cauſam eſſe, & omnia ab eo dependere. Licet enim Plato tria mundi principia poſuerit, Deum, materiam & formam, in Timæo tamen, Theæteto, aliisque locis compluribus, Deum ſupra omnes cauſas, & extra omnem conſequutionem ordinemque cauſarum euehit. Demonſtrauit quoque Ariſtoteles, neceſſario oportere, vt Deus v- Epiſt. 7. ad Dionem. Lib. Phyſic. 6.

& 8. & τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ 12.

nus ſit prima cauſa, de qua omnes reliquæ pendeant. Itaque impietas Manichæorum euertitur, duo principia eſſe confirmantium, vnum bonum, & malum alterum; vnum elementaris mundi, alterum cœleſtis & ſpirituum bonorum Creatorem. Quod enim Marcionem tria Epiphanius, Baſilidem quatuor principia ſtatuiſſe narrat, opiniones fuerunt improbæ & deteſtabiles: nam πολυθεότης, inquit Proclus Academicus, pura ἀθεότης eſt, & qui plures Deos infinitosve ſtatuit, Deum verum conatur tollere, ἀπειρία τὸν θεὸν ἀναιρεῖ. Sed de aliarum cauſarum conſequutione Philoſophis cum Theologis minime conuenit. Academici enim & Peripatetici docent, Deum cauſam efficientem eſſe primæ intelligentiæ (Hebræi Metatron vocant) hanc ſecundæ cauſam eſſe, hanc tertiæ, ſic deinceps ad cauſas vſque vltimas. Quamobrem Iulianus apoſtata Platonis errorem & Iamblichi præceptoris ſui ſequens in libro quem aduerſus Chriſtianos ſcripſit in eadem eſt ſententia, & Chriſtianos eo nomine criminatur, quod Deum affirment principium & originem eſſe rerum viſibilium & inuiſibilium ſine alio modo: etſi hoc dogma nihil abludit ab ipſo contextu hiſtoriæ ſacræ, dicentis: In principio creauit Deus cœlum & terram, tum creaturas ſingulas, ita vt ex ordine agatur de creatione Angelorum, ne rerum creatio Angelis tribuatur: & homines quoque arcanorum Legis peritiſſimi his verbis, Deus creauit cœlum & terram, materiam

Apud Cyrillum contra Iulianum.

riam dicunt formamque innui: vt opinionem eorum euertunt, qui non materiam sed formam solum à Deo factam fuisse putant, & materiam confusam iam ante exstitisse, errore perniciosissimo. Origeni quidem & nonnullis placet, Deum ex ordine semper infinitos mundos creauisse, & cum visum fuit excidisse, puta elementarem mundum septies milleno quoq; anno, cœlestem vero quadragies nonies milleno: tunc omneis beatos spiritus sibi adunare, & per annos mille materiam confusam informemq; sinere: deinde virtute sua omnia in statum priorem dignitatemque reformare. Huic opinioni requiem terræ septimo quoq; anno, & annum Iubilæi quadragesimo nono accommodant: ac propterea in creatione mundi aiunt Angelorum creationem reticeri, vt ostendatur, eos corruptis mundis antecedentibus immortaleis permansisse, quod Mirandulanus Princeps in suis Cabalæ positionibus pro certo habuit. Hæc in arcana sua Philosophia Hebræi docent cum Origene: quæ opinio etsi omnibus Theologis non æque accepta est, quia plus satis videtur in profundissima Dei secreta penetrare, eorum tamen impietatem resecat, qui Spiridionem & alios Nicenæ Synodi Episcopos ludificati sunt, dicendo mirum illud esse, quod Deus inde à tot centenis annorum millibus, ac potius ab æternitate infinita de mundo hoc tandem faciendo, & quidem breui perituro, ante tria aut quatuor demũ annorum millia cogitauerit: etiamq;

Rabbi Iuda, & Leo Hebræus, & alii, lib. περὶ ἀρχῶν.

G 2 hoc

hoc pacto speciem habitura esset Rabbi Eliezeri sententia, dicentis Deum de lumine vestis suæ tanquam ex materia fecisse cœlos, quod non absimile est à Solomonis dicto, qui ante creationem mundi materiam confusam fuisse docet, & nihil noui sub Sole factum. Verumtamen si infiniti mundi alii aliis successissent, (quod dogma repudiandum est) fateri tamen oporteret, materiam primam à Deo creatam esse: hoc enim sine impietate negari non potest. Alioqui sequeretur, materiam æternam esse, causam efficientem æquandam effecto, & alia absurda necessaria, quæ alibi annotauimus sententiæ Aristotelis aduersari ostendentis non posse aliter fieri, nec posse à natura cohærere ista, & vnicam primam causam esse demonstrantis: quemadmodum etiam Hebræi, Academici, & Stoici vno ore improbarunt ista, & Plutarchus, Galenus, adeoque ipsi Epicurei deriserunt. Nobis igitur sic constitutum est, Deum ex nihilo materiam creauisse, quod ברא Hebræum significat: sin minus, קשה facere, vsurpasset, vt cum Deus hominem de limo terræ fecisse dicitur, materia quæ ante comparata fuerat, desumpta: quibus verbis mysterium celsius innuitur, teste Rabbi Paulo Riccio, nempe ex anima intellectum à Deo fuisse factum. Atque hoc præterea in verbis istis obseruandum, *dixit & facta sunt*, verbum אמר ex propria significatione non solum esse dicere, sed etiam velle, & sic Hebræos accipere: cum Deus sermonem

Lib Sapien.

In method. cap. 6.

Lib. περὶ τῆς ἐν τῷ τιμαίῳ ψυχογονίας.

Lib. de placitis Hippocratis & Platonis.

Psalm. 33.

nem ad res creatas, quæ nondum erant, non fuisset habiturus, sed inde à creatione rerum Angelos suos distribuerit, quorum opera res creatas instaurat & fouet. Deus autem si quando efficiens causa, forma, & materia mundi nominatur, non propterea cœli aut alterius creaturæ forma esse intelligendus est, sed is qui omnibus dat vt sint, & sine quo nihil potest subsistere. Angelum cum dico, omnem potentiam virtutemq; in genere volo intelligi, quam Deus rebus creatis donat, & spiritus boni & mali, homines, venti, ignisq; in Scriptura Angeli appellantur. Psal. 103. & 104. Quod itaq; moueri cœlos cernimus cœlestiaq; lumina, id Angelorum fit ministerio, qui proprie dicuntur Angeli, prout Theologi omnes & Philosophi confitentur, adeoq; ipse Aristoteles aiens, vt cœli quinquaginta sint, totidem inesse Angelos seu intelligentias: non quod Deus solo nutu nequeat sine alio modo regere omnia, sed quia magis decet ipsum rebus quas creauit vti. Ideoq; in Scriptura legimus, Deum esse in Angelorum cœtu, se ibidem spiritus malignos sistere, vt Propheta Michæas narrauit Regibus Iudæ & Samariæ, & Deum Satanam in Angelorum cœtu compellare: quæ Hebræi omnes de ministerio rerum creatarum accipiũt, Iob. 1. quibus Deus ad singula vtitur. Diximus antea, quemadmodum homines Deus non alloquitur nisi per Angelos, sic nihil in rebus corporeis efficere nisi per corpora cœlestia, siue ordinaria potestate vtatur, siue extra ordinem immediate

 faciat:

Zachar.4. faciat: quod Zachariæ viſo demonſtratur lucernarum in candelabro ſeptem (quod in Apocalypſin poſtea fuit translatum, & ibidem interpretatur Angelus ſeptem oculos eſſe quibus videt Deus) & Angelorum fundentium oleum ex duabus oleis ad dexteram Dei, quos aiunt Hebræi ſeptem planetas eſſe, quibus diuina virtus infuſa eſt per totum orbem manatura. Licet igitur ſemperq; licuit cœleſtium luminum virtutem inquirere, modo in cauſis naturalibus conſiſtatur: nam in eo verſatur Dei gloria, quod per creaturas ſuas res facit tam admirabiles. Hæc ſententia Damaſceni, hæc Thomæ Aquinatis in libro de Sortibus, & altero de Iudiciis aſtronomicis, hæc Scoti: neq; amplectendus Lactantii Firmiani error, qui Aſtrologiam, Necromantiam, Magiam, Haruſpicinam à malignis ſpiritibus inuentas aſſerit: nam hoc quidem de aliis verum eſt, ſed Aſtrologia effectorumque cœleſtium notitia à Deo donata eſt. Et quamuis Caluinus certo (opinor) conſilio, quia Melanchthonem animaduertebat in Aſtrologiam plus æquo incumbere eamq; magni facere, pro eo ac potuit Aſtrologiam depreſſerit, mirabilia tamen aſtrorum effecta fateri cogitur, hoc vnum addens, eſſe Deum ſuperiorem iſtis omnibus, & qui confidit Deo, hunc nihil ab iſtis debere metuere. Atqui tantumdem Ptolemæus dicit, imperare cœlo ſapientem, & Abraham Aben Eſra maximus inter Iudæos Aſtrologus filios Iſraelis ait non ſubiici aſtris, de iis qui

In Theologicis ſententiis.

Lib. contra Aſtrologos.

In decalogum.

Lib. Pirke aboth.

qui confidunt Deo intelligens: qui vero non timet Dominum, inquit Solomo, transibit sub rota, cœlum procul dubio his verbis, virtutesq; & influentias cœlestes denotans. Eadem ratione Hebræus Philo allegorias Bibliorum explicans, vbi dicitur, Cherubinus ante Paradisum gladio flammante rotam efficere, dicit hoc cœlum flammans esse, luminibusq; abundans cœlestibus, quorum vi & influentia materialem hunc mundum tuetur Deus, hanc vero materiam homini bruto terrenisq; voluptatibus seruienti esse impedimento, ne in contemplationem admirabilium Dei operum assurgat, itaq; efficere, vt tanquam in sepulchris, sic in corporibus suis sepulti iaceant: de quibus agit Scriptura Psal. 77. vers. 7. dicẽs: Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt: qui locus complures non attendentes ad Hebręorum allegorias torsit, à Chaldæo vero Paraphraste in hanc formam redditur, Sicut occisi gladio dormientes in sepulchris, quorum non recordaberis amplius, & ipsi quidem à facie diuinitatis tuę separati sunt, nempe gladio cœlum naturalemque eorum influentiam intelligens, qui conditionem, quæ à natura est, & brutam bestiarum vitam prosequuntur. Quapropter etiam Deus aquas, quæ sub firmamento sunt, id est, cœlestes influentias dicitur ab iis diuisisse, quæ supra cœlos sunt, id est, ab Angelorum & intelligentiarũ mundo. Euidentissimum vero potentiæ, quam

Deus cum astris communicatam voluit, habemus testimonium, vbi dicit Iobo, Poteris ne ligare Pleiades, aut stellas maioris vrsæ disiungere? An produces Hyadas & poteris gubernare stellas Arcturi? Hic Deus astra totius cœli annotauit, quæ maximam vim exerunt in hoc elementari mundo, prout singulis anni tempestatibus cognoscitur in ortu & occasu heliaco & chronico ipsorum. Deinde vero vniuerse Iobo dicit Deus, Scisne leges cœli? tune potestatem cœlo daturus es, quam habet in terram? Hi omnes loci amplam demonstrant potentiam, quam Deus corporibus cœlestibus indidit in hunc elementarem mundum. Quinetiam Deus creatis cœlorum luminibus edixit, vt sint temporum, annorum dierumque signa: quod ad commoditatem numerandi dies referre fuerit ridiculum, quia tot centena stellarum millia futura essent inania. Atque hęc quidem magna facultas & virtus admirabilis corporum cœlestium tantum abest, vt minuat vllo pacto potentiam Dei, vt eam contra extollat euehatque mirifice. Si enim virtute lapidis, herbæ, animalis cognita laudamus Deum, quanto maius habituri sumus laudationis illius argumentum, si amplitudinem, vim, claritatem, celeritatem, ordinem, stupendumque motum cœlestium corporum animaduertamus? Ideoque Psaltes laudato Deo istarum rerum inferiorum nomine, cum ad vim astrorum annotandam venit, extra se raptus exclamat in hanc formam:

Suspi-

Iob. 33.

Psal. 8.

Suspiciens oculis tua celsa palatia cœlos,
Artifices digiti quos peperere tui,
Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; astra,
Quæ doctæ Domini constituere manus:
Ecquid homo est, dico attonitus, quem mente reuisas
Sollicita, cuius te meminisse iuuet?

Enimuero cœlum theatrum est laudis Dei elegantissimum, cuius luminum effecta quo magis agnoscuntur, eo magis ad Deum celebrandum homo abripitur. Cernentes imperiti plenilunio nouilunioque abundare marinos fluxus, alio tempore breuiores esse, fluxus quotidie spatio vnius horæ tardari, in eodem agro, regione, climate, sed variis portubus reciprocari varie fluxus, obstupescunt. Vident piscatores omnia ostracina esse inania: similiter animalia, plantæ, elementaque omnia mirabilem sanguinis, humorum, medullarumque mutationem declinante Luna & augescēte sentiunt. Arborem ad ædificandam putatores non cædunt plena, sed decedente Luna, alioqui lignum ædificiis foret inutile. Eodem tempore inseritur, plantarumque radicibus accumulatur: grana & legumina vanno excutiuntur declinante Luna, aliæque obseruationes innumerę à veteribus fuerunt annotatæ, quas videre est apud Plinium lib.18.cap.32. Critibus febrium morborumque dies fatentur Medici à Luna gubernari, etiamque Galenus libros complures scripsit de hoc argumento, miratus id quod in horoscopo ægroti fere animaduertitur, oppositū

Soli aſpectum Lunæ aut quaternum morbis afferre mutationem manifeſtam, itemque ſi Luna ſtationem oppoſitam aut quaternam aſſequatur ab eo loco vnde inuadente morbo profecta eſt. Conſimiliter in lue peſtilentiaque publica per ſingulos quadrantes Lunæ videmus innumeros ſubita morte concidere. Verumtamen Galenus ab experientia iudicabat, quam ex veterum obſeruationibus didicerat: nam ne verum quidem Lunæ motum cognoſcebat, vt ex libris ipſius conſtat. Quanto maiore igitur admiratione fuiſſet traductus, ſi aliorum Planetarum coniunctionum, reciprocantium aſpectuum, fixarumq; ſtellarum effecta etiã in corpus & conſtitutionem hominum percepiſſet? Veteres enim hæc axiomata ex multorum ſeculorum experientia annotarũt, Saturno & Mercurio inter ſe in bruto aliquo ſigno oppoſitis, hominem qui tum naſcitur balbum fere aut mutum eſſe: Luna ad ortum poſita eſſe incolumem, defectum patiente non poſſe infantem viuere: nec eum diu viuere qui tum naſcitur cũ Luna in cõiunctione eſt. Arabes deniq; cognita cœleſtium influentiarum in corpora facultate, inaugurari nolebant medicum niſi peritum Aſtrologiæ, & Græci peritos vtriuſq; ſcientiæ Iatromathematicos appellabant. Ne plura, ex cœleſtium rerum profluentia & humores cognoſcũtur, & naturalis corporum humorumq; conſtitutio: ſed male audiuit hęc ſciẽtia, inquiebat Melanchthon, apud multos propter corũ

De diebus decretoriis Hipp. lib. 1. προγνωστικῶν.

qui

qui inepte de ea ſcripſerunt ignorantiam. Aſtrologos vero iudicium facere de animis, ſpiritibus, vitiis, virtutibus, meritis, & ſuppliciis indignum eſt: de religione arrogare omniũ eſt indigniſſimum: quod multi faciunt, eos monetæ adulteratores imitati, qui è plantis quidẽ & metallis quintam eſſentiam extrahunt, mirifica olei & aquæ genera faciunt valde ſalutaria, de virtute metallorũ & tranſmutatione acutiſſime diſſerunt, ſed nihilominus adulterinam monetam conflant: ſic iſtorum Aſtrologorum multi cum ex horoſcopo humorem & naturalẽ corporis affectionem explicarunt, ad ea impudenter tranſcendunt quæ corpus non attinent, vt connubia, dignitates, expeditiones, opes, & alia huiuſmodi quibus nihil cum aſtris commune eſt, & ſi quod ius in eas res haberent aſtra, impium tamen foret ſtultiſſimumq; omnium de eo peruestigando laborare. Etenim ſi Diuinus falſo prędixerit igne aut laqueo periturum quempiam, tum mille mortes obit ante mortem ſine occaſione miſer: ſin vera eſt prædictio, ſemper inquietus eſt geminato malo. Si cui diuinus falſo affirmauerit ipſum magnum fore & diuitem, hunc eo ſpe inani perducet, vt bona ſua otioſus & iners dilapidet: Sin vere, ſpes dilata (ait Sapiens) facit vt homo langueat, adeo vt cum res adeſt, iamdiu abſit voluptas. Etſi in more habet Dominus, vt eos qui ſcrutantur iſta fruſtari bono exſpectato ſinat, & malo à quo ſibi metuunt opprimi. Inexcuſabilis vero illorũ eſt impietas,

qui profluentiis cœlestibus assignant religionis dominatum: vt Iulii Materni scribentis eum cui Satur. in Leone est victurum perdiu, & post mortem in cœlos ascensurum: itemque Albumazaris affirmantis eum qui orabit Deum quando Luna cum altero planeta (cuius nomen de industria placet reticere) in capite Draconis coniuncta est, impetraturum petitionem suam: quod Petrus de Apono Magorum omnium qui fuerunt vnquam Coryphæus se expertum narrat, vt homines ad eandem improbitatem pertrahat. Qua in re gemina est impietas & ignorantia: cum caput & cauda Draconis nihil sint aliud, quam duo puncta intercurrentis sectionis imaginariæ duorumque orbium, quibus nec stella nec planeta inest, singulis momentis variantium. Quamquam maioris adhuc impietatis tenetur Albumazar, quod ex profluentiis cœlestibus religionum fines ausus sit circumscribere, Christianam religionem dicens anno M. CCCC. LX. desituram, quod tempus ante annos plus centum videmus effluxisse. Inepte similiter Arnoldus Hispanus Antichristum anno M. CCC. XLV. venturum prædixerat: & Cardinalis de Alliaco, qui librum suum infarciuit mendaciis huiusmodi de fine trium religionum agens septies mille septingentos quinquaginta octo annos statuit à creatione mundi, aberrans à probato Christianorum Hebræorumque calculo mille quingentis annis: idemque Horoscopum faciens creati mundi So-

di Solem ponit in Ariete, quem in Libra fuisse docet disertus Bibliorum textus. Primum enim mundi creati diem fuisse eum quem dicimus, septimi mensis decimum (in quo Libræ signum est) ex Bibliis sacris didicimus. Amplius insaniuit Cyprianus Leonicus memoria nostra: qui religionem Iesu Christi mundumq; finem habituros dixit anno M. D. LXXXIII. & tam grauiter confirmat vt dicat, *Proculdubio alterum aduentum filij hominis in sede maiestatis suæ prænuntiat*, idq; propter coniunctionem summam quę est in triplicitate aquatica Iesu Christi. Hoc vero in Astrologia insigniter absurdum est, in causa religionis impium, nullus enim Planeta vnquã signum suum stationemq; euertit: Iupiter autẽ piscibus coniungitur in ea coniunctione abs qua iste metuit tantopere, Iouis cum Saturno, quæ duo signa inter se amica sunt. Cum autem istud tam serio confirmauerit, vt dubitari de eo nefas videretur, quã stultum illius est hominis factum, qui Ephemeridas in triginta annos post consummationẽ mundi (quod iste fecit) conscripserit (Neq; vero prudentius Gardanus iudicauit, rationes iniens horoscopi Iesu Christi & in Italia Galliaq; excudi iubẽs, quibus Saturnum in statione nona significare putat desertã fore religionem, & Martem in domo septima coniunctũ Lunæ genus mortis ostendere: ridicula omnia, cum Mars in signo proprio, id est, igneo versaretur. Verum summæ impietatis est si quis religionẽ astris tentet subiicere: quemadmodum

Exod. 25. Iosepho li. 5. antiq. ca. 3. R. Abraham Aben esra in ca. 7. Danielis. initium mundi in Tisri constituunt qui mensis est September.

modum Aben Esra fecit, qui magnum ducem (quem vocat Messiam) Iudęis liberandis prędixit nasciturum anno M. CCCC. LXIIII. nec tamen illud accidit. Vt igitur opiniones istas diuinationesq; impietatis & ignorātiæ plenas omittamus, eas solum naturaleis prædictiones accepturi sumus quæ profluctiis cœlestibus in corpora atq; humores tribuũtur. Certum quidem illud est, ingenia & mores hominũ ad humores sæpe accedere, vt Galen. ait in libro, Quod mores humoribus obsequātur: sed non semper est necessariũ, cum inclinatio sit à natura solum, ac non necessitas. Quum itaq; lingua sancta (qua Adã, vt est in Genesi, omnibus reb. ex proprietate ipsarum naturali indebat nomina) Saturnũ שבתי legimus appellari, id est, quietũ & tranquillum propter naturalem eorum inclinationem quorũ Horoscopum Saturnus obtinet (vt fere sunt melancholici, tranquilli, & contēplationum studiosi) aut Iouem צדק, id est, iustum, quia iustitiæ ciuili studere vidētur ii quibus Iupiter domin⁹ est horoscopi, aut Martē מאדים id est, robustum, propter naturalem inclinationem qua eos afficit quorum præest horoscopo, vt eos quodammodo Martiales reddat aptosq; laboribus, & sic de cęteris: non tamen continuo necessitatem poni opus est, sed inclinationem à necessitate liberam. Idem quoque iudicium facimus de magnis superiorum planetarum coniunctionibus cum differentibus triplicitatibus, post quas coniunctiones veteres permagnas

gnas mutationes in Rebuspubl. atque imperiis annotant accidisse: nullam enim hic necessitatem adesse alibi demonstrauimus. Nam etiam fieri non potest, vt à ter mille annis solum ex quo obseruationes Astronomicæ fuerunt traditæ (antiquissima enim est Sennacheribi Assyriæ Regis) tanta capta fuerit experientia, quanta ad iudicium certo faciendum est necessaria. Itaque Ptolemæum videmus & Firmicum Borealibus populis triplicitatem ignis tribuere: Albumazarem vero Orientalibus, & triplicitatem aquarum Meridianis, & cum hoc Paulum Alexandrinum & Henricum Mechliniensem facere, Alcabicium vero Capharem, Abenacram, Messahalam, & Zaelem Israelitam triplicitatem terræ Meridianis assignare. Omnino certi nihil potest in futurũ de mutatione Rerumpubl. constitui, nisi fundamentum hoc fuerit confirmatum, prout amplius in libris de Repub. declaraui, ac proinde breuior hoc loco futur⁹ sum. Nulla igitur fortuita prędictio statui, nulla vsurpari potest nisi quæ nitatur experientia: quæcunq; autem rerum experientia teneatur, tamen dominatus omnium semper est Deo cõmittendus, qui Solis & Lunæ cursum potens est sistere, vt fecit postulante Iosua, & solẽ ad retrogrediendũ impellere, vt fecit cum vitam regis Ezechiæ annis 15. prorogaret: nec dubium est quin is qui fidem in Deo collocat, superior sit quauis cœlesti profluentia. Quamobrem Platonicus quidam dicebat olim, qui

Lib. de rep. & lib. de metho. histor.

6. magni introductorii.

In Instit. artis Apotelesmaticæ.

qui naturam ſequitur eum ſe fato ſubmittere & curſui naturæ ſingulis rebus elementaribus deſtinato: eum vero qui à bono ſpiritu agitur, omnibus fatis potiorem eſſe. Vt autem maieſtas Dei per illam ſcientiam naturæ aſtrorum cœleſtiumque luminum reuelatur, ſic etiam contra damnandæ ſunt electionum Arabicarum fraudes, & illicitæ iudicandæ: & de iis oportet accipi decretum Concilii Toletani primi capit. 8. & Concilii quarti Carthaginenſis capit. 89. Naturales diuinationes aliæ plus habent euidentiæ, quæ fiunt ex temporis conſtitutione, prout ordinaria eſt illarum experientia. Ex his tota μετεώρων ſcientia conſtat, id eſt, impreſſionum ignis in ſuprema regione, aut generationis imperfectorum corporum in media aeris regione: vt Luna rubens ſignificat ventos, imbres pallida, ſerenitatem clara. Fumida enim exhalatio quæ gignit ventos ſimilis eſt fumo quo rubeſcit flamma, & pruna ex atro carbone rubet, ait Theophraſtus, quia nigrum & clarum inter ſe confuſa ſunt: humidus vapor efficiens pluuiam ſerenæ Lunæ claritatẽ adimit: claritas vero nitente aere ſine impedimento cernitur. Hæ autẽ naturales diuinationes eo certiores ſunt, quod experientia conueniat cauſæ, quæ non perinde abſtruſa eſt atque huius inueſtigatio cur pluuia hoc potius tempore quam illo decidat. Hic dicet Aſtrologus monſtrari obſeruatione veterum vapores primum, deinde pluuiam à Luna Hyadibus Pleiadibus, aut ſtellis Cancri con-

iuncta

iuncta excitari. Sed aliæ aliis sunt certiores in hoc argumento: cuiusmodi illa est ab antiquis omnibus probata & oculis omnium exposita, quarta & sexta Luna si serena fuerit, constitutionem Lunæ totius certissime præmonstrare, nisi qua coniunctio insignis intercidat: sed tamen nunquam huius rei causa fuit explorata, quod Virgilius optime annotauit dicens: 1. Georg.

Sin ortu in quarto (namque is certissimus autor)
Pura non obscuris in cœlum cornibus ibit,
Totus & ille dies & qui nascetur ab illo
Exactum ad mensem pluuijs ventisq; carebunt.

His rebus plenus est Arati liber, quas nihil opus est minutatim pertexere. Taceo naturaleis medicorum prędictiones quæ in omnium oculis versantur, & ab Hippocrate Galenoque libris singulis, maxime vero in libro de arte parua exponũtur: vt cum ait si quis debilitatẽ neruorum palpitationemq; senserit, eo de podagra ventura confirmari: dysenteriam si à melãcholia inceperit lethalem esse, & cætera. Est quoque Phytoscopia, id est, occultarum rerum ex plantis prædictio, vt virga è corylo per medium dissecta si tenetur manu, eo inclinat vbi metalla sunt, quod omnes metallici plurimum experti sunt: itaque ad augendam corylum metallica terra ipsi apponitur. Hæ prædictiones omnes experientia cognitæ etsi causas occultas habent & incognitas, naturales sunt tamen: quarum instigatione amplitudo operum Dei & admirabilis forma retegitur. Quemadmodum au-

tem naturales modi, quos Deus cognoſcendis occultis rebus & futuris dedit, boni ſunt & laudabiles: iidem quoque ſunt modi quos Deus nobis præmonſtrauit vt tueamur nos ipſos, nutriamus, induamus, incolumitatẽ vim & alacritatem conſeruemus, & curemus morbos, modo ex animo illud agnoſcamus virtutem alimentorum medicamentorumq; & alias occultas vires quæ elementis, plantis, lapidibus, metallis, animalibus inſunt à Deo proficiſci, qui vires eis cum videtur adimit, frangitque facultatem panis (vt in Lege Dei eſt) immittens famem. Qui enim rerum naturalium viribus ſic vtitur, vt ſi manarent ab eis, Deo iniuriam facit, ad quem laus tota pertinet. Ac propterea Galenus 20. libros quos de vſu partium corporis humani ſcripſit, poſtquam admirabilia ſecreta quæ in eis ſunt retexerat, hoc dicto terminat, videmur nobis elegantem honoris cantum in Dei laudem ceciniſſe: meliuſque Seneca reprehendens eos qui aiunt, hoc aut illud natura fecit, Tu naturæ (inquit) Deo nomen mutas: quanto pulchrius ſi dixeris, Deus hoc aut illud fecit? In tota Scriptura ſacra non exſtat iſtud Naturæ vocabulum, ſed vbiq; dicitur, hoc effecit Deus, fecit Deus vt illud fieret, & tranſitiuum verbum Hebręum adhibetur הפקיל, quod eſt (vt ita dicamus) fecit facere: ſed hoc verbum Græci & Latini octauo verbo reddiderunt, cuius verbi abuſus errores non paucos attulit eorum qui Deo res attribuerunt maieſtate ipſius indigniſſimas.

ſimas. Vt cum dicitur Deus rotas è Pharaonis curribus ſuſtuliſſe, primogenitos Ægypti occidiſſe, cum nihil feciſſe niſi per Angelos conſtat: nam populo ſuo præceperat vt ſuperliminare ianuarum ſanguine Paſchalis agni obſignaret, vt vidēs (inquit) ſanguinem vobis intactis prę-teream, neq; deſtructorem patiār venire in domos veſtras. Ita Solet Scriptura Deo rerum creatarum opera tribuere tam mala quam bona, vt cum Eſaias inquit, Nullum eſt malum in ciuitate quod non fieri fecerit Dominus, & Ieremiæ 32. Omne malum hoc venire feci ſuper locum iſtum: etſi ſpiritus hominesque peſſimi plerumq; ſunt illius adminiſtri, vt eſt apud Malachiam: Increpabo deuoratorem ne perdat fructus veſtros & vites veſtras efficiat ſteriles: idq; adeo quam ad Deum confugiatur, ne alius quam ipſe timeatur, neue alteri præter ipſum agantur gratiæ, aut alterius laudes quam ſolius Dei prædicentur. Etenim non fugit Hebræos operum Dei & naturæ differentia à Salomone non raro annotata, vt cum in Prouerbiis allegoricis ait, Filius ſapiens obſequitur mandatis patris, neque obliuiſcitur legem matris, nempe mandata Dei & legem naturæ intelligens. Nam horrendæ omnes idololatrię inde omnino profluxerunt quod relictus fuit Deus, bonorum acceptorum honos exhibitus actæque gratiæ Soli luminibuſque cœlorum, tum ſpiritibus poſtremo inferioribus creaturis. Atque hoc pacto Ægyptii boues adorauerunt, quia maximum

mum ex bobus emolumentum percipitur, Palæstini & Amorrhæi arietes quos vocabant *Estheroth*, & quibus vescebantur: qua in re falsus est Cicero, cum ait, Nulla gens est tam stupida quæ id quo vescatur Deum esse putet. Hæc igitur satis futura sunt ad demonstrandum naturaleis modos quibus aliquid consequitur esse licitos & à Deo institutos, si ad ipsum non ad res creatas honor & laus eorum nomine referatur: siue futuris rebus abditisque cognoscendis siue efficiendis aliis, vt si certorum lapidum plantarumque indiciis ac non diabolicis artibus metallicæ venæ peruestigabuntur. Præterire tamen silentio non possum, quod Ioannes Picus Mirandulanus Princeps scribit in magicis positionibus, naturalem Magiam nihil aliud esse quam πρᾶξιν Physicæ, quo reti Satanas nobilia multorum ingenia in nassam suam pertrahit, sic fore cogitantium vt naturalium rerum facultate virtutes cœlestes non attrahantur solũ, sed etiam vi quadam compellantur. Idem vero positione 24. confirmat nihil figuris & characteribus in Magia esse valẽtius, & positione 21. barbaris & ἀσήμοις vocibus plus inesse virium quam iis, quæ aliquam habent significationem: quarum rerum vanitatem ac impietatem potius ante ostendimus. Verum vt fraudis istius arcanum retegatur quod idem autor aut quisquis fuerit abusus nomine illius conatur tegere, positione 28. in hymnos Orphei hæc verba legimus: Frustra naturam adit qui Pana non attraxerit,

Lib. de natura Deorum.

traxerit, id eſt, Satanam non inuocauerit. Panos enim appellatione veteres omnes cum intellexerunt qui Hebræis eſt Satan, terroreſque Panicos dixerunt eos, qui à diabolis afferuntur, & quibus dæmoniaci agitantur cum malignos ſpiritus ad vexandum ſe irruentes fugiunt: & Plutarch. libro de Oraculorum defectu principem dæmonum magnum Pana vocat, ad cuius mortem alii dæmones clamoribus magnis flebiliter eiulãtes auditi ſunt Tyberio Cæſare imperium obtinente: quam hiſtoriam Euſebius quoque confirmat in libris de præparatione Euangelica. Similiterq; poſitione 11. per Leucotheam Lunam intelligit, quã Hebræi לבנה id eſt, albam vocant, & poſitione 19. dicens nihil eſſe quod in Magia effectum ſine veſta conſequatur, ſacrificia igne confecta intelligit. Idem ex Cabala peſtilentem Magiam efficit & fundamenta Legis Dei prorſus euertentem, vt facile agnoſcet quiſquis ad rem propius attenderit. Cum enim Cabala nihil ſit quam recta diuinæ Legis interpretatio, quam litera adumbrat, hic contra eo ſolum ſpectat vt literarum & characterum vi faciat miracula. Hanc fraudem placuit retegere, vt quicunque Agrippam Magorum magiſtrum legerint & qui idem ſentiunt, ſe porro non ſinant decipi, lapidibus, plantis, aliiſque rebus naturalibus abutentes ad virtutes & profluentias cœleſtes attrahẽdas. Quamobrem Hippocrates libro de Morbo ſacro Magos deteſtatur qui ſe eo tempore iactabant Lu-

nam attracturos: hoc enim (inquit) foret Deos planis subiicere, & cœlum terramq; hominibus mancipare: quod & principiis naturæ & ipsi cōtextui sacræ Scripturæ in Iobo aduersatur, vbi Deus legum quas cœlo terræque tulit mentionē facit. Quinetiam technam hanc demōstrant characteres ipsi & figuræ diabolicę, barbara vocabula, & quæ nusquam intelliguntur, quæ nihil cum elementis commune materia formisue naturalibus aut qualitatibus habent, quæcunque tandem illæ sint. Non sunt igitur artes, vanitates & superstitiones Ethnicæ idololatrarū Magorumq; velandæ naturæ nomine: vt plerique Magi olim persuadebant artes suas in sola plantarum, animalium, lapidum, metallorum, cœlestiumque corporum facultate positas esse: quod Arabes quoq; docēt vt scientiæ suę dignitatem, Magis impunitatē comparent, Auicenna, Algazel, Alpharabius, & Agrippa memoria nostra: ac propterea opinio hæc quondam inualuerat, vt est apud Plinium lib. 26. cap. 4. Æthiopide herba amnes ac stagna siccari coniecta, tactu clausa omnia reserari: Achimenide coniecta in aciem hostium trepidare agmina, ac terga vertere: Latacen dari solitam à Persarum Rege legatis vt omnium rerum copia abundarēt, id est, regia diplomata quæ terrorem omnibus populis incuterent. In eodem numero ponimus quod Plinius de Verbenaca scribit (Gręci ἱερὰν βοτάνην dicūt) febres abigere, amicitias conciliare, nulli non mederi morbo: quod Pli-

nius

nius ipſe ridet omneſque medici, quibus diuturna experientia conſtat nihil horum Verbenacam poſſe, neq; valentiſſimam omnium Cynocephaliam, neq; Homeri nepenthes, neque herbam Moly, quam Plinius non iniuria ridet: non quod multi velut theſauri non ſint in rerum natura conditi, qui indies reteguntur, in primis vero igne quintam eſſentiam abſtrahẽte: ſed hæ vanitates, quas recordatur Plinius, non comparẽt vſquam. Simile quoq; iudicium de eo facimus, quod Plinius ex Democrito narrat, aues quaſdam eſſe quarum confuſo ſanguine ſerpens gignatur, quem quiſquis ederit intellecturus ſit alitum colloquia: quid ſi etiam dixiſſet vitulorum? item de adamante aduerſus incantationes, coralio rubro aduerſus carmina, Iaſpide contra dęmonum vmbras, Lycurio contra præſtigias, & de eo quod Dioſcorides lib. 5. cap. 15. narrat pulueratum lapidem Memphiticum & cum vino & aqua potum ſtupidum plane hominem reddere. Diuinas prædictiones ſiue prophetias neq; à natura neq; ab humana voluntate diximus procedere, ſed à pura Dei inſpiratione ſine modo vel Angelorũ opera: Naturales vero prædictiones fieri per cognitionem cauſarum effecta ſua antecedentium, & naturales rei alicuius aſſequendæ modos communi ratione noſci, ſi à cauſis ad effecta venias. Humanæ autem prædictiones etſi quodammodo à rerum natura pendent, humanæ tamen eo dici poſſunt quod neque ſemper

Lib. 10. nat. hiſt. c. 49.
Gellius libro 10. cap. 12.
Philoſtratus Lemnius.

certæ ſunt, vt natura eſt, neque ſemper incertas, ſiue propter cauſarum ignorantiam, ſiue propter ingenii humani imbecillitatem: & eas quiſque in ſua conditione facit ab experientia. Exẽpli gratia, Politicus videns in Republica impune abire ſcelera & ſine præmio merita, prædicit illius caſum: cum autem prædictio hæc neque ex cauſis naturalibus pendeat, neque ſpeciatim ſit ei à Deo expoſita, humana poteſt appellari, & ea quidem licita, ſed non pro certa & indubitata affirmanda: hoc enim pacto inuolaretur in conſilium Dei, qui ſæpe contra vim omnium ſartam tectam ciuitatem bonorum votis precibuſque præſtat. Itaque Deus Abrahæ promittebat, ſi decem homines à ſceleribus Sodomæ integros offenderet, non eſſe regionem ab ipſo perituram. Verum ſi quando bonos & virtutis ſtudioſos viros à Deo ſubinde recipi in cœlum videris, tum ne dubites imperium illud propediem grauiſſimis procellis ruiturum. Quemadmodum autem homini politico ſuæ prædictiones ſunt, ſic etiam procellas, ventos, imbres, tempeſtateſq; naucleri præuident ab ordinaria experientia, vt cœleſtium motuum ſint imperitiſſimi: paſtores quoque ſi putre iecur leporinũ viderint, luem ouium prænuntiant: ſimiliterq; agricolæ cum ſinapi viderint, aut denſitatem baccarum, quas *Ribes* vocant, aut quid ſimile animaduerterint quod experientia ſine cognitione cauſarum naturalium & reuelatione diuina didicerunt, fertilitatem anni præſagiunt.

Hæ

Hæ autem prædictiones, nisi quis eas pro indubitatis affirmare & teneri velit, non sunt illicitæ, vt neque in pari causa Metoposcopia, quę ex sola vultus inspectione interiores hominis perturbationes diiudicat: è quibus aliæ sunt naturales, vt subitus rubor pudorem, pallor metum denotat, quibus sunt naturales causæ: aliæ humanæ potius quam naturales, vt micantes bubonum oculi crudelitatem plerunque designant, (quales Sylla & Cato Censorius habuit) & sanguine guttati: eademque ratione simi dicuntur impatientes atque cholerici, nasones contra plus valere prudentia & patientia. Atque hoc quidem epitheton inter cætera sibi Deus arrogat, qui Mosen alloquens proprietatibus decem, hanc adiicit, ארך אפים, id est, magno naso, vt Hispanica editio Complutensis & Antuerpiana ad verbum exprimunt, & aliis quoque Bibliorum locis Deus magno naso vocatur, quod omnes interpretes exponunt patientem, vt contra קצר אפים, breui naso, Hebręi promptum ad iram vel iracundum interpretantur. Quæ res pariter ostendunt licere vti naturali Metoposcopia, cuius Orientales populi admodum periti sunt. Sed non continuo perpetua lex inde conficienda est: homines enim ita personatos inuenias, tantoque artificio & fuco ingenium suum obuelantes, vt eos non inepte dominos suorum vultuum nominaueris, à quibus delusi multi locum dederunt prouerbio, Fronti nulla fides: qua ratione Alcibiades in cachin-

Exod. 34.

num effusus est, cum Zopyrum physiognomonem de Socrate dicentem audiret eum mulierosum, adulterum, & iracundum esse, quod Socrates quidem fatebatur, sed mutatum se amore sapientiæ. Itaque hominem videmus facie virginea, animo leonem esse, vt erat Alexander Magnus, & contra qui leo videtur fronte, animo esse leporem. Humana igitur est Metoposcopia cum suis prædictionibus ob incertitudinem ipsius, licet Aristoteli liber Physiognomiæ Metoposcopiam continens (qui nihil Aristotelem sapit) tribuatur. Chiromantiam vero vel Chiroscopiam in numero Physiognomicarum artium poni insulsum est, cum inter principia magistrorum, qui de ea scripserunt, non magis conueniat, quam inter ignem & aquam, prætereaque lineamenta mutentur plurimum, neque exstent vnquam in puerili, virili, & senili eiusdem hominis ætate similia. Omitto populareis prædictiones cæteras, quia numero isto indignæ sunt: vt si ranæ plurimum coaxauerint, si mergus in aquam inuolet, si grues ab aquis auolent, portendi pluuiam, & similia innumera, quæ humana sunt & bona, ex parte appendent causis naturalibus. Aliæ quoque prædictiones humanæ in vsu sunt, quamuis re ipsa illicitæ, quia superstitiosam fidem, metum à rebus vanis, & diffidentiam à Deo velut comites adiunctas habent. Hoc enim certo est certius, quisquis prædictiones superstitiosas aut timet aut credit, eum semper potentiæ Dei diffidere: vt

qui

qui olim domo exiens ad limen offendebat pede, præcipiebat animo infortunium, (quod Bruto euenisse aiunt, quo die occidit Cæsarem) aut cui annulus excidebat, cum sponsus in sponsæ digitum esset inserturus. Similiter apud antiquos fuit coniectatio (palmirum augurium dixerunt) ex palpitante membro, quod certe naturale est, & naturaleis causas coniunctas habet. Sed hæc iustissima est à Deo vltio, quod ii fere, qui credunt ista, ac non ii, qui ludificantur ea, opprimuntur malis. Quamobrem Cæsar nunquam rationem istarum vanitatum habuit, & ipsi contra successerunt omnia, quam diuini prædixerant. Nam cum è naui descendens in Africam repente cecidisset, quamuis hoc argumento male ominarentur augures, dixit, teneo te Africa, & tribus victoriis insignibus reportatis inimicos omnes post dies paucos profligauit. Similiterque prælii Pharsalici (vbi Pompeium superauit, qui longe maiores habebat copias, diuinosque omneis ante prelium adhibuerat) exitum noluit vnquam à Magis percontari. Multorum Principum historias annotauimus, qui consultis diuinis perierunt misere. Ariouistus Germanorum Rex quadringentis hominum millibus instructus cum de die conflictus mulieribus Sagis haberet fidem, & inire prælium ante nouam Lunam ab illis vetaretur, Cæsar re (vt scribit) cognita statim commisit prælium atque superauit. Sed ne longe exempla petantur, fuit qui per Magũ exitũ Patauini prę-

lii voluit cognoſcere,&, viſis hoſtium copiis, reſponſum par priſcis oraculis reportauit: exitus vero toti Galliæ fuit luctuoſus. Sed de his rebus ſeorſim poſtea dicturi ſumus. Alterum noſtra memoria exemplum fuit in Rege Sueciæ: nam literis ad Principes Germaniæ ſcriptis Anno M.D.LXIII. exponitur, Henrico Sueciæ Regi Sagas fuiſſe quatuor, quæ ſe gloriabantur effecturas, ne Rex Daniæ victoriam conſequeretur: ſed vna iſtarum maleficarum capta non impediuit carnificem, quin viua igne conſumeretur, & Rex Sueciæ poſt annos quatuor à ſubditis interceptus, dignitate ſpoliatus, & in vincula, quibus adhuc tenetur, coniectus eſt. Hactenus de humanis prædictionibus: nunc de illicitis modis videndum eſt.

CAPVT VI.

De modis illicitis ad perueniendum eo quo intenditur.

DIXIMVS, eum Magum eſſe, qui diabolicis modis atque illicitis ſciens prudens ad aliquid conatur peruenire: iam igitur modos illicitos cognoſci neceſſe eſt. Ac modos quidem eo quo intendit animus perueniendi (ſi licitum eſt) ope Dei, aut mediis, quæ in rebus creatis exhibet tum naturalium cauſarum conſequutione, tum effectorum inter ſe cohærentium, aut denique libera hominis voluntate, iam declarauimus. Sed ſi qui rem licitam conantes aſſequi, ad quam neque natura, neque facultate humana ad-

na adiuuentur, Deum qui omnia poteſt minime accedentes non rite ſed tentandi gratia fecerint, aut ſi bono quidem animo ſed rebus ſecundis à Deo diſceſſerint, adeo vt in aduerſis ab ipſo deſerantur, illiciti ſunt modi: vt cum Deus inquit apud Ieremiam, Si Moſes & Samuel me nunc orarent veſtra cauſa, non exaudirem eos: (hi autem ante ſecula multa obierant, & dum in viuis eſſent, ſolebant iram Dei precibus ſuis mitigare) & alibi Prophetæ imperat: Ne ores pro Iere. 14.
iſto populo in bonum, nam neque ieiuniis, neque precibus & ſacrificiis illorum exaudiam ipſos, ſed fame & peſte conſumam. Eos enim oportuerat cœlos precibus perrumpere, & in Dei fide perſiſtere, qui minatur quidem vehementer, ſed repente ſedatus eſt, vt ait Ionas. Huic Deus prænuntiauerat, ſe Niniuen intra quadrageſimum diem euerſurum eſſe: cum autem populus, qui res creatas, vt Solem & Lunam, adorabat, & omni idololatria magiciſque artibus circumfluebat, prę ſe ferret magnam reſipiſcentiam, Deum quoque pœnituit. Quod Ionas indignatus factum cum Deo expoſtulauit, dicens: Nonne ſciebam, te Deum eſſe mi- Ionæ 4.
tem, miſericordem & clementem præ omnibus, & vltionis, quam inſtitueris, momento vno pœnitere? Vir autem impatiens deſperat & diabolum ad opem aduocat, vt Saulem Regem videmus, cum de euentu inſtantis prælii Deum, Prophetas, & Sacerdotes conſuluiſſet, ad cognoſcendum ſuæ rei exitum ad Sagam abiuiſſe.

Alii

Alii thesauris inueniendis, alii depellendo morbo, alii voluptatibus perfruendis, alii consequendis honoribus & dignitatibus, alii futuris rebus aut absentibus percipiendis, alii omnium pessimi hostibus vlciscendis accersunt diabolum: qui vocatus non semper respondet, quamuis sit præsens & propinquus non solum quærentibus ipsum, verum etiam fastidientibus (vt alibi ostendemus) sed importuna frequentia rogari expetit. Qui autem ex Magis Deo renuntiant, & ad Satanam conuersi dant expressa conuentione fidem de obsequio, seruitute, submissione, & adoratione huic exhibenda, hi Magi, vt qui maxime, sunt detestabiles. Sunt etiam, qui vt illud sciant quod expetunt Satanam horrent consulere, sed Magos adeunt intrepide, modo non intersint sacrificiis: quo facto pene tam grauiter Deus offenditur, quam si Diabolus ipse adiretur: item qui Satanam non essent accessuri vt leuentur morbo, sed non dubitant tamen Magos consulere, qui Diabolum precantur coram vt sanet ipsos: quemadmodum nuper in Vallo (hoc suburbii Laodunensis nomen) quædam malefica mulierem miseram grauissime decumbentem sortibus liberauit, cum procidens in genua demisso in terram vultu Diabolum magna voce sæpius inuocasset, vt curaret mulierem, & verbis aliquot enunciatis bucceam panis dedisset ei comedendam: atque hoc modo curata est. Quod quidem plane tantidem est, ac si ægrotans ipsa Diabolum de valetu-

Leuit. 19. & 20. Deut. 18.

letudine orauisset: itaque præstaret vel crudelissima omnium quæ vnquam cogitari possint perire morte, quàm eo pacto curari. Sunt itẽm alii, qui neque cum diabolo, neque cum Magis consociari volunt, sed diabolicis modis abutuntur, quos Magi ope diaboli soliti sunt exequi: hic enim modos istos vsurpantibus præsto est, consiliaque eorum dirigit. Atque hæc tacita cum Satana conuentio est, vt Augustinus ad distinguendam conuentionem expressam definiuit. Hic enim & item Aquinas, Durandus, Ægidius Romanus, aliiq; Theologi vno ore duas esse cum Satana pactiones docent, vnam expressam, quam faciunt Necromantici & Magi illi, qui adorant ipsum, alteram tacitam siue implicitam, qua tenentur omnes idololatræ, & quicunque scientes hærent superstitiosis obseruationibus naturali causa vacantibus. Hæc illorum definitio. Certum quidem est, eum qui ex volatu auium successum instituti sui itineris cupit cognoscere, vt religiose veteres factitarunt, Magum dici non posse, neque expressam tacitamve cum Satana conuentionem iniuisse, quamuis sit idololatra, neque tam grauiter offendere, quam si quis nesciens à Deo interdici fecerit curiose: vt etiam qui curiose aut per errorẽ facit non ita offendit, vt qui sciuit vetitum esse diuina lege, ac propterea voces, *Sciens prudens*, ad definitionem Magi adiecimus. Sed ille omnino tenetur culpę, q interdicto legis diuinę cognito & contempto se addicit istis, ac proinde

communi cum Magis supplicio plectendus, et si leniore quam esse illorum debeat, qui expressa conuentione cum Satana deuincti sunt. Verum vt Sortilegi vocabulum exponatur, (hoc enim frequens Magorum genus est) is est proprie, qui sorte vtitur, & in actionibus illicitis coniicit sortes. Quædam enim sors lege Dei, quædam politicis legibus probata est. Iosuam videmus cogniturum, quisnam anathema cepisset Ierichunte, sortem de toto Israelitarum exercitu coniecisse: similiterque Samuelem cum Rex habendus esset coniecta sorte dixisse, Domine da sortem, (quem morem amoliendæ potestati & sorti diabolicę veteres vsurpabant) tum Beniaminis tribui sortem accidisse, deinde sortitione de principibus familiarium facta familiam Cis obuenisse, è cuius domesticis coniectam sortem Sauli accidisse, quem Deus Regem in populum suum declarauerat: ne quis sceptra regalesque coronas putaret fortuito obtingere: Saulem postea de toto exercitu ad cognoscendum, quis ieiunii legem fecisset irritam, sortitione facta deprehendisse Ionathanem, qui solus contra interdictum Regis mel comederat. In Leuitico quoque legimus, sortem in duos hircos fuisse coniectam, vnum sacrificandum Domino, alterum Zazeli committendum: quod mysterium LXXII. interpretes nolentes Ethnicis reuelare, Zazel ἀποπομπαῖον reddiderunt, id est, emissarium, quia emittebatur in desertum, neque inueniebatur amplius. In Actis quo-

Κληρομαντεῖα.

Leuit. 16.

quoque Apostolorum legimus, sortitionem Matthiæ & Barnabæ fuisse factam. Idem inter Ethnicos pariter fuit obseruatum. Etenim si qua tempestas grauis incumbebat mari, sortem coniiciebant nautæ, & qui sorte obuenerat, mittebatur in mare, vt Ionæ factum est. Ordinarie item frequentatur sors in successionibus diuidundis & bonis communibus, populorum legibus permissa, & valde necessaria rixis & contentionibus, quæ infinitæ forent euitandis. Sic Romani in causis publicis sortiebantur Iudices, & magistratus prouincias oneraque, nisi inter ipsos aliter conueniret, quod Latini dicebant sortiri aut comparare inter se prouincias. Hinc sæuissimi illius belli inter Marium & Syllam occasio, quod bellum in Mithridatem sortitione obtigisset Syllæ, & Marius libello ad populum sortitionem voluit eripere. Ex his igitur constat, ex se licere sortem si res merebitur, & verba illa, Domine Deus cedo sortem, quæ in Scriptura sacra sunt tenebuntur, non autem Mercurius (quod faciebant Græci) κληρωτὴς inuocabitur. Græci enim principio Hermem siue Mercurium (id folio nomen oleagino) immittebant in κληρωτίδα κάδον, tum iniectis sortibus Hermem ante omnes è cado educebant: quæ ratio Ethnica vt corrigeretur, Christiani cum sortiuntur Regem, primam Dei educunt sortem. Verumtamen ne hoc quidem satis est, ad sortitionem inuocari Deum, sed religionem oportet adhiberi, ne aliis in rebus quam necessa-

Ionæ 1.

L. sed cum ambo. de iudic. ff. l. si duobus. com mun. de leg. C. & c. sors. & c. hi qui. & c. illud. 26. q. 2. & cap. vl. de sortile.

Asconius in Verrianas.

riis vsurpetur, vt sunt eæ, quas modo diximus: alioqui si quis res leues sortiri, aut curiosa mente experiri, aut in consiliis publicis bellumne suscipiendum aut aliquid magni sit instituendum volet cognoscere, sortes coniici indignum est: sic enim Deus tentatur, quod diserte prohibetur lege. Itaque in causis huiusmodi Dauid sanctique homines consulebant Deum, qui voluntatem suam aut per Prophetas, aut per Sacerdotem Ephod & Pectorale (de quibus ante diximus) gestantem exponebat, aut per somnia & visa consulentibus reuelabat: cumque in rebus omnibus grauissimis homines sancti consilium à Deo postulassent, si quando non respondebat, lætum tamen rei euentum dabat, siquidem res bona esset, rectusque animus consulentis. Cumque pacem Iosue Deo inconsulto cum Gabaonitis pepigisset, ab iis deceptus est, quia Deum (ait Scriptura) non consuluerat. Quamobrem iustius adhuc fuerit diabolicas sortes reprobari, in quibus Deorum exterorum inuocantur nomina, vt olim fuerunt Eliensium, Lyciorum, Prænestinorum, & Antiatium sortes, quas hic exponi non est opus, sed magis sepeliri obliuione sempiterna. Illicita quoque est Astragalomantia, ex tesserarum & officulorum iactu inquirens quid fieri, quid omitti oporteat: etsi veteres non raro, & nostri hodie plurimum abutuntur: vt ter à Germanis sortem fuisse iactam testatur Cæsar ad cognoscendum, Marcumne Valerium legatum ipsius

Ἀστραγαλομάντεια.

neca-

necaturi essent, eumque sorte euasisse. Eodemque iure par esset omnes sortitionis ludos omnemque aleam exterminari, prout Martia lege & aliis antiquis legibus interdicuntur. Similiter nefarium est & diabolicum omne sortis genus, quo res aliter quam quibus modis diximus perquiruntur: vt olim fuerunt Homericæ & Virgilianæ sortes, & cum primus versus ex aperto Homeri aut Virgilii volumine applicabatur sorte: item cum obseruatur apertura Euangelii, vt iam olim abiectis Homeri & Virgilii sortibus fuit factitatum, (quod genus vocabant sortes Apostolorum, & Augustinus ad Ianuarium scribens improbauit) & receptum memoria nostra Dodecaderon, & ad præcipiendos casus Pastorum ludus: quæ omnes formæ improbæ sunt & diabolicæ. His sortibus illicitis Geomantiam annumerabimus aliam artem diabolicam, quæ libris editis & excussis inualuit maxime, sitam in alea & fortuito illius iactu, qui puncta signauerit, è quibus figuræ quindecim conflantur. Idem iudicium de Tephramantia, quæ fiebat è cineribus, (vt è terra primum Geomantia, à qua hæc diuersa est) iam inusitata arte, & quam nolim explicare, vt sepulta maneat: item de Botanomantia & Sycomantia, ineptioribus artibus & plane ridiculis, in quibus prout folia vento per noctem agitata inter se concurrebant, fiebat coniectatio. Etsi hæc ab illa discrepat, cuius Virgilius & Liuius meminerunt, cum sacerdotes foliis super pul-

Γαιομάντεια. Τεφραμάντεια. Βοτανομάντεια. Συκομάντεια. Lib. 6. Æn. Lib. 22.

uinaria positis inscribebant eorum nomina, qui postquam idola adorauissent sciscitabantur veritatem: huic enim coniuncta semper est plana idololatria, illi vero minime. In eodem genere sunt Onomantia & Arithmomantia, quę fiebat ex eo numero, quem literæ proprii alicuius nominis designabant in numerorum ordinem relatæ, prout accommodari poterat aliqua significatio. Hæc autem Latinis solum recepta est, quamuis numerorum qui extant tabulæ non conueniat plane cum facultate literarum numeros significantium: nam litera M. quæ designat mille, non amplius LXXVIII. in tabula efficit, & C. designans centum, non amplius VI. Quibus tamen in pretio est ista diuinatio, ii numeros bestiæ in Apocalypsi ex his literis & quidem ita numeratis solent interpretari. Nominum vero & cognominum anagrammatismi omnino sunt ridiculi, cum significationes ex diametro aduersantes transpositio literarum afferat. Primus horum autor exstitit Lycophron Chalcidensis, quibus si habetur fides, etsi à sorte non pendeant, ad sortem tamen pertinent illicitam. Veteres autem aliud sortis genus vsurpauerunt, quod dixerunt Alectryomantiam, à gallo gallinaceo, quem Solis, Dei diuinationum, altem esse prædicabant. Hac vsus est Iamblichus, vt cognosceret, quis post Valentem imperio potiturus esset, & quatuor has literas θεοδ, à gallo comperit exaratas: quod vbi resciuit Imperator, Magos amplius centum

'Ονομάντεια. 'Αριθμομάντεια.

Numeri sunt 668. & 1266.

'Αναγραμματισμὸς.

'Αλεκτρυομάντεια.

tum occidit, cum Iamblichus sibi vitam veneno ademisset, nobilesque viros omneis, quibus Theodori, Theodoti, Theoduli, & similia fuerunt nomina; è medio sustulit. Sic diabolus seruis suis mercedem pendit. Formam diuinationis istius reticebo: vtinam vero authores eam omisissent: hoc enim plane impium est, & diuina lege diserte cautum, Non inueniatur (ait lex) in te sortilegus, quia est abominatio Deo tuo. Deut.18. Quo in loco ponitur vox *Menahes*, ducta à verbo *Manah*, significante numerare aut characteres inducere, quia sortilegia, omnesque sortes magicæ (sunt autem infinitæ) ex characteribus numerisque pendent: sic speciei frequentioris nomen generi scientiarum istarum συνεκδοχικῶς tribuitur. Alioqui propria sortis apud Hebr. appellatio est *goral, pur, soles*, quæ non continentur interdicto legis, ob eas causas, quas suprá explicauimus.

מבח, supputatio: vnde Arabicum Almenach, id est, supputatio, vt Arabica lingua ex Hebræa nata est.

Notandus vero diligenter Scripturæ locus interdicta diuinationum genera complectens. Deut.18. Primum eorum est, qui liberos per ignem transmittebant, quod Rabbi Maymonides sine eorum concrematione dicis causa scribit obseruari: cum tamen hortendis sacrificiis consumptos fuisse legamus Regis Manassis & Hyrcani tempore, & obsessum quoque Idumeorum Regem in muro coram hostibus filium suum immolasse, quo spectaculo perculsos hostes obsidionem soluisse, vt apud Iosephum ostenditur. Secundam legi Dei vetitum est diuinus,

קסם, à verbo, quod lata ſignificatione docere eſt, prout accipit Michæas cap. 3. dicens, Iudices pecunia iudicant, & Sacerdotes diuinant argento: interdum vero bonam diuinationem denotat, vt Prouerb. 16. ſed in malam partem plerumq; ſumitur pro omnibus illicitis diuinationibus, vt Deut. 18. Num. 23. Ezech. 13. & 1. Sam. 15. quibus locis omnia genera comprehendit, quæ ſpeciatim poſtea enarrantur: nempe מְעוֹנֵן, *megonem*, id eſt, eum, qui dubitantibus de eo, quod ſuſcepturi ſunt, reſponſa dat, à verbo ענה, *reſpondere*, hunc interpretes verterunt, *augurem*, noſtrates à Iudæis hanc vocem aſſequuti, incantatores pro *Megonim* appellant *Maiſtre gonim*. Tertium qui in lege dicitur מנחש, *Menahes*, id eſt, (vt proprie reddamus) calculatorem, quem Rabbini vocant ſortilegum, in ſortes & numeros incumbentem. Quartum מְכַשֵּׁף, *mecaſeph*, præſtigiatorem, à verbo כשף, quod eſt oculos hominum faſcinare, (vt fit malignorum ſpirituum opera) quibus incantatores iungendi ſunt, Hebraice *malchesim*, à verbo *Lahas*, murmurare & ſuſurrare, quos 72. interpretes ἐπαοιδὺς, Hiſpani *Hechiezeros* vocant, Antonius de Turca meda lib. 3. horti ſui definit eos, qui tacite inuocant dæmonas, & magiam naturalem confundunt cum diabolica. Quintum חבר, *chober*, aſſociatum, ea conſociatione puta, quæ in ſaltationibus magorum & conuentibus obſeruatur, à verbo חבר, aſſociare: hunc nos proprie ſortiariũ appellamus, Hi-

ſpani

ſpani *Bruxo*, Germani Zauberer. Sextum אוב שאל, *Schoel ob*, rogantē ſpiritus, à dictione אוב, lagenā aut vas cauum ſignificante: malignorum enim ſpirituum oracula è ſpecubus dehiſcentis terræ petebantur, vnde vox *oraculi* ſumpta pro foramine ab ore paruo terræ hiantis, qꝫ Latini dixerunt Oraculum. Septimū ידעני, *Iedehoni*, à verbo ידע, ſcire, vt vocē δαίμονα, ſcientem, Euſtathinius Homerū quaſi δαήμονα oſtendit fuiſſe dictam. hunc Interpretes exponunt Magum, quo ſapiens & doctus Perſarum lingua denotatur, Hebræi vero in libro ſexcentorū tredecim mandatorū diuinæ legis, voce *Iedehoni* eos ſignificari tradunt, qui diabolū conſulunt latentem in oſſibus beſtiæ, quam vocant *Iadoha*, aſpectu enecantis, & quā eminus ſagittis oportet transfigere. Athenæus eam καταβλέπαδα nominat, quā inſtar vituli eſſe narrat, ſemper paſcere, oculos vix poſſe attollere, & tum eos, quos inſpexerit enecare: Marium Conſulem bellum in Numidia gerentem, poſt iacturam aliquot militum de capienda vna laborantium, è longinquo telis occidi curauiſſe, & pellem miſiſſe Romam, quæ in æde Herculis fuit repoſita: quod in noſtris Commentariis ad Oppiani de venatione librum annotauimus. Octauum אל המתים דרש, conſulentem mortuos, id eſt, Necromāticum. Hæc omnia ſubiicitur eſſe abominationi Domino. Pharaonis Magi in Exodo appellātur *Quoſemim* Hebraica voce, & *Chartumim* Ægyptia, quos interpretātur multi Genethliacos:

ſed nihil effectis Magorum Ægyptiorum cum Aſtrologia, nihil cum Aſtrologis, qui neque virgas ſerpentibus commutare, neque ranas formare poſſunt. Hactenus de ſortilegiis, quæ ſorte fiunt, de aliis poſtmodum dicturi ſumus. Sed hoc interea obſeruandum, noſtratibus proprie eos non dici Sortiarios, qui coniecta ſorte bonum aut malum euentum præcipiunt animo, (quamuis hoc quoque ſit genus ſortilegii) ſed eos potiſſimum, qui per vias ſerunt, aut ad ſtabulorum limina feraleis infodiunt pulueres, ad eos qui ſupergreſſi fuerint exſtinguendos. Quamobrem non raro ſortes amicos ſortilegorum inuadunt, aut eos, quibus non male cupiunt, vt ſuo loco demonſtrabimus. Iam vero percurramus alias artes & modos illicitos eo perueniendi quo intenditur, quos modos in Lege ſua prohibuit Deus.

CAPVT VII.

De Teratoſcopia, Aruſpicina, Orneomantia, Hieroſcopia, aliiſq; ſimilibus.

TERATOSCOPIA eſt ars, quę obſeruat miracula, eorumque peruestigat cauſas, effecta, & ſignificationes: Orneomantia, quæ auium intuetur motus ad res futuras præuoſcendas: Hieroſcopia, hoſtiarum & ſacrificiorum contemplatio eſt ad explorandam rei futuræ veritatem. Latius patet Aruſpicina, vt quæ aeris, fulminum, tonitruum, fulgurum, monſtrorúq; obſeruationes continet, auguraléq; ſcien-

tiam

tiam totam vniuerſe, in qua non omnia crimi-nanda ſunt, ſed res bonæ à malis diſtinguendæ. Etenim, quæcunque monſtra ſignaque præter naturæ ordinem offeruntur, iis aliquam iræ Dei ſignificationem exhiberi nemo negauerit, & homines admoneri vt reſipiſcentes ſe ad ipſum conuertant: non autem pernicioſa Ariſtotelis opinio amplectenda, confirmantis nihil in re-rum natura mutari atq; variari, monſtraque ſo-lum ob materiæ defectum accidere: quo dicto euertuntur opera & miracula Dei, quæ adhuc acciderunt & præter naturam quotidie accidũt. Quamquam idem Ariſtoteles ſui diſſimilis con-ſcripſit librum περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, id eſt, de miraculis, & terram quoq; agnoſcit fuiſſe, vel-ut grauiorem, aquis omni ex parte obruendã, ſed partem eius ad terreſtrium volucriumque commoditatem retectam eſſe: qua confeſſione ſeipſe iugulat ſeruiens gloriæ Dei & Scripturæ ſacræ conſentiens pro miraculo ſexcentis locis illud adducenti, quod Deus ſuper aquas funda-uit terram ita vt ſupernatet eis, prout oſtendit Loſienſis inſulæ, aliarumque multarum docu-mentum. Quamuis enim terra inueniatur in fundo maris, in alto tamen naucleri bolide im-miſſa terram nequeunt pertingere, & mare i-pſum tanquam montem celſum aſſurgere vide-mus in littore, Deumque virtute admirabili ad-ſtrinxiſſe & terminos aquis poſuiſſe quos non tranſiliant. Cometas autem, quæ teſte commu-ni totius antiquitatis experientia ſunt ſuerũtq;

ſemper iræ diuinæ ſigna, Ariſtoteles ipſe non negauerit naſci præter ordinarias naturæ leges: & quæcunque rationes de Cometarum ortu, lancearum, igneorumq; draconum ab ipſo afferuntur, ab omnibus Philoſophorum nationibus, vt inanes ridiculæq; fuerũt exploſæ. Cometæ enim ordinarie durant non minus diebus xv. vix amplius duobus menſibus, hi magni, illi parui, hi aduerſus curſum mobilis primi nitentes; vt poſtremus ille Nouembri menſe 1577. illi à meridie Septentrionem verſus contendentes, vt ille qui anno 1556. viſus eſt, alii permanẽtes fixi, vt is qui in Nouẽbri 1573. apparuit. Quo autem alimento magnus ille & horrendus ignis foueatur, cur peſtes, fames, bella ſint horum conſectaria, nihil in hoc argumento vidit Ariſtoteles. Sunt enim ſigna Dei, in quibus oportet ſuam quemque fateri ignorantiam laudemque Deo tribuere, ac non peſtilente arrogantia tantum honorem ipſi eripere: quod proculdubio facimus, ſi tanti ignis & tam diuturni alimoniam ex fumis & vaporibus in puriſſima ætheris regione dicamus exiſtere. Adde quod ſingulis annis, menſibus, diebus non deſunt vapores & fumi, impreſſiones vero igneę vix ſemel in regione ætheris ſpectantur decennio, quod veteres optime obſeruauerunt. Sed vt res miraculoſas & præter naturæ ordinem contingentes omittamus, etiam deprehenditur ignorãtia in rebus ordinariis, quæ etſi quotidie ſpectantur, ſunt tamen nobis incognitæ: vt in ſtel-
larum

ſarum magnitudine, quarum minima (ſi Lunã & Mercurium exceperis) decies eſt terra maior: & in homine quoque (vt ad res propinquiores veniamus) pars operum Dei nobiliſſima ab hominibus ignoratur. Quo igitur modo poſſet de extraordinariis Dei operibus & miraculis iudicari? Antequã Xerxis copiæ octodecies centies mille hominũ in Europam traieciſſent, inſignis Cometes apparuit, paulo ante bellũ Peloponneſiacũ vnus, ante cladem ab Athenienſibus in Sicilia acceptã vnus: ante cæſos à Thebanis Lacedæmonios vnus: ſic ante ciuile bellũ inter Cęſarem & Pompeium flammæ igneæ in cœlo viſæ ſunt: item Cęſare interfecto, & ante cędẽ eorum quos Auguſtus & M. Antonius proſcripſerant ingens Cometes fulſit, cuius ſignum ad honorẽ Cæſaris poſtea pecuniæ impreſſum eſt. Ante captã Hieroſolymam toto anno ſupra templum igneã flammã fuiſſe viſam Ioſephus teſtis eſt. Ex quibus certe fatendũ eſt naturalia non eſſe aut ordinaria miracula, quæ præter leges naturæ accidunt, ſed iram Dei nobis portendere, quã nos precibus anticipare conuenit & reſipiſcẽtia. De inſolẽtibus monſtris, quæ contra ordinem naturæ accidunt, iudicium idem. Etenim ſi vitio materię dicas accidere, continuo ſequitur principia & fundamenta, ex quibus Ariſtoteles conſtituit mundum, caduca eſſe atq; vitioſa, in eis enim materia numeratur: & hoc quoque ex eo cõficietur mundũ minari ruinam, quod ab Ariſtotelea æternitate mundi abeſt longiſſime. Fateamur

Herodotus

teamur itaq; hæc nobis occlusa & abstrusa esse, & Deum solum, prout libuerit, ea disponere. Nam propterea mutari tempestates animaduertimus, pecudes emori, famem peruadere, sanguinem, lapides pluere, & inusitatas res quã plurimas, dum Astrorum in suo ordine perstat conuersatio, & Deum benedictionem suam modo terræ, modo aquis, modo pecori adimere, famemque, pestem & bellum hominibus importare. Harum autem rerum prædictio ex miraculorum conspectu non est illicita, si Deo feratur accepta, ac non idolis, quod olim faciebãt & adhuc faciunt Ethnici. Athenienses, ait Plutarchus, eos olim tanquam hæreticos viuos tradebãt igni, qui interiecta vmbra corporis terrę aut Lunæ fieri Eclipsim affirmabant, eosq; vocabant μετεωρολέσχεις, velut cessarum rerum diuinorumq; arcanorum plus satis curiosos. Romani videntes eclipsim ea nocte, quæ Persei Regis antecessit cladem, ad ciendum Lunę splendorem galeas suas armaque quatiebant. Indi flebant putantes Lunam à Sole Deo suo lethale vulnus accepisse. Hæ superstitiones vbique fere exoleuerunt, itemq; auguria ex volatu auium, quibus veterum libri pleni sunt. Populorum enim conuentus nullus, nulla pax, nullumque bellum inibatur quin aduocarentur augures ad constitutionem aëris auiumque obseruandam, & vanitates alias huiusmodi plenas superstitionis & impietatis, & lege diuina vetitas. Quo pertinet illud quod Iosephus narrat, ducem quem-

In Pericle.

Plutarch. in Æmylio. Tacitus in Druso.

In bello Iudaico.

quemdam Iudæum occidisse auem ex qua Augures prędixerant, & affirmasse stolidum hoc plane videri quod exitus belli à bruto animante sui exitus ignaro peteretur. Verum altera quoque ratio afferri potest ad euincendam rerum istarum vanitatem: nempe quod Latini sinistrum volatum auium pro infausto, dexterum alii populi habuerint, vt in libris de diuinatione Tullius annotauit: ex quo omnino cõfirmatur puram putam fraudem & mendacium esse, siquidem principia horum illis aduersantur cum in aeris constitutione, tum in volatu auium exponendo. Auguralis enim scientiæ fundamentum in eo fuit positum, vt templum constitueretur, id est, definiretur regio aeris vnde contemplarentur Augures & dexterã mundi à sinistra distinguerent: qua in re omnes autores Græci, Latini, & Barbari inter se discrepant & ab Hebręis quoque dissident, vt alibi ostendimus. Ieremias vero propheta hirundines quidem, turtures, & ciconias tempus reuersionis nouisse prędicat, bellorum vero exitus & similia multa ab eis teneri nusquam fit mẽtio. Ante omnia vero admirabilis est hostiarum, hepatis, cordis, fellis, intestinorum obseruatio, ad prępuidendum an instituta consilia bene cessura sint: qua in re duplex est impietas, veritatem in mendacibus istis rebus peruestigari, & sacrificia idolis exhiberi. Etsi qui his vtebantur non propterea Magi dicendi sunt, cum illis hęrerent quam optima fide poterant,

In methodo hist. cap. 9.

ἡπατοσκοπία.

& rem

& rem Deo gratam ſe opinarentur facere. Magum autem eum eſſe diximus qui ſciens prudens diabolicis modis vtitur, vt ad aliquid perueniat, cuiuſmodi futurus eſſet qui cognito diuinæ legis interdicto iſtis rationibus vteretur. Nunc itaque de aliis technis diabolicis, quæ inter Ethnicos maiorem impietatis ſpeciem habuerunt, porro dicendum eſt.

IOAN-

IOANNIS BODINI DÆMONOMANIÆ MAGORVM

Liber Secundus.

CAPVT I.

De Magia vniuerse, & generibus ipsius.

MAGIA vox Persica est, scientiam rerum diuinarum & naturalium notans, & Magus nihil est aliud quam philosophus. Sed quemadmodum philosophiæ attulerunt vitium Sophistę, & sapientiam, quę donum est Dei, corrupit Ethnicorum impietas & idololatria, sic etiam Magia diabolicis sortibus commutata est. Primus Satanę administer promulgandę huic impietati in Perside fuit Zoroastes: sed obducebatur ei pietatis velum, quod sibi Diabolus solet arrogare: Semper enim viri boni à sceleribus istis abhorruerunt. Plinius libro 30. capite 1. sic de ea loquitur: Magica fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque seculis valuit: autoritatem ei maximam fuisse nemo miretur, quandoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humanę

manæ menti complexa, in vnam se redegit. Natam primum è medicina nemo dubitat, ita blãdissimis promissis addidisse vires religionis ad quas maxime caligat humanum genus, deinde miscuisse artes Mathematicas. Ac propterea Iamblichus, Proclus, Plotin. Porphyrius & Iulianus apostata Magiam dixerunt esse bonorum Dæmonum inuocationem, Goetiam verò malignorum, reprobatam ab illis artem, qua vtuntur ii qui nocte sepulchra adeunt, effossisque cadaueribus spiritus inuocant. In eandem sententiam cæcus ille Magus, qui accusatis amplius centum quinquaginta sociis Lutetiæ fuit suspensus anno M. D. LXXIIII. viro cuidam nobili (ex quo rem cognoui) semel dixit se albam Magiam ipsi, non autem nigram demonstrare velle, & Leo Africanus scribit albos dæmonas ab Africanis magis inuocari. Quinetiam maximum illum doctorem artis diabolicæ, cuius nomen præ desyderio sepeliendæ in æternum impietatis ipsius reticebo, in prima librorum suorum frõte non videmus alias res quam Physicam, philosophiam, virtutem abditam aquarum, plantarum, animãtium, metallorum, tum numerorum & astrorum prædicare: sed libro demum quarto (cuius tãquam clauis spem lectori fecerat, & quem Magi discipuli ipsius ediderunt) venenum tartareum permiscere characterum, diabolicorum nominum, spirituum, & inuocationis illorum. Eodem errore implexi Auicenna & Algazel quicquid à Magis effici-

Γοητεία ἀπὸ τῶν γόων καὶ θρηνῶν περὶ τοὺς τάφους.

efficitur id naturalibus causis contendunt effici: qui certissimus est modus ad inescanda ingenia quæuis illustria & omni magicarum sortium genere implicanda. Huc quoque pertinent commentitiæ illæ appellationes, familiaris spiritus, alborum dæmonum in Africa, in Græcia Sibyllarum, in Germania albarum Sibyllarum, & Fearum seu satiferarum in Gallia: cuius rei lectores volui admonitos, ne circumueniantur ista nominum elegantium specie. Nam quomodo posset dictum boni illius doctoris consistere, singulis planetis etiamq; stellis æque malum dæmonem adesse ac bonum? nam diaboli in cœlo non sunt, omne malum elementari mundo inclusum est, qui minima est vniuersitatis istius particula, & milliarib. amplius quinquagies mille à cœlo Lunæ est dissitus. Omnes autem Theologi & Philosophi consentiunt suam esse cuique intelligentiam siue Angelum ad motum & conuersationem. Sed vt demus vnicuique stellæ suam esse intelligentiam, nunquam tamen exstitit philosophus qui malignos spiritus in cœlo versari crederet: multo minus igitur inter duos aduersos dæmonas in rebus agendis conueniret, maxime vero in motu cœlestium corporum stato & immutabili. Neque enim perinde vt homo libere ad bene aut male faciendum conuertitur, qui modo à maligno Spiritu agitur cum in sceleribus seipsum occupat, modo à bono spiritu quando ad Deum conuertitur. Præterea quomodo bonus Angelus

gelus aut albus Planetarum dæmon sine damnanda idololatria potest inuocari? nam aut planeta, aut dæmon adoratur, aut vterq; simul. Inprimis vero si ritum sacrificiorum animaduertamus, quæ insignis ille magister pręcipit, lapidem, plantam, animal, numerum, characterẽ, metallum, aspectum, & proprium Planetæ tempus aptans carminibus, hymnis & inuocationibus, quomodo sine damnanda idololatria constabit hęc inuocatio? vndenam, obsecro, omnes Bahalis, id est, Apollinis vel Solis, omnesque Lunæ (quam Reginam cœlorum vocat Ieremias) manarunt idololatriæ, nisi ex isto fœtido commentorum fonte? Atqui iurat apud Ieremiã Deus se igne, gladio, peste, fame eos omnes absumpturum esse qui reginam cœli adorauerint: quapropter Septentrionales populi eã masculina voce nominabant adorabantque, vt memoria nostra Germani faciunt priscam maiorum suorum superstitionem imitati, qui (vt Caracallam Imperatorem dixisse apud Spartianum legimus) eos solum vxoribus suis putabãt dominari qui Lunam masculino genere nominarent. Sic Iamblicho respondetur, sic Proclo, Porphyrioque, sic magnis illis Diabologicæ artis doctoribus tam multa centena animarum millia ad impietatem suam pertrahentibus, qui dicunt adunari omnia oportere, & creaturis elemẽtaribus stellas & planetas, his suos dęmonas, dæmonibus Angelos & cœlestes minorum gentium Deos, his denique Dęum adipisci. Verumta-

Ierem. 51.

rumtamen isti proxenetæ quotquot sunt Satanam solum attrahunt, nec aliud Agrippa veteres Doctores imitatus præstitit. Ideoque 26. articulo determinationis à Sorbona factæ anno M. CCC. XCVIII. rescinditur & damnatur eorum impietas, qui vim facultatemque intelligentiarum cœlestium in animam sic docēt influere, vt cœlestium luminum facultas influit in corpora: verum amplius damnanda est atq; detestanda eorum impietas qui vnicuique stellæ malum Dæmonem adesse tradunt. Quamquam errorem istum Aphrodiseus philosophus, Porphyrius, Proclus, & Iamblichus reiecerunt, qui ieiunabant optima fide, & bonis dæmonibus, paruulis Diis aliis & Semideis sacrificabant, Hercule, Baccho, Apolline, Æsculapio, Angelis, & consimilibus insuper cooptatis. Quamobrem in Lege multoties inculcauit Deus, ne alius præter ipsum colatur aut adoretur Deus. Vox enim Hebræa *Tistaueh*, quæ in Decalogo habetur, & Chaldæa *Tisgod* nihil aliud significat quam inclinare sese & quod Latini dicunt adorare: vt Plinius, Galli, inquit, adorādo dextram ad osculum referunt, totumq; corpus circumagunt, quod in læuum fecisse religiosius esse putant. Præuidens autem Dominus Ethnicos primum Stellas, planetas, aliasq; res creatas adituros, diserte pœna capitali id cauit fieri: eoq; amplius gradus in altari suo vetuit ad ascendēdum exstrui, vt recta ad ipsum adiretur, non autem iis gradibus quos Platonici, Pythagorici, & alii Exod. 20.

ſequuti ſunt. Iſtud enim interdictum ne gradus fiant quibus ad altare Dei conſcendatur, notandum eſt Decalogo & in eodem capite ſubiici, vbi nulla eſt expreſſa tacitaue templi aut altaris mentio: ac propterea de lapidibus ſolum accipi non oportere. Sed vt præclaræ illius Magiæ quã albam vocant impietas demõſtretur, quiſquis ea ad rem optatam adipiſcendam & fruendam vtitur, effigiem Planetæ ſolenni ritu affabre factam geſtat: quod nobis idcirco viſum eſt annotare, quia magnos viros, & qui in magna opinione erant, iſtis impietatibus addictos vidimus: etiam vni ex Chriſtianorum principũ potentiſſimis (cuius nomen præſtat reticeri) auream Iouis imaginem ex Theurgia fabricatã dari, quam ille circumgeſtabat vt maiorem ſibi amplitudinem compararet, & quę de collo poſt mortem ipſius (mors autem fuit miſera) pendens inuenta eſt. Nam etiam Neapolitano cuidam Mago, quo vtebatur & conſeruatorem ſuum appellabat, mille ducẽdas libras francicas in ſtipendium annuum numerabat. Atqui mãdatum illud Dei, Non ſculpes tibi imaginẽ, habet Hebræum פסל omnem imaginem fuſam, cæſam, ſculptam, cælatam ſignificans: eorumq; idololatria qui imagines iſtas & characteras gerunt omnino longe maior eſt, quam illorum qui coram Deorum iſtorum quos diximus ſimulachris procumbunt, quod tamen indicta capitali pœna in lege Dei prohibetur. Sed Pythagoreorum, Academicorum, & infidelium

Exod. 20. & 21.

gentium

gentium quæ istis rebus optima fide vtebantur insignis ab his est differentia. Illi enim vt fuerint idololatræ, cum eo pacto à se Deum adorari & digne coli putauerint, non fuerunt Magi: hi vero qui interdictum norunt, & quamuis diabolum autorem sciant esse ac inuentorem istorum scelerum, eis nihilominus abutuntur, hi igitur Magi dicendi sunt. Iam itaq; minutatim illicitos modos quâ maxima religione poterimus ordine persequamur, tum vt caueatur ab illis, tum vt si quando iudicia de artificibus erunt facienda bene expendi possint. Quamquam in hoc argumento non mediocriter animi pendeo. Si enim oculis commonstrauero & palpandos digitis exhibuero ritus, modos, verba, quæ ad eam rem oportet adhiberi, equidem sic docuero id quod sepeliendum est obliuione sempiterna: sin autem obscure vno verbo impietatem rei perstrinxero, sic neq; imperitis (quos vt ab isto præcipitio caueant præmoneri opus est) profuero, neque iudicibus qui ne forte ex communi errore defunctorie iudicent de merito istius criminis cupiunt informari: idque præsertim hoc tempore, quo vrbes, vici, agri, adeoq; elementa ipsa contaminata sunt, ac ne pueruli quidem ipsi exsortes sunt istius criminis. Fieri tamē non potest vt centesimā partem impietatum annotem quæ in hac causa cōmittuntur, quas neque scire cupio, neque si scirem vellem exponere: sed aliquid solum exscribam quod aut in scriptis legero, aut ex quæ-

ſtionibus habitis cognouero. Etſi maligni ſpiritus nouas artes, noua ſcelera comminiſcuntur momentis ſingulis, vt Poeta inquit, tibi nomina mille, Mille nocendi artes, &c. Wierus autem (qui de comparando Defenſoris Magorum nomine videtur ſatagere) non poteſt ſe excuſare quin impietatis ſummæ teneatur, quod formulas omnium quæ vnquam cogitari poſſunt ſceleratiſſimas & ſummopere deteſtandas in librum ſuum retulerit: adeo vt ſpecie tenus diabolum & commenta eius criminetur, ſed ea tamen doceat indicetque, etiam characteribus & verbis appoſitis, quæ præceptor ipſius Agrippa dum viueret publico noluit committere. Atq; hæc quidem cauſa eſt cur res iſtas obliuioni inuoluēdas, quoad eius fieri potuit, celauerim: facturus enim mihi ſum viſus operæ pretium, ſi Iudices teneant quid ſupplicio dignum, & imperiti à retibus ſibi caueãt, quæ bellus iſte protector ipſis decipiēdis & ad Satanam perducēdis ante comparauit. Modi igitur quos ante explicauimus ex ſorte ducti & in alea ſola videntur poſiti; in ſequentibus vero ſunt verba, ſunt motus quidã, ſunt & imagines, ex quibus malignus adeſſe ſpiritus manifeſto cognoſcitur. Eiuſmodi eſt cribri ſaltatio à veteribus paſſim vſurpata, vt apud Lucianum legimus: vnde prouerbium κοσκίνῳ μαντεύεσθαι; & nomen diuini κοσκινόμαντις (quaſi cribrouatem dixeris) apud Theocritum:

εἶπε καὶ ἀγροιὼτ' ἀλαθέα κοσκινόμαντις.

Hæc

Hac arte multi vtuntur palam. Memini me Lutetiæ ante annos 20. in domo clarissima videre adolescentem, qui intactum cribrum sine alio naturali & latente modo præsentibus multis honestis viris agitauit, enuntiatis solummodo & reiteratis sæpius voculis aliquot Gallicis, quas hic placuit reticere. Huic autem malignũ spiritum adfuisse eo demonstratur, quod eo absente alter idipsum enuntiatis iisdem vocibus tentauit facere, nec effecit quicquam. Equidem impietatem hanc affirmo esse, tum quia blasphematur Deus quando per alium iuratur quam per ipsum, quod iste faciebat: tum quia modus est diabolicus, vt qui à natura fieri nequeat, & prohibeatur diuina lege. Quod autem verborum virtus aliquid præstare dicitur, technam esse diabolicam aperte vident omnes, eaq; malignos spiritus solere vti ad inescandos imperitos & ad scholam suam paulatim perducendos: nam etiam Iohannes Picus Mirandulanus Princeps voces barbaras nec intellectas in Magia plus scribit posse quã eas quę intelliguntur. Sed vt impietas apertius ostendatur, nemo iã rusticus nescit vno versu (quẽ nolo indicare) è Psalmis pronuntiato quãdo lac premitur, non cogi butyrum. Fui Chellis Valesiorum agro, cum paruulus à pedibus puer ancillæ impedimento esset ne butyrũ cogeret: ea autem interminante flagrũ à domino si carmẽ non eximeret, fecit eodẽ versu pręposterè enũtiato ac velut retexto, vt butyrũ (in quo totus fere dies cõ-

Deut. 19. Ierem. 5. & 12.

In positionibus.

sumptus fuerat) cogeretur. Si vel tantillum sacchari indatur, butyrum non coagulari constat: hæc enim à natura est ἀντιπάθεια: eademq; ratione si ęris Cyprii aliquantulum iniiciatur in fornacem ferri, non liquatur ferrum sed abit totũ in cinerem: quamobrem fusores accenso igne metuentes ne quid immittatur ęris, in illud incũbunt ne quis proxime caminum veniat. Sed hic quęritur liceatne versum Scripturę sacrę pronũtiare, verbi gratia, versum è Psalmis cum itur cubitum, vt qua hora voles expergiscaris. Spectabat quidē versus vt Dauid ad orandũ & prędicandũ Dei laudes excitaretur: verumtamē non apponam eum, quia inique fit cum verbis virtus tribuitur: vt nihil amplius sit quam quod verbis habetur fides, hoc tamen satis est vt homines prouehantur longius & ab his principiis in res superstitiosas & impias ferantur præcipites. Imo ne quem circumueniāt Magi, ipsorum carmina abundant pulchris orationibus, Psalmis, nomine Iesu Christi vbiq; insperso & sanctę Trinitatis, cruce ad voces singulas, aqua lustrali, verbis è canone Missę Gloria in excelsis, Omnis spiritus laudet Dominum, A porta inferi, Credo videre bona Domini, &c. Quod eo detestabilius est, cum sanctę voces ad sortes magicas admittuntur. Si qui itaq; pronuntiatis aliquot versibus aut Psalmo bipennē recta impingunt, ac tum eorum de quibus suspicio est nomina proferunt ad aliquid cognoscendum, si prolato illius qui reus est nomine mouetur bi-

pennis,

pennis, ars diabolica est, quam veteres Ἀξινομαντείαν appellabant: similiter annulo super aquæ cyathum posito Δακτυλιομαντεία, quam famosa quædam Malefica genere Itala exercebat Lutetiæ Anno M. D. LXII. nescio quas voces admurmurans, & interdum rem diuinans, de qua consulebatur: etsi plerisque dabantur verba. Ioachimus Cameracensis narrat Hieronymum Moronem, ex quo Cancellarius Mediolani fuit, loquentem annulum ac potius diabolum habuisse, qui tandem mercedem rependit hero suo dignam, & curauit eum abdicari. Sunt tamen, qui genus istud ὑδρομαντείαν vocent: Dactyliomantiam vero putent de illis annulis accipi, in quibus Magi portant spiritus, quos familiares dicunt, δαίμονας παρέδρυς Græci. Ὑδρομαντείαν & Παγμαντείαν ex fontibus Numa Pompeius exercuisse dicitur. Etsi Hydromantiam Varro aliter accipit, narrans imaginem à puero, cuius opera vtebantur Magi, fuisse in aqua visam, quæ versus quinquaginta de toto bello Mithridatico antequam gereretur pronuntiauerit. Incerta est ἀερομαντεία, nisi forte pars fuerit Auguralis scientiæ, quæ ex aeris constitutione coniectaret. Alia quoque diuinationis species ex farina fuit ἀλφιτομαντεία vel ἀλευρομαντεία, cuius meminit Iamblichus, sed ritum illius non exponit. Meminit quoque Λιθομαντείας, ex lapidibus, nec eam explicat: nos autem supra eam attigimus, interpretantes legis diuinæ locum, qui lapidem imaginationis vetat adora-

Ἀξινομαντεία. Δακτυλιομαντεία. Ὑδρομαντεία. Παγμαντεία. Ἀερομαντεία. Ἀλφιτομαντεία vel ἀλευρομαντεία. libr. 3. cap. 11. Λιθομαντεία.

orari: vnde videtur lapis fuisse ad vnguem expolitus, tanquam speculum, ex quo imagines offerebantur, & diuinationes petebantur. Illa quoque diuinatio facta ex lapide dici posset, cum digito fertur Amethystus, quem Hebræi & Arabes vocant אלחלמות, propter naturalem ipsius proprietatem in efficiendis somniis: nam articulus *Al* est Arabum, reliqua vox Hebræorum, somniumque significat. Diuinationis ex

Δαφνόμαντεία.

lauro, quam Δαφνομαντείαν dicunt, ratio est eadem: quæ planta fuit olim sacra Apollini, & somnia creditur gignere, magnasque vires in Magia obtinere, vt inquit Proclus. Ac somnia quidem per laurum effici concedo, quemadmodum ab omni odorata planta & fumis omnibus generantur: sed vsum illius ad veritatem alicuius rei cognoscendam illicitum esse affirmo ac diabolicum: aditur enim res creata, & creator deseritur ad diuinationem, quod prohibetur

Κεφαλεονομαντεία.

seuerissime. Κεφαλεονομαντείας, ex asinino capite, idem iudicium. Qui fieret, nondum legi: ab Ægyptiis profectam puto. Nam apud Iosephum legimus contra Apionem Grammaticum, (qui legatione ad Caligulam Imperatorem functus est) illum Iudæos calumniatum esse, quod in

Πυρομαντεία & Καπνομαντεία.

Dei templo caput asini habuerint. Πυρομαντεία & Καπνομαντεία, præcepta ex igne diuinatio & ex seminum quorundam fumo, præ aliis est diabolica: nam thymiama vel suffitum coniunctum habet, quo subiectum quoddam ac veluti corpus spiritui maligno subministratur:

tur: quo genere imperitos plerosque circumueniunt Magi, nihil aliud esse quam albam Magiam affirmantes. Ab hoc malo cauendum studiosius quam à pestilentia. Ῥαβδομαντείαν Medicum Tholosæ exercentem vidi, & submissa voce aliquot verba murmurantem, vt ambæ vnius virgæ extremitates oscula iungerent: sed nihil profecit, eos causatus qui intererant carere fide. Hoc facto, duo frustula eiusdem virgæ accipiunt, eaque de collo suspendunt curandæ quartanæ. Nefarium institutum, scelerata carmina, quæ sine ope Satanæ nihil omnino possunt. Ξυλομαντείας Hebræus quidam Doctor meminit in li. de sexcentis tredecim mandatis Dei, narrans è fragmentis ligni fieri in Illyrico: sed quid illud fuerit nescio, nec satis possum colligere. Thomas Aquinas genera percurrit multa, sed ne centesimam quidem eorum partem. Sufficiunt ista quæ diximus, vt de consimilibus secreta verba aut characteres ad rem simplicem adiectos habentibus iudicari possit. An nuda verba sine alia actione vlla quicquam possint, suo loco dicturi sumus. Ex omnibus autem sceleribus huiusmodi nullum exstat frequentius passim, nullum prope perniciosius eo impedimento, quod nouis coniugibus affertur: hoc vulgus dicit ligare ligulam, quod pueri quoque exercent palam summa impunitate & licentia, nonnulli etiam gloriantur. Neque vero nouum hoc institutum est: nam Amasin Ægypti Regem apud Herodotum legimus fuisse vin-

Ῥαβδομαντεία.

Ξυλομαντεία.

Thom. 22. di stin. 95. & 26. q. 4. igitur & q. 5. nec mirum. & 26. qu. 2. & Gaspar Peucerus.

Lib. 2.

vinctum & impeditum, ne rem haberet cum Laodice, vxore ſua, donec carminibus ſolennibusque precibus ſolutus eſſet. Concubinas quoque Theodorici Regis iiſdem ligamentis aduerſus Hermambergam vſas eſſe Paulus Æmilius in vita Clotarii Secundi teſtatur. Rident quidem Philoſophi Epicurei iſtud miraculum: verumtamen hi nodandæ ligulæ artifices qui habentur paſſim illos reddunt attonitos, vbi ſe experti ſunt nulla arte mederi poſſe. Ideoque
33.qu.8. Canon: Si per ſortiarias, inquit, & maleficas artes, occulto ſed nunquam iniuſto Dei iudicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur, ad Deum per humilem confeſſionem eſt recurrendum. Quo ex loco notari quatuor aut quinque axiomata neceſſe eſt: Primum, copulationem arte malefica impediri poſſe, quod omnes Theologi agnoſcunt vno ore, & ipſe Thomas in librum quartum Sententiarum, diſtinctione 24. vbi dicitur, vir reſpectu vnius ſolum mulieris ac non aliarum nodari poſſe, & cap. vltimo de frigidis: Secundum, id occulto fieri, ſed tamen iuſto iudicio permittentis Dei: Tertium, id totum à diabolo præparari: Quartum, ad Deum ieiuniis & orationibus recurrendum eſſe. Quod poſtremum caput apprime notandum eſt, quia impietatis eſt in eo laborare, vt (quod multi faciunt) diabolicis modis ſoluatur nodus: ſic enim ad diabolum & diabolicas ſuperſtitiones recurritur. Inprimis vero illud eſt admirabile, quod puerulima-

li magicarum ſortium imperitiſſimi hanc artem pronunciatis quibuſdam vocibus exercent, vinctaque ligula. De Rioleo generali apud Bleſenſes legato me audire memini, puerulum quemdam in templo nodationem ligulæ ſub petaſo ſuo facientem à muliere fuiſſe perceptum, quo tempore coniugio duorum benedicebatur, eumque deprehenſum cum ſua ligula aufugiſſe. Pictauii quoque cum in magnis conuentibus vices regii Procuratoris gererem Anno M. D. LXVII. acta cuiuſdam quæſtionis in Magos mihi ſunt tradita: quam cauſam cum meæ hoſpitæ, mulieri honeſtæ & bona exiſtimatione, narrarem, illa tanquam iſtius artis doctiſſima, me & Iacobo Bauuaſio relationum actuario præſentibus, explicauit, eſſe formas nodandæ ligulæ amplius quinquaginta, ſiue ad virum coniugatum impediendum, ſiue ad mulierem ſolummodo, vt alter alterius faſtidiens infirmitatem adulteriis ſeſe pollueret: plerumque tamen virum illigari, vix mulierem: ligari autem poſſe in diem vnum, in annum, in æternum, aut quantiſper duratura eſſet ligula, niſi ſoluerentur: eſſe nodationem, qua vnus alterum deamet neque redametur, ſed odio ſit vehementiſſime: eſſe qua inter ſe amarent ardentiſſime, ſin ad congreſſum veniretur, alter alterum laniaret vnguibus & cæderet indigniſſime: vt mihi fuit aliquando Tholoſæ narratum, eo pacto fuiſſe virum mulieremque illigatos, qui poſt triennium reconciliati pulchram ſobolem

pro-

progenuerint. Et quod amplius mirer, narrabat mulier, dum vincta manebat ligula, tumores ei adnascentes veluti verrucas spectari, indicia (vt aiebat illa) liberorum, qui fuissent editi, nisi occupauisset nodatio: posse vero nodationem fieri ad procreationem intercipiendam, non ad copulationem præuertendam. Homines etiam affirmabat esse, quos nodare non possis: esse quos nodatio impediat ante coniugium: esse quos impediat coniugatos, sed difficilius. Præterea in hominibus aiebat eiectionem lotii impediri posse, (cauillare dicunt artifices, quasi διαπερονᾶν, subscude infibulare dicas) ex eo non paucos emori. Sic comperi miserum quendam puerum prope enectum esse, tum impedimentum per eum qui infibulauerat sublatum fuisse, vt mingentem palam puerum traduceret: deinde vero post menses aliquot Magus iste decessit de vita maniacus. Narrabat quoque mulier sermones varios ad nodationem quamque pertinentes, (qui neque Græci fuerunt, neque Hebraici, neque Latini, neque Gallici, neque Hispanici, neque Italici: ac ne cum aliis quidem linguis habuisse puto conuenientiam) & quo ex corio, quo colore ligulas esse oporteret. Nihil profecto ad nostram hanc Doctores omnes, qui in titulum de frigidis & maleficiatis annotarunt. Cum itaque in Pictonum agro hoc percrebuisset malum, Niorti capitalis Quæstor cum vicinam suam nouá nupta detulisset & accusauisset ligati viri, Anno M.D. LX.

LX. in obſcurum carcerem eam rapi iuſſit, minatus ex eo nunquam egreſſuram eſſe, niſi ſoluiſſet virum: itaque poſt biduum captiua coniugatis concubitum imperauit, & Iudex ſolutum eſſe audiens è vinculis dimiſit illam. Vt autem verba ligulasque nihili eſſe conſtet, ſed rem totam arte diaboli malitiaque peragi, abutentis hominibus & ſceleratam ipſorum voluntatem adiuuantis, demonſtrant illud Latina Maronis verba, quæ certo conſilio omittimus: carmen enim quo ad impediendam copulationem vtitur, Latinum verbis, ſenſu apertum eſt, ex quatuor metricis vocibus conſtitutum: quæ autem dicuntur hodie, plane ſunt barbara. Deinde Virgilius nouem nodos imperat, vnico vtuntur noſtri. Illud præterea obſeruatione dignum eſt, neque penes Diabolum, neque penes Magos ipſius adminiſtros eſſe, vt alios ſenſus obligent, hominesque à bibendo aut comedendo auertant intercepta eorum facultate: neque ſimiliter poſſe homini membrum vllum præter virilitatem adimere, quod in Germania faciunt pudendis abditis atque in ventrem contractis. Ita Sprengerus hominem Spiræ narrat, cum ſe pudendis orbatum eſſe crederet, Medicos & Chirurgos ad ſe inſpiciendum aduocauiſſe, hos vero nihil omnino, ne vllum quidem vulnus percepiſſe: itaq; hunc pacata deinde ea quam offenderat malefica reſtitutum eſſe. Alterum quoq; exemplum affert ciuis Ratisbonenſis, qui Magam arripuit ſtrangu-

latu-

laturus, eamque vi ad impedimentum soluendum compulit. In hoc autem Hebræi omnes consentiunt, Diabolum Deo permittente plurimum in genitalia & concupiscentiam posse, dicentes allegorice Satanam à serpente ferri. Serpente vero ἀλληγορικῶς voluptatem, quæ in ventrem incumbit, significari Philo & Hebræi tradunt. In Tobia quoque legimus, septem viros, qui Raguelis filiam duxerant, prima nuptiarum nocte à maligno spiritu fuisse occisos. Non debet autem videri mirum, si nodationibus istis diabolus plurimum abutitur: primum enim generis humani, quod totis viribus conatur perdere, procreationem impedit: deinde augustum illud amicitiæ vinculum inter virum & vxorem tollit: postremo, qui ligati sunt artibus, ad scorta & adulteria transuolant. Horrendæ igitur impietatis istud est atque capitale, vt suo loco demonstrabimus: plerique tamen qui nodationibus istis abutuntur expressam cum diabolo conuentionem nesciunt, neque inuocant eum: sed eum artificibus istis adesse constat. Iam igitur de iis videamus, qui inuocant diabolum: nam Magorum conditiones diuersæ sunt.

Tob.7.

CAPVT II.

De tacitis malignorum spirituum inuocationibus.

INSIGNIS Magorum est differentia, quam ob varietatem suppliciorum necesse est cogno-

gnoſcere. Illi enim, de quibus ante agebamus, carent malignorum ſpirituum inuocatione: horum vero non mediocris eſt differentia: Nam alii quibuſdam verbis & myſteriis abutuntur ſine expreſſa inuocatione, quamuis eo pertineant verba, vt ſpiritus dicat aut indicet rei illius, quæ agitur, veritatem; alii expreſſam inuocationem adhibent. Λεκανομαντείαν priſci Aſſyrii & Chaldæi plurimum exercuerunt, (Λεκανομάντεια.) inditis in peluim aqua plenam auri & argenti laminis gemmisque certo charactere ſculptis: qua ex pelui poſt ſermones aliquot pronunciatos exilis vox inſtar ſibili exaudiebatur ex aqua reſponſa edens, ſine expreſſa inuocatione. Γαστρομάντεια ex vaſis vitreis rotundis aqua plenis (Γαστρομάντεια.) coniiciebatur, poſtquam accenſis cereis quaſdam voces effati fuiſſent Magi: neque audiebatur vox vlla, ſed reſponſa ex notis quibuſdam & ſignis percipiebantur. Similiter è ſpeculis Κατοπτρομάντεια, (Κατοπτρομάντεια.) è glacie aut è cryſtallinis Κρυσταλλομάντεια: (Κρυσταλλομάντεια.) quemadmodum Ioachimus Cameracenſis ciuem Noribergenſem à ſe viſum teſtatur, qui cryſtallinum annulum emerat, ex quo quidem annulo viſionem eorum, de quibus conſulebatur, percipiebat puerulus, ſed poſtea emptor cum à diabolo infeſtaretur diffregit annulum. Ea, quæ dicitur Ὀνυχομάντεια, fit, cum fri- (Ὀνυχομάντεια.) cato vngue aut cryſtallo certis confectionibus neſcio qui ſermones pronunciantur, ac tum puerulo integræ & incorruptæ pudicitiæ videndum exhibetur illud quod quæritur: perſuadet

enim

enim diabolus à se virginitatem deamari, cum vt arte ista homines ab ineunte pueritia ad se pertrahat, tum vt humani generis impediat procreationem, cum tamen suos ad nefarios cõcubitus & contra naturam prouocet & commixtionibus horrendis contaminet. Diuersa est Catoptromantia cuius Pausanias in Achaicis meminit, ab ea qua Magi nostri abutuntur. Cupiens enim aliquis cognoscere an à morbo reualiturus esset, speculum in fontem ad Cereris indebat Patrẽ, & si mortui hominis figura appareret, iudicabatur moriturum, sin viuentis, reualiturum consultorem esse. Vide autem diaboli κηδείαν in magicis sortibus admirabilem: nam quia sunt viri boni & religiosi, qui ne minante quidem morte grauissima diabolum essent inuocaturi, hoc ille persuadet verborum, characterum, herbarum, aut animantium, viribus effici, eoque pacto à vero abducit etiam consideratissimos: itaque Virgilius, qui non postremus inter Magos habebatur, inquit:

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutauit Vlyßis, Et alibi,
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, &c.
Atq; satas alio vidi traducere messes.

Item:

Hæc se carminibus promittit soluere montes,
Sistere aquam fluuijs, & flumina vertere retro,
Nocturnosq; ciet manes: mugire videbis
Sub pedibus terram, descendere montibus ornos.

Amplius

Amplius vero Ouidius agens de malefica, cum inquit:

Quum volui, ripis ipsis mirantibus amnes
In fontes rediere suos, concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello,
Nubilaq; induco, ventos abigoq; vocoq;,
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces,
Et syluas moueo, iubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, manesq; exigere sepulchris:
Te quoq; Luna traho, &c.

Quæ omnia si vera essent, humanas mentes plurimum raperent admiratione: verumtamen magnum est quod ita homines fascinantur, vt illud quod nihil est, ad oculorum aspectum putēt esse verissimum. Etsi hoc verborum vi non potest fieri, quicquid scribant homines scientiæ istius peritissimi, sed solus diabolus istorum fascinorum autor est atque administer. Quam ad rem confirmandam illud argumentum pertinet quod ante diximus, homines à diabolo omni sermone per Græcas, Latinas, barbaras, & inauditas voces decipi, quamuis pro varietate nationum ad eandem rem vocabula artis suæ soleat commutare. Demonstrant illud Poetæ Virgilius & Theocritus, hic Græcus, Latinus ille, Marcellus & Nicolaus Medici, & ipse quoque Plinius, qui multa istarum fraudum profert vocabula ab iis quæ Magi nostri scripserunt plane dissonantia. Cruces etiam ac hostiæ insperguntur passim, vt in iudicio cæci (qui Parisiis fuit suspensus) confirmatum est, &

duorum aliorum, qui euicti fatebantur, ſe hoſtiis, crucibus & orationibus plurimis vſos eſſe. Maximam impietatem, cum Diabolus eo quod Magi putant ſanctiſſimum ad res ſummo horrore & deteſtatione dignas abutitur. Etenim qui ludificatur & blaſphemat Iouem, quem putat eſſe Deum, (prout Caligulam feciſſe legimus) is tam reus eſt propemodum, quam ſi ludificetur Deum, qui animos & voluntates hominum introſpicit: quemadmodum primus ille Scæuola, qui Porſennæ Hetruſcorum Regis vitam appetens occidit legatum eius, non minus reus exſtitit, quam ſi occidiſſet Regem. Hęc igitur illa mens, hoc conſilium Satanæ, vt non veram ſolum religionem ex animis humanis eximat, verumetiam omnem conſcientiam metumque maleficii: ideoque imperitis perſuadere nititur, non à ſe iſta geri, ſed ex vi verborum proficiſci. Dixerit quiſquam Cabala, (quæ Hebræorum eſt Philoſophia) vim quoque verbis & characteribus tribui, vt in Reuchlino, Galatino, & Cabaliſtis Pici poſitionibus legimus. Reſpondeo, Cabalæ duas eſſe partes, vnam, quam vocant Bereſchit, in principio, à prima Bibliorum voce, eamque veram Phyſicam & naturalem Philoſophiam, in qua exponunt magnum iſtud opificium mundi & res arcanas inuolutas allegoriis, ſententiaſque aliorum Philoſophorum reprehendunt diuinæ legi aduerſantes: Alteram, quam dicunt Mercaua, id eſt, currus, à viſo Ezechielis figurans maieſtatem

Dei

Dei & Angelorum comitatum, quæ celsa quidem & difficilis est, sed tamen intellectum in admirationem rapit, & νοητὸν κόσμον contemplationem. Hanc Hebræi aquarum ἐπουρανίων vel supercœlestium, illam (Physicam dico) inferiorum aquarum appellant nomine. In Prophetis & Lege Dei animaduertimus, amplissima & elegantissima secreta operum Dei allegoriis Biblicis occultari, (vt quisquis bene attenderit apud Philonem, Leonem Hebræum, Origenem, & Salomonem comperturus est) easque viros & Prophetas sanctos quasi per manus posteris tradidisse: At non ita curiose atque subtiliter clausulas, voces, syllabas, literas, adeoque singularum literarum puncta & characteres aucupabantur, vt postea recentiores Iudæi rimati sunt. Hi enim mirificam subtilitatem in magno Dei nomine tractando occupant, ex quo septuaginta duo nomina Dei componunt, & Angelorum totidem: argutias quoque adhibent ad numeros, quos vocant Sephiroth; ex his nominibus numerisque putant mirabilia præstari posse. Sed ista mihi non probantur admodum, maxime cum à Magis Agrippa & consimilibus maximum illud Dei nomen & augustissimum characteribus ipsorum intermisceri & contaminari video, ad quos sermonem Dauid habebat, dicens: Psalm. 50.

At Deus irarum plenus sic dicet iniquo,
Quem cœli aut hominum non cohibet metus.

Quid celsum nomen, quid polluis improbe iussa?
Infandumq; agitans in manibus nefas,
Fœderis institutis crepitantes fundere laudes?
At tu qua doceant vtilium viam Spernis.

Reuchlinus & Agrippa falso tradiderunt victoriam aduersus Lysiam & Antiochum Epiphanem Macchabæo Iudæ accidisse, quod has quatuor literas militari signo impressit מכבי, quibus significatur מי כמוך באלים יהוה, quis est par tibi inter fortes, o Iehouah? Atque hæc quidem bellica fuit tessera militibus imperata, sed per hos characteres victoriã reportasse pernego. Itaque Dei nomina in ore, in tabulis, in characteribus Magorum aut eorum qui tentãt Dominum, nõn sanctificantur, sed polluuntur atque blasphemantur. Dei autem lex præcipit vt qui per contemptum nomen ipsius pronuntiat lapidetur. Non sum nescius malignos spiritus ab hoc sacro nomine abhorrere, nominatoq; Iehouah repente fugam verti: sed Iehouæ nomen, quo æternus significatur, quolibet sermone pronuntiatum eumdem effectum obtinet: imo solum Dei nomen vtut commune & peruulgatum est, bono animo enuntiatum diabolos statim propellit (quod toties vsuuenisse nouimus, quoties Magus aliquis in communi cœtu auxiliũ Dei implorauit) & quod amplius est, solus Dei metus & terror ab ipso propulsat diabolos, vt postea dicturi sumus. Paulus Grillandus qui vixit anno M. D. XXXVII. Sabinum quemdam non procul Roma fuisse scribit ab

Leuit. 24.

Lib. 1. de sortilegiis.

vxore

vxore persuasum vt se exemplo ipsius certis vnguentis inungeret, eoque pacto cum Magis aliis exportaretur: credentem itaque illum à diabolo istud non esse, sed ex vi vnguenti & enuntiati sermonis vxori paruisse: tum delatum in Beneuentanum Comitatum optimum Papæ fundum, idque sub nucem vbi versabantur Magi innumeri epulantes, idem fecisse quod faciebant alii: cumque sæpius salem quem perhorrescunt diaboli petiisset, & sal tandem (vt videbatur) ei allatus esset, vernaculo suo sermone dixisse, *Laudato sia Dio pur e venuto questo sale*, Laudetur Deus quandoquidem hic aduenit sal: simulatque Dei nomen fuit pronuntiatum, omnem diabolorum Magorumque cōuentum momento euanuisse, miserum illum Sabinum solum ac nudum remansisse, qui domum mendicans ad centesimum milliare reuersus est: reuersum vxorem accusasse, quæ viua igni fuit tradita postquam veritatem facti agnouisset, aliasque complures accusasset, quæ euictæ similiter incendio fuerunt sublatæ. Quo exemplo constat euidentissime, efficacitatem miraculorum non in figuris, characteribus, syllabis, vocibus, sed in timore Dei positam esse, Diabolum vero suas celantem fraudes verbis, characteribus, & consecratis hostiis abuti ad perficiendum voluntatem suam. Quod autem diabolum à sale diximus abhorrere, ratione optima nititur, quia sal æternitatis est & immortalitatis signum, neque putredine ne-

que corruptione infestus vnquam, sed ipse à corruptione atque putredine omnia vindicans: Diabolus vero nihil procurat aliud quam rerum creatarum corruptionem & dissolutionem, vt generationem Deus. Quamobrem salem mensæ loci sancti omnibusque vniuerse sacrificiis apponi lex Dei imperat: quod mandatum ab Hebræis Plato videtur didicisse, cum salem à Diis affirmat diligi. Contra vero sacrificiis vinum aut mel lex Dei vetat adhiberi, quod faciebant Ethnici, innuens Deum sine adulatione attente, prudenter & sobrie accedendum esse. Atque hac in re falluntur, qui vxorem Loti in statuam salis mutatam putauerunt: sic enim Hebræi amplissima naturæ arcana tenentes solent statuam salis pro perpetua nominare, vt Lex Dei inquit, pangam vobiscum fœdus salis, id est, perpetuum. Si characteribus aut figuris nominum Dei proprium esset, vt res easdem efficerent, non essent profecto Magi ad suas inuocationes illis abusuri, quibus tamen pleni sunt ipsorum libri. Ex his itaque conficitur, Cabalam, id est, sapientiam à Deo acceptam quasi in manum, Angelorum Prophetarumque ministerio, non esse in characteribus aut figuris positam, sed in secreta diuinorum miraculorum intelligentia allegoriis per sacram Scripturam implicata passim. Nulla enim propemodum exstat oratio, præceptum nullum, cuius non sit duplex, aut etiam triplex intelligentia. Exempli causa, præceptum datum Sacer-

Leuit. 2.

Genes. 19.

Num. 18.

Lib. Pirke aboth sæpe legitur, Moses accepit, quæ tamen scripta in libris Mosis nusquam reperiuntur.

Leuit. 13 & 14.

Sacerdotibus de includendo homine qui ex elephantiasi cœpit laborare cum primum malum cernitur, & septeno quoque die, donec sanatus fuerit aut totus à capite ad pedes albus euaserit, reuisendo: tum de eo libere dimittendo quia mundus est, inquit Scriptura: sin apparentem aliquam viuę carnis partem habuerit, de eo ab aliorum conuersatione separando: præceptum igitur istud politicum miratur Philo, itaque moralem affert sensum, si bene memini, dicens non posse eum qui prorsus cognitione Dei caret ac conscientia aliis damno esse: qui autem diuinæ legis & veritatis sensu præditus se aliunde sinit nefariis opinionibus deprauari, hũc perniciosum esse, quia religionis specie venenum impietatis miscet, vt Magi miscent Dei nominibus. Ad sensum illum politicum expressum lege Dei, & moralem Philonis alterum accedit elegantissimum naturæ mysterium quod nemo attigit: nempe quicquid corrumpitur id aerem quoq; & accedentes propius corruptionem inficere donec fuerit consummata, quod Theophrastus paucis libro de Odoribus exposuit dicẽs πᾶν σαπρὸν κακῶδες, quicquid corrumpitur fœdum exhalat odorem, vt ouum, suauis & salutaris cibus, quem antiquas Regũ delicias vocat Horatius, si incubatu cœperit corrumpi fœtet supra modum, aeremq; inficit donec perfecta sit corruptio & pullus excludatur: Ozimum quoque & Lauendula, quam veteres Nardum Celticam à naturali ipsius apud Occitanos

ortu appellabant, quando tecta & compressa incipiunt corrumpi, fœtent vehementissime, sin corruptio ipsorum finitur consummari, oleum afferunt optimũ & odoratissimum. Corruptum item genitale semen si in corruptione perstat, cancros, bubones, & varos horrendos efficit. Eadem igitur ratione elephanticorum sanguis est fœtidissimus quando corrumpitur, donec tota materia sanguinis plane conuersa sit: quamobrem dum conuertitur, non sine periculo ad elephanticos acceditur: conuerso eo nihil periculi. Atq; hæc genuina Legis sententia. Interdum historica solum est sententia, vt cum Moses dicitur populum numerauisse, & similia: interdum allegorica, vt cum Lex pręputia cordium circũcidi iubet: præputium cordi nullum est, & si inesset nunquam tamen circuncidi posset. Innuit ergo lex improbas cogitationes rescindendas esse, vindictæ appetentiam, auaritiam, cęteraque vitia. Hoc pacto imperiti qui in Cabalam inuehuntur visuri sunt Deum nobis quasi palpandum & cernendum oculis istud exhibere, non solum literalem sensum teneri à nobis oportere, cum vere Scriptura dicat, Litera occidit, Spiritus autem viuificat. Quamquam pulcherrimus in Lege Dei habetur locus ad rem istam demonstrandam, vbi Moses dicitur è monte (in quo dies & noctes 40. fuerat) descendens velum faciei suæ imposuisse vt alloqueretur populum, quod velum cum ipse ad Deum reuertebatur eximebat: id autem fecisse,

Exod. 34.

quia

quia non poterat diu populus ſplendentem ipſius faciem conſpicere, id eſt (vt è literali ſenſu excedamus) non valebat myſteria & allegorias, quæ confertim habentur in Lege Dei, animo percipere. Verumtamen populus Moſem retectum videns dicitur faciem ipſius quam valde ſplẽderet animaduertiſſe. Certe quicunq; ex incõſiderata pertinacia expoſitiones iſtas improbãt, quibus Hieronymi, Auguſtini, Baſilii, præcipueq; Origenis, omnium quoque Doctorum Hebræorum ſcripta abundant, iniuriam Deo ac Prophetis faciunt, qui nunquá aliter loquuti ſunt. Ac ne excelſa quidem illa Salomonis ſcripta ſunt aliud quam parabolæ & allegoriæ, eaq; certo conſilio in eam formam inſcripſit, vt demonſtret ſingulis non oportere vbique inſiſtere in literalem ſenſum, quem Hebræi *ſenſum paſſuk*, id eſt, verſus nominant: vnde barbari Latinitatis autores ex verſu facientes paſſum, *in hoc paſſu*, ſoliti ſunt dicere. At Salomonem ſcribitur ſapientia fuiſſe cumulatum, Deumque plus in eum contuliſſe quam in vllum hominem vnquam contulerit: hic tamen vt ſapientum mentes ſupra terram altiũs erigat, docet, cognitionẽ Dei eſſe arboris vitæ fructum. Nõ eſt igitur, quod pleriq; literæ inſiſtentes tradũt, arbor intelligenda. Hinc enim accidit vt boni iſti literalis ſenſus interpretes multa ἀθέως cẽtena millia pepererint, qui ex ſcripto illud de ſerpẽte in Geneſi loquẽte interpretati dicunt animãtes brutas olim loquutas eſſe; vt faber quidã ferrarius Geneſ. 3

in Gal-

in Gallia, postquam à celebri Prælato audiuisset in concione per Adamum (propterea quod pomum ederat) totum genus humanum præter exiguum Christianorum manipulũ in damnationem æternam labefactatum esse, cum videret sibi contra disputanti Prælatum de sensu literali non satisfacere, dixit tandem tam multas rixas pro re tantilla inepte excitari: quod blasphemum dictum simulac nostrorum aulicorum pulsauit aureis in prouerbium abiit, non abiturum sententia mea, si hic qui docebant alios bene intellexisset atque sapienter explicauisset locum. Eodem errore Porphyrius in libris quos aduersus Christianos scripsit, ex literali sensu illud exagitans quod de arbore scientiæ boni & mali & de arbore vitæ in Mose legimus, innumeros homines à religione vera auocauit propter ea ἄτοπα, quæ nascuntur ex literali sensu: desinunt vero ex diuina interpretatione, quam Deus Mosi & Prophetis tradidit, & quam apud Philonem, Leonem, Mosem Maymonis filium, Leuin, filium Larrhi, Origenem, aliosq; Theologos Hebræos & Christianos legimus.
Leuit. 11. In hanc sententiam ait Lex non ea solum animalia quæ non ruminant & quæ scissum non habent vnguem immunda esse, sed ea etiam quæ non sunt vngue fisso, vtcunque ruminent: quod Origenes de iis accipit qui sese in meditanda & contemplanda Dei Lege occupant, sed inter literalem sensum & mysticum, inter carnem & spiritum nullam distinctionem seruant.

Hunc

Hunc autem (Origenem dico) magiſtrum Eccleſiarum Chriſti poſt Apoſtolos vocat Hieronymus, omniumque Doctorum principem. Cum itaque in Lege Dei legimus Pharaonem curauiſſe vt occiderentur mares, & puellæ ſeruarentur incolumes, id præter conſtantem literalis ſenſus veritatem ſapientes Doctores ita accipiunt, Diabolum quem figurat Pharao in hoc incumbere, vt intellectum maſculam hominis partem interimat vitamq; det concupiſcentiæ. Item quod Abraham Saræ dominæ obſequutus dicitur ancillam eiuſque filium eieciſſe, id Cabaliſtæ Theologi ſapienter exponunt rationi vt dominę obſequendum eſſe, & cupiditatem eiiciẽdam ac peccatum ex ea genitum. Cum prohibetur ne fructiferæ arbores gerendo bellum excidantur, interdictum quoque intelligendum eſt ne homines virtute prędití & opifices periti tollantur. Cum dicitur oletum terra obrui oportere ne inficiatur aer, hoc quoque eſt inde eruendum, dignius eſſe malũ excuſatione quod occultum eſt: ideoq; cauendũ ſingulis vt propalent ſuam turpitudinem, ne cuiquam ſit exemplum mali. Quando interdicitur ne aries aut ouis Deo offeratur niſi tota ſit alba & ſine macula, putandum eſt animam quoque ſiſtendam Deo puram & mundam haberi oportere: quando interdicit ne clauda ſit, recte ambulandum ſignificat in Lege Domini. Hebræus Philo in moralibus interpretationibus afferendis eſt mirificus, Leo & Maymonides in naturali-

In cathalogo ſcriptor.

turalibus, in vtrisque liber Zoar qui nondum fuit è Chaldæo sermone versus. Sicut autem de naturalibus prædictionibus, de Astrologia, & scientiis consimilibus ante dicebamus, sic etiam in Cabala à communi illo abusu quem supra attigimus abstinendum: nihil enim est tam sanctum & inuiolatũ, quod non à Satana & administris ipsius polluatur. Artis est diabolicæ cum Scriptura sacra tanquam ad carmina adhibetur, quod nunquam prisci Hebræi cogitauerunt. Atq; hinc data fuit gentibus occasio ad calumniis petendum verbum Dei Hebræorumq; Cabalam, de qua sic Plinius libro 30. cap. primo. Est alia, inquit, Magices factio à Mose & Iochabella Iudæis pendens. Corrupit autẽ dictionẽ Cabala quæ significat Græce ἀκρόαμα, id est, scientiam auditione comparatã nec literis exaratam, à verbo קבל accepit, eo quod Cabalam non licebat docere aliter quã viua voce, & quidem eos qui quadragesimum ætatis annum superassent: vt autem verba concepta ad miracula edenda pronuntientur nulla mentio, quamuis id Reuchlinus & Galatinus voluerint: omnino certe abusus est. Si quis autem mihi obiecerit nihil hic inesse diabolici, si quando certus Psalmorum versus aut ad expergiscendum constituta hora, aut ad orandum Deum, aut ad conficiẽdas alias actiones bonas pronuntiabitur: Fatebor illud quidem non vltimum sapiẽtiæ fundamentum esse, vt quis mane oraturus surgat, credibile esse qui primi suas preces offerunt eos

prima-

primarias benedictiones reportare, vt Iacob anteuertit Esauum: propterea scriptura tota indice Prophetas summo mane ad laudandum Deum & primas suas actiones ei sacrificandum surrexisse, quemadmodum aiebat Dauid, *In matutinis meditabor in te.* Item: *Exsurge Psalterium, exsurge cithara, exsurgam diluculo*, & apud Ieremiam: *Misi ad vos Prophetas surgendo mane:* & Deus quoque in deserto videtur maxime procurasse vt mane populus surgeret, quia Sole super Man radiante abibat in fumum & liquescebat illico, quamuis igne non liquefieret, vt gratiarum (ait Salomo) agendarum Deo monerentur: Nihilominus tamen illud affirmamus non licere vti Scriptura sacra, vt vis aliqua verbis tribuatur, quamuis ad finem optimum. Hæc recepta est Theologorum sententia. Minorem itaque veritatis speciem habuerit, si quis Magos verborum vi posse crediderit segetes & terræ fructus perdere: etsi 12. tabulis diserte cauebatur ne incantarentur fruges, *Qui fruges excantasset, aut qui malum carmen incantasset*, &c. non quod Magi suis carminibus fruges perdãt aut tempestatem virtute verborum commoueant (vt alibi ostendemus) sed ope Satanæ: Sortilegus enim alter non posset idem efficere, quamuis eadem verba pronuntians. Quapropter imperitũ vulgus non valde miratus sum, sed Catonem illum docere luxatis membris carmẽ auxiliari: Cæsarem quoque Dictatorem post vnum ancipitem vehiculi casum, semper vt pri-

Plinius lib. 28. cap. 2.

vt primum consedisset carmine ter repetito securitatem itinerum solitum aucupari, cum tamē obseruationes istas ex more deriserit: & M. Seruilium Nonianum principem ciuitàtis, qui chartam duabus literis Græcis P & A inscriptam subnectebat collo metu lippitudinis. Si qua fuisset radix salutaris herbaue medica, odore & proprietate naturæ mala hęc curatura, speciem aliquam habuissent: vt radicem Pæoniæ appensam collo certum est epilepticis adiumēto esse plurimum, & confirmatum experientia: sed chartam aut characteres subnecti collo, quicquid inscribatur, cum Ioanne Chrysostomo & Augustino statuimus meram esse idololatriam, si ignorantes fecerint: sortilegium vero, si istud illi commiserint qui nouerunt interdictum, nec eo minus fidē superstitionibus adhibent. Etenim hic quoq; est idololatria, si vis curandi herbis, plantis, animalibus, metallis tribuitur, nisi eadem opera laus ad Deum tota referatur. Ideoq; Hebræi tradunt Solomonis librum de vi & proprietate animantium, plantarum, lapidū, herbarum, metallorumq; omnium ex mandato Regis Ezechiæ crematū esse, ne ad idololatriam ratione ista homines adducerentur: vt serpentem quoq; æneum è deserto allatum Ezechias igni præcepit tradi, quod cū imperitus populus adoraret. Quanto æquius ergo futurum est censeri idololatriā, si verbis & characteribus adhibetur fides, iisque non formatis à Deo (vt sunt res creatæ) sed per homines aut mali-

Homil. 43. in Matth. ca. 23. licet fiant periapta cum inscriptione Agnus Dei, Lib. 1. de ceremoniis, & distin. 7. ca. 3. de consecra.

malignos ſpiritus inuentis ? hoc vero non ſolum idololatria, ſed purum putum eſt ſortilegium. Idololatriam cum Auguſtino veteribuſque & recentibus Theologis appello auerſionem à creatore ad creaturam. Etenim videmus verba ad effectum ſuum nunquam perduci, niſi ipſis adhibeatur fides: tum peruigil Satanas ſeipſum ingerit & ad tempus compenſat idololatriam, vt ex idololatra perfectum Magum Sortilegumq; reddat, quod ſuo loco oſtendemus. Hic forte aliquis obiecerit vocem, ſermonem Dei, duaſq; tabulas manu ipſius exaratas tã eſſe opera Dei quam Solem, Lunam, aut cœlum: itaque illa etiã naturalem vim obtinere, quod Mirandulanus Princeps & Reuchlinus ſentiunt. Ego vero nullã his verbis facultatem ineſſe dico, niſi ad eum effectum cuius cauſa enuntiata à Deo ac digitis inſculpta ſunt: neq; ad tempeſtatẽ ſerenitatemue aut aliud efficiẽdum, ſed ad vitam æternam iis qui morem geſſerint tribuẽdam, ſicuti ſcriptum eſt, Hoc fac & viues. Hominum autem Satanæq; verba nihil amplius poſſunt, quã fructus picti, ſtatuæ, & res artificioſæ eiuſdẽ generis. Hanc demum poteſtatem Satanas à Deo obtinet, vt eam aduerſus Ethnicos, idololatras, infideles, & Dei contẽptores exerat qui decipiuntur verborum fucis, ac eorum in primis quæ nequeunt intelligi, quia minorem (ait Plinius) fidem homines adhibent iis quæ intelligunt. Quamobrẽ Galenus lib. 6. de ſimplicibus pharmacis Xenocratẽ Aphrodiſęum &

Pamphilum quendam improbat, qui fraudibus istis instructi Medicos simulabant. Plinius quoque septem primis capitibus lib. 28. his abundat ineptiis: & quamuis eas secundo capite dicat sapientissimi cuiusq; fide respui, Theophrastum tamen, Catonē, & Cæsarem in quibusdam malis narrat fidem his nugis adhibuisse. Mirum autem est & ab omni antiquitate annotatum, serpentes incantari: Improbum enim Dauid comparat Aspidi aures ab incantatoris callidi voce obturanti. Hi vero plerumque à serpentibus occiduntur: quamobrem ait Salomo neminem de incantatore occiso à serpente capturum misericordiam. Sic Sortilegus quidam Salisburgensis cum in oculis totius populi serpentes omnes, qui in ambitu ad milliare integrum fuerant, in fossam vnā coegisset & tradidisset morti, à postremo eoque per magno furiose insultāte enectus est. Atque hac ratione constat, neque voce *hypokindox*, quam Theophrastus Paracelsus affert, neq; aliis Psalmi 91. neq; vocum vllarum virtute, quicquid obtendatur, hæc præstari posse. Qui enim fuissent serpentes per integrum milliaris ambitum vocem hominis audituri, & quidem profunde in terram abditi? Quamquam Aristot. sub finem libri περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων scribit Tenæ oppido Thessaliæ fuisse maleficam quæ fascinaret basiliscum. Is ergo fuit diabolus, qui fidos suos administros hoc compensat præmio. Ac propterea Canonem, nec mirum, 26. q. 5. & Augustinum dicentes

tes per Magos virtute carminum infici homines atq; enecari, sic intelligimus, vt opera Diaboli istud effici statuamus. Docuit enim amplius millies experientia à verbis ab altero quam Mago pronuntiatis nihil esse cõsectarium: Sin autem leuioribus in rebus nonnunquam visa sunt effectum suum habuisse, vt in ligaturis diximus, pro certo illud habendum est diabolos (qui vbique præsto sunt) & voluntatis illius qui maleficium aliquod cogitat administros esse, & ad hominem grauioribus malefactis ac impietatibus implicandum eam perficere.

CAPVT III.

De expressis malignorum spirituum inuocationibus.

QVICVNQVE rem bonam facere arbitrati malignum spiritum (quem pro Deo habent) inuocant ad cõsilium aut opem aut consolationem suam (vt Ethnici prisci faciebant, & multi nostra memoria in Occidentalibus insulis faciunt) nihilo amplius Magi dicendi sunt quam illi, qui Solem, Lunam & res creatas adorabant: Idololatræ iure appellantur. An vero bonam ipsorum conscientiam accipiat Deus, id cõmitto iudicio eius: nam qui hoc quæsierit, is se in Dei arcana plus satis intulerit: vt ii qui Socratẽ, Phocionem, Aristidẽ iustum non dubitauerunt velut Magos turpissimos ęternę damnationi & suppliciis paribus addicere, cũ tamen Lex Dei pœnã pro delicti grauitate decerni im-

Deut. 15. ni imperet. Sed inter Ethnicos quicunque bonorum malignorumque ſpirituum diſcrimine cognito & ſacrificabãt liberos, & adulteria, pręposteram libidinem, omniaque turpia, horrenda, & rectæ rationi (quam à natura in mentibus noſtris ingenerauit Deus) aduerſantia cõmittebant vt inſtitutum ſuum aſſequerentur, hi non ſolum fuerũt idololatræ, ſed etiam Magi, eoque nomine à Philoſophis omnibus & Legumlatoribus condemnantur. Hęc illa cauſa eſt

Deut. 18. cur Deus populo ſuo dixerit, ſe Amorrhæos alioſq; populos ſortilegia exercentes è regione exſtirpaſſe: cur etiã Rom. Senatuſconſulto Bacchanalia cognitis exſecrabilibus ſortilegiis quæ noctu committebãtur, ex vrbe & Italia tota eiecta ſunt. Nullum autem lapidem non mouet Satanas vt ſibi homines vindicet abducatque à vera veri Dei adoratione. Cum itaq; Deus non ſit aſpectabilis, ſed admirabilem Solis elegantiam, cœleſtiumq; luminum conuerſationem, vim, motum homines proſpiciant, perfacile illuc delapſi ſunt, vt Solem, Lunam, Iouem, & alia cœleſtia corpora laudibus extollerent atq; ſupplicarent: & pro eo quod Noe liberos ſuos docuerat vt ſacrificarent vbique Domino, facile fuit vota ad Solem, Lunam, cœleſtiaque corpora conuertere, quæ Noe & poſteri perdiu exhibebant Deo. Hoc Abraham in Chaldæa videns indigne fieri pronuntiauit, & eo nomine male exceptus eſt, vt Philo, Ioſephus, & Moſes Maymonis vno ore docent: Deus vero ipſum ex

Chal-

Chaldæa exire iussit, vt in ipso & posteris verum Ecclesiæ signum conseruaret. Hoc cõsequutus Satanas, cœlestium inquam corporũ adorationem, elementorum quoq; sensim inuexit cultum: primum ignis, cui omnes gentes honorem permagnum habuerunt, deinde terrę velut matris & genitricis hominum bonorumq; omniũ: nec spectantibus altius hominibus, nec cõtemplatione intellectus ad Deum vsque rerum omnium autorem & creatorem euolantibus. Ab elementis ad alias res creatas ventum est: adorauerunt itaq; Deos panis & vini inuentores Bacchum & Cererem multi, etiamque bouem Ægyptii, quem vocabant Apin, eo quod videatur animalium omnium quæ in orbe terrarum degunt esse vtilissimum: Quam opinionem vt confirmaret Satanas, aliquando specie bouis apparebat, eoque mortuo lamentationes fiebant maximæ. Atque hæc Apidis superstitio adeo Israelitarum animos incesserat, vt ad figurandum Deum qui eduxerat ipsos è terra Ægypti vitulum fusilem confecerint, Deum cœli & terræ quem adorabant forma vituli putantes fingi oportere, cum tamen Deus indicta capitali pœna vetuisset formam vllam aut figuram sibi assignari: quamobrem incensus ira populum grauiter castigauit. Sed ne his quidem acquieuit Satanas: Principes enim viri (ait Salomo) amissorum liberorum quos deamauerant memoriam conseruaturi, eorum curabant pingi & incidi vultum, studiose imagines asseruabant, Exod. 20.

 bant,

bant, osculabantur sępe, honorem exhibebant, quemadmodum Augustum Cæsarem Capitolio exeuntem legimus defuncti nepotis imaginem forma expressam Cupidinis solitum osculari. Idem quoque factum Principibus potentissimis. Nam apud Herodotum legitur in summa Babylonis turri fuisse templum dicatum Belo regi Assyriæ quem vocabant Iouem: cumque illius cultum Assyrii & Chaldæi cœpissent instituere, procedente ipsorum imperio ad omnes Asianos bonamque partem Africę, sacrificia quoque & superstitiones ipsorum inualuerunt per imperium totum, quod fuit amplissimum (capiebat enim 127. præfecturas, & in iis Ægyptum duplo ampliorem quam sit regnum Galliæ) & paulatim in Græciam transmearunt. Ideoque Deus per Esaiam abominatur Babylonem, quod sortilegia & superstitiones suas in populos transmiserit: & Porphyrius ad Boethum scribens, Theodoricus, & Iamblichus consentiunt omnes antiquas superstitiones à Chaldæis manauisse. Ex quo in Deorum numerum cœperunt homines cooptari, infinitus Deorum numerus exstitit. Fuerunt enim minimũ tricies sexies mille, vt veteres annotarunt, præter Deos manes, id est, parentum & cõsanguineorum spiritus, quos pro Diis habebant, quibus sacrificabant, & ad quorum sepulchra comedebant: in quos Scriptura inuehens ac detestans eorum maleficia, inquit: Et comederunt sacrificia mortuorum. Horum sacrifi-

Suet. in Augusto.

Lib. de curatione Græcarũ affectionum.

crificiorum ſpecie animæ defunctorum primum fuerũt inuocatæ: atque hæc Νεκρομαντεία, haud ſcio an prima ſortium magicarum & vetuſtiſſima. Eſaias enim deteſtans impietatem iſtam capite octauo, An non quiſque, inquit, mortuos pro viuis conſulturus eſt? Et Saul exitum poſtremi in Philiſtæos prælii cupiens cognoſcere Magam Endore conſuluit, quæ euocatum Samuelem aut Samuelis imaginem ſola vidit, Saule non vidente eum. Itaque rogauit eum Samuel quamobrem interturbaret quietem ſuam, cum à Deo relictus, & Deus ipſi inimicus eſſet, adiecit eum Dauidi regnum tradiſſe quod verbo eius Saul non obſequutus eſſet, ipſumque & liberos fore ſecum die poſtero. Non ſum neſcius placere quibuſdam Theologis diabolũ fuiſſe iſtum, ac non Samuelem: ſed bona pars refragatur freta loco Eccleſiaſtici ca. 46. qui narrat in Samuelis laudibus, ipſum poſt mortem prophetaſſe prænuntiata morte Regis & Philiſtæorum victoria. In eadem ſententia eſt Iuſtinus Martyr, Rabbi Sædias, Haias, & Hebræorum plerique: & iis obſeruandum eſt illud ſuffragari quod reſpõſio per Samuelis imaginem, quem diabolum putant, Sauli facta, magnum Iehouę nomen habet quinquies repetitum, quod etiam audire dæmones perhorreſcunt. Ideoque iudicium R. Dauidis Kimhi in hunc locum, neque Tertulliani libro de anima neque Auguſtini amplecti poſſum, ſtatuentium hunc fuiſſe diabolum, nec aduerſantem

Νεκρομαντεία.

1. Sam. 28.

huic ſententiam plane confirmare. Deinde vero ſi eo damnetur Saul, quod Regem Amalecitarum, captiuos, & pecora ex mandato Dei non
1. Sam.20, interfecerit (nam hanc ſolam cauſam Scriptura ſacra adducit cur Deus Sauli infenſus fuerit) altius quidem certe in conſilium Dei penetratur: maxime cum huius peccati nomine tantiſper dum vixit pœnas luerit non mediocres, vexatus à Satana & plerumq; in ſummum furorem actus. Paulus autem 1. Corin.5. conſilium dat, vt qui inceſtum perpetrauit eiiciatur ex Eccleſia, vt corpore ipſius tradito Satanę quod affligeretur, ſpiritus ſeruaretur diei iudicii: quo ſpectat illud Samuelis, *cras mecum eris*, nimirũ poſtquam iuſte afflictus à Deo & deſertus fuerat eam ob cauſam, quod in Amalecitis omnibus pecoribuſq; occidẽdis morem non geſſiſſet Domino. Sic etiam in pari cauſa 1. Regum. 13. Prophetæ ad Ieroboamũ miſſo dicitur, non fore vt ſepeliatur in ſepulchro maiorũ, quia cibum contra quam ipſi fuerat indictũ in Samaria ſumpſerit: deinde à leone paulo poſt occiditur, qui tamen corpus ipſius cum aſino reliquit intactum donec in ſepulchrum efferretur. Qua ex re manifeſtum eſt, Prophetæ animam ob peccatũ iſtud non fuiſſe à Deo damnatam, cum pręſertim cadauer eius non ſiuerit à leone deuorari. Vt ergo damnationem iudicio Dei permittamus, Deus æque poteſt voluntatem ſuam per ſortilegos & improbos atque per electos exponere, vt ſomniis Nabuchodonozeris, Pharaonis, & Balehami

lchami demonstratur: sic etiam tradunt Theologi in locum illum Euangelii, Expedit vnum hominem mori pro populo, atque hanc esse prophetiam ex ore Caiphæ docent. Deinde, quid illud dici prohibet, Deum iuisse, vt veniret Samuel, postquam defunctus esset, ad ruinam Saulis & status euersionem prædicendam? Audiui ex Insulano Abbate Nouallliorum Domino, qui iam legatione Constantinopoli à Rege fungitur, & ex nobili Polono, cui nomen est Pruinski Legato in Galliam, vnum ex maximis Christiani orbis Regibus auidum sui exitus cognoscendi Iacobitam Necromantem ad se accersiuisse, qui confecta missa & sacrata hostia primogenitum quendam decennem puerum ad hoc comparatum truncari iussit capite: eo hostię imposito certas voces pronunciasse, characteres quos scire non attinet adhibuisse, ac tum roganti quid vellet caput duobus verbis respondisse, *Vim patior:* illico furibundum Regem indesinenter clamauisse, tollite caput istud, & in eo furore exspirasse. Hæc historia in toto regno vbi gesta est pro certa & indubitata habetur, etsi quinque homines solum negotio interfuere. Non dissimilis huic historia Theodorici Imperatoris legitur, qui postquam Symmacho ceruices præscindi curauisset, apposito ad mensam ingente pisce visus est sibi videre caput Symmachi, & furore correptus paulo post vita defunctus est. Quod si ita est, quis duas illas voces in os pueri inditas fuisse à Deo dubitet?

Græce enim Latineque puer nesciuerat, & repentina tam horrendi sceleris vltio certe à Deo sumpta est: nisi quis forte dixerit spiritum pueri aut Angelum proloquutum esse, & Regem excarnificasse ad vindictam sceleris: nam quo innocentior est sanguis, eo vindicta grauior. Atque hac quidem in re conspicua est execrabilis impietas, quod innocens, mas, & primogenitus (quem Deus Lege sibi sanctificari iubet) capitur & præsciendis futuris sacrificatur diabolo: eaque non noua sed peruetus impietas, vt Elias Leuites annotauit, qui istud sermone suo appellat Theraphim. Etsi hic cruentum caput scribit laminæ aureæ imponi solitum cum nomine dæmonis certisque characteribus, quos omissurus sum, ita eum adorari conceptis verbis, quæ neque dici opus est, neque scribi, sed prestat reticeri prout institui facere: cum tamen sit necessarium probe teneri, quanta sit istorum damnatorum hominum impietas, vt ab ipsis caueatur. Hominum interfectorũ animas plerumque instare vindicandis occisoribus veteres affirmarunt. Pausaniam Lacedæmoniorum regem in Plutarcho legimus, cum esset Constantinopoli, generosam adolescentulam munere accepisse: vt autem puellam virginem ad ipsum pudebat accedere nisi digressis omnibus, solam cubiculum ingredientem noctu lucernam abiecisse: cuius casu Pausaniam repente excitatum, & tãquam si vita ipsius in tenebris peteretur attonitum, arripuisse pugionem, & incogni-

Leuit. 13.

tam adoleſcentulam occidiſſe: ex eo tempore ſine intermiſſione Pauſaniã à ſpiritu vexatum eſſe ad mortem vſque, quem ſpiritum adoleſcentulæ narrabat eſſe perſimilem. Hominem in vinculis vidi anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono, quod ira percitus vxorem occidiſſet, qui data ſibi & confirmata venia maleficii conquerebatur ſibi nullam quietem eſſe: ſe enim ſingulis noctibus ab ea cædi. Sed hoc tamen homicidis omnibus non vſuuenire conſtat. Exiſtimant quidem nonnulli ſi homo occiſus ſine vindictæ ſtudio deceſſerit, id non accidere: verumtamen notauit antiquitas, & Plato ſcripſit libro de legibus 1. animos eorum qui occubuerunt in occiſores inſiſtere: quod Marſilius Ficinus libro 16. de animarum immortalitate, Lucretius, & Virgilius Æneid. 4. verùm eſſe dicunt, & infinitis iudiciis probauerunt iudices, homicida ſuper cadauer (etſi non attingat) tranſeunte ſtatim è vulnere manare ſanguinem. In hanc rem non pauci quoq; Doctores ciuilis & canonici iuris conſentiunt, & præſumptionem hanc argumentum eſſe cõiecturamque violentam in reum ſtatuunt, ex qua legitime ad quæſtionem rapi poſſit: nam etiam hoc modo perſæpe innotuerunt ſontes. Id Plutarchus de Damone ſcribit, Sueton. de Caligula. Aiunt conſimiliter animam quæ de hoc mundo non inuita migrauerit, aut ſaltem brutis cupiditatibus ſe non immerſerit, veſtigiis corporis non amplius hærere: vt ii faciunt

Paris. de Puteo in ſyndicat. verbo tortura Hipolit. conſ. 24. n. 2. vol. 1. & conſ. 90. n. 3. & conſ. 91. nu. 4. & conſ. 100. nu. 4. & conſ. 110. n. 4. vol. 2. Ang. in tract. de homic. Ioan. de Neuiſa in

ciunt, qui bestiarum vitam vixerunt, de quibus Horatius,

Et affigit humo diuinæ particulam auræ.

Horum itaque animas desiderari à Necromantis & sortilegis, sepulchra de nocte circumeuntibus carnemque corporum edentibus: quemadmodum in Thessalia Magi exstiterunt, qui mortuorum perquirebant corpora, eaque (nisi accurate per vigiles obseruarentur) erosis naribus, ore, genis, aliisque partibus inueniebantur. Potius crediderim, eo impietatis à Diabolo perduci Magos persuadente sic defunctorum animas attrahi. Etsi Græci Necromantem appellauerunt ψυχαγωγὸν, quasi animæducum dixeris: Thessalis quoque & Arcadibus fuit istud palam vsitatissimum, apud quos Pompeio placuit ex Erichthone Maga exitum Pharsalici prælii Necromantica arte cognoscere, quo in prælio (vtcunque de victoria fuisset confirmatus) fusus est, prout omnibus accidit, qui viam istam sequuti sunt. Nuper nostrorum patrum temporibus si quando eos, qui sancti habebantur, indigitari oportuit, quidam liber inuocationum plenus publice legebatur noctu. Libro nomen erat *Grimorium*, quod asseruatur in abdito: itaque de eo aut de re sancte & in rem bonam facta nequeo iudicare. Hoc solum affirmo, damnandum esse vsum Necromantiæ, qua diabolus pater mendacii de veritate, de rebus abditis, etiamque de salute hominum consulitur. Etenim animæ, quas Necromantæ sacrificiis à se addu-

Sylua nup. ver, cadauer. Boerius decis. 619. nu. 1. Apulei. in asino aureo.

adduci putant, ferè sunt diaboli: ac propterea quicunque capita mortuorum seruant, nisi medicinam aut chirurgicam faciant, ii plerumque exercent Necromantiam, vt Ioachimus Camerarius à se visos narrat non ita pridem, qui diabolo per caput mortui loquente vtebantur. Sed quoniam homines bene instituti & quicunque sunt meticulosi perhorrescunt noctu sepulchra accedere, & in artes istas incumbere, alias rationes excogitauit Satanas, vt hos ad sui adorationem pertraheret: insinuabat enim se in earum corpora, quæ frequentes in templis erant, & per eas loquebatur. Id autem plurimum virginibus accidebat, sortilegis ad impietatis opus adornatis, quæ ieiunantes religione maxima orabant in specu Apollinis, somnumque in ea capiebant, (nam quo grauior est impietas, eo honestiore pietatis & religionis velo obtegitur) tum diabolo in illius corpus ingresso quæ ita noctem transegerat, illa postridie diuinabat, & de rebus quæsitis responsa dabat plerumque amphibola: atque hæ sacerdotes Pythiæ, nonnunquam etiam Sibyllæ dicebantur. Sic Virgilius Sibyllam Cumanam nominat, quæ precibus ad Satanam in specu habitis furore correpta spumabat, & nouo sermone loquebatur, ac tum prædicabatur, Deum ad ipsam aduenisse. Quamobrem in Lege Dei præcipitur, vt lapidibus obruatur mulier prædita spiritu Pythonico. Hebræi appellant אוב, LXXII. interpretes ἐγγαστρίμυθον ἢ ἐπαοιδὸν, quasi dicas, in ventre

aut

aut vase loquentem: quod Magi cum suis phialis vitreis peluibusque faciunt. Vulgata versio Græcos in transferendo sequuta est Appollinis Pythii oracula cõsulentes. Narrat Cælius Rhodiginus puellam nuper in regione sua à se visam, cuius in corpore spiritus erat Pythonicus res præsentes & occultas vere per pudenda responsans, & de futuris persæpe mentiens. Verum quod ex Apolline Delio responsa plurimum petebantur, id eo factum est quod euidentiora essent: quamobrem Delius dicebatur ἀπὸ τοῦ δήλου. Scribit Chrysostomus Sacerdotem in specu prostratam Pythonicum spiritum solitam accipere & despumare furore correptam, ac tum plerumque dæmonem (quem Ethnici colebant pro Deo) per eius pudenda respondisse: quod Origenes aduersus Celsum Epicureum deridet grauiter, & Plutarchus etiam (quãuis Ethnicus) extremi esse furoris testatur, quod Deus in fœminas istas intrare creditur, imo & religionem & naturam Dei sic traducendam polluendamque propinari. De Sibyllis iudicium permitto sapientioribus: videtur tamen Lactantius & quicunque tanti fecere Sibyllarum oracula, non satis originem vnde processerunt ista attendisse. Etenim Virgilius
Lib. 6. Æneid. testis est Sibyllam Cumanam omnium celeberrimam Sacerdotem Pythiam fuisse ac dæmoniacam: & bona pars istorum oraculorum Saturno solum, Ioue, Venere, Neptuno personãt. Præterea Ethnicæ fuerunt Sibyllæ omnes & à
fide

fide nostra alienę, quarum neq; Scripturæ meminerunt vnquam, neque vllam confirmationem aut approbationem dedit Conciliorum (fuerunt autem amplius sexcenta) autoritas. Verum Lactantius videns apud Ethnicos nihil maiestatem Bibliorum posse, Sibyllinis oraculis tentauit id quod volebat ostēdere: quamquam hæc oracula quibus illi adhibebant fidem forte pro libitu fuerunt concinnata. Hos autem Sibyllinos versus qui excusi exstant, & Latini per Castallionem facti, nihil quam summam historiæ Biblicæ continentes: hos ergo Sibyllarum esse ridiculum est credere: cum ne vnus quidem versus eorum compareat quos è Sibyllinis Cicero, Liuius, Porphyrius, Plutarchus, & Græci autores adduxerunt. Verumtamen benefactum eo tempore putauerunt Patres, si Ethnici quocunque modo pertrahi ad religionem Christianam possent: quæ opinio impura est ac iure damnata, cum Prophetias diuinitus inspiratas cum iis sit nefas coniungere, quas apud infideles Ethnicos Satanas Sibyllis inspirauit. Aristoteles huius diuinationis & furoris peruestigans causam admiratur vehementissime: tandemque statuit ex antrorum vapore fieri, vt in Lebadia specu, Trophoniana, Corycia, Pythia, & aliis: sed hæc causa ratione nulla nititur. Nam cur hæc potius quam illa ediderit? cur ex tot centenis specuum millibus ne sex quidem ediderunt? cur etiam centum annis aut centum viginti

Lib. de mundo ad Alex.

ante

ante Ciceronis tempora (vt in libris de diuinatione legimus) edi in ſuis antris deſiuerunt? neque enim permutata fuerunt antra: qua occaſione Plutarchus eorum Dæmonas defendit obiiſſe. Præterea an iſtud aliquam veritatis cauſam habuerit, eo vapore fieri, vt ſpiritus ingrediatur in fœminam, in ſtomacho eius loquatur occluſo ore, aut ore loquatur exerta lingua, aut denique pudendis? Et veritas tamen cum mendacio ſæpe confuſa deprehendebatur, & cum oraculum dixit apud Iuſtinum Martyrem & Euſebium,

Lib. de oracul. defec.

Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον, ἠδ' ἄρ' Ἑβραῖοι,
Αὐτογένητον ἄνακτα σεβαζόμενοι θεὸν ἁγνῶς.

Id eſt, Soli Chaldæi ſapientiam ſortiti ſunt, & Hebræi. Ex ſe genitum Regem colentes Deum ſanctè. Taceo myſteria & ſacrificia, quæ obſeruabantur ad exoranda reſponſa, & apud Diodorum & Pauſaniam legimus. Quid vero quod eos interdum diabolus occidebat, qui ſuas adibant ſpecus, niſi aliquid poſtularent? Fernelius hiſtoriam recitat cuiuſdam Magi, quem, cum accerſiuiſſet dæmonem, ſuperueniens occidit dæmon: roganti autem ſortilego ſodali iſtius, quare occidiſſet eum, id à ſe factum reſpondit diabolus propterea, quod à ſe nihil poſtulauiſſet. Ab hominibus enim rogari, orari, & adorari Satanas percupit, & nonnunquam veritatem profert, vt mentienti ſibi habeatur fides, aut ſi ignorat verum, ambages reſponſat atque ænigmata. Deus autem alium præter ſe de rebus fu-

turis

turis Lege prohibet consuli, aut alteri haberi fidem, licet id euenerit, quod malignus spiritus & diuini prædixerint. Non tamen eam ob causam prohibetur, quod spiritus rerum multarum ignari sint, cum ipsi dæmones, quasi *δαΐμονες*, id est, scientes, Eustathio teste, appellentur, (qua significatione Hebræi veræ linguæ & naturalis magistri appellant ידענים, à verbo ידע, nouit, sciuit) contra quam Eusebius dæmonas à timore, quem iniiciunt hominibus, dici *παρὰ τὸ δειμαίνειν* censet: quorum tamen bona pars familiaris est agitque familiariter, quam ob causam Græci *δαίμονας παρέδρους* nominabant. Ex his itaque concludimus, nihil in prophetiarum causa accipi aut credi oportere, nisi verbum Dei, aut quod omnino cum verbo Dei consenserit, ne si Angelus quidem è cœlo dixerit, nedum quod Satanas inspirauerit. Quamuis autem Christiani Ethnicorum templa ipsamque ædem Apollinis expilauerint atque euerterint, non tamen Satanas continuo destitit vires suas nouis idololatriis artibusque magicis exercere; frequentibus nunc vt cum maxime. Ac olim quidem religionis specie rogabatur: iam vero accurrit non vocatus, & se ratione cæca intrudit in omnes partes inescandis & pessumdandis hominibus. Qui autem diabolum non accersit neque inuocat, sed exhibentem se accipit, is certe non est tanta improbitate omnino, quanta ille, qui eum aduocat, orat & accipit: verumtamen vterque morte dignus est,

N vter-

vterque sortilegus. Non ita est homo δαιμονιόληπτος, qui neque rogato neque inuocato diabolo possidetur ab eo atque obsidetur: cuiusmodi in Italia inuenias multos, plerasque fœminas, pauciores viros, quos tanquam furiosos & agitatos rabie oportet necti. Sic anno M. D. LIV. Romæ octoginta duæ inuentæ sunt, quas Gallus quidam monachus Benedictinorum ordinis voluit eiurare, sed frustra. Scribit D. Fayus Consiliarius in Parlamento, qui tum agebat Romę, postero die rogatos diabolos cur eas inuasissent, respondisse, se fuisse in corpora fœminarum istarum (quæ bona ex parte Iudææ erant genere) à Iudæis missos, indigne (aiebant illi) ferentibus quod fuissent baptizatæ. Quam ob causam Theatinus Papa capitali odio Iudæos prosequens fuisset relegaturus illos, nisi Iesuita quidam libere defendisset, non posse hominem quenquam in vllius hominis corpus diabolos immittere. Certum illud quidem, ac ne diabolum quoque ipsum nisi Deo permittente posse: hoc permittente potest. Sic in Germania fortasse Kentorpensi monasterio euenerit, vt moniales omnes à spiritibus malignis obsiderentur: quibus dicentibus per coquam monasterii Elisabetham Kamam effectum esse, illa agnouit factum, se sortilegam fassa est, & improbis suis precibus sacrificiisque diabolos in earum corpora fuisse missos: atque hoc nomine fuit igni tradita. At Romanus ille diabolus Iudæorum accusator nullius nomen detulit:

In lib. Energumen.

lit: (Non potuerunt autem in tanto virorum, mulierum puerorumque numero omnes rei esse) licet dæmoniaci diuersis linguis, quas nunquam didicerant, loquerentur. Spiritus autem modo fatur velut in stomacho, dum os mulieris occlusum est, modo exerta semipedali lingua, modo pudendis: qua in re omnes Athei, qui diabolos esse negant, coguntur obmutescere. Etenim aut occluso ore, aut exerta & rigente lingua, aut pudendis fari neminem fatentur posse: & mulierem, quæ nihil vnquam didicit, doceri à Melancholia Græce, Hebraice Latineque non ausint dicere: quæ tamen in dæmoniacis inesse constat. Huc pertinet quod Fernelius Medicorum nostra memoria Princeps ca. 16. de abditis rerum causis ignarum furiosumque puerulum à se visum fuisse scribit, qui Græce loquebatur: ac se tum dixisse, eum à maligno spiritu possideri. Sunt etiam quæ à diabolo sic ligantur, vt solui nôn possint vincula, sed ea rumpi aut secari sit opus. Est Menilii ad Dammartinum mulier, domina Rossa nomine, quæ inde ab octauo suæ ętatis anno à maligno spiritu ligari cœpit ad arborem, ad pedem lecti, ad præsepe stabuli, aut altera manu alteri imposita, fune, vimine, seta equinæ caudæ, cannabe: idque tanta celeritate, vt facto diabolus velocissimum quemque oculorum ictum anteuerteret. Puellam Parisios ductam Anno M. D. LII. viderunt Doctor Picardus aliique Theologi, omnesque artes suas ad liberandam

Στερνομαντεία.

Ἐγγαστρίμυθοι.

ipſam conſumpſerunt: ſed nihil effectum. Hos medicus Hollerius ridens dicebat, primum morbum eſſe melancholicum: poſtea vero quam oculis ſuis in frequente corona vidit miraculum, puellam inter duas tresve mulieres ſtantem clamare, & illico ſic vinciri ambabus manibus, vt ſolui non poſſet, vinculum ac ſecari opus eſſet, malignum ſpiritum confeſſus eſt. Nemini apparebat quicquam, ſola puella albam videbat nubem, cum ſpiritus vincturus accederet. Eadem ratione, quod Magi & Magæ ſibi copulationem carnis cum maligno ſpiritu fatentur intercedere, id complures Medici Ephialtas aut Hyphialtas, Incubos aut Succubos eſſe aiunt vel lienteriam: ſic ementiuntur legem Dei, homines in cæca ignoratione continent efficiuntque, vt grauiſſima omnium ſcelera impune abeant. Similiter diuinationes pro deliriis habent, quarum tamen euenta ſpectantur adeo mirifica, vt nemo non rapiatur in admirationem. Si bene Platonem euoluiſſent iſti, compeiſſent ab eo ſtatui duo diuinationis vel θεομαντείας genera, vnum morbo accidens, alterum dæmonum inſpiratione. Quod enim ſcribit Ariſtoteles, nullam foris diuinationem accedere, id Philoſophorum omnium exploſit conſenſio, certiſſimaque euertit experientia, prætereà ab opinione iſta diſceſſit idem in libro de Mundo, quem Alexandro Magno dicauit. Non ſum neſcius, Platonem, quia legem Dei ignorauerat, (nondum enim ac ne poſt quin-

qua-

quaginta annos ab illius tempore ſermone Græco donata fuerat) prædictionem diuinam à diabolica minime diſtinxiſſe, ſed generatim diuinationem vel *μαντικὴν* definiuiſſe *κοινωνίαν τινὰ περὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους, καὶ δημιουργὸν τῆς θεῶν καὶ ἀνθρώπων φιλίας*, id eſt, Diuinationem eſſe modum inter Deos & homines communicandi, eorumque amicitiæ effectricem; quod prophetiæ diuinæ non male conuenit. Diabolica autem prædictio modo ab expreſſa conuentione & diaboli atque hominis conſenſu naſcitur, modo à diaboli violentia ſine morbo hominem obſidentis adeo vt diuinet: quemadmodum Saul à Dæmone agitatus & in furorem verſus eo autore diuinabat; nam ſcriptura (vt ante diximus) prophetiæ voce vtitur. Non raro etiam malignus ſpiritus Magum immorigerum vexat, in furorem agit, & nonnunquam occidit. Sic nobilem à biennio virum cognoui ad Villerios Coſteretanos habitantem, qui in annulo, quem ab Hiſpano percare emerat, familiarem habebat dæmonem, cui ex ſententia animi ſui volebat imperare, & velut mancipium ſubiicere: cumque mendacia plerumque effaretur dæmon, annulum in ignem iniecit homo, tanquam ſi eodem iniici potuiſſet dæmon, & annulo hærere teneretur: ſed ex eo tempore furioſum hominem effectum diabolus exagitat. Iudicium legi latum in Ducatu Geldriæ M. D. XLVIII. contra Magum quemdam, Iacobum Iodocum à Roſa nomine, Cortraci natum, qui

dæmonem ſibi eſſe incluſum annulo fatebatur: ſed addebat, ſe quino quoque die fuiſſe coactum dæmonem compellare atque conſulere. Multis etiam Sagis mulieribus accidit, ſi promiſſo fœdere & fide data Satanæ ipſas aliquando conſortii iſtius tæduerit, nec ſeria reſipiſcentia ad Deum conuertantur, vt tundantur & vexentur nocte mortemque expetant, vt Iacobus Sprangerus, Colonienſis Inquiſitor fidei, cuius opera Magæ non paucæ igne perierunt, literis conſignauit. Equidem cognoui hominem, (cuius nomen quia in viuis eſt reticebo) qui mihi indicauit ipſe, ſe à perſequente ſpiritu & variis modis ſeipſum obtrudente plurimum infeſtari, de nocte vellicari naſo, excitari, perſæpe percuti, & quamuis rogantem vt ſe ſineret quieſcere, non dimitti tamen, ſed continenter agitari, dicente ſpiritu, aliquid mihi impera: ideoque ſe putantem fore vt à ſpiritu ſineretur Lutetiam aduenisse ſpecie litis ſuæ, quam procuraturus venerat, ſi forte malo ſuo remedium comperturus eſſet. Cum itaque animaduerterem, non audere hominem ſingula mihi retegere, rogaui, quam vtilitatem ex ſeruitute domino huic præſtita percepiſſet? Ad hæc ille, ſe exiſtimaſſe futurum, vt fortunas atque honores adipiſceretur, & res abditas cognoſceret, ſe autem ſemper à ſpiritu falli, cum rem veram ſemel protulerit tria mendacia enunciante, ſe ne obolo quidem à ſpiritu ditatum eſſe, neque amata potitum, qua occaſione

præ-

præcipue ad eum inuocandum venerat, ſe de plantarum, animalium lapidumque viribus, deque ſcientiis abditis (prout ſperauerat) ex eo nihil didiciſſe, vrgeri ſolum verbis vt inimicos vlciſcatur, technam conſuat, aut ſcelus perpetret. Dixi, facile eſſe ab iſto domino liberari, videndum vt eo adueniente ſtatim Dei nomen ad auxilium ſuum inuocaret, & ſe mente pura optimoque animo ſeruituti Dei addiceret. Ex eo tempore non vidi hominem, neque an pœnituiſſet potui cognoſcere. Hic ſpiritum paruum ſuum dominum appellabat: nam Satanas decipiendis hominibus blanda ſibi arrogat vocabula, familiaris ſpiritus, albi dæmonis, parui domini, quia in odio eſt Satanæ & Diaboli appellatio: itaque pleriq; Magorum appellant paruum dominum, vt in libro Pauli Grillandi Itali (qui multos adiudicauit morti) memini legere. Diximus de iis, qui malignorum ſpirituum accerſunt opem, vt iis imperent, eoſque in ſua poteſtate habeant, & qui vtendos comparant, etſi emptores iſti ſeruitutem miſerrimam deprehendunt ſibi impoſitam: tum etiam de iis, qui inuocationes faciunt ceremoniis, ſacrificiis, & orationibus ad eam rem accommodis, quarum orationum verba nolui exſcribere, cum tamen plus ſatis de ſcripto excuſaque adiectis priuilegiis habeantur, quorum autores cum ſuis operibus iuſtum eſſet concremari. Quamobrem in hoc noſtro opere ſateginus, vt quicq̃ d mẽtibus curioſis occaſionẽ experiundi iſta ſcelera prębi-

turum esset, intectum & occultum permaneret: id solum quod ad informandos Iudices pertinet, eosque præmonendos, qui in foueam technis Satanæ incisuri essent, placuit exponere. Iam dicamus de iis, qui præter inuocationem expressis verbis Deo creatori totique religioni renuntiant, & seruitute diabolo addicti ab eo obsignantur.

CAPVT IV.

De iis, qui expressa conuentione Deo & religioni suæ renuntiant, & an corpore à dæmonibus exportentur.

DISCRIMEN inter Magos obseruari optimeque intelligi pernecessarium est propter iudicia, quæ varie de eis ferenda sunt. Hi autem præ omnibus sunt abominandi, qui Deo & cultui eius renuntiant, aut qui (siquidem non Deum verum, sed superstitiosam aliquam religionem coluerint) suæ religioni renuntiant, vt se conuentione expressa dedant diabolo. Nulla enim est religio tam superstitiosa, quæ homines non coerceat quodammodo in legis naturæ repagulis, vt parentibus & magistratibus coniuncto nocendi metu obsequantur: quem nocendi metum ex hominum mente conatur Satanas eximere. Expressa autem conuentio modo fit verbis sine scripto, modo scriptura confirmatur: cum Satanas (vt suos obstringat sibi, antequam impetrent postulata sua) iubet

iubet eos, si nouerint, instrumentum obligationis conficere atque subscribere, interdum etiam ipsorum sanguine, prout veteres in sanciendis coniurationibus fœderibusque vtebãtur, vt apud Liuium Libro secundo, & apud Tacitum de Regibus Armeniæ legimus. Sic ergo cum suis experitur Satanas. Theophilum quemdam narratur se ita diabolo obligasse, & quidem obligatione sanguine exarata. Et nuper etiam anno M. D. LXXI. inter eos, quos ille cæcus Lutetiæ suspẽsus detulit, fuit causidicus, cuius prætereo nomen, qui se fatebatur obligatione diabolo facta renuntiauisse Deo, & obligationem sanguine suo conscripsisse. Multis præterea iudiciis compertum est reciprocam inter diabolum & Magum obligationem interdum esse ad anni spatium, ad bienniũ, aliudue tempus: item esse qui postulent sibi facultatem dari curandi dolores dentium, quartanam, aut aliud malum, ea lege vt alios occidant aut abominanda committant sacrificia. Quod si ab iis qui se in totum addixerunt diabolo vt aliquid consequantur, ipse metuerit vt cultum suum deserant, tum non satis habet si disertis verbis Deo renuntiauerint, sed notam eis insuper imprimit, vt Danæus in dialogo de sortiariis obseruauit: qui autem ex animo se tradunt ipsi & quos stare nouit promissionibus, his non indit signum, vt idem autor ostendit. De notis autem quod dicimus tam certum est quã quod certissimum, & ordinarie Iudicum oculis compertum.

Plutarch. in Valerio Publicola.

pertum, nisi in locis abditissimis occultentur: vt ex Valesio quodam nobili audiui his inter labia notam esse, illis sub palpebris (vt Danæus inquit) aliis in sede si metuũt retegi, plurimum ad dexterum humerum, fœminis vero ad femur, sub axilla, aut in genitalibus. Narrauit mihi Albertus Picto Aduocatus in Parlamento, se quæstioni de veterinario quodam Mago in Theoderici castello adstitisse, in dextero cuius humero comperta est nota, postridie vero à diabolo obducta deletaq;. D. item Claudius Deffayus Procurator regius Ribemontii affirmauit notam Ioannæ Haruilleriæ Magæ à se fuisse visam, sed deletam die postero. Cenomannus ille Triscalanus nomine qui à Præfecto prætorio damnatus veniã hac lege impetrauit, vt affines eiusdem criminis indicaret, cum in populares conuentus ducebatur, aut de facie agnoscebat eos, quos in Sabbathismis viderat, aut ex alia nota quam ipsi inter se nouerant: atque vt dictum confirmaret, signatos aiebat esse notis quæ in nudis deprehendi possent. Excussi itaq; illi quos accusauerat signati deprehendebãtur quodam quasi vestigio leporis, sed ex sorte sensus adeo vt vel ad ossa vsque intima in loco vestigii punctim percussi Magi non persentiscerent. Sed tam multi diuites ac pauperes in isto numero comperti sunt, vt alii effugium aliis comparauerint: itaq; serpsit hoc malum semperque dissipauit se latius, vt reorũ impietatem in æternum testatam faciat & conniuentiam Iudicũ, quibus

habendæ

habendæ quæstionis iudiciiq; perficiendi munus fuerat cōmendatum. Hoc vero mirabilius, quod plerique Magi non satis esse ducunt Deo renuntiauisse, nisi se iterum in nomine diaboli baptizari curauerint & vocari altero nomine, ex quo fit vt Magis fere duo sint nomina. Neq; dissimulandum istud, ad efficiendum quingentos Magos vnum sufficere: nam ei qui se addixit diabolo nihil est expeditius ad gratiam eius ineundā & habendam pacem quā vt multos subditos pertrahat, itaque persæpe vxor perducit virum, mater filiam, & iustæ familiæ sic aliquando perstant in multa secula, vt infinitis iudiciis fuit comprobatum. Cuiusmodi familiæ olim in Africa Italiaq; exstiterunt, quæ solo aspectu vel laudatione homines enecabant, vt Solinus, Memphodorus, Plinius, Gellius, & Isigon⁹ scripserūt, & in Problematis Aristoteles annotauit 20. sectione, Problemate 24. veteres ante laudationem præfari solitos eam nocituram nemini: & Itali quoq; dicunt, vbi aliquem plenis buccis laudari audiunt, *Di gratia no gli diate mal d' ochio:* & Magi denique opportune importuneque faciunt. Prout enim laus proprie ad Deum solum pertinet, certum est, si quando sic laudatur homo vt non referatur ad Deum laudatio, plus æquo exultare eos qui laudantur & gloriam sibi arrogare, eoque pacto Satanam plenis velis in præcipitia ruinæ ineuitabilis eos perducere. Sed ad alia veniamus. Doctor Grillandus Italus & quinq; illi inquisitores, qui de multis Magis in Ger-

in Germania Italiaque cognouerũt, nihil aliud dictum fuisse tradunt quam idipsum quod rei euicti in hoc regno confessi sunt, idq; nominatim Lugduni Lochiis, apud Cenomannos, Pictauii, Sanlisii, Lutetiæ. Ioan. Charterius, qui Car. VII. cõscripsit historiam, Guilhel. Edelinũ Sorbonæ Doctorem narrat Magicarum sortium fuisse damnatum pridie natalis Christi 1453. confessum se per noctem sæpe in Magorum conuentus exportatum Deo ibidem renũtiauisse, diabolum hirci figura visum adorasse, & podici eius oscula dedisse. Hoc autem insignibus exemplis oportet demonstrari, vt intelligatur Canon. Episc. 26. q. 5. Concilii Aquileiensis, à cujus intelligentia abluserunt quamplurimi: etsi neq; à Concilio generali profectus est, neq; à Theologis approbatus. Vt igitur id quod diximus illustretur, nullum iudicium fuisse puto insignius quam illud de Maga Lochiana recentissimum. Vir quidam tenuis cum vxorem interdũ abesse noctu perciperet, bonamq; noctis partem emanere, præterea dicentem se aut ad deonerandum aluum egredi, aut ad lauãdum cum vicina sua aliquoties falsi euicisset, suspicionem concepit de perfida eius libidine, & necem interminatus est nisi locum quo proficiscebatur indicaret. Illa sibi à periculo metuẽs rem vt erat confessa est, atq; vt explores & videas hæc ita se habere (inquit illa) si volueris, eodem venies: tunc tradidit ei vnguentum quo se vterq; inunxerunt, & pronuntiatis aliquot vocibus

tibus diabolus eos Lochiis in arenarias Burdegalenſes (quæ à Lochiis minimũ quindecim dierum abſunt) exportauit. Videns itaq; vir ſe in ignota Magorum, Magarum, & diabolorum (humana ſpecie aſpectus tamen horrifici) frequentia verſari, dicere cœpit, Deus mi, vbinam ſumus? Hoc dicto, repente cœtus diſparuit: ille vero cernẽs nuditatem ſui corporis oberrauit per agros nudus, donec mane ruſticos inuenit qui ipſum in viam deduxerũt. Reuerſus Lochias ad Quæſtorem rerum capitalium contendit recta, qui audita probe hiſtoria fœminam prehendi iuſſit: illa vero minutatim omnia quæ diximus confeſſa eſt, & vltro agnouit peccatum. Lugduni quoq; ante paucos annos mulier potens comperta eſt, quę ſurrexit de nocte, accendit lucẽ, arrepta pyxide inunxit ſeſe, & poſt voces aliquot elata eſt. Hos ritus fieri obſeruans mœchus qui cum ea cubauerat lucernam capit, perueſtigat vndique: & ea non inuenta cum ſolam vnguẽti pyxidem reperiſſet, curioſo animo exploraturus quid vnguentum poſſet fecit prout fieri animaduerterat, ita ſtatim elatus comperit ſe cum Magorum cœtu eſſe in agro Lotharingiæ, & conſternatus eſt: Sed cum primum Dei opem implorauit, euanuit totus cœtus, ille vero ſolum nudumq; ſeſe comperiens Lugdunum reuerſus eſt & maleficam accuſauit, quæ confeſſa rem totam igne periit. Idem quoque nobili cuidam viro non ita pridem ad Melodunum accidit, qui & molitoris verbis & ſua ipſius curio-

curiositate adductus cœtum maleficorum adiit: sed quoniam perhorrescebat metu, quamuis non inuocaret Deum, Diabolus maxima voce inclamauit, quisnam hic metuit? Sic volente nobili viro discedere, ex oculis abscessit cœtus. Atque hic reuersus indicare Magum statuerat, ille vero præmonitus sibi consuluit fuga. Quod de timore diximus, ex iudicio Magarum Valerianarum in Sabaudia commode potest intelligi: vbi fatebatur filia cum parentes primo ad cœtus suos essent ipsam deducturi, vt momento efferrentur, baculum sibi ab eis fuisse datum quem femoribus subderet, eosque indixisse vt ante omnia sibi caueret à metu: sic cum parentibus statim exportatam esse. Hoc iudicium in postrema editione libri Danæi fuit excusum typis, quod anno M. D. LXXIIII. fuerat confectum, vt postea demonstrabimus. Sunt qui sartaginem aut æneum vas aliquod argenteumue deferant ad festa sua solennius celebranda: quo spectat ille articulus Salicarum legum capite 67. *Si quis alterum hæreburgium clamauerit, hoc est, strioportium aut qui æneum portare dicitur vbi striæ concinant, & conuincere non poterit, soluat solidos* 62. hic enim *stria & striges* vocabula designant magas quæ dæmonas prosequuntur. Olaus magnus libro tertio, capit. 11. scribit apud Boreales populos locis compluribus istas Magorum dæmonumque saltationes conspicuas esse. Idem in monte Atlante plerumq; fieri tradunt Mela lib. 3. Solinus lib. 38. c. 44. & Plinius lib. 5. c. 1. Nec

absimile

absimile est quod apud Paulum Grillandum Iureconſ. Italum legimus, qui de multarum maleficarum factis cognouit atq; iudicauit: anno M. D. XXVI. non procul à Roma rusticum exstitisse, qui postquam nudam vxorem suam se inungentem vidisset noctu, sublatamq; oculis domi non inuenisset, eã postridie arrepto baculo non destitit percutere donec rem ex veritate fateretur, quod illa faciens veniã sibi dari postulauit. Hic veniã ea lege dedit vt se in cœtũ vxor deduceret. Ea postero die virũ vnguento suo curauit oblini, sic vterq; insidentes hircis peruenerunt in cœtum velocissime. Virum autem vxor pręmonuerat à nomine Dei plane abstinendũ esse, nisi per ludibrium blasphemiamue diceretur. Nam hac in re omnes consentiũt, eum qui baiulatur si Deum nominauerit in media via repẽte deseri: vnde ostenditur nihil vnguẽto effici, sed Diabolum ocyus Euro deportare (prout Augustinus inquit, Dæmones auiũ volatus incredibili celeritate vincunt) ac multo etiam velocius Angelos, quibus propterea ad pernicitatẽ eorum maximam & ἀκαταληπτον figurandam senæ alæ in Scriptura sacra tribuũtur. Hunc igitur in cœtu versantem mulier seorsim aliquantisper iussit consistere, vt mysterium totum cerneret, donec ipsa caput illius cœtus salutauisset ornatũ Principis amictu magnificẽtissimo, maximaq; virorum & mulierũ corona cinctum, qui honorem clientelarẽ singuli exhibuerunt domino. Hoc facto saltationem institui in orbem

bem vidit ore extrorſum obuerſo, ita vt non viderent alter faciem alterius, quod in popularibus ſaltationibus receptum eſt: forte eo conſilio, vt alii non poſſint alios commode obſeruare atq; agnoſcere, quos illi indicent ſi ad iudicũ manus peruenerint. Quod etiam Triſcalanus Magus cui Rex Carolus IX. veniã dedit vt ſocios indicaret, adſtante magna procerum turba expoſuit Regi: Magos in ſuos conuentus exportari, innumeras eorum adeſſe copias qui adorant hircum & poſteriores illius partes oſculantur: tum aduerſis tergis non videntes inter ſe ſaltare: deinde cum diabolis virili & muliebri forma coeũtibus copulari. Poſt ſaltationem inſtratæ fuerunt menſæ, cibi appoſiti. Mulier tum admouit virum vt Principem ſalutaret: deinde vt cum aliis accubuit menſę videns cibos inſulſos eſſe, & in menſis deſiderari ſalem, clamauit continenter donec ſal (vt videbatur) allatus eſſet, quem antequam guſtauiſſet dixit, *hor laudato ſia Dio pur e venuto queſto ſale*: Iam laudetur Deus, cum hic ſal aduenerit. Hoc dicto abierũt ſtatim ab oculis omnia, homines, cibaria, menſæ: ipſe ſolus remanſit nudus, affectus ingenti frigore, neſciens vbi locorum eſſet: cumque illuxiſſet dies, paſtores nactus eſt, à quibus rogãs vbinam eſſet, cognouit ſe in Comitatu Beneuentano agere opima ditione Papæ. Hæc ſub nuce geſta ad centeſimum milliare ab vrbe Roma: vnde proficiſcens ille panem & amictum coactus eſt mendicare, & octauo demum die

macer atque exhaustus peruenit domum, vxoremque detulit, abs qua accusatæ aliæ & veritatem confessæ viuæ igni fuerunt traditæ. Idem autor est anno M.D.xxxv. adolescentulam in Spoletano Ducatu tredecim annos natam à vetula quadam in Magorum cœtum sic perductam esse, miratamque conuentum adeo numerosum dixisse: *Dio benedetto, che chosa e questa?* Deus benedicte, quid hoc rei est? Simul atque pronuntiasset ista, euanuisse omnia: miseram diluculo à quodam rustico inuentam ei rem totam enarrasse: eum deinde ad suos puellam remisisse, & Magam ab ipsa accusatam igne sublatam esse. Quod autem hic narrat conuētus sub nuce ingente habitos, ex historiis compluribus annotaui & ex iudiciis, loca à Magis ad suos cōuentus destinata aut certis arboribus aut crucibus plurimum insigniri. Sic in Magarum Pictonicarum iudicio fuit deprehensum, conuentus ad crucem quamdam tota regione celebrē haberi solitos, quo ante annos centum olim conuēnerant, vt Saluertus Præses ex actis veteribus & cētenariis se mihi narrauit comperisse. Malberii quoque ad Lomagniense Bellomontium octauo ad Tholosam milliari Magorum cœtus & saltationes compertum est ad crucem artocreatis haberi solitas, vt aliis locis fuit factitatum: & Magarum vna Beronda nomine, cum prope esset vt igni traderetur, contendens cum nobili quadam fœmina quæ negabat se interfuisse, dicebat huic: *No sabes pas tu que le derrain*

cop que nous hemes le baran a la Croux do pastis, tu portaos lo topin des poudoux? An ignoras cum postremo saltationem faceremus ad crucem artocreatis te portasse poculum venenorum? Hæc autem Beronda viua exusta est. De exportatione autem post vnctionem transuehi Magos legimus, vel sine vnctione sæpe, hirco, pegaso, scopis, baculo, vel sine baculo & iumento vllo, alios nudos (vt plerosq; ad se inungendũ nudos esse ostendimus) alios amictos, hos noctu, illos interdiu, plurimum tamen de nocte, idque ea nocte quæ inter diem Lunæ & Martis interuenit: cuius rationem suo loco dicemus. Huc pertinet quod Paulus Grillandus libro de sortilegiis scribit se anno M.D.XXIIII. à nobili quodam viro fuisse rogatum, vt in castellum S. Pauli, (quod Spoletani Ducatus est) veniret, & de tribus Sagis mulieribus cognosceret. Earũ minimam fretam sponsione suæ liberationis fuisse confessam, se iam ante annos 15. à vetula Saga in Magorum cœtum deductam esse, vbi Diabolus interfuit, quo autore, Deo, fidei & religioni suæ renuntiauerit, iuramento cauens se fidelem fore & diaboli mandatis obsequuturam, idq; manu libro obscurissimam scripturam habẽti imposita: item se ad solennitates nocte ad ferias cum imperabuntur venturam, & quoscunque posset eodem adducturam: diabolum ipsi vicissim lætitiam æternamque felicitatem spopondisse. Amplius confessa est se ex eo tempore necem hominibus quatuor intulisse, pecori sæpenu-

penumero, & fruges calamitate deuastasse: Si quando ipsam die stato cõtigisset ad cœtus non accedere sine vera certaque excusatione, se ita de nocte fuisse vexatam, vt nec somnum caperet, nec quietem vllam: Cum proficiscendum illuc fuit, se viri vocem audiuisse, quem paruum dominum, aut etiam interdũ magistrum Martinetum appellabant: itaque simulac se vnguẽto quodam oblinisset, hircum qui præsto ad portam aderat conscendisse quem tenebat pilo, eoque hirco sub magnam illam Beneuentanã nucem vbi innumeros offendebat Magos trãsuectam esse, ibi fide Principi data saltari, tum mẽsis accumbi, postremò quemq; dæmonem cum eo caue cuius præerat custodiæ copulari: Hoc facto singulos suo dæmoni insidentes reuolare: priuatim vero diabolũ intra parietes domesticos adorare. Hęc vbi fuisset cõfessa & cum duabus alteris comparata, aliæ prętere a fuerunt accusatæ, quæ confessæ culpam cum suis pulueribus & vnguentis viuæ fuerunt concrematæ. In libro quoque tertio Antonii de Turquameda Hispani aliã inter cæteras historiam recẽtẽ legimus, voluisse Magum quemdã socio suo persuadere fore ipsum beatissimum omniũ, si crediderit ipsi & Magorum conuentus adiuerit: vt autem consensit socius, Magum de nocte post aliquot voculas manum socii prehendisse, & vtrumque elatum in aere procul fuisse in cœtum transuectos, in quo viri & mulieres innumeræ circumstabant thronum, cui maximus

insidebat hircus: ad hunc osculandum omnes accessisse *en la parte ma suzia que tenia* (qui sciunt Hispanice, eam partem esse intelligunt, quę honeste non potest nominari) Nouitium cum videret istud, socio dixisse, amitto patientiam, & inclamasse repente: *Dios a muy grandes bozes*, ait autor, id est, Deum voce quam maxima: tunc irrumpente turbine procellaque vehementissima disparuisse omnia, illum solum substitisse, & triennium totum consumpsisse antequam in agrum suum reuerteret. Apud Cenomannos nuper cremati sunt plurimi, qui se in sabbatha sua persæpe abiuisse & ea quæ ante diximus cōmisisse fatebantur: his acta forensia plena sunt, & iudicia recens huc illuc transmissa, quæ ita nota sunt vt breuiter contentus indicasse præterire malim ad cætera: Minimum enim triginta Magi inuidia inter se perciti alter alterum incusarunt; quorum confessiones vno ore testificabantur transuectionem, adorationem diaboli, saltationes, & religionis abiurationem. Recens quoque iudicium exstat in Valerianas Magas Sabaudiæ confectum anno M. D. LXXIV. cuius historiam summam Danæus copiose satis pertexuit, vnde similem sui diabolum semper esse constat: nam ex earum confessionibus & comparatis earum sermonibus inter se commissarum videtur corporis exportatio baculo solum innitentis sine vnctione, tum abiuratio Dei, diaboli adoratio, epulum pudendorum Satanæ (qui apparebat specie pecudis) deosculatio,

latio, obligatio de perpetrandis malis innumeris, pulueris in quemque subministratio: ab vna nefariam hanc artem triginta annis fuisse exercitatam: interdum se diabolum tetrum horrificumque valde humana forma ostendere. De cibariis autē hominibusque euanescentibus habemus apud Philostratum Lemnium Græcum autorem testimonium, Tyanæum illum Apollonium domum quādam ingressum vbi hilaria sua exercebant Magi, eis interminatum esse, omniaq; disparuisse illico, mensas, cibaria, homines, suppellectilem, & adolescētem vnicū quem Magi recens deceperant in eo loco substitisse. Ne procul abeamus, viuunt adhuc memoria nostra plurimi qui Comitem quendam Aspremontensem norunt, omneis domum ad se venientes tractare magnifice excipereq; solitum, adeo vt accurati cibi, officia, omniumq; rerum copia summopere turmis eo diuertentibus satisfacerent, sed homines illos & equos, cum primum ab eo exibant, fame & siti oppressos esse: quod de multis adhuc superstitibus me audire memini. Ita fuit Matisconensis Comes Magorum sua ætate facile princeps, quem historiæ nostræ aiunt excipientem prandio frequentem conuiuarum numerum ab homine foras euocatum esse, atque (vt non audebat homo Satanæ refragari) equum nigrum præ foribus exspectantem reperisse, quo ille statim cum suo homine transuectus disparuit, nec vnquam ex eo visus est. Idem Romulo ad Capreas paludes Hugo Floriacensis.

 accidisse

accidisse Plutarchus autor est, eum irruente turbine è medio sublatum esse, nec deinde visum, vt procerum turba, quæ illi ad latus adstabat, confirmauit: quod vt Plutarchus probet, similia duo exempla adiicit, Aristeæ Præconnesii, & Cleomedis Astypalæi. Nec aliter Apollonio Tyanęo fuisse factũ scribit Philostratus, vt hoc pacto cum diis accẽseat qui maximus ætatis suæ Magus habebatur. Sed quoniam hoc factum multi autoritate nationalis Concilii ac potius Conciliabuli Aquileiensis volunt defendere cuius ante meminimus, placet iam Theologos annotare, qui vno consensu docent Magos à diabolo corpore exportari. Multas compluri-mum populorum atque nationum autoritates apponimus, vt illustretur amplius veritas tam multis totiesque probatis exemplis, idque non per somnia & deliria, sed per iudicia contradi-ctoria, per mutuas conreorum accusationes, ἀντικατηγορείας, repetitiones, euictiones, comparationes, confessiones, cõdemnationes, & executiones iuridicas. In quibus vnũ habuit Germania exemplum memorabile, quod Ioachimus Cameracensis narrat libro de natura dæmonum. Cum forte lanius quidam per syluam de nocte iret, strepitum & saltationes exaudiuit; re itaque peruestigata accedens pocula vidit argentea: quæ, vt Magi & diaboli disparuerunt illico, accepit lanius & postridie ad magistratum detulit: sic illi quorum signa poculis inerant accusauerunt alios citati in ius, & omnes

August. lib 10. & 21. de ciuitat. Dei, Thomas in summa secũda secundæ q. 9. artic 5. tit. de sup. & in tract. 40. prin. par. q. 8. tit. de mira. & q. 16. art. 5. & 6. & tit. de Dæmon. Bonauen in 3. sent. di. 19. q. 3. Paul. Grillandus lib. de sortil. sec. 7. n. 4. Syluester Prier. in tractat. de strigib. dam.

ſupplicio digno affecti ſunt. Alterum exſtat exemplum inſignius executionis illius quæ facta eſt Pictauii anno M. D. LXIIII. cuius executionis hiſtoriam cum à multis in eodem loco, tũ etiam à Pictonum Præſide Saluerto didici (qui tum ad iudicium ferendum cum Dauentonio Pictonum Præſide & iudicibus aliis fuerat accitus) & omnes in ea regione tenent. Tres viri cum fœmina vna Magi damnati & igne concremati ſunt viui, cum fuiſſent euicti necis hominibus plurimis pecudibuſq; importatę opera (vt fatebantur) diaboli ſubminiſtrantis puluerес, quos humi ſtabulorum, ouiliũ, domorumq; limini ſubdebant. Narrauerunt autem iſti ſe ter in conuentum maximum ſolitos proficiſci, quo conueniebant Magi innumerabiles ad compitalem quamdam crucem quæ ipſis vſum præbebat ſigni: ibi præeſſe hircum ingentem nigrum, adſtantes ratione humana compellantem, in eius ambitum ſaltare omnes, tum vnumquemque poſteriores illius partes cum ardente candela oſculari: hoc facto, hircum abſumi igne, de cuius cinere ſingulos capere, vt eo bouem inimici necarent, huius ouem, illius equum, hunc hominem languore, illum morte efficerent: poſtremo diabolum voce terribili hæc verba intonare, vlciſcimini vos, aut mortem oppetetis: ita ſingulos ope diaboli redire qua venerãt. Non eſt autem leuiter prætereundum illud, quod ter quotannis ſacrificium iſtud diabolo tenentur facere: imitantur enim ſacri-

lib. 1. ca. pen. & lib. 2. ca. 1. Sprenger in malleo maleficarum.

ficium hirci lege diuina imperatum, Leuit. 16. & præceptum illud vt mares singuli ter quotannis solennibus feriis compareant coram Domino. Amplius dicebat Preses Saluertus vir clarissimus, apparere ex actis veteribus Magos iam ante annos centum de eadem causa fuisse damnatos, & paribus cōfessionibus idque eodem loco ad crucem eandem gestum. Horum duo resipuerunt, & duo in prouicacia sua cesserunt vita. Iudicium quoq; legi in Magas Potezanas latum, quod mecum Adrianus Ferreus generalis vicarius Regis apud Laodunenses communicauit. In eo confessio illarum exstat eiusmodi, se prope Lognium ad Frenquisanum pistrinum certis vocibus, quas reticebo, pronuntiatis cum scopis delatas esse: ibique alias scopis ad manum instructas & cum eis sex diabolos quorum habentur nomina inuenisse: postquam Deo renuntiauissent, diabolos humana forma sed tamen aspectu teterrimos osculatas adorasse, tum habentes in manibus scopas saltauisse, postea diabolos rem cum fœminis habuisse, ipsas vero pulueres enecando pecori postulasse: postremo constitutum fuisse vt eodem post octiduum ineunte nocte conuenirent ad diem Lunæ, cumque tres horas illic substitissent fuisse reportatas. Vnum omiseram, teneri Magum quemque malefactorum suorum rationes exponere, aut cædi, nisi fecerit, grauissime. Hoc mihi Bouinus Castelli russi præfectus Biturigum nomine delegatus apud Blesenses affirmauit, Ma-

gam

gam se iudice crematam fuisse, quam filia accusauerat, quod ipsam in conuentus deduxisset mater, & diabolo instituendam obtulisset: hæc inter alia scelera istud confessa est, se saltasse in hirci ambitum, & tandem singulos rationes rerum à postremi cœtus tempore gestarum reddidisse, & qua in re puluerem occupassent. Hic enectum à se infantem aiebat, alter equum, ille arborem. Vna autem nihil ab eo tempore fecisse comperta frequentes ictus accepit baculo ad plantam pedum, & ab aliis omnibus derisa est. Addebat illa, puluerem sæpe recentem haberi oportere. Huic simile est, quod in altero Magæ iudicio legimus, quæ se fatebatur minime quiescere, nisi quid mali quotidie committeret, saltem vt vasculum distringeret: sed cum hera ipsius frangentem de industria vas terreum deprehendisset, tum rem confessa est & addicta morti, quia dicebat, nullam sibi omnino quietem esse, nisi aut enecto homine aut perpetrato malo. Quibus ex rebus apparet, non puluerem, sed Satanam esse, qui ruinam solum generis humani appetit, & coli frequenter atque adorari cupit: cum plerumque puluis vnum duosve pedes in terram demergatur. Memini, Furnerium virum doctum, Aurelienſem Consiliarium, mihi dicere, vulgo sermonem esse & quidem compertum, Magarum conuentus haberi ad Cleriacum, & diabolos illic quicquid variis in regionibus agitur nunciare, quia singula hominum facta referunt velut in Commentarios: at-

que hic diuinandi modus, quo vtuntur Magi. Illa autem Maga, cuius meminimus, à ſententia lata noluit prouocare, dicens ſe mortem anteponere tantis diaboli cruciatibus, à quo non poterat vel momento quieſcere. Inprimis vero illud obſeruandum eſt, nullum haberi conuentum, in quo non ſaltetur. ſic Longuianæ Magæ inter ſaltandum canebant, har, har, diabole, diabole, ſali huc, ſali illuc, lude hic, lude illic: dicebant alię, Sabbath, Sabbath, id eſt, dies quietis feſtus, elatis ſurſum manibus & ſcopis, tum vt teſtificarentur certo, quanta alacritate animi ſtudioque colerent diabolum atque adorarent, tum vt adorationem quæ debetur Deo effingerent. Priſcos enim Hebręos in templum apportantes munera cum prope altare accederent ſaltauiſſe conſtat, vt optime Dauid Kimhi de
In Pſal. 42. voce חגג, ſignificante feſtum & ſaltationem, annotauit: Dauidem quoque ad teſtificandum lætitiam animi ſui cum præiret arcæ canentem Pſal. 47. & pſallentem ſaltauiſſe. Saulem etiam legimus à Samuęle ad Prophetas ablegatum eſſe ſaltantes & laudantes Deum inſtrumentis muſicis, prout Muſica hominibus ad Dei laudes læto & hilari animo potiſſimum efferendas fuit attributa: ſed corporis motus nihil habebat inſolens, quin potius lenitas illius animum in cœlum quodammodo extollebat, quod officium eſt Deo acceptiſſimum. Non poteſt enim quiſquis Dei laudes iſta alacritate prædicat, non abripi amore & zelo honorandi Creatorem

rem ſuum. Ita ſingulis Pſalmorum locis vbi legitur Sela, (legitur autem ſæpiſſime.) qui canebant illud, vna cum corpore attollebant vocem, vt Dauid Kimhi Hebræis Commentariis in Pſalmos notat: etſi eandem vocem Chaldæus æternitatem exponit, Symmachus & Theodotion διάψαλμα. Abraham Abben Hezra אמת, id eſt, vere: vtut ſit, cantores tamen ad vocis huius enunciationem aſſurgebant. Priſcarum autem ſaltationum veſtigia quædam hodiernæ ſupplicationes videntur oſtendere, quibus populi etiam omnes in ſuis ſacrificiis & ſolennitatibus vtebantur. Scribit Moſes Maymonis, Perſarum filias nudas ſaltare, & inſtrumentis pſallere. Magorum vero ſaltationes homines furioſos reddunt, & fœminis abortum faciunt: quemadmodum de ſaltatione illa ex Italia in Galliam per Magos inducta, quam voltam nominant, optimo iure poteſt prædicari, huic ſaltationi præter inſolentes ac impudicos motus hoc ineſſe mali, quod homicidia & abortus innumeri ex ea accidunt: quod in Republica inprimis conſiderari oportet, & ſeueriſſime prohiberi. Itaque Satanas, eo quod Geneuæ ſaltationes ante omnia ſunt odio, puellam Geneuenſem ſic inſtituerat, vt quoſcunque virga ferrea ab ipſo tradita attingeret eos ad ſaltandum compelleret: atque hæc iudices ludificabatur, dicens, ſe necari ab ipſis non poſſe, neque vnquam voluit reſipiſcere, donec ad mortem damnata eſſet. Hoc factum ab homine

mine didici, qui interfuit: addebat autem, eam ſimulatque fuit comprehenſa, metu & trepidatione maxima fuiſſe conſternatam, dicendo ſe ab hero ſuo deſeri, ab eo promiſſionem de morte non oppetenda accepiſſe, eumque ab ipſa ſed ſola percipi. De furore autem omnino conſtat non alios quam furioſos & væſanos homines tripudiationibus iſtis & ſaltationibus violentis vti, neque magis expeditam eis curandis rationem eſſe, quam vt ſedate grauiterque cogantur ſaltare, vt Germania facit inſanis ex eo morbo laborantibus, quem ſancti Viti & Modeſti vocant. Vt caput abſoluam, concluſionem cuiuſdam diſputationis apponam factæ coram Sigiſmundo Cæſare, quam Vlricus Molitor in libello ea de cauſa conſcripto retulit: nam in ea ex infinitis exemplis iudiciisque fuit conſtitutum, Magos vere à Satana corpore animoque deportari. Hiſtoria quidem Euangelii exponeretur ludibrio, ſi vocaretur iſtud in dubium, an diabolus de loco vno in alterum deportet Magos: cum in Euangelio dicatur Satanas Chriſtum in cacumen templi, ac deinde montis tranſtuliſſe. Plerique enim Theologi ac eruditiſſimi ſentiunt, corpore & animo vere Chriſtum exportatum eſſe. Abacuc item Prophetam fatentur & corpore & animo tranſlatum fuiſſe in Babyloniam, ſimiliterque Philippum Apoſtolum vtroque vectum. Ex quibus Thomas Aquinas eruit, ſi id in vno potuit, in aliis eiuſdem naturæ & ponderis fieri potuiſſe: hoc illius

argu-

argumentum in caput Matthæi quartum. Apud Philoſtratum etiam Græcum autorem legimus, Apollonium Tyanæum à Nili fontibus in Æthyopia fuiſſe breui ſpatio Romam exportatum, id eſt, (vt recta contendas) in bis milleſimum quingenteſimum milliare: item Roma Corinthum, Smyrnaque Epheſum. Ioannes Theutonicus, ſacerdos Halberſtadienſis, Magus eo tempore celeberrimus, Anno M. CC. LXXI. media nocte tres Miſſas cecinit, vnam Halberſtadii, àlteram Moguntiaci, tertiam Coloniæ. Pythagoram item narratur tranſuectum fuiſſe Metapontum Thuriis. Quin Vierus ipſe Magorum defenſor affirmat, verum eſſe certitudine quadam ſcientiæ, ſcire ſe multos homines ex vna regione in alteram momento ſic tranſlatos eſſe. Hæc ipſius verba libro 2. cap. 8. de præſtigiis dæmonum, & lib. 3. cap. 12. Sed quia nonnullis videtur ſpiritu ſolum translationem fieri, nunc de ſpiritus raptu dicendum eſt.

CAPVT V.

De ecſtaſi aut raptu Magorum, & ordinaria illorum cum Dæmonibus frequentatione.

EXiis, quæ de tranſlatis corpore animoque Magis docuimus, & ex tam frequente experientia exemplisque memorabilibus, cernitur velut meridie, & palpatur eorum error, qui Magorum tranſlationem ſtatuunt eſſe imaginariam, neque aliud definiunt quam ecſtaſin,

exempli gratia, visum Ezechielis adducentes, cuius spiritus è Babylonia abreptus est Hierosolyma: quod visum aut vera animi separatione fieri potuit, aut sine separatione accidere. Ac Hebræi quidem in arcana sua Theologia animas electorum Deo per Angelos offerri tradunt quadam abstractione, homine tamen superstite: atque huc adducunt locum Psalmi 116. pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius, quam iucundam mortem in Phædone dicere videtur Plato. At non propterea veram corporis & animi translationem per bonos spiritus & malos fieri negandum est. In exemplum Eliam & Henocum corpore abreptos adducimus, & Abacuc opera Angeli in leonum foueam corpore importatum. Quod si in antecedentibus exemplis non vere fieret corporis exportatio, qui potuisset Lochianus ille à lecto in Burdegalensibus arenariis se deprehendere? Lugdunensis in Lotharingia? Græcus ille Plutarchi Crotone ad Neapolim, vbi milliaria amplius centum oportet transfretari? qui sexcenta alia huiusmodi perfici? Thomas Aquinas, Durandus Heruæus, Bonauentura Tarantasius, & Geraldus Odetus, qui in secundum librum distinct. 8. Magistri sententiarum quæstionem hanc explicarunt, omnino confirmant corpora à diabolis naturali potentia de loco in locum transportari. Quamquam raptus ille, vt vocant, ecstaticus plus habet admirabilitatis iudicio meo, quam corporis

exportatio. Etenim ſi poteſt diabolus, vt fatentur illi, extra corpora ſua animos abripere: nonne facilius eſt corpus animumque ſine diſtractione & diſparatione partis ratione præditæ deuehere, quam alterum ab altero nec interueniente morte diuidere? Quamuis autem immortalitatis animarum certiſſima teſtimonia & indubitatæ demonſtrationes ſuppetant, hoc tamen in validiſſimis & maximis numerari mihi videtur oportere, adeoque ſufficere, ſi bene probatum fuerit; (vt profecto hiſtoriis, iudiciis, repetitionibus, teſtium comparationibus, conuictionibus, confeſſionibus, & executionibus infinitis fuit comprobatum) ſufficere igitur reuincendis Epicureis & Atheis: adeo euidenter docet, humanum ſpiritum eſſentiæ immortalis eſſe. Hypotheſis enim Ariſtotelea libro ſecundo de Anima ſic optime demonſtratur, animam ſi quid ſine corporis adiumento poteſt immortalem eſſe: & altera hæc ſimiliter, animam immortalem eſſe, ſi à corpore poteſt ſeparari. Iſti autem infidi, qui neque poteſtatem Dei neque ſpirituum naturam credunt, eam quam vocamus animam eſſe dicunt vinculum harmonicum formamque catholicam ex ſingularibus humorum aliarumque humani corporis partium formis reſultantem: quod certe planè abſurdum eſt, hominis formam (quam omnes Philoſophi puram & ſimplicem fatentur eſſe) ex compluribus formis componere. Ecſtaſin vero definiunt ſomnum melancholicum,

quo

quo vires animæ ita sepultæ sunt, vt mortuus homo videatur: rem ridiculam, cum plures Magi, Olao Magno teste, in Noruegia, Liuonia, Borealibusque partibus quam in reliquo orbe terrarum exstent: & quod de Satana apud Esaiam prædicatur, Ascendam super Aquilonem; ero similis Altissimo, ad eam potestatem referri possit, quam Satanas in Boreales præcipue populos exercet, famosos Dæmonum Magorumque nomine: prout etiam in tota Scriptura legimus venturum ab Aquilone malum, Sapientiæ 2. Esai. 14. 41. & 49. Ierem. 34. 4. 6. 13. 15. 23. 25. 46. 47. 50. & 51. Ezechiel. 8. 48. Daniel. 11. Zachar. 2. at populus iste minus quam quisquam alius habet melancholiæ: sunt enim omnes flauo capillo aut coloris ruffi. Quamobrem istos necesse est ignorantiam suam agnoscere: nam Solenem quendam Plutarch. Plinius Hermotimum Clazomenium, & Præconnesium Philosophum atheon Herodotus ita abreptos fuisse tradunt in excessum mentis, vt corpora eorum mortua & sensus expertia subsiderint, itaque prostratum Hermotimi corpus ab inimicis captum, occisum, & crematum esse. Scripsit Hieronymus Cardanus, se cum luberet, per ecstasin extra corpus rapi adeo vt corpus maneret ἀναισθητὸν, ego vero eos, qui voluntarie inter vigilandum patiuntur istud, Magos esse confirmo: & Cardanus ipse fatetur, patrem suum triginta annos familiarem spiritum habuisse. Sic plerumque patres sortilegi informant

Plin. lib. 2. cap. 52.

In sua Gem.

In lib. de rerum variet. ad finem.

mant liberos, vt in mentis excessum rapiantur: quo pertinet illud Virgilianum de Maga Æneidos sexto, quæ se promittit soluere mentes. Nam reuera anima vegetatiua, vitalis, & animalis permanet, quamuis soluti sint sensus, motus, & ratio. Exstat recens historia Magiæ naturalis à Neapolitano, qui rem narrat à se in muliere Saga fuisse exploratam, quæ postquam se vnxisset, nudam λειποθυμοῦσα & sensu destituta concidit, reuersaque post trium horarum spatium in corpus suum multa è regionibus variis nunciauit, quæ vera deinde comperta sunt. Sed autor libri digni incendio rationem rei istius gerendæ explicat. Hac arte Satanas erga eos vtitur, qui nolunt retegi, siue propter familiæ amplitudinem, siue propter alias causas non audeant magnos conuentus accedere. Ex Turettano Præside audiui, Magam à se in Delphinatu visam, quæ viua fuit concremata: hanc ergo cubantem ad ignem, manente domi corpore in ecstasin abreptam esse, & quia nihil intelligebat, grauissimis virgæ ictibus ab hero percussam, tum etiam vt viderent an de hac vita decessisset, ignem partibus quæ maxime valent sensu, fuisse subiectum, nec propterea euigilauisse: eam itaque iacentem ab hero heraque mortuam esse existimantibus ibi derelictam esse: mane iacentem in lecto inuentam: quod cum miratus herus quæsiuisset quid rei contigisset ipsi, exclamantem suo sermone dixisse, Ah, here, quam verberasti me? Id hero

apud vicinos narrantem aliquem dixisse, Saga est: ideoque non destitisse herum, donec illa rem fassa indicauisset, se animo cœtum Magorum adiuisse. Sic alia insuper scelera quæ perpetrauerat agnouit, & igni fuit tradita. Iacobus Sprangerus Inquisitor, qui de permultis Sagis quæstionem habuit, eas scribit confiteri, se, cum visum est, spiritu abripi, sin aliter videatur etiam corpore. Exemplum nostra memoria apud Burdegalenses alterum habuimus Anno M. D. LXXI. cum in Magos Galliæ instituta esset persequutio, Vetula quædam Burdegalensis Maga apud Iudices confessa est, se cum aliis per hebdomadas singulas fuisse exportatam, vbi magnus hircus aderat, quo autore abnegabant Deum, se diabolo seruituras spondebant, singuli pudenda illius osculabantur, & post saltationes pulueres accipiebat quisque. Tum D. Bellotus libellorum supplicum magister, dicente Maga se nihil posse nisi è carcere educta esset, volens rei veritatem explorare, eam educi iussit: & illa cum se nudam certo adipe inunxisset, velut mortua expersque sensus corruit, deinde post horas quinque reuersa exsurgensque permulta narrauit, quæ variis in locis ita habere vt dixerat comperta sunt. Hanc historiam mihi quidam Comes equestris ordinis narrauit, qui adhuc viuit & isti experientiæ interfuit. Id in Borealibus partibus frequentari Olaus testis est, & amicos ecstatici studiose corpus obseruare, donec cum dolore ingente re-
uer-

uertatur, & annulum, literas, cultellumve eius, qui milliaribus trecentis abest, ab eo reportari. Æque admirabile est iudicium illud Magorum septem, quod Anno M. D. XLIX. apud Nannetas didici. Cum igitur isti coram multis se indicaturos recepissent ante horam, quid per milliaria decem in ambitum ageretur, exanimes conciderunt illico, & tres horas defecti animo iacuerunt: postea exsurgentes renunciauerunt, quicquid in toto Nannetum oppido & ambitu longiore perceperant, locis, factis, & hominibus obseruatis: quæ omnia statim comperta sunt. Itaque omnes isti accusati & maleficiorum multorum comperti, ad ignem fuerunt damnati. Dixerit fortasse quispiam, non abripi animam, sed visum & illusionem à diabolo præstari: at effecta huic sententiæ aduersantur. Possunt quidem homines mandragora & narcoticis potionibus soporari, ita vt mortui esse videantur: sed horum alii ita soporantur, vt nunquam euigilent, alii epotis eis ad triduum quatriduumve indesinenter dormiunt: prout iis faciunt Turci, quos castraturi sunt, & Vasconi cuidam ex inferiore Occitania captiuo, qui post fuit redemptus, accidit. At nihil tale epotant Magi, & qui narcoticis soporantur, nullius rei meminerunt: Magi vero impressionem viuam habent saltationum, sacrificiorum, adorationum, & aliarum rerum, quas in conuentibus viderunt fecceruntque, obseruant eos, qui adsunt, qui cum illis commissi fatentur culpam: &

Iacobus Sprangerus ex maleficarum, quas igni damnauit, confeſſione id Magos confiteri narrat, ſe in ecſtaſi eaſdem res percipere, quas, ſi corpore adfuiſſent, pariter percepiſſent. Auguſtinus quoque libro 19. de Ciuitate Dei ait, Præſtantii patrem tanta ecſtaſi ſæpe abreptum eſſe, vt reuerſo ſpiritu ſe fuiſſe verſum in equum affirmaret, commeatumque in caſtra cum equis aliis importaſſe: cum tamen ipſius corpus exanime iaceret domi. Atque hæc fortaſſe fuerit ratio, cur Lycanthropia illa & hominum in pecora commutatio (de qua poſt agemus) fuerit tantopere ab antiquis celebrata, & adhuc in Orientis partibus frequentetur. Sunt etiam morbi, qui hominem orbant ſenſibus, ac prope exanimant, vt ſunt epilepſia & apoplexia. Sic Iulius II. Papa ſpatio bidui pro mortuo habebatur: & Ioannem Scotum viuum fuiſſe humatum creditur, cum exiſtimaretur mortuus: cœpiſſe enim dicitur conflictari, cum præcluderetur anima, cuius conflictantis motum percipientes veſpillones qui iniiciebant humum retraxerunt quidem, ſed ſanguine offuſum & agentem animam inuenerunt. Non inſunt iſta mala ſortilegis, ſyncope, epilepſia, apoplexia: nam ſi quando placuerit, ita affecti ſunt, neque aliam ob cauſam patiuntur iſta, quam vt ſe à conuentibus adeundis excuſent, ſi metuunt retegi, nec eo minus dant fidem diabolo, & cum volunt eum alloquuntur domi. Sic Raziorum Baro (qui apud Nannetas magica-

rum

rum ſortium damnatus ſupplicium pertulit) non tantum faſſus eſt, ſe octo puerulos occidiſſe, & in animo habuiſſe occidere & diabolo ſacrificare nonum, ſuum ipſius filium, idque in matris vtero, vt ſummopere gratificaretur Satanæ, verum etiam ſe in conclaui ſuo procidentem in genua Satanam adorare humana ſpecie comparentem, eique adolere: qui deteſtabilium ſacrificiorum ritus apud Amorrhæos olim & Canan. obtinebat. Huic res admirabiles Satanas ſpoponderat, ac nominatim ipſum fore magnum. Tandem vero ſe videns captiuum & acerbiſſimis malis oppreſſum, omnia confeſſus eſt vltimumque ſupplicium paſſus, & lis adhuc ſub iudice hæret de bonorum eius publicatione. Apud Sprangerum legimus, cum de quadam malefica, quam damnauit igni, cognoſceret, eam confeſſam eſſe, (vt erat obſtetrix) ſe pueros ſuſcipientem è matris vtero diabolo obtuliſſe in aerem extollendo, deinde in caput eorum aciculam magnam, ita vt non proflueret ſanguis, indidiſſe: tum iis in ſepulchrum elatis abeuntem de nocte eos eruiſſe, furno coxiſſe, carnes comediſſe, pingue ad ſuum vſum aſſeruaſſe: hoc pacto quadraginta puerulos à ſe interemptos eſſe. Hæc Danenſis fuit ad Baſileam. Alteram quoque Argentoratenſem innumeris occiſis crematam eſſe. Iſtius ſumme præ omnibus quas vnquam audiuerim deteſtandæ crudelitatis & idololatriæ placuit lectorem admonere, vt bene ad obſtetrices attendatur, veſci

autem iſtos humana carne eſt certo certius: nam eam poſt omnem hominum memoriam ſic appetiuerunt Sagæ, vt ægre mortuorum corpora ſeruari aut concludi etiam poſſent, quin illæ ingreſſæ ad oſſa vſque abroderent: quamobrem 67. capite legum Salicarum dicitur, Sortilegam, ſi hominem ederit, atque cuincatur, ſolidos ducentos ſoluturam. Philoſtratus Lemnius autor eſt, Lamiam, quæ ſic humanis veſcebatur carnibus Corinthi, ab Apollonio Tyanæo retectam & eiectam eſſe: quo ſpectans Horatius & velut crudeliſſimum facinus abominatus inquit:

Apule. libr.1. aſini.

Neu pranſæ Lamiæ puerum viuum extrahat aluo.

atqui hoc Magis in more fuit poſitum, vt cibo iſto alerentur. Apud Ammianum Marcellinum lib.29. legimus, Pollentianum Tribunum conuictum & confeſſum fuiſſe, quod viuæ mulieris exſecuiſſet ventrem, vt intempeſtiuo partu extracto de futuro Imperatore conſuleret. Quibus locis omnibus ea quæ in iudiciis noſtrorum temporum vidimus confirmantur. Imo complures Magi exiſtimant, ſe à Dæmonibus ad crudelia hæc facinora adduci, vt hac ratione ex animi ſui ſententia aut ſpiritu aut corpore rapiantur. Et ne longe abeamus, Rondeletus doctiſſimus Medicus & celeberrimus, Magum quendam in Montepeſſulano ſepulchris hærentem obſeruauit, qui ad ſepulchrum profectus, vbi mulieris corpus fuerat pridie conditum, ex eo reſcidit femur, quod imponens humeris

meris carnem dentibus mordicus auellebat. Hoc mihi quidam Rondeleti diſcipulus, qui tum eum proſequebatur, narrauit. Lycanthropiam morbum Rondeletus dicebat eſſe, qua homines furioſi facti ſe verti in lupos putant, eoque cibo veſcuntur. Iam itaque dicamus, poſſintne homines vere in lupos & alias beſtias verti, an vero ſic imaginatione aut morbo ſibi videantur.

CAPVT VI.

De Lycanthropia, & an ſpiritus vertere hominem in beſtiam poſſint.

PERMVLTIS exemplis, & diuinis humanisque autoritatibus, itemque accuſationibus, euictionibus, confeſſionibus, iudiciis, & executionibus ante oſtendimus, viros & mulieres via diabolica modo ſpiritu & corpore, modo ſpiritu ſolum exportari: nec paucis Satanam perſuadere iſta verborum vi & vnguentorum, quæ tradit effici, eumque plurimum hircina ſpecie apparere. Ex quibus demonſtrationem effectorum nobis eſſe conſtat, quam Dialectici appellant ὅτι ἐστὶ: quæ demonſtratio etſi non æque habet euidentiam ac ea, quæ ex cauſis naſcitur, non minus tamen habet certitudinis. Cum autem noſtram in cauſis ignorationem confitemur, ampliſſimam Deo laudem tribuimus, aduerſus quem ſi infirmitatem mentis noſtræ attendimus, nefas eſt de eo, quod fieri non poteſt, contendere. At illud profecto mirum eſt, Arist. in poſterioribus analyticis.

Satanam (qui ſe quocunque lubet corpore induit) ſæpiſſime ac prope ordinarie ſecundum formam hominis hirci figuram aſſumere, niſi eo fortaſſe nomine, quod hircus fœtidus eſt & ſalax. Videmus enim diabolos in Scriptura ſa-
Eſa.13.& 34. cra hircos appellari, vt in Eſaiam Chaldæus interpres exponit vocem שעיר, qua ſignificatur hircus. Ait enim Eſaias, ſaltaturos Babylone dracones & hircos, & Satyrum vnum inclamaturum alterum. Zoroaſtes hircorum nomine Dæmonas intelligit, quia putidum & laſciuum eſſe in proprietatibus hirci numeratur: quod Mirandulanus Princeps obſcurè 12. poſitione in Zoroaſtem ſignificauit his verbis: Quid ſit intelligendum per capros apud Zoroaſtem, intelliget qui legerit in libro Bair, quæ ſit affinitas capris cum ſpiritibus. Propria autem Dæmonum eſt in laſciuam brutamq; cupiditatem dominatio, vt Hebræi annotant in lib. פרקי אבת, dicentes Satanam portari à ſerpente, id eſt, (vt Philo Hebræus interpretatur) à voluptate, qua Architas ille ſapientiſſimus aiebat, nullam peſtẽ capitaliorẽ hominibus à natura datam, Catone Cẽſorio teſte apud Tulliũ. Quamobrẽ Dæmonibus figurandis Græci ſalaces Satyros, ſemiuiros atq; ſemihircos depinxerunt: & in libro Leuitici poſtquã mandauit Deus animalia certa à populo ſibi ſacrificari, & ſanguinẽ ad altare fundi, tandem inquit, Neque vnquam in poſterum ſequamini hircos veſtros & Satyros, vt ſacrificetis eis: quẽ in locũ Rabbi Moſes Maymonis ex libris,

libris, quos de mysteriis & sacrificiis Chaldæorum Sabæorumque legerat, tradit in more fuisse positum vt sacrificaturi diabolis in deserta concederent, effossaque fouea sanguinem in eam iniicerent, ad eam epularentur, & in honorem malignorum spirituum dies festos celebrarent. Leuitici quoque 16. cap. Aaroni præcipitur vt sumptis duobus hircis sortiatur vnũ pro Deo, pro Zazele alterum, & vt hircus ille qui Zazeli sorte acciderit super quo Sacerdos peccata populi confitetur in desertum emittatur, Deo sacrificetur alter: quem tamen hircum Hebræi nunquam fuisse inuentum annotarunt. In Deute. euidentiore legis interpretatione maligni spiritus propria significatione vocantur, לשדים omnes exponunt dæmonia: itaque fieri potuit vt vox Lacedæmon ex Hebræa voce & Græca componeretur idem significante. Scribit enim Ioseph. Hebræis iam olim cum Lacedæmon. fœdus intercessisse: etsi postremã hanc interpretationem non moror. Quicquid autem de Satyris vulgo prædicetur, quorum frequens est in vita eremitarum Antonii & Pauli mentio, non dubium est quin maligni fuerint spiritus. Non raro etiam figura hominis proceri & nigri Satanas seipsum exhibet, vt de eo diximus qui Catharinæ Dareæ visus est, Dioni Platonis amico, Cassio Parmensi, Athenodoro philosopho, Magdalenæ Cruciæ, Ioannæ Haruilleriæ, quæ sibi annos duodecim natæ confessa est ostensum à matre fuisse diabolum forma

Lib. 3. More nebocim.

Deut. 32.

hominis proceri & nigri, atrati, ocreis & calcaribus instructi, qua specie compellat mométoq; accedit ipsam pro voluntate ipsius: id toto vitæ suæ curriculo fuisse factitatum. Sed nihil omnino tam incredibile & admirabile, quam hominis in bestiam & corporis in corpus transmutatio. Verumtamen hoc iudicia in Magos constituta, & diuinæ atque humanæ populorum omnium historiæ probant certissime. In libro Quæsitorum quinque aduersus Magos, cuius sæpe memini, legimus Stasum quédam Magum in Bernatum agro è medio inimicorum (quos habebat quamplurimos) repente ac multoties effugisse, nec aliter quam inter dormiédum occidi potuisse. Hic duos reliquit discipulos, Hopponem & Stadlinum, summos Germaniæ Magos, qui eo loco dicuntur tempestates, fulmina & procellas maximas excitasse. Et ne procul ab hoc regno discedamus, exstat quæstio in Parlamento Dolensi habita, & sententia lata die 18. Ianuarii. M. D. LXXIII. contra Ægidium Garnerium Lugdunensem: quod iudicium nihil hic attinet exscribere, cùm Aureliis apud Eligium Giberium, Parisiis apud Petrum Hayanum, & Senonibus fuerit typis comménedatum: præcipua solum capita, quorum accusatus & euictus fuit, annotabimus. Et quod Garnerius iste die Michaelis festo ad Serranam syluam in vineis Chastenoyanis (quæ à Dolensi oppido quadrante milliaris absunt) puellam decem aut duodecim annos natam ceperat, manibus quæ

lupo-

luporum pedibus consimiles videbantur dentibusq; occiderat, femorum & brachiorum carnem deuorauerat, & de ea ad vxorem detulerat, quod item post mensem eadem forma alteram puellam ceperat occideratq; voraturus, nisi tres homines (vt ipse fatebatur) impedimentum attulissent: quod etiam post dies quindecim puerum decennem in Gredisanorum vineis strangulauerat, carnemq; crurum, tibiarum, & ventris comederat: quod deniq; puerum alium hominis, non lupi specie quasi tredecim annos natum in vici Perusani saltu occiderat comedendi animo (vt ipse spõte ac non coactus aiebat) nisi fuisset impeditus. His ergo de causis ad ignem viuus est damnatus, effectaque sententia. Alia quoque habetur causa Vesontione cognita à Ioanne Boino Inquisitore anno salutis millesimo quingentesimo vigesimoprimo, Decembri mense, in Galliam, Italiam, & Germaniam missa, quam Vierus Magorum defensor libro sexto de Præstigiis, capite decimotertio exponit copiose, itaque percurram paucis. Rei Petrus Burgotus & Michael Verdunus se Deo renuntiasse fidemque dedisse diabolo cõfessi sunt. Burgotum igitur Michael duxit in vicum castelli Carlonii, vbi candelam virentis ceræ obscura flamma & coloris Veneti habebant singuli, ita saltabant & sacrificabant diabolo. Postea se vnguento oblitos fassi sunt lupos fuisse factos celeritate summa excurrentes: tum versos in homines ac subinde in lupos, eaque specie lupas

lupas iniuiſſe eadem voluptate, qua cum mulieribus rem habere ſunt ſoliti. Præterea confeſſi ſunt, Burgotus quidem ſe puero ſeptenni lupinis pedibus dentibuſque mortem attuliſſe, voraturum niſi ruſtici abegiſſent: Verdunus vero ſe puellam in horto quodam piſa carpentem occidiſſe, & à domino Cuucæ depulſum eſſe: ab vtriſq; puellas quatuor voratas eſſe certo tempore & loco, quarum ætatem exponebant: ſe puluere quodam tacto necem hominibus importare. D. Bordinum generalem Procuratorem Regis aliud exemplum mihi narrare memini ad ſe è Belgis miſſum cum iudicio toto à Iudice & actuariis obſignato, de lupo ſagitta ad femur transfixo, qui poſtea in hominem verſus decubuit in lecto cum ſagitta, quam auulſam agnouit ille qui fuerat iaculatus, tempore & loco ex confeſſione hominis comprobato. Iobus Fincelius lib. II. de mirabilibus ſcribit Paduæ Lycanthropum fuiſſe deprehenſum, cui lupini pedes reſecti ſunt, & momento manibus pedibuſque truncatus homo exſtitit. Quo exemplo iudicium Magarum Vernonii cõfirmatur, quæ frequenter felium innumerabilium ſpecie in caſtellum peruetus ſolebant conuenire. Ibi cõſtituentes viri quatuor aut quinque pernoctare multitudinem felium ſe inuadentem experti ſunt, quorum vnus occubuit, cæteri læſi ſunt, ſed multis felibus viciſſim læſis quæ poſtea in fœminas verſæ grauia vulnera compertæ ſunt accepiſſe. Sed quia res incredibilis videbatur,

iudicia ſiluerunt. Quæſitores autem quinque huiuſmodi cauſarum peritiſſimi de ſcripto tradunt tres Magas ad Argentoratum forma triũ ingentium felium agricolam adortas eſſe, qui defendendo ſe vulnerauit depulitque feles, deinde vero momento mulieres decumbentes fuerunt compertæ & grauiter vulneratæ: qua de re cum interrogatæ eum accuſauiſſent, à quo vulnus acceperant, ille iudicibus horam & locũ indicauit quo feles appetiuerant ipſum eaſque læſerat. Petrus Mamorius in libello de Sortilegis mutationem iſtam hominum in lupos dicit à ſe in Sabaudia viſam. Henricus Colonienſis in libello de Lamiis pro indubitato affirmat. Vlricus item Molitor in libello quem dicauit Sigiſmundo Cæſari, diſputationem conſcribit coram Imperatore factam, & certiſſimis rationibus exemplorumque innumerabilium experientia conſtitutum fuiſſe docet tranſmutationem iſtam veram eſſe: & ipſe Lycanthropum à ſe fuiſſe viſum narrat Conſtantiæ, qui accuſatus, euictus, damnatus, & à confeſſione morti fuit traditus. Multis quoque libris in Germania editis oſtenditur vnum ex potentiſſimis Chriſtianorum Regibus, qui nuper vita defunctus eſt, in lupum ſæpe fuiſſe verſum, vt Magórum omnium facile princeps habebatur. Verumtamen hæc peſtis Græciam Aſiamque amplius peruaſit quam Occidentis populos, vt aiunt mercatores noſtri eos illic cippo & carcere contineri qui in lupos conuertuntur. Itaque

In malleo malefic.

anno

anno M. D. XLII. Sultane Solymanno imperium obtinente, tanta fuit luporum vis Constantinopoli, vt armatus Imperator cum prætoriano milite procedens ad centum quinquaginta simul compulerit, qui vniuerso populo prospectante ex vrbe disparuerunt. Hanc historiã narrat Iobus Fincelius libro 2. de mirabilibus, atque in hanc rem populi omnes consentiunt. Hos lupos Germani dicunt *vvervvolff*, Galli *loups garou*, Picardi *loups vvarous*, ac si lupos varios dixeris (g enim in locum vv sufficiunt Galli) Græci λυκανθρώπους & μορμολυκίας, Latini varios & versipelles, vt Plinius agens de hac transmutatione annotauit. Franciscus Phœbus Fecensis Comes in libro de venatione voce *garous* ait significari *gardez vous*, cauete vobis, cuius rei me Fauchetus Præses admonuit. Hoc mihi quidem est verisimile: nam alii naturales lupi pecudes persequuntur, hi plerumque homines: itaque merito dici potest, *gardez vous*. Pomponatius & Theophrastus Paracelsus principes sua ætate philosophi certissimam esse confirmant hominum in lupos transmutationem. Gaspar Peucerus homo doctus gener Philippi Melanchthonis scribit has sibi semper visas fuisse fabulas, sed coactũ fuisse credere ex quo istud sibi mercatores plurimi fide digni negotiantes in Liuonia confirmarunt, multos etiam fuisse accusatos, euictos, & à confessione adiudicatos morti: itaque describit modum qui in Liuonia obseruatur, nempe quotannis sub finem Decembris nebu-

nebulonem esse, qui Magos omnes citat vt loco indicto compareãt: si defuerint, eos à diabolo ictibus ferreæ virgæ cogi adeo vt vibices exstent: preire ducẽ, myriadas sequi tranantes fluuium: eo traiecto mutari in lupos, in homines & in pecora inuolare, & innumerabilia damna importare: post dies duodecim eodẽ fluuio remeare, & humanam formam recipere. Languetũ Burgundum vidi sæpenumero virum doctissimum agentem in rebus Ducis Saxoniæ, dum pro Domino suo cum Rege Galliæ ageret: hic ergo similem historiã narrauit mihi, & se in Liuonia agentem dixit cognouisse, id toti populo haberi exploratissimum. Habeo apud me Germani cuiusdã literas qui stipendiarius fuit Henrici II. Regis scriptas ad Connestabilem Galliæ, quibus certiorẽ facit Cõnestabilem de Liuonia à Moscho capta: deinde subiicit, In illis locis Herodotus Neurios collocare videtur, apud quos dicit homines conuerti in lupos, quod est adhuc vsitatissimũ in Liuonia. Multa autem dicta ab Herodoto, quæ incredibilia olim videbãtur, posteritas comprobauit. Idem enim autor est exstitisse Magos qui certis incisionibus tempestatẽ illam sedauerunt, qua iamq; naues Xerxis amplius quadringẽtæ fuerant submersæ: & apud Olaum magnum lib.3.ca.18. legimus Lappos Magos secundos ventos & procellosos vẽdere solutis quibusdam funibus, quod ab experientia frequentissima omnes nautæ sciunt. In historia quoq; Ioannis Tritemii legimus anno

Dcccc,

Dcccc. lxx. Iudæum quemdam Baianum nomine Simeonis filium in lupum ſe cum placuit transformauiſſe, & oculorum aciem effugiſſe factum ἀόρατον. Mirum quidem iſtud, ſed hoc meo iudicio eſt admirabilius complures non poſſe credere, cum populi omnes terræ & tota antiquitas id vno ore agnouerint. Neque enim ſolum ante annos bis mille ducentos id ſcripſit Herodotus, & ante hunc Homerus 40. annis, ſed etiam Pomponius Mela, Solinus, Strabo, Dionyſius Afer, M. Varro, Virgilius, Ouidius, & ſexcenti alii: atque in hanc ſententiam Virgilius:

--has herbas atque hæc ponto lecta venena
Ipſe dedit Mæris, naſcuntur plurima ponto.
His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſyluis Mærin.

Lib. 8. ca. 22. Miratus autem Plinius de hac re autores conſentire: Homines, inquit, in lupos verti rurſumque reſtitui ſibi falſum exiſtimare debemus, aut credere omnia quæ fabuloſa ſeculis comperimus. Hoc ille non audet confirmare, metuens vt ſibi habeatur fides: nam inter principes Græcos autores adducit Euanthem ipſum, qui ait in Arcadia ex gente Antęi vnum tranare quoddam regionis ſtagnum transfigurarique in lupum, deinde poſt aliquot annos reuerti ad idem ſtagnum, & cum tranauerit effigiem humanam recipere. Ante notauimus perdendæ iuſtæ familiæ toti Magam vnam ſufficere: & Agriopas qui Olympionicas ſcripſit narrat Demænetum Parrhaſium deguſtatis pueri Ioui Lycęo immolati

lati extis in lupum fuiſſe conuerſum: quod M. Varro omnium Græcorum Latinorumq;, Tullio teſte, doctiſſimus adducit & pro indubitato confirmat. Olaus magnus de gentibus Pilapiæ, Narboniæ, Fincladiæ, Angermaniæque loquens (ſunt autem hæ gentes Ethnicæ adhuc, & malignorum ſpirituum Magorumque plenæ) in hiſtoria narrat homines vulgo in beſtias ab eis commutari: & qui infinita exempla, quæ breuitatis ergo omittim⁹, deſiderauerit, is Olaũ, Saxonem Grammaticum, Fincelium, & Guilhelmum Brabantinum poteſt conſulere. Taceo Metamorphoſin Ouidii, quia res veras confudit cum fabuloſis multis: ſed quod de Lycaone Rege Arcadiæ ſcribit in lupum verſo non eſt incredibile:

Territus ipſe fugit, nactusq; ſilentia ruris
Exululat, fruſtraq; loqui conatur.

cum Rex quidam memoria noſtra exſtiterit transfiguratus in hanc formam, & id vbique ſit adhuc vſitatum. Neq; fabuloſum eſt quod Homerus narrat de Circe malefica, Vlyſſis comites ab ea in porcos fuiſſe transformatos: cum Auguſt. ipſe in libris de ciuitate Dei hiſtoriam eandem adducat (quamuis opinione ipſius miram) Lib. 18. c. 17. & 18.
& illam de Arcadibus in Alpibus quoque memoria ſua frequẽs fuiſſe dicat vt ſtabulariæ mulieres imbutæ malis artibus in caſeo darent viatoribus, vnde in iumenta illico verterentur, vt neceſſaria quæque portarent, poſtque perfuncta opera iterum ad ſe redirent. Huic perſimilem

ſimilem hiſtoriam legimus apud Guilhelmum Tyri archiepiſcopum, quam eamdem Sprangerus Inquiſitor narrat, iuuenem Anglum militem in Cypro fuiſſe à ſaga transformatum in aſinum, qui cum in nauem ad ſocios volens remeare fuſtibus abactus eſſet, ad Magam rediit: itaq; illam eo vſam eſſe, donec aſinus in Eccleſia viſus eſt in genua procidere, eaque facere quæ ab animante bruta nequeunt proficiſci: tum Magam quæ agebat ipſum ex ſuſpicione ad iudices raptam cum triennio elapſo reſtituiſſe, & morte affectam eſſe. Idem de Ammonio Philoſopho Peripatetico legimus, aſinum ordinarie lectioni eius interfuiſſe. Nihil in Ægypto magis frequentari tradunt mercatores noſtri: & ipſe Belonius in ſuis obſeruationibus Lutetiæ excuſis hiſtrionem ait in ſuburbio Cayri oppidi in Ægypto à ſe fuiſſe viſum, qui cum aſino ſuo ſermones conſerebat & confabulabatur quam familiariſſime: aſinum vero ſignis, geſtibus, & voce indicauiſſe, optime accipi à ſe quicquid dicebatur: Si herus iuberet aſinũ pulcherrimam de cœtu fœminam deligere: contemplatum eum in omnes partes ad vnam tandem ſolitum, cui gratularetur, certo iudicio accedere: ſi herus ediceret hordeum aſino afferri, tum eum aliter quam ſoleant aſini exultaſſe, & alia id genus innumera. Quibus copioſe enarratis ſubdit Belonius, Amplius etiam dicturus eſſem, ſed metuo vt eis haberetur fides: quemadmodum nec ego credidiſſem, niſi meis oculis

ſpectante vniuerſo Cayri populo percepiſſem. Huic adſtipulatur quod ſcribit Vincentius, duas in Germania hoſpitas fuiſſe ſagas quæ hoſpites ſolebant in beſtias interdum vertere: cum itaque hiſtrionicum adoleſcentem in aſinum conuertiſſent, qui (vt erat orationis compos) voluptates mille viatoribus exhibebat, hũc magno fuiſſe à vicino emptum: illas tamen dixiſſe ſe non eſſe præſtituras, nam eum ſi flumen accederet amiſſum iri: aſinum itaq; die quodam elapſum in lacum proximum abiiſſe, & ſimul ac fuiſſet immerſus formam recepiſſe. Id Petrus Damianus vir ſua ętate inter primos numerandus cum rem ſciſcitatus eſſet diligentiſſime ex hero, ex aſino, ex mulieribus Sagis confeſſis factum, & ex iis qui aſinum elapſum ac reſtitutum viderãt, Leoni VII. Papę narrauit, & poſtquã diu in vtramq; partem coram Papa fuit diſputatũ, hoc tandem poſſe fieri fuit conſtitutum. Atque hoc quidem pacto cõfirmari poſſet illud, quod apud Lucianum & Apuleium atheos homines in aſinum verſos legimus, qui hoc ſibi aiunt à Lariſſæis mulieribus Sagis accidiſſe, quãs ideo inuiſerant vt cognoſcerent an iſtud ex veritate eſſet. Fuit autẽ vterq; & ἀθεότητος & artis magicę accuſatus: quamobrem Apuleius omnes machinas admouet in Apologia, vt iſtam ſortilegii & veneficii accuſationẽ diluat. Verum vbi de hac ſua transformatione loquitur, obſeruandum illud eſt quod ait, Minus hercule calles prauiſſimis opinionibus ea putari mendacia, quæ vel

In ſpeculo li. 3 cap. 109. & Fulg. lib. 8. ca. 11.

auditu noua, vel visu rudia, vel certe supra captum cogitationis ardua videntur: quæ si paulo accuratius exploraris, non modo compertu euidentia, verum etiam factu facilia senties. Et paulo post, Prius deierabo Solem istum videntem Deum me vera & comperta memorare, ne vos vlterius dubitetis, &c. Potuit quidem ille narrationem suam facetis historiis locupletauisse: sed historia nihil amplius habet admirabilitatis quam illæ habent, quas supra attigimus. Nam ipsam Apuleii transformationem Augustinus lib. 18. de ciuitate Dei, c. 18. neque negare audet, neque affirmare: putat quidem & iudicat fascinationem esse: alii vero contendunt istud & vera & naturali ratione posse contingere, & mutatione puellarum fœminarum in masculos comprobari, de qua legimus apud Hippocratem libro Epidemion, capit. 8. Plinium libro 7. capit. 4. Gellium libro 9. capit. 4. & Amatum Lusitanum centuria 2. curatione 39. Huius rei exempla octo meis commentariis in Oppianum poetam Græcum de venatione annotaui: sed omnes mutationes sunt fœminarum in mares, pudendis videlicet quæ prius in ventris sinu latuerant tunc primum erumpentibus. At Lycanthropiæ cum hac nulla intercedit similitudo, neque naturalem habet causam, sed supra naturam omnia. Illud tamen certum est historia sacra Nabuchodonozoris regis confirmari, quem ait propheta Daniel fuisse mutatum in bouem, & septennio fænum & gramen duntaxat

xat comediſſe. Hoc fieri poſſe confirmant Arabes: etſi Pythagorea μετεμψύχωσις multo plus à iudiciis noſtris videtur abhorrere, quam Platonici omnes, Chaldæi, Perſæ & Ægyptii defenderunt. Complures autem Medici rem adeo mirificam, at non cauſam animaduertentes, ne quid neſcire viderentur, ſermone & ſcriptis tradiderunt Lycanthropiam morbum hominum ægrotorum dici cogitantium ſe lupos eſſe atque in ſyluis oberrantium, qua in ſententia eſt Paulus Ægineta: verum permultis rationibus & teſtibus fuerit opus ad ementiendos populos omnes terræ, omnes hiſtorias, adeoque hiſtoriam ſacram, cum Theophraſt. Paracelſus, Pomponatius, & Fernelius ipſe Medicorum ſuæ ætatis non vltimi, & alii multis ſeculis Lycanthropiam certiſſimam eſſe, veram, & indubitatã duxerint. Præterea illud ridiculum eſt quod res naturales æquantur iis quæ naturam ſuperant, & actiones animantium actionibus ſpirituum dæmonumque comparantur. Abſurdius vero illud hic cauſari morbum: malum enim Lycanthropo ineſſet ſoli, non eos afficeret qui hominem in beſtiam verti deinde reſtitui videt. Maleficam Circen ait Chryſoſtomus ſic brutis voluptatibus comites Vlyſſis ineſcaſſe vt ſi fuiſſent porci: quibus verbis videtur innuere non mutatum corpus, ſed rationem ſolum abiectam fuiſſe brutamque factam. Quicunque tamen veteres & noui autores de Lycãthropia ſcripſerunt, vno ore confirmant mutari humanã for-

Fernel. lib. de abditis rerũ cauſis.

mam ſpiritu& ra tione integra permanente: quod Homerus in Odyſſea optime:

Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνύν τε, δέμας τε,
Καὶ τείχας, αὐτὰς ὁ νοῦς ἦν ἔμπεδος ὡς τὸ παρέσπερ.

Hi vero ſuum quidem habebant capita, vocemque, & pilos, ſed mens erat integra vt antea. Et diſertis verbis exprimit Boetius, voce & corpore perditis ſola mens ſtabilis, quæ ſemper monſtra quæ gemit patitur. Itaque Lycanthropia neque aduerſatur canoni Epiſcopi, 26. q. neque Theologorum ſententię, quorum plerique docent omnia à Deo creata eſſe, adeo vt ne maligni quidem ſpiritus formam corũ mutari poſſint, cum non eſſentialis forma hominis, id eſt ratio, ſed figura ſolum permutetur. Quod ſi facultatem hominibus eſſe fatebimur efficiendi vt roſas proferat ceraſus, & braſſica poma, ſi ferrum vertendi in chalybem, argentum in aurum, ſi mille artificioſas lapidum formas cum naturalibus gemmis venuſtate cõcertantium faciẽdi: an illud mirum videbitur quod Satanas (cui permagnam vim in hunc elementarem mundum conceſſit Deus) figuram vnius corporis alterius figura commutat? Hæc omnia à Thoma Aquinate in ſecundum librum ſententiarum confirmantur, cum ait, Omnes Angeli boni & mali ex virtute naturali habent poteſtatem tranſmutandi corpora noſtra: atque huc pertinet Eſaiæ locus, Babylonem euerſum iri, & ſtriges ibi ſaltaturas, lemures, dæmonas, & quos appellat שְׂעִירִים, quos vulgata Biblio-

Diſtinct. 7. art. 5.

Eſaiæ 34.

rum interpretatio apud Plantinum Antuerpiæ excuſa Gallice ſemiuiros & ſemiaſinos vertit: hoc autem non fuiſſet interpres dicturus, ſi de morbo ſolum aut illuſione accipi oporteret: nã hos ſermonis vſu omnino carere cõſtat omnium teſtimoniis. Verumtamen fieri etiam interdum poteſt, vt Magus illuſione diaboli faciat, vt homo alius quam ſit eſſe videatur: vt in S. Clementis hiſtoria legimus per Simonem magum effectum eſſe, vt Fauſtinianum amicorũ nullus agnoſceret: item Neroni Imperatori dixiſſe vt ſibi ceruices iuberet abſcindi, ſe enim tertio die reſurrecturum eſſe, quod cum Nero (vt videbatur) feciſſet, eum die tertio reuertiſſe, Neronem vero miratum ei ſtatuam Romæ poſuiſſe cũ hac inſcriptione, *Simoni mago Deo*: Neronem ex eo tempore in artes magicas incubuiſſe totum. Simon autem Neronis oculos & totius cœtus ſic faſcinauerat vt arietẽ Simonis loco decollarent. Simile eſt quod narrat Apuleius de tribus hominibus quos à ſe putabat occiſos, cum tres hircinas pellas à Pamphila Saga faſcinatus confodiſſet. Sed momentanea eſt iſta faſcinatio: hominis vero in animantem brutam transformatio nonnunquam durat ſeptennium, vt apud Danielem Nabuchodonozoris. Deinde vero actiones & aſininus labor quem tres homines perferre nequeant, magnitudo, inceſſus, cibus gramineus, cardui humano corpori nequeunt conuenire. Nam & Propheta Daniel & quicunque de hac transformatione

ſcripſerunt non alio tradunt vſos fuiſſe cibario: etſi Apuleius ait, ſe cum inuenire potuit, vitam humanis cibis (vt erat integra ratione) toleraſſe. Accedit luporum celeritas, curſus, morſus vncorum dentium ab homine alieni. Quod autem aiunt quidam, humanum corpus à Satana ſoporari phantaſiamque abripi, eoque illius mutationem perſuaderi (quam in ſententiam propterea veniunt, quod ii quorum brutũ corpus fuit vulneratum poſtquam reſtituti ſunt (vt ante diximus) ſe vulneratos eſſe humano corpore compererunt) & hoc interdum fieri & illud poteſt: poteſt etiam Satanas eodem momẽto vulnus humano corpori inflixiſſe. Neque ſpeciem habet veritatis quod quidam aſſerunt, non eſſe has vires Satanæ à Deo attributas: etenim neque Dei conſilium ab hominibus comprehendi, neq; poteſtas diabolo data cognoſci poteſt, quum in libro Iobi dicatur, non eſſe poteſtatem vllam in terra quæ poſſit ei obſiſtere. Præterea dicuntur Magi Pharaonis eaſdem res feciſſe quas facit Moſes, id eſt, baculos in virgas vertiſſe, & ranas produxiſſe: quod minime fuiſſet dicturus, ſi qua fuiſſet oculorum faſcinatio: nihil enim Moſes per illuſionem fecit, neque Moſis ſerpens baculos fuiſſet digeſtura, ſi Magorum ſerpentes meri fuiſſent baculi. Et quiſquis ſpirituum actiones cum humanis cõparat, is perinde fallitur ac ſi defenderet non poſſe pictores alioſq; artifices politiſſima opera & dignitate cum operibus naturæ concertantia

facere

facere, quia id vituli mulive nequeunt. Deus enim ſingulis rebus à ſe creatis pro ipſarum captu res ſuas admirabiles impertiuit. Si qua autem exponenda eſt ratio, cur homines præcipue in lupos aſinosque vertantur potius quam in formas alias, hæc mihi probatur ratio, quod qui primi in lupos fuere transformati, humanas carnes comedebant in ſacrificio Iouis, quem ideo Lycæum, quaſi lupinum dixeris, appellabant: quemadmodum eum qui Dolæ pœnas dedit in lupum verti ſolitum, & Sabaudos diximus ex confeſſione ipſorum pueris multis cibatos eſſe. Deus itaque iuſto iudicio ſinit eos humanam formam amittere, & lupos ſicut merentur fieri. Nam poſt omnem hominum memoriam famoſi fuerunt Magi & Magę hoc nomine, quod cibis veſcantur huiuſmodi, mortuorum corpora effodiant & abrodant ad oſſa vſque: quod Pauſanias annotauit, dicens à dæmone terreſtri factum, Apuleius ait, feciſſe Sagas. Qui autem aſini fiunt, eo transformantur, quod deteſtabilia Magorum arcana expetiuerint cognoſcere: quemadmodum ii, qui maleficam amarunt Circen, iuſto Dei iudicio fuerant in ſues transformati, & in Liuonio affirmatur, eos, qui Magos & Lycanthropos frequentant, iis tandem conformari. Enimuero quæcunque afferatur cauſa: & diuinis humanisque hiſtoriis, & bonæ Theologorum partis conſenſione, & experientia tot ſeculorum atque populorum & doctiſſimorum hominum iudiciis coguntur

vel pertinaciſſimi veritatem agnoſcere: quam iuſtiſſimæ Theologorum ſententiæ, etſi hoc noſtro argumento à Canoniſtis diſſidentium, ſtatui permittere. Vtut ſit, homines in beſtias verti conſtat forma & ratione integra permanente, ſiue potentia Dei ſola efficiente, ſiue per Satanam effectorem atque adminiſtrum voluntatis eius. Nam ſi veritatem hiſtoriæ ſacræ apud Danielem, (quæ in dubium vocari non poteſt) ſi vxoris Loti in ſaxum immobile verſæ confitemur, certum eſt, æque poſſe hominem in bouem, lapidem, aut animantes alias transformari. Atque hoc Thomæ argumentum agentis de corpore Chriſti ſuper montem & templum exportato, ſi in vno fieri poteſt, poſſe in omnibus: id enim per Satanam geſtum fuiſſe dicitur.

CAPVT VII.

An Magi rem cum dæmonibus habeant.

PRINCIPIO huius operis diximus, Ioannam Haruilleriam Verberii ad Compendienſes natam inter cætera fuiſſe confeſſam, ex decreto Curiæ ſententiam Iudicis Sanliſiani confirmante matrem ipſius viuam fuiſſe adiudicatam igni; ſe vero annos duodecim natam à matre oblatam fuiſſe diabolo ſpecie hominis atri, amictu atro, ocreis & calcaribus inſtructi, gladio accincti, equum nigrum habentis præ foribus, vtente his verbis: Ecce filiam meam quam ſpopondi tibi, ad ipſam vero dicente: Ecce a-

ce amicum tuum, qui beabit te: ex eo tempore Deo & religioni renuntiauiſſe, & illum ſic concubuiſſe ſecum, vt viri cum fœminis ſolent, niſi quod frigidum erat ſemen: id octonis poſtea diebus aut quindenis feciſſe, nec percipiente viro cum ſimul in lecto eſſent: diabolum ſemel ex ipſa quæſiuiſſe, an grauida ex ipſo vellet fieri, ſe autem renuiſſe. Summam quoque interrogationum Potezanis Magis ad Lognium propoſitarum (quæ igne quoque ſublatæ fuerunt) à Domino Adriano Ferreo, generali Regis vicario apud Laodunenſes traditam legimus, ex qua confeſſiones aliquot hic viſum eſt apponere. Margarita Bremontia vxor Noelis Laureti dixit, ſe die Lunæ proximo nocte ineunte cum matre Maria in conuentum, qui apud Franquiſanum piſtrinum prope Lognium in prato habebatur, iuiſſe: matrem inter femora ſcopas habentem dixiſſe, (verba hic placet omittere) & ſtatim vtramque eo exportatam eſſe, vbi inuenerunt Ioannam Robertam, Ioannam Guilleminam, Mariam vxorem Simonis Agni, & Guilielmam cuiuſdam Graſſi vxorem cum ſuis ſcopis ſingulas: eodem ſex diabolos humana ſpecie adueniſſe, aſpectu horridos, &c. facta ſaltatione diabolos concumbentes rem cum ipſis habuiſſe: eorum vnum, qui ſaltantem duxerat, cepiſſe ipſam, bis oſculatum eſſe, & amplius ſemihoram cum ipſa concubuiſſe, perfrigidumq; ſemen eieciſſe. Ioanna Guillemina huius aſſentitur dictis, ſemihoram fuiſſe

copu-

copulatos fassa & perfrigidum semen ab eo excreatum. Taceo confessiones alias huic persimiles. Legimus item li.16. Ioannis Meyeri, qui historiam Flandricam scripsit accuratissime, anno M. CCCC. LIX. ingentem virorum fœminarumque numerum in Atrebatiorum oppido crematum esse, qui inter se accusantes fatebantur, se noctu ad saltationes fuisse transuectos, & cum diabolis, quos adorabant humana specie, copulatos. Iacobus Sprangerus, & collegæ 4. Magarum quæsitores se de innumeris Sagis cognouisse scribunt, plurimasque Sagas supplicio vltimo addixisse in Germania, nominatim vero in Constantiensi & Ratisbonensi agro anno M. CCCC. LXXXV. quæ omnes fatebantur, Diabolos concubuisse secum, postquam Deo & religioni suæ, Diabolo autore, renunciassent. Amplius scribunt, non paucas exstitisse, quæ nec accusatæ resipuerint, & à consortio isto discesserint, easque idem confessas esse, nempe diabolos tantisper dum fuerunt Sagæ, cum ipsis rem habuisse. Hanc opinionem confirmans Henricus Coloniensis ait, nihil in Germania tam vulgatum esse, adeoque in tota Græcia & Italia notissimum. Nam Fauni, Satyri, Syluani, dæmones sunt & maligni spiritus: & illud quod vulgo dicitur σατυρίζειν nihil est aliud quam scortari. Augustinus lib. 15. de Ciuitate Dei istam diabolorum cum mulieribus copulationem scribit adeo certam esse, vt contradicere magnæ sit impudentiæ.

Hæc

Hæc illius verba. Et quoniam creberrima fama eſt, multiq; ſe eſſe expertos vel ab eis qui experti eſſent & de quorum fide dubitandum non eſt audiſſe confirmant, Syluanos & Innos, quos vulgo Incubos vocant, improbos ſæpe exſtitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe & peregiſſe concubitum: & quoſdam dęmones, quos Galli Duſios nuncupant, hanc aſſiduę immunditiem & tentare & efficere, plures talesque aſſeuerant, vt hoc negare impudentiæ eſſe videatur. Gerardus Lilius & Iſidorus lib. 8. rem eandem narrant: ſed omnes in voce Duſios errant, legendum enim Druſios, quaſi ſylueſtres diabolos dixeris, vt Latini Syluanos. Quod igitur Auguſtinus ait, veriſimile eſt, dæmonas illos à maioribus Druſios fuiſſe dictos, vt inter hos & Druidas ſyluarum incolas diſcrimen ponerent. Ad hæc Sprangerus adiicit, perſæpe Sagas in agris & ſyluis ſeſe retegere & clara die coire cum diabolo, & ſępe retectas in agris viſas, interdum etiam hærentes diabolis (quos homines eſſe exiſtimabant) à viris ſuis eſſe deprehenſas, eosque gladio cædentes nihil effeciſſe. Paulus Grillandus, Iureconſultus Italus (qui de Sagis plurimis cognouit) narrat in lib. de Sortilegiis, ſe anno 1516. Septemb. menſe à S. Pauli ad Rom. Abbate rogatum eſſe, vt de tribus Sagis cognoſceret: easque inter cætera confeſſas eſſe, Magas ſingulas cum diabolo copulari. In hiſtoria S. Bernardi legimus, Sagam exſtitiſſe, quæ marito ſuo nec percipienti accubans ſæpenumero diabolo

com-

commiſcebatur. Hæc quæſtio, an iſti coitus fieri poſſint, coram Sigiſmundo Cæſare fuit agitata, & an ex iis aliquid naſci: tandemque fuit conſtitutum contra iudicium Caſſiani, poſſe copulationem iſtam & generationem exiſtere: quod gloſſæ ordinariæ placet & Thomæ Aquinati in 6. cap. Geneſ. dicenti: Quicunque ex iſto coitu procreantur, eos aliter à natura comparatos eſſe, quam qui naturæ lege. Libro quoque primo hiſtoriarum de Occidentali India, cap. 27. legimus, apud Indos pro certo haberi deum ipſorum Cocoto fœminis concumbere: nam illorum dii plane ſunt diaboli. Sed neque hac in re inter Doctores conuenit: ex quibus nonnulli putant, Dæmonas Hyphialtas ſiue Succubos virorum ſemen accipere, & Ephialtas ſiue Incubos eodem in mulieres abuti, vt Aquinas: quod tamen videtur incredibile. Vtcunque res habeat, ſcribit Sprangerus Germanorum, (qui Magos ab omni antiquitate frequentiores quam aliæ gentes experti ſunt) hanc opinionem eſſe, nonnunquam ex iſto coitu naſci liberos, quos appellant Wechſelkind/mutatos liberos, hos aliis longe grauiores eſſe, macros, & qui ne tribus quidem nutricibus exſuctis pingueſcerent: alios eſſe diabolos ſpecie puerorum, qui cum nutricibus Magis congrediuntur, & plerumque in incertum abeunt. De hac autem copulatione Hieronymus, Auguſtinus, Chryſoſtomus & Gregorius Nazianzenus contra Lactantium & Ioſephum aſſerunt, nihil ex ea

pro-

procreari: si fiat, diabolum in carne, non hominem fore. Qui se omnia naturæ arcana rimatos putant, cum nihil plane in Dei mysteriis & spirituum intelligentium videant, copulationem cum diabolo esse negant, sed ex oppilatione morbum: qui tamen dormiendo solum ex consensu Medicorum omnium accidit. At ex earum, quas ante diximus, confessione constat, ipsas non potuisse hoc morbo infestari, postquam certo die locoque antea indicto saltauissent. Præterea quam ridicule philosophantur isti: nam hic morbus non potest homini Mago accidere cum diabolo vt cum fœmina concumbenti, id est, non cum Incubo aut Ephialte, sed cum Hyphialte aut Succubo. Nam apud Sprangerum legimus Germanum hominem robustum & Magum fuisse Confluentiæ, qui coram vxore & sociis hac ratione vtebatur: & illos hominem huic actioni incumbentem vidisse nulla fœmina comparente. Ioannes Franciscus Picus Mirandulanus Princeps, Magum Sacerdotem, nomine Benedictum Bernam, octogenarium scribit à se visum, qui se amplius quadraginta annis dicebat cum Dæmone muliebrem formam habente coiuisse, eumque sibi nemine cernente fuisse comitem, quem vocabat Hermionem, fatebatur item, puerulorum multorum sanguinem à se fuisse haustum, horrendaque scelera non pauca commissa: ideoq; viuum crematum esse. Item vidisse alterum Sacerdotem septuagenarium, fatentem se iti-

Picus maior in libris de Prænotione.

ſe itidem cum diabolo muliebri ſpecie amplius quinquaginta annis coiuiſſe, & fuiſſe igni traditum. Et (vt recentius aliquid afferamus) anno M. D. XL V. Magdalena Crucia Cordubæ in Hiſpania nata, monaſterii cuiuſdam Abbatiſſa, cum in artis magicæ ſuſpicionem apud religioſas veniſſet, eoque ab igne ſi accuſaretur ſibi metueret, anticipandi conſilium cepit veniamque à Papa impetrandi: Se itaque duodecimo ætatis anno faſſa eſt à maligno ſpiritu, qui Mauri nigri præ ſe ferebat ſpeciem, ad inceſtum ſollicitatam ei conſenſiſſe, & ab eo tempore annis amplius 30. ei concubuiſſe: illius opera ſe, cum in Eccleſia eſſet, in editum fuiſſe ſublatam, & monialibus communionem ſumpturis poſt conſecrationem hoſtiam in aere ad ſe perferri ſolitam cæteris videntibus, à quibus ſancta habebatur, & vidente Sacrifico, qui tum hoſtiam vnam deſiderari animaduertebat, interdum etiam parietem quodammodo fuiſſe diuiſum, vt hoſtia videnda exhiberetur. Huic reſipiſcenti (vt aiebat) Paulus III. Papa veniam dedit. Verumtamen hanc inde ab vtero dicatam Satanæ à parentibus fuiſſe puto: dixit enim, Satanam ſibi cum ſextum annum ætatis ageret apparuiſſe, quæ iuſta ad noſcendum ætas puellarum eſt, & duodecimo ætatis anno, qui puberum annus eſt, ſollicitauiſſe: quod Ioannam Haruilleriam de eadem ætate confeſſam eſſe oſtendimus. Hęc hiſtoria in toto Chriſtiano orbe pugnata eſt. Recentiorem alteram legimus, in Germania

mona-

monaſterio, quod vocatur Nazareth, Colonienſis diœceſis, accidiſſe: Monialem adoleſcentulam, Gertrudem nomine, agentem annum decimumquartum, collegiatis ſuis indicauiſſe, vt adueniens Satanas cum ipſa ſingulis noctibus concumberet: cuius rei periculum facere volentes cæteras à ſpiritibus malignis fuiſſe occupatas. Ioannes Wierus, qui hiſtoriam ſcripſit, ait, ſe præſente multisque claris viris in eo monaſterio Anno M. D. LXV. amatorias literas ad dæmonem ſcriptas in Gertrudis ciſta repertas eſſe. In horto florido Antonii de Turquameda Hiſpani (quem librum non eſſet indignum donari ſermone Gallico) aliam hiſtoriam reperi de Hiſpana fœmina nobili, quæ ſe per vetulam Sagam, cum annum ageret duodevigeſimum, perductam fuiſſe narrabat, & rem ex eo tempore cum dæmone habuiſſe: hæc viua & impœnitens cremata eſt, Cerdenas genere. Alteram idem reſipuiſſe narrat, & in monaſterio fuiſſe collocatam. Adamus Martinus Laodunenſis confeſſus Procurator mihi narrauit, ſe de Saga Biebre (hic vicus eſt duobus milliaribus Laoduno diſtans) quæſtionem habuiſſe in iuriſdictione D. Boani Veromanduorum Præfecti anno M. D. LVI. quæ cum ad ſtrangulationem primum, deinde ad ignem fuiſſet damnata, viua tamen igni tradita eſt culpa carnificis, ac potius iuſto iudicio Dei: qui ſic demonſtrauit oportere vt noxiæ par pœna ſit, neq; maleficium, quod ignem magis mereatur, hanc igitur confeſſam

esse, Satanam (quem socium suum appellabat) rem secum habere solitum, & se frigidum semen illius persensisse. Atque haud scio, an ille in Lege Dei locus, Maledictus qui dabit Molocho semen suum, de his possit intelligi, itemq; de iis, qui liberos suos (quos Hebræi denotant voce זרע) dicant diabolo: quod scelus supra omnia quæ cogitari possunt est execrabile, & cuius causa Deus furorem suum contra Amorrhæos & Cananæos ait exarsisse, eosque propter flagitia huiusmodi de terra deletos esse. Illud etiam fieri potuit vt eæ familię, de quibus Plin. lib. 7. cap. 2. in Africa & Illyride versantes Psylli & ὀφιογενεῖς, id est, serpentibus geniti, qui in serpentes potestatem habent, & oculorum aspectu fascinant atq; enecant; eæ igitur sint ex illorum numero, qui à pueritia dicati & inde ab vtero deuoti sunt Satanæ, aut saltem ab ortu: quemadmodum in Thessalia ex quo malum istud per Medeam Circes agnatam fuit importatum, non potuit vnquam eiici. Parentes enim liberos antequam essent editi dicabant Satanæ, & in hoc flagitio posteri tamquam hæreditario pergebant: etiam primogenitos solebant offerre Satanæ, vt Ezechiel. cap. 20. scriptum est: nonnulli etiam inde à matris vtero, vt nobilis Germanus in vxorem exardescens cum imprecatus esset, vt diabolum pareret, illa peperit monstrum aspectu horridum: nam ille Magus insignis existimabatur. In agro quoque Valesiorum & Picardiæ genus Sagarum est, quod vocant

Coche-

Coche-mares: & Nicolaus Nobletus prædiues agricola in Altofonte Valesiorum agro mihi dixit, se puerum sæpe de nocte sensisse Incubos aut Ephialtas eiusmodi, quos vocant *Coche-mares*; postridie vero mane Sagam illam vetulam, abs qua metuebat, post eam noctem, qua hoc ipsi contigisset, venire solitam, vt ignem aut aliquid aliud postularet: cæterum se quam optima fuisse valetudine. Hoc non ille solum, sed complures alii confirmarunt. Consimilem huic historiam libro octauo Scoticæ historiæ legimus, ita fuisse quemdam singulis noctibus à Saga oppressum, vt neque exclamare, neque se expedire posset, tandem vero precibus & orationibus liberatum esse. Innumera quidem alia possemus exempla adhibere: verum hæc videntur sufficere, vt demonstretur illud, quod diximus, copulationes istas neque illusionibus, neque morbis annumerandas esse. Iam vero dicamus, an Magi morbos, sterilitatem, grandines, tempestatesq; immittere; & homines atque pecora enecare possint.

CAPVT VIII.

An sit penes Magos facultas morbos, sterilitatem, grandines, procellasque immittendi, & homines ac pecora occidendi.

INTER Philosophos omnes, Theologos & Historicos conuenit Dæmonas plurimum posse, hos plus, illos minus, hos illis mendacio-

res eſſe, alios improbiores aliis: atque (vt vno verbo dicam) hæc opinio apud veteres inualuit, terreſtres & ſubterraneos dæmonas aliis crudeliores, improbiores & mendaciores eſſe: quod Græcus interpres Syneſii libro περὶ ἐνυπνίων inquit, οἱ δὲ Χαλδαῖοι ψευδεῖς φασὶ τοὺς περιγείους δαίμονας, ὡς πόῤῥω θείας ἀποκλεισθέντας γνώσεως. Id eſt: Chaldæi autem mendaces dicunt terreſtres dæmonas, quaſi longe à diuina cognitione deiectos. Nos autem ſupra diximus, ſingulos dæmonas malignos, mendaces, planos, & humani generis inimicos eſſe, ac nihil amplius poſſe, quam Deus ipſis concesserit: etſi Magi ſibi omnia videntur poſſe, vt de Erichthone Arcade Saga in Lucano, & de Pamphilia Theſſala in Apuleio legimus. Saga, inquit Apuleius, diuinipotens cœlum deponere, terram ſuſpendere, fontes durare, montes diluere, manes ſublimare, ſydera exſtinguere, tartarum ipſum illuminare. Et paulo poſt de inimicis loquens ipſam cogitantibus lapidibus obruere, Precibus, inquit, & ſepulchralibus deuotionibus in ſcrobem procuratis cunctos in ſuis domibus tanta numinum violentia clauſit, vt toto biduo non clauſtra perfringi, non fores euelli, non denique parietes ipſi potuerint perforari, quoad deierarint ſe non ei manus admolituros: & ſic illa propitiata totam ciuitatem abſoluit. Atque hoc quidem poſtremum caput vere poteſt fieri, vt Auguſtinus libro de Diuinatione, Accipiunt ſæpe, inquit, poteſtatem morbos immittere, & aerem

vitiando morbidum reddere: nam penes Deum mille habentur modi hominibus castigandis & maximi vltionum thesauri, ait ille, modo per seipsum, modo per Angelos suos, modo per diabolos, homines, bestias: tota denique natura ad vlciscendum iniuriam Deo factam est comparata. Verum omnis impietatis fundamentum, quo nituntur Magi, & quo freti, dedunt se diabolo, est promissionum eius exspectatio, cum diabolus promiserit, se potestatem hanc in eos collaturum esse, aut demonstraturum pulueres, verba, characteres, quibus amorem, honorem, diuitias comparare, deliciari & inimicos euertere possint, vt ex multarum Sagarum confessione compertum fuisse ostendimus. Hæc ille miseris Deo renuntiantibus promissa facit: & quia princeps mendacii autor est, puræ deprehenduntur fraudes in omnibus promissis eius, præterquam in vltione, idque in homines certos solum, & quantum permittit Dominus. Exstant exempla in Scripturis sacris innumera, momentisque singulis docet experientia. Itaque Deo inter Angelos (in quibus aderat Satanas velut effector iudiciorum eius) roganti, an quisquam esset integrior Iobo, & Iob.1.2.&3. qui plus timore Dei ageretur, respondit Satanas, immerito foret aliter, cum protegas eum, & velut prælalto muro circummunias ipsum, familiam, pecora, domos, & quicquid ipsius est, adeo vt attingi non possint: sed si vel tantillum ab eo discesseris, te momento petet blasphe-

miis. Tum permisit Deus calumniatori Satanæ, vt vires suas in omnia quæ habebat Iobus præterquam in ipsum exerceret: momentoque Satanas eum euertit rebus omnibus, nec paulatim sed vno impetu, omnibus primum sublatis facultatibus (quamuis orientalium esset locupletissimus) singulas ædes deturbans, liberos, familiamque, & pecora perdens, vt eum statim pessundaret, solamque ei vxorem capitalem eius aduersariam relinquens ad vexandum & ludificandum eum: A quibus omnibus incommodis Iob immotus dixit, nudus veni, reuertar nudus, Deus bona mihi dederat & repetiit, in omnibus laudetur Deus. Hac firma constantia consilioque stabili prouocatus Satanas, quod Deum laudaret in tantis calamitatibus, iterum eum coram Deo calumniatur dicens, nihil esse quod homo non sit traditurus ad redemptionem vitæ suæ: si ergo Deo videretur, vt affligeretur Iob corpore, eum breui nomen Dei blasphematurum esse. Tum permittente Deo vt Satanas potestatem suam in affligendo Iobo occuparet, modo ne vitam adimeret, statim illius corpus à vertice ad talos Satanas affecit apostematis & scabie fœtidissima: neque tamen propterea, vt maximas fuderit querimonias, blasphemauit Deum. Quamobrem Deus animo ipsius & integritate cognita, incolumitatem, vires, alacritatem & duplum bonorum restituit ei, dedit septem filios & filias tres, & annos CXL. vitam tranquillam & suauem largitus est. Dignam

histo-

historiam consideratione, vt tota Iobi cum amicis confabulatio & decisio eius est, elegantissimam, & inter omnes plane diuinam: ex qua constat euidentissime, non posse Satanam vires suas exercere, nisi quantum & quia permittit Deus, cui si semel habenas permiserit, mirabilia Satanæ effecta spectari. Hic vero nectunt quæstiones multi, etiamque iudicant, ea quæ cernuntur oculis, non fieri à Satana, Deumque offendi putant, si credatur, tantam illius potestatem esse. Alii contra Dei verbum vocari in dubium affirmant, ac nominatim obseruandum locum, vbi Deus ait de Satana: Non est potentia super terram, quæ cum ea comparetur. Equidem non minus argumentum laudationum Dei inesse statuo in potentia, quam confert Satanæ & factis illius, quam in viribus & facultate Soli, stellis, plantis, animalibus, herbis, metallis ab ipso attributa. Si itaque vir bonus tonitrua, grandines, fulmina, tempestatesque maximas, & terræmotus perceperit, hæc non dicet à Satana fieri, licet fortasse fuerit administer, sed à Deo proficisci, vt canebat Dauid: Iob. 41.

Erumpens cœlo Domini vox clara tonantis
Personat æthereas humentia culmina nubes:
Vires ostentat Domini vox clara tonantis,
Spirat magnificum Domini vox clara tonantis,
Perfringit cedros Domini vox clara tonantis,
E Libano effringit Domini vox clara tonantis,
Flammas diffundit Domini vox clara tonantis,
Et deserta quatit Domini vox clara tonantis.

Omnia dum paßim Domini de voce fatiſcunt,
Laudibus è templo ſindunt pia pectora cælos.

Sic ergo ad omnia opera facturi ſumus, quæ Deus per Angelos bonos vel malos, per aſtra, per alias res naturales, vel per homines effecerit: Benedicens enim Deus gratuita ſua beneficia prolixe largitur & multiplicat per adminiſtros bonos, flagellatque per malos: neque minus neceſſe eſt in ampliſſimi huius mundi adminiſtratione, vt Deus æterna iuſtitia ſua pœnas improbis tribuat, quam bonis pręmia. Cum itaque ait lex: Multi non dubitant magicis artibus elementa turbare, vitam inſontium labefactare, & manibus accitis audent ventilare, vt quiſque ſuos conficiat inimicos: horum omnium poteſtas (etſi diabolorum & ſpirituum aliorum fiunt miniſterio) eſt Deo aſſignanda, credendumque nihil ſiue per dæmonas ſiue per Magos fieri, quia iuſto iudicio fiat permittentis Dei, tum ad eos qui promeriti ſunt caſtigandos, tum ad tentandos & confirmandos bonos. Ideoque agens de vltionibus Dominus, nulla eſt, inquit, afflictio, nulla calamitas, quæ à me non euenerit. Ex omnibus autem actionibus, quas Magi ſibi vindicant, vix inſigniorem vllam inueneris quam fulgura & tempeſtates prouocãdi, vt eã lex pro explorata habuit. Itaque in libro Inquiſitorum quinq; dicitur anno M. CCCC. LXXXVIII. in Conſtantienſi diœceſi procellas, grandines, fulmina, & tempeſtates exſtitiſſe, quæ prouentum terræ per milliaria quatuor

l. 4. de malefic. C.

affli-

afflixerunt. Rusticis autem omnibus in Magas inuehentibus comprehensæ fuerunt duæ, Anna de Mindelem & Agne: quæ primo inficiatæ, cum ad quæstionem raperentur confessæ sunt seorsim se vno die in agrum cum paucula aqua processisse, & quamuis altera consilium nesciret alterius, effodisse scrobem, & sub meridiem aquam scrobi iniectam conturbasse adhibitis quibusdam verbis, quæ satius fuerit ignorari, diabolum inuocantes: his gestis, simulac reuertissent domum procellam exstitisse: hæ incendio perierunt viuæ. Potuit diabolus tempestatem venturam ex naturæ causis præuidens eas incitasse, vt sibi reuerentiam & metum conciliaret: Solet enim Satanas pestem, sterilitatem, luemue præuidens id Magis persuadere, ex potestate ipsius Magos pestem, calamitatem, aut famem & accersere & depellere, & re vera sæpe fit, sed non semper. Idem autor ait iudicium à se in Sagam agri Constantiensis latum, quæ cum videret omnes sui pagi incolas in nuptiis conuiuari & saltare, ęgre ferens quod non fuisset eo vocata, se per diabolum clara luce spectantibusque pastoribus curauit in collẽ exportari propinquum pago, & quia aquam non habebat quam in scrobem à se effossam iniiceret, vt cieret tempestatem (nam hunc ritum fassa est obseruari) emisit lotium, & illud in scrobe mouẽs sermones quosdam pronuntiauit: mox cœlo quod sudum serenumq; fuerat obscurato, grãdo vehementissima solummodo in pagum & in

ſaltantes irruit; Saga vero in pagum reuerſa eſt: ea itaque viſa tempeſtatem ab ipſa accitam fuiſſe crediderunt omnes, eaque capta Paſtores pro teſtimonio dixerunt ſe vidiſſe eum in aere tranſueheretur: quod illa accuſata euictaque agnouit, & viua igni fuit tradita. Hic autem obſeruandum eſt fruges non fuiſſe tactas, prout in Fornicario legimus Magum quemdam confeſſum eſſe facile ipſis eſſe excire tempeſtatem per ſacrificium vnum diabolo oblatum, quod nihil opus eſt deſcribere: verum hoc adieciſſe, non poſſe ipſos tempeſtatibus nocere ex ſententia animi ſui, aut fruges vaſtare. Quamquam Sagæ, ac potius Satanas ipſis poſtulantibus & Deo permittente fruges interdum perdit, ſed neque omnes, neque omnium, vt poſt dicturi ſumus. Exſtat enim lex in 12. tabulis: *Qui fruges excantaßit, pœnas dato.* Lex etiam prohibet ne quis fertilitatem alienæ frugis ad ſuam attrahat his verbis: *Ne alienam ſegetem pellexeris incantando*, & alibi: *Ne incantanto, ne agrum defraudanto.* Atque hoc nomine Furnius à Sp. Albino fuit accuſatus, qui cum non abundaret probationibus cur ſuæ fruges tantopere aliis præſtarēt, ſemper (licet hæc fortaſſe fuerit illuſio) boues, plauſtra, ſeruos in Senatum adduci iuſſit, & cum oſtendiſſet non alia ſibi incantamēta eſſe, teſte Liuio, fuit abſolutus. Hopponem vero & Stadlinum ſummos Germaniæ Magos gloriatos legimus apud Sprangerum, ſe tertiam fructuum ex agro vno in alterum pellecturos:
cum

cum tamen ex omnibus iudiciis ſit compertiſſimum, nunquam quemquam Magum fuiſſe arte ſua locupletatum & auctum obolo, vt poſt demonſtrabimus. Apud Pontanum etiam libro quinto memorabilem hiſtoriam legimus, Gallis Sueſſæ in regno Neapolitano ab Hiſpano obſeſſis, cum ſiccitate æſtuque feruerent omnia, & penuria aquæ dulcis Galli in ſummo diſcrimine eſſent, aliquot Sacerdotes Magos crucifixum nocte per vicos traxiſſe, atque in mare proieciſſe, deinde conſecratam hoſtiam aſino tradidiſſe, eumque viuum ad portam templi inhumaſſe: tum poſt aliquot carmina & deteſtandas blaſphemias (quas nihil attinet cognoſci) imbrem vehementiſſimum diluuioque pene ſimilem accidiſſe, itaque obſidionem ab Hiſpano ſolutam eſſe, & vulgo fuiſſe dictum;

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

Hic autem mos trahendi crucifixos & imagines in profluentem ad impetrandum pluuiam, apud Vaſcones etiam obſeruatur; eumque Tholoſæ clara luce facientes vidi puerulos in media totius populi corona, qui iſtud *tiremaſſe* vocat, quaſi trahemaſſam dixeris. Fuit etiam qui omnes imagines in Salini puteum iniecit anno M. D. LVII. deinde abundauit pluuia. Hoc vero ſcelus inſigne eſt iniq; diſſimulatum, ex Magorum regionis illius doctrina profectum, qui miſeram plebem impietatem iſtam docuerunt cantionibus quibuſdam enuntiatis, vt Sueſ-

vt Sueſſani ſacerdotes illi in regno Neapolitano fecerant. Pecudes autem plerumque Sagæ pulueribus limini ſubiectis enecāt: non quod pulueres illud poſſint (Sagas enim potius quæ geſtant eos enecturi eſſent quam ſupergredientia animalia, maxime cum eos Sagæ ad pedem vnū ſub humo condant) ſed ſolus Satanas eſt huius rei adminiſter. Audiui trecentas pecudes ratione iſta in quodam ouili Biturigum momento vno exſtinctas eſſe. Nec ſolum in tempeſtates, grandines, fulmina, fruges, & animalia has vires exercet Satanas, ſed etiam in homines, in improbos tamen maxime. Sagas quæ Pictauii anno M. D. LXIV. crematæ ſunt diximus confeſſas in iis cœtibus quo ad diabolum figura hirci adorandum conuenerant, concluſionis loco fuiſſe maxima voce ab hirco pronuntiatum, vlciſcimini vos, aut moriemini: à ſe autem multas pecudes & homines enectos eſſe, cauſantibus non aliam ſeruandæ vitæ ſuæ rationem exſtitiſſe. Proprium enim Satanæ à natura eſt perdere, deſtruere, atque euertere, vt Deus apud Eſaiam loquitur, Feci & formaui Satanam vt euertat, perdat, deſtruat: etſi hoc nunquam niſi ad ſupremam ſuam iuſtitiam exſequendam ſinit. Ex omnibus autem animantibus ſceleratiſſima eſt hominis, ex hominibus pueruli innocentis cædes, & Satanæ acceptiſſima, vt de Sagis obſtetricantibus diximus, quæ liberos oblatos diabolo interimūt antequam ſiſtantur Deo: Sagis enim perſuadet Satanas certam partem (quam nomi-

nari

nari non est opus) inesse puerulis, qua illæ res mirificas se effecturas putant. Vt itaque impudentissimam diaboli fraudem ostendamus, Niderus scribit judicium à se de Staldino quodam diœcesis Lausanensis fuisse constitutum, qui fœtus septem à se in vtero matrum fuisse occisos fatebatur, & abortum toti pecori familiæ illius factum: rogatum vero de modo respondisse, bestiam quandam cujus nomen reticebimus à se limini subiectam esse, qua sublata desiuit à tota domo abortio. Liceatne his remediis vti dicemus postea: in præsentia satis est dixisse id à bestia quæ putris inuenta est non fuisse præstitum, cum alii pulueres solum substernant sibi à Satana datos. Præterea alii Magi vtuntur bufonibus, venenato quidem animali, sed cuius puluis vel nudo pede aut manu tactus abortum aut mortem inferre non potest: verum has opiniones prauas humanæ menti obtrudit diabolus, vt hominem turpissimis ac fœtidissimis animantibus seruire cogat. Nam apud Magos bufones persæpe deprehendi est vulgatiss. quos alunt & ornant coloriis: hos Valesiorum ager Mirmilotos vocat. In Monstreleti historia legimus Compendiensem sagam cum duobus bufonibus à sacerdote baptizatis fuisse comprehēsam, quibus ad res magicas vtebatur: quod ridiculum existimarem nisi quotidiana eiusdem rei exempla existerent. Cum dominus Ioannes Martinus vices præfecti Laodunensis gerens Sagam S. Probæ condemnasset, vt viua igni traderetur,

deretur, qui exuebant bufones duos maximos in loculis illius inuenerunt. Dum hanc historiam scriberem, mulier bufonem ad Laodunum dicebatur peperisse: quod mirata obstetrix & quæ ipsi aderant, rem pro testimonio dixerunt, fuitq; bufo aliis dissimilis, quem viderunt multi, delatus in Præfecti ædes. Froissardi historia testis est Curionem quemdam apud Suessionas ad vlciscendum inimicum à saga consilium petiuisse: qua consulente vt bufonem baptizaret, nomen ei inderet, & consecratam hostiam edendam traderet, id à se factum & alia permulta tacenda confessus est. Quinque Magarum quæsitores narrant inter alia se quæstionem de Maga habuisse, quæ fatebatur se consecratam hostiam, quā oportuerat deglutiuisse, sudario exceptam in poculo, vbi bufonem alebat, condidisse; pulueresque sibi à diabolo datos adiecisse vt certis vocibus (quas reticeri præstat) enuntiatis ad enecandas pecudes limini ouilis substerneret. Deprehensa itaq; & euicta viua concremata est. Arte enim procurat Satanas, non solum vt perstringat oculos hominibus & veri Dei notitiam adimat, sed etiam vt ex humanis mentibus euellat omnem religionem, omnem conscientiam, & quicquid à singulis Deus verus esse creditur, itaque sibi ipsi conciliet reuerentiam, aut eo saltem homines perducat, vt id adorent quod Deum non esse nouerunt, creatis rebus confidant, eas reuereantur, & ab eis earumq; etiam turpissimis medicinā aut salutem

exſpectent. Verum vt amplius conſtet, neque bufones, neque hoſtias, neque pulueres diabolicos mortem animalibus importare, certo certius eſt Sagarum peritiſſimas flando in os nonnunquam enecare, quod in ſuo dialogo Danæus optime obſeruauit: quod autem id veneno fieri quod in ore circumferant idem exiſtimat, probare nequeo. Nam ipſæ primum Sagæ moriturę eſſent, cui argumento non video quid reſponderi poſſit, & ad cauſam cuiuſdam Itali (qui veneficorum princeps ſua ætate fuit habitus) adhiberi poteſt: quamuis enim dicatur ille venena valentiſſima ſubminiſtraſſe multis, qui odorati ea breui occubuerint, non credo tamẽ, quia ipſe odoramentorum artifex occubuiſſet primus, niſi eos diabolus ipſe occidiſſet, de quibus iuſta permiſſione Dei mandatum acceperat opera Magi iſtius (qui veneficus dicebatur) occidendis. Et in Sagarum quoque Valerianarum in Sabaudia iudicio quod proſtat excuſum, legitur iacto in plantas puluere eas repente emori. Quamobrem non poſſum in Ioberti Medici ſententiam deſcendere, ſcribentis quædam venena tam ſubtilia eſſe, vt qui conſcendit equum moriatur ſi eis oblita fuerit ſtapia ſiue ἀναβολεύς. His enim pharmaceutas ipſos primum oporteret mori, & ſtratores ſeruos, etiamque eos qui propius equum acceſſerint. Quinetiam pecudes ſupergreſſas limen, vbi pulueres aut ſerpentes Magi condiderint, videmus mori. Non igitur enecat pharmacum, non oſſa, non pulueres,
ſed

ſed Sagarum precibus Satanas, Deo permittente. Quod ſi ampliore demonſtratione opus eſt, habeo penes me iudicialia acta, à generoſo Domino Pipemontenſi miſſa, de Barba Doræa, quę ex decreto Parlamenti 11. Ianuarii M.D.LXXVII. ſententiam Præfecti S. Chriſtophoro ad Sanliſium confirmante fuit adiudicata igni, poſtquã confeſſa eſt ſe tribus hominibus necem intuliſſe coniecto pauculo puluere charta inuoluto in eum locum, quà erant tranſituri, idque cùm his verbis: In nomine Dei & diabolorum omnium, &c. quæ hic non placet adſcribere. A veneno qualecunque ſit hoc non poſſe effici nemo neſcit, nedum à ſicco puluere: itaque ſententia damnatoria dicit propter ſortilegia quibus vſa eſt damnatam eſſe. Nam etiam horrendæ fuit blaſphemię Deum in hac imprecatione rebus creatis coaptari: vt eadem quoque adiecit ſi cui vellet à ſortibus præcauere ſe tum dixiſſe: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, ne illac tranſiens vllo occuperis malo. Vt autem diſcrimen inter naturales morbos & eos qui à ſortilegiis veniunt teneatur, videntur ſæpe homines ſortibus infeſti ex languore mori, interdum ferramenta, pilos, pannos, vitrum confractum eiicere. Scribit Anglus Palatinorum Principum medicus anno M. D. XXXIX. Vlrichii fuiſſe infeſtum ſortibus agricolam Nenſſeſſerum nomine, à cuius pelle ferreus clauus auulſus eſt, & cuius interanea tantis doloribus erodebantur, vt ſeſe deſperans iugulauerit. Eum in conſpectu

ciuium

ciuium omnium fuisse dissectum, & in corpore eius baculum, cultros chalybeos quatuor, ferramenta duo, capillorumque glomus comperta est. Amplius ait Niderus qui de Sagis innumeris quæstionem habuit, vnam à se visam quæ vnica solum voce homines enecaret: alteram, quæ vicinæ mentum sursum deorsum vertit, horrendo spectaculo. Non est itaque mirandum magnopere, si Thessala Saga Pamphila fecit, vt mulieris venter sic intumesceret tanquam si tergeminos fuisset paritura, & octo menses circumferret onus. Eiusmodi fuit Martina Saga quæ occidit Germanicum, non veneno (vt ait Tacitus) aut ouo galli gallinacei (quod idem autor est summo apud Gallos in pretio habitum ob eas virtutes quas de eo prædicabant) sed vi diabolica: & illa in Constantiensi diœcesi Maga, quæ efflando totum hominis corpus ita affecit elephantiasi, vt paulo post animam ageret. Hanc Sprangerus & Quæsitores alii cremari curauerunt viuam. Idem Sprangerus narrat, se autore alteram in finibus Basileæ & Alsatiæ fuisse combustam, quæ fassa est se conuitium à viro bono agricola obiectum ferentem indignissime, rogatam fuisse à diabolo quid eo homini fieri vellet, qui dixerat conuitium? cui cum respondisset cupere se vt semper facies illius turgeat, non multo post agricolam ex insanabili elephantiasi laborasse. Hæc tamen Iudici confessa est se non putasse id effecturum diabolum: quo

argumento vincimus non à puluere, ſed à diabolo hæc omnia effici, qui voluntati hominum ipſo vtentium ita ſe accommodat, vt ſi quis aduerſarium ſuum curet per ſocium tolli. Verumtamen hoc agit Satanas, vt ipſum ad id efficiendum precentur ſerui, vt manum operi admoueant, hominem attingant, de pilo aut vnguibus illius habeant, certosue ſumant pulueres ab ipſo, includendos eſſe homini, aut fornicibus ſubdendos aut compitis. Sin autem pactio cum Satana non interuenerit, fruſtra omnes pulueres, characteres, & Sagarum voces homo adhibuerit, neque virum neq; pecudem afficiet morte. Quamuis autem Deo permittẽte poſſit diabolus morti animalia tradere, vult tamen in Magorum cauſa vt ipſi ſuum conſenſum adiungant manumque ad opus adhibeant. Exempli cauſa, ait Sprangerus quæſtionem à ſe de Saga fuiſſe habitam, quę tres & viginti equos mercatoris Ratiſbonenſis affecit morte: dixit illa foſſam tantummodo à ſe factam eſſe, in eam pulueres à diabolo ſub limẽ ianuæ iniectos eſſe: ſic illa manum admouerat. Similiter qui cereas inimicorum faciunt imagines & defigunt eas, poſtquam ſe ipſi vouentes Satanæ Deo renunciauerint, & horrenda quæ aſſolent fecerint ſacrificia, itaque ſi Deus ſiuerit inimicos afficiunt morte (etſi hoc non ſæpe accidit, nam vix è centenis binos forte offendas quibus iſta nocuerint, vt ex Magorum confeſſionibus eſt manifeſtum) in eis homicidium eſt à diabolo effectum,

ctum, ab ipsis exoratum. Sic Enguerrandi Marignii iudicium hac potissimum causa niti legimus, & alterius in Alenconiorum vrbe tempore Francisci I. regis, cuius factum probatum in iudicio fuit, & copiose in Nauarrenæ Reginæ heptamerô, neque tanquam fabula, sed velut historia vera cum forensibus gestis omnibus exponitur. Anno M. D. LXXIV. generosus vir quidam (vt in iudicio eius quemadmodum excusum est legimus) qui Lutetiæ fuit decollatus, imaginem ceream capite & corde transfixo & characteres alios habere compertus est: quæ fortasse non postrema causa fuerit cur addiceretur morti. Et quod recentius est, Septembr. mense vltimo M. D. LXXVIII. Legatus Angliæ & Galli multi per Galliam nuntiauerunt tres imagines cereas deprehensas esse in fimo cum inscriptis Reginæ Angliæ & aliorũ nominibus quas imagines Curio pagi Istinctonii ad dimidium milliare Londino distantis fecisse dicebatur. Sed necdum iudicium fuerat constitutum aut probata res, cum nuntius fuit in Galliam perlatus. Ex istis autem omnibus historicis narrationibus nulla exstat memorabilior quam illa Duffi Regis Scoticæ, quæ in Scotica historia legitur. Huic enim morbus dicitur accidisse, quo ita premebatur vt quamuis belle ederet, biberet, ac corpore constitutus esset, tamen nocte somnum capere non posset, sed alterius doloris expers arescceret totamq; noctem in sudorẽ solutus contabesceret. Boet. lib. 2.

Tandem vero cum rumor increbresceret Sagas ad Regem Scotiæ eneccandum à Morauis conductas esse (Morauos autem Scotiæ incolas intelligo, olim Scotorum hostes, & iamdiu Scotorum regno adunatos) Legati in Morauiam missi sunt in Forensem vicum, vbi ceream imaginem nomine Regis vocatam Sagæ torrebant & certo liquore perfundebant. Certior de hac re Douenaldus Præfectus loco à Legatis factus in re præsente deprehendit eas, quæ rem confessæ viuæque crematæ sunt, eodemq; momento Rex Scotiæ restitutus valetudini, prout dies fuerat obseruatus. Sic videtur Meleager paulatim crematus esse cum Althea Saga torrem fatalem incendisset: hæc enim deliria esse viderentur, nisi iam olim istæ imagines fuissent vsurpatæ. Plato libro 11. de legibus narrationem hanc confirmat de imaginibus cereis quas faciebant Magi. Neque vero magnopere mirari oportet qui potuerint ista innotescere: Magi enim per conuentus suos rerum à se gestarum rationes reddunt, vt ante ostendimus, ac eorum etiam omnium, quæ vbiuis terrarum fiunt, vt Aureliis ex Cleryano Magorum conuentu retectum est. Apud Sprangerum quoque legimus Pumberum quemdam Magum Lendemburgi in Germania exstitisse, quem docuerat Satanas Crucifixum sagittis antepaschali die Veneris configere, qua ratione adhibitis nefandis quibusdam verbis iaculans in aerem ternos homines quos vidisset cognouisset que

ſetque poterat quotidie occidere, quamuis in arcem munitiſſimam abditos, modo certum deliberatumque conſilium occidendi eos habuiſſet. Eum vero tandem ruſtici in fruſta laniauerunt ſine iuridica cognitione vlla, poſtquam homicidia plurima perpetraſſet: hæc geſta anno M. CCCC. XX. cum adhuc Germani Crucifixum colerent. Etenim æquæ prope impietatis eſt eum quem pro Deo habeas ac Deum ipſum offendere, quia fit in contemptum Dei, qui cor animumque tanquam actionum bonarum malarumque (vt ait Aquinas) fundamentum introſpicit. Omnino conſtat (vt loquamur proprie) Deum offendi non poſſe, & quemadmodum qui cœlum ſputis appetunt, cœlum non conſpuunt, ſed ſeipſos reuertente ſputo inquinant, ita offenſionem quæ Deo putatur afferri in afferentis caput recidere. Illud itaque Magorum genus qui Sagittarii dicebantur non amplius in Germania exſtat, ex quo Sagittarii Crucifixum neque Deum eſſe neque diuinitatis quicquam in ſe habere crediderunt: quod ante religionem mutatam crediderant. Iure porro dubitari poſſit, cur Magi memoria noſtra non poſſint ea πανυργήματα factaq; præſtare mirifica, quæ Simon ille Magus, Apollonius Tyanæus, Circe, Medea, & alii inſignes Magi præſtiterunt? Sed duplex mihi quidem videtur eſſe ratio: vna, quam in iudicio quodam Sanliſiano legi, quod iſta geruntur pro ratione pacti cum Satana initi, puta ſi quis ei miniſtra-

re optime horrendaque malefacta velit committere: altera, quod Deus tantas vires in populos sui cognitione præditos non tribuit Satanæ, quantas in Ethnicos tribuerat. Diximus libro primo de diuinis, naturalibus, humanisque modis, iisque licitis ad prænoscendas & præcipiendas res futuras: Secundo de modis illicitis & Dei lege vetitis egimus. Iam dicamus quibus modis liceat magicas sortes anteuertere, & mala cum sunt cognita medicari.

IOAN-

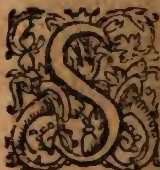

IOANNIS BODINI DÆMONOMANIÆ MAGORVM

Liber Tertius.

CAPVT I.

De modis licitis ad magicas sortes præuertendas.

ORTILEGIA nouos morbos non esse docent historiæ, sed vt hodie multa sint, olim centuplo frequentiora exstitisse. Etenim in lege Dei, quæ ante ter mille centum quinquaginta annos ferme fuit promulgata, Chaldæam legimus, Ægyptum, Palæstinam ex eo laborauisse: & minorẽ Asiam, Græciam, Italiamque vixdum parte dimidia habitatas hoc modo abundauisse ex historiis priscis cognoscimus. Interdicta cernimus atrocesque pœnas Lege Dei in Magos imperatas, horrendaque scelera ex quibus ad exterminandos Cananæos exarsit Dei furor: quod non propter idololatrias cæteraue peccata quæ cum aliis populis tum fuerunt communia, sed propter sortilegia abominanda in Lege disertis verbis fa- Deut. 18.

ctum fuiſſe dicitur. Videmus ante & poſt Troianum bellum (fuit autem quaſi poſt ducentos annos à Dei lege promulgata) crudeliſſima Medeę ſortilegia, Circes Proteique transformationes, & Necromantias Theſſalicas: etiamq; Romulum apud Liuium, Dionyſium Halicarnaſſeum, & Plutarchum legimus procelloſo turbine ſublatum eſſe, & pleroſque alios quos ante annotauimus. Et (quod amplius mireris) quos ſpiritu abripiebant dæmones (vt ante diximus) aut ſpiritu & corpore ſimul, quos diabolus obſidebat, & per quos loquebatur, ii pro diuinis ab imperita plebe habebantur. Videmus & Hippocratẽ libro de morbo ſacro abominari Magos. Platonem inter Ethnicos animaduertimus optimã legem contra Magos ferre libro 11. de legibus, cum Magos, qui carminibus, verbis, ligaturis, cereiſq; imaginibus incãtauerint, faſcinauerint, aut homines pecudesve necauerint, morte iubet affici. Ex eo tempore omnes Philoſophi vno ore damnauerunt Magiam, & cremari libros curauerunt, vt videre eſt in l. cæterę, famil. herciſcundæ. ff. Iamblichus, Porphyrius, Proclus, Academici, aliique Ethnici philoſophi conſentiũt Magos & malignos ſpiritus (vt diximus) fugiendos eſſe: itaq; ſortilegi cum ſortilegiis fuerunt damnati & iudiciis infeſti primum Tyberio imperãte, vt apud Tacitum legitur, poſt Domitiano longe acrius & diligentius quæſtionem de eis habente, tum etiam Diocletiano; ſed omnium ſeueriſſime,
cum

cum Imperatores fidei Christi sese adiunxerunt. Tunc euersa sunt templa & oracula, sacrificia gentium totaque aruspicina illicita pronuntiata & auguralis scientia, earumque interdictus vsus, indicta in aruspices mortis pœna, deportationis in eos, qui augures & aruspices consulerent: etsi non tanta apud Christianos censebatur augurum improbitas, quanta Magorum, qui malefici dicebantur, & viui tunc temporis ex Lege tradebantur igni: postea vero aruspices ad pœnam istam, Magi vero ad bestias fuerunt damnati. Videmus itaque, non solum ex quo Lex Dei & religio Christiana fuerunt datæ, cœpisse homines ab eo quod colebatur abhorrere, verum etiam ante promulgatam Legem sortes magicas & diuinationes horrori fuisse gentibus. Vlpianus enim, licet fuerit Ethnicus & infensissimus Christianorum hostis, qui libros septem composuit de Christianorum suppliciis, magicas tamen sortes omnemque diuinationem, quam illicitam dicunt, exhorruit, vt ipse declarat, dicens: Si quis Astrologus, vel qui aliquam illicitam diuinationem pollicetur consultus aliquem furem dixisset, qui non erat, iniuriarum cum eo agi non potest: sed constitutiones eum tenent iam contra diuinos factæ. Et quamuis Saga quædam, nomine Martha, Marii temporibus certissimam in hostes victoriam iis modis, quos se tenere aiebat, pollicetur, eam tamen Senatus (vt in Dione legimus) noluit adhiberi. Persæ quoque hac peste inquinatissimi

Lib. 2. de malefic. C.

L. nemo aruspicem, eo. C.

L. nemo aruspex, eod. C.

L multi, eod. C.

L. item apud Labeo. §. si quis astrolo. de iniur. ff.

ſuppliciis tandem atrociſſimis vtentes in Magos, capita eorum (vt narrat Plutarchus) inter duos lapides eliſerunt. Sed legis diuinæ promulgatio vires Satanæ plurimum eneruauit: & quicunque populi manſerunt diu infideles, aut adhuc permanent, ii grauiſſime fuerunt infeſtati à ſpiritibus malignis, & adhuc dies noctesque infeſtantur: vt fit in Noruegia, Finlandia, Pilapia & aliis regionibus ad Boream ſitis, & in occidentalibus inſulis, vt in Olai Magni Indorumq; hiſtoria legitur. Inprimis vero in Breſiliæ regione, & conterminis illius, vbi adhuc ſacrificantur homines eduntur que: Mirum eſt, (inquit hiſtoria) quantum ab omni malignorum ſpirituum genere infeſtentur. Germania quoque, antequam Paganiſmum ex ea Carolus Magnus ſuſtuliſſet, circumfluebat Magis, vt ex Salicis legibus, capitibusque de Carolo Magno, & ex Cęſaris Commentariis conſtat. Denique ſi quis diligenter caput XLI. Iobi expenderit & allegorias diſcuſſerit earum proprietatum, quæ de Behemoth & Leuiathane prædicantur, (hæc enim omnes de hoſtibus humani generis, corporis & animi interpretati ſunt) is res multas abditas comperiet ad proprietatem malignorum ſpirituum pertinentes. Primum vires Behemoth dicuntur in lumbis, ventre & cauda poſitæ, ad cupiditatem beſtialemq; partem denotandam, vt priſci Hebræi dixerunt, Satanæ in voluptates brutas poteſtatem eſſe. Deinde dicitur facere, vt Deus ipſum gladio ſuo, id eſt, verbo cæ-

bo cædat: tum in paluſtribus volutari, vitiis puta & impuritate, in qua deliciatur Satanas: præterea montes ipſi ſuppeditare eſcam, quibus in Scriptura Principes arrogantes & ſuperbi homines deſignantur, vt iſtos reuera Satanas plerumq; aucupatur: item ſub opacis arboribus & in ſalictis exultare: opacæ autem arbores in Scriptura hypocritas ſignificant ſola pietatis contentos vmbra, ſalices infrugiferos. Verumtamen dicitur idem viſu obtuſo eſſe, vt oſtendatur, non ineſſe Satanæ oraculis veram prophetiam: quamobrem Propheta Baleham populo Dei benedicens inquit: Beatum populum cui non ſunt Magi & incantatores, ſed cui Deus cum opus eſt res abditas viſionibus reuelat certiſſime. Poſtremo beſtia hæc dicitur facile naſo infibulari poſſe, vt diſcamus, nihil à Satana eſſe metuendum. De Leuiathane vero, qui non contentus corporibus animas aggreditur: An cum eo paciſceris, inquit Dominus, vt ſemper vtaris eo? quod quidem ad eos ſpectat, qui familiares ſpiritus ſibi mancipatos putant. Quod autem dicitur, Principes ſuperbos & elatos homines Satanas appetere, iam olim exploratum eſt, & videmus memoria noſtra eos Principes, qui Deum deſerunt, ſe Magorum opera mancipandos miſere & rapiendos Satanæ exponere, ac multos quidem extare, quos veterator ille deceperit, ſciens, quales Principes tales ciues. Si enim Magiam Princeps coluerit, primum deliciæ Principis aulici, deinde vero popula-

pulares eodem, ac proinde in omnem impietatem pertrahuntur. Neronem quinque annos Principem bonum fuisse ait Sueton. itaque dicebat Troian. procul distare omnes Principes à Neronis quinquennio: sed ex quo se rebus magicis addixit, idem autor est, famosiorem Magum neminem exstitisse, turpissimam fuisse illius vitam, & miseriorem finem, quam vllius ea tempestate Principis. Nam Plinius res magicas permultas narrans & vires, quæ de illis prædicantur, ait; Quæ omnia ætate nostra Princeps Nero vana falsaque comperit: primum imperare diis concupiuit. Nemo vnquam vlli artium validius fauit. Deinde, Immensum & indubitatum est exemplum falsæ artis, quam dereliquit Nero: & paulò post, Nam homines immolare etiam gratissimum illi fuit, de Magia & sortilegio loquens. At nunquam Satanas suos abire sine merita mercede sinit, nec desinit eos in omnem sæuitiam, incestas libidines & parricidia impellere, vt in Nerone fecit. Hunc enim Magi & diaboli docebant multas cædes, atrocia facinora & parricidia committere, vt securior in sua dignitate viueret: vt hodie quoque Principibus autores sunt Magi, vt cædes & crudelitatem curent, & improbitati cuiuis dent veniam. Verumtamen à Principibus ipsorum consultoribus plerumque castigantur Magi, siue metuentibus vt plus effutiant, siue explorantibus, an veræ sint eorum diuinationes. Sic Domitianus cum Ascletarionem Magum, qui Impera-

torem breui occiſum iri prædixerat, ſciſcitatus eſſet, qui ipſum Aſcletarionem maneret exitus, & is affirmauiſſet, fore, vt breui laceraretur à canibus, Imperator eum interfici ſine mora iuſſit, & poſt funus diſcerpſerunt eum canes repentino caſu, quo Domitianus fuit commotus vehementiſſime. Prudentior ille Tyberii, quem Tyberius in altum lubricumque præcipitium ducens rogauit, an tempus quo ipſi moriendum erat cognoſceret; ille reſpõdit, ſe in maiore quam vnquam antea verſari diſcrimine: hunc enim, teſte Suetonio, ſi ſecus reſpondiſſet, Tyberius inſtituerat dare præcipitem. Vtcunque ſe res habeat, diem mortis ſuæ & genus à Magis ſæpe videmus fuiſſe prædictum atque confirmatum. Extant huius rei exempla innumera: ſed nullum aut recentius noui aut propinquius quam Nouiodunenſis Magi, cui intercesserat cum Nouiodunenſi Epiſcopo ex Hangeſtana domo familiaritas: hic quo die fore prædixerat Satanas vt occideretur, ſe in domum recepit Epiſcopi, indicans ei fore vt eodem die occidatur: cum autem prandiſſet ad menſam Epiſcopi, aliquis tandem ſuperuenit eum conuentum cupiens: iubetur ille aſcendere, aſcendit, & colloquendo inter duas ianuas occidit Magum. Hanc hiſtoriam accepi à D. Ludouico Caſtellano Legato Nouiodunenſi, & multi alii confirmarunt. Quamobrem vt mala hæc vitari poſſint, legem Dei ſæpe oportet prædicari, metum eius ſummis, mediis, infimis incul-

inculcari, & ante omnia fidem in eum imprimi: nam si Dei maximi, terribilis, & omnipotentis nomen bona fide ab homine timente Dei pronunciatum, Diabolorum & Magorum propellit turbas, (vt sæpenumero vsuuenisse ante demonstrauimus) quanto magis eum spes erit procul fugiturum, si prædicari, legi, promulgari, & sermonem haberi de laudibus operibusq; Dei audiuerit? Hic ergo maximus, hic pulcherrimus, hic facillimus omnino modus eiiciendi è Republica Magos, artes magicas, maleficia, & malignos spiritus: tantisper enim dum hic blasphemia, illic ἀθεότης obtinet, nulla plane spes ostenditur malignos spiritus, Magos, pestem, bella, famemque depellendi. Non quo Magi omnino possint eiici, quin subsidant semper ex iis quidam, vt bufones & angues in terra, in ædibus aranei, erucæ & muscæ in aere, quæ corruptione generatæ venenum è terra & ex aere corruptionem attrahunt: sed benè culta terra, purgatus aer, putatæ arbores non ita his malis infestæ sunt, quæ si multiplicari siueris, non attrahunt sed gignunt corruptionem, & inficiunt omnia. Sic beatus est populus, cui sapientes moderatores, boni magistratus, & boni pastores præsunt, qui bene instituunt ipsum: non sunt in eo populo maligni spiritus diu habituri sedem. Verum optime cauendum est, qui illusionem esse prædicant, quicquid de Magis fertur, vt doctor ille Magus prædicabat, quem ante perstrinximus, prout se à diabolo in hoc argumen-

gumento informatum fuisse confessus est. Quemadmodum autem pestilentiam, bella, famem, malignorum spirituum ministerio (vt qui executores sunt iustitiæ eius) immittit Deus: sic etiam Magorum opera vtitur, maxime vero cum Dei nomen blasphematur, vt hodie summa impunitate licentiaque blasphematur passim, & impia blasphemandi ars ex professo ab ipsis quoque puerulis exercetur. Atqui scelera omnia, parricidia, incestus, veneficia, cædes, adulteria, neque tam magna sunt, neque tantis digna suppliciis ex constante Theologorum omnium consensu, ac sunt blasphemiæ. Cætera enim maleficia in homines primo committuntur, vt ait Samuel, blasphemiæ vero honori Dei directe aduersantur & pertinent ad contemptum eius: qua loquendi formula blasphemi ferre abutuntur. Cum autem ista impietas regnante Carolo Nono obtinuisset vt cum maxime, Rex Henricus III. adueniens sanctissimum edictum contra blasphemos promulgauit: sed neglecta illius executio est in maximam Dei contumeliam, & continuata blasphemis impunitas, quorum plerisque non videtur satis audacissime Deum abnegasse, nisi se optimo animo facere adiecerint: nonnulli etiam inter blasphemandum Poetarum numeros aucupantur, vt Campanus ille Trecēsis, cui nomen fuit Bursario. Hic die Veneris antepaschali anno 1569. blasphemans fuit comprehensus, sententiaq; in eū lata, vt labium eius cādēte ferro finderetur, hono-

honorariam pœnitentiam profiteretur,& mulctam 500.librarum solueret, prouocauit ad curiam, & è vinculis euasit: verum iterum post dies 7. captus & in vincula retractus est. Placuit Curiæ prius iudicium improbare & in hanc formam corrigere, vt indusiatus honorariam profiteretur pœnitentiam, lingua candente ferro perfoderetur,& laqueo finiret vitam. Ex eo tempore ne in decies quidem centenis millibus supplicium vnus perpessus est: etsi lex Dei præcipit, vt quisquis contumeliose Deum nominauerit,lapidibus obruatur,crudelissimo(ait Moses Maymonis) mortis genere. Hanc impietatem placuit attingere,vt quæ in hoc regno grassatur latissime,& impunita permanet.In rebus omnibus gerendis olim maiores dixerunt, si Deo placet, confectis dixerunt, laudetur Deus: saluere aut valere iubentes, Seruet te Deus, pro eo quod χαῖρε dixerunt Græci, id est, lætare, Hebræi vero שלום לך, pax tibi, quod salutationis genus apud Asiaticos & Afros obtinet, qui Turcico & Arabico sermone ex Hebræo corruptione ducto pronunciant *Schalamalec*.Itali & Hispani osculantur manus:sed omnium optima iudicio meo, & maximi momenti est consuetudo nostra, prout tribus aut quatuor exemplis demonstrauimus eos,qui imprudentes in sabbatha ab vxoribus perducti dixerunt, Deus mi, quid hoc rei est? vniuersum malignorum spirituum Magorumque cœtum abegisse. Ante omnes autem nequissima est blasphe-

Leuit.24.

Lib.3. More nebocim.

phemia, cum Deus inuocatur ad ſortilegium: quod nunquam Magi faciunt, niſi aut rebus creatis adiungentes eum, aut ad ſcelus implorantes, aut Poetas imitati, qui in rebus turpibus pro interiectione pathetica Dei nomine abutuntur blaſphemia in Dei nomen contumelioſiſſima. Atque hic vniuerſe modus eſt præuertendis ſortilegiis: ſigillatim vero cuiuſq; munus eſt, vt familiam doceat orare Deum mane & veſperi, ante cibum benedicere, à cibo gratias agere, & horam vnam aut alteram in legenda Scriptura ſacra die certo hebdomadis præſente familia tota conſumere. Priſcus erat Regum noſtrorum mos, quem S. Ludouicus à puero optime obſeruauit, vt Rex è lecto ſurgens in genua procideret veniam peccatorum poſtulans, Deo gratias agens de nocturna ſui cuſtodia, & orans, vt porro in ſancta hac cuſtodia pergat: hoc facto, ex Bibliis, dum ſe veſtiebat Rex, legebatur. Hæc ſi ineatur ratio, maximum certe generatim Reipub. & ſigillatim familiæ cuiq; momentum eſt allatura. Semper enim populus ſequitur affectionem Principis, etiam exſecranda quæq; periuria & blaſphemias eius imitatur: cuiuſmodi fuit Princeps, qui ad iuramenta ſingula nomen diaboli adhibebat. Sceleratiſs. multorum conſuetudinem, acceſſi & iurari diabolum: quos propterea nonnunquam diabolus adhuc vitæ plenos ſpirantesque tollit, vt anno 1551. in Germania Wildſtudienſi agro mulierem, quæ indeſinenter iurabat diabolum, toto Wierus lib. de præſtigiis.

populo ſpectante ſuſtulit: ſimiliterq; hoſpitem crumenam hoſpitis qui ad ſe diuerterat furatum, & ſe in iure dedentem diabolo ſi res ita eſſet, aſſumpſit diabolus, neq; ab eo tempore viſus eſt. De pucero aliud narrat Fernelius repente ſublato, cum diabolum accerſeret. Hæc de familiis, vt non ſolum oppidorum portæ, ſed ædium quoq; ſingularum Magis & ſortibus eorum occludantur. Alterum quoque remedium eſt, puta vt neq; à Satana neq; à Sagis vlla ratione metuatur. Vix enim expeditior modus eſt, quo ſe homo dedat poteſtati Satanæ, quam ſi eũ metuerit: nam etiam Deo fit iniuria, cum diabolus metuitur: ideoq; in Lege Dei diſertis verbis cauetur ſæpius, ne à diis gentium, qui neque bono poſſunt neque malo afficere, metuatur quicquam. Itaque non raro compertum eſt & quotidie cernimus non poſſe ei nocere Sagam, qui accuſat ipſam, aut proculcat pedibus, cum Sagam eſſe nouerit. Alium præterea modum confitentur Sagæ, cum aiunt, hominem in pauperes munificum non poſſe à magicis ſortibus offendi, quamuis aliis in rebus vitioſum. Scribit Wierus Sagarum protector, libro quarto capite decimo, Wertanas moniales in Hornenſi Comitatu amplius tres annos à malignis ſpiritibus fuiſſe vexatas, atq; hanc occaſionem inter alias fuiſſe obſeruatam, quod libram ſalis Sagæ cuidam vetulæ (quam Sagam neſciebant eſſe) hac lege commodauerant, vt libras tres poſt duos menſes redderet, quod effecit Saga: tum micas

Lib. de abditis rerum cauſ.

 ſalis

ſalis à monialibus in monaſterio inuentas eſſe, & ipſas eodem momento à ſpiritibus malignis obſeſſas. Neque tamen hæc ſola fuit occaſio, ſed cum de vitiis permultis famoſæ eſſent, hoc prætereà fuiſſe compertum, eas loco erogandæ eleemoſynæ fœnus pauperibus imperaſſe. Atque hæc cauſa eſt, cur Magi, quibus à Satana aut maleficiendi, occidendi, & veneno homines pecoraq; tollendi impoſita eſt neceſſitas, aut dira indeſinenter patiendi, ſi inimicis quos vlciſcantur caruerint, mendicant eleemoſynam, & ſi qui facultate præditus denegauerit, periclitatur ab eis, ſi Magum eſſe neſciuerit. Non enim amplius Magus in quemquam poteſt, quam in eum, qui ſtipem erogat homini, quem Magum eſſe nouerit. Quin etiam cauendum eſt, ne iis detur, quæ vulgi ſermone Sagæ feruntur eſſe: qui autem Magos eſſe ignorans ſtipem non dederit, is offendi periclitabitur, vt perſæpe compertum eſt. Si cum in magnis conuentibus eſſem Pictauii anno M. D. LXVII. inter vicarios Procuratoris generalis meas partes agens, accepi duos Magos ſquallidos egentesq; ad prędiuitem domum ſtipem poſtulauiſſe: ea recuſata iniecerunt ſortes, & domeſtici omnes in rabiem acti obiuerunt furioſi: non quod hanc ob cauſam Deus illos poteſtati Satanæ Magorumque adminiſtrorum eius illos tradiderit, ſed quia (vt erant improbi & immiſericordes erga egentes) Deus non ceperat de ipſis miſericordiam. Scriptura enim eleemoſynam appel-

lat צרקה,id eſt,iuſtitiam,& pro eo quod eſt,date eleemoſynam,ait,date iuſtitiam,quia hæc prę cæteris ex improbo iuſtum facit: quo pertinet illud Scripturæ, Eleemoſyna liberat à morte. Tobię 12.& alibi,hilarem datorem diligit Deus, & Pſalmo 111. Diſperſit, dedit pauperibus,iuſtitia eius manet in æternum, vbi vox צרקתו ſignificat eleemoſynam, quam LXX. iuſtitiam ſunt interpretati: hoc conſilio Daniel ſuadebat Regi Nabuchodonozori,vt animam ſuam redimeret eleemoſynis,& alibi dicitur,non tam cito frigida ignem extinguere, quam peccata extinguit eleemoſyna: his denique documentis Scriptura plena eſt. Hoc igitur fortaſſe inter maxima & pulcherrima arcana fuerit obſeruandum, quibus Satanæ Magisq; omnibus poteſtas nocendi adimitur: neque id ſolum à viris bonis,quorum certa eſt cuſtodia, ſed ab improbis quoque & gentibus Deum ignorantibus, vt
Actor.10. in Actis Apoſtolorum Cornelius fuiſſe dicitur. Verumtamen certiſſimus omnium præſtantiſſimusque modus eſt, vt fidem in Deum habeamus, & de eo velut de celſa & inuicta arce confirmemur: hoc (inquit Philo) maximum & acceptiſſimum eſt Deo ſacrificium, ex quo Abraham tot benedictionibus fuit cumulatus, qui credidit Deo, & ad iuſtitiam imputatum eſt ei. Omnes itaque Magi, qui curationes & excantationes pollicentur, hoc primum ab eo quem curaturi ſunt poſtulant,vt certo credat,ſe curaturos eſſe, fidemque ſibi habeant. Frequentiſſi-

mum

mum hoc quidem, ſed iniquiſſima tamen idololatria eſt, cum fides ad Creatorem pertinens in rem creatam habeatur. Satanas etiam ſua medicamenta omnia & vires confert, vt eum, qui ſibi aut rebus creatis fidit, reſtituat: Quod Galenus de medicatione Homerica, & Ogerius Ferrerius, Tholoſanus Medicus, vir doctus, admirantes aiunt, quo plus fidei habetur verbis & ligaturis, eo citius valetudinem inſtaurari. Sprangerus tamen de Sagis quæſtionem habens hoc in iis demum accepit obtinere morbis, qui ex ſortilegiis acciderunt, neque Magos à naturalibus morbis poſſe amplius liberare, quam poſſint Medici ſortibus exoluere. Fuit Lutetiæ veteramentarius ſutor Magus, qui ſolum attingens manu febri quartana liberabat: ſed is minime curabatur, qui nolebat credere, ſe curari poſſe. Alterum vidi Mirebellenſem in Andino agro, qui ſic curabat dolorem dentium, & videns D. Carolum Carſium, Lingonenſem Epiſcopum Parem Galliæ ex quartana laborare dixit hominem ſibi notum eſſe, à quo certiſſime curari poſſet. Poſtridie hominem adduxit, qui manum attingens illius petiit nomen ſibi indicari: cognito illius nomine dixit Epiſcopo, fidem habeto in me te curatum eſſe. Eram autem in cubiculo illius. Cumque ego & Faber Medicus doctiſſimus audito hoc nouo ſancto miraculis affluente ſubriſiſſemus: Non (inquit ille) ſi qui volet, ſponſione cum ipſo certabo hunc curatum eſſe. Homine profecto, dixi Epiſcopo,

hanc Magorum rationem esse, vt fidem hominum pellicientes à fide in Deum auocent ipsos, ne quicquid boni aut mali sibi euenerit ad laudem illius referant. Sed non destitit Episcopus totum biennium ex sua febri laborare. Ille autem videns subinde febrim accedere, dixit erubescendo, se tantum fecisse causa Episcopi, quantum vllius hominis: sed quid illud esset non exponebat. Sunt qui ab omni vetustate obseruauerint, malignos spiritus in maleficia certo tempore magis incumbere, maxime vero de nocte potius quam interdiu apparere, idque ea nocte, quæ inter diem Veneris & Sabbathi interuenit, potius quam vlla alia, vt ex veteribus Lauaterus libro 1. cap. 8. annotauit: quod ego quidem non animaduerteram: sed postea obseruaui, (vt idem autor annotat) legentes Grimorium quibus apparet Satanas, ea nocte inter Veneris Sabbathique diem legere: itemque in libro qui cum priuilegio typis mandatus est diabolicum documentum legi ad offendendum certis carminibus (quæ hic non placet adscribere neque autoris nomen digni incendio) aut occidendum furem: atque hoc die Sabbathi ante ortum Solis faciendum esse dicitur. In multis quoque iudiciis comperi plurimum die Sabbathi sortes maleficas iniectas esse. Cuius rei perquirens rationem, in Hebræis Abraham Aben Hesræ Cōmentariis in quartū caput Decalogi Deū inducta capitali pœna legi mādauisse, vt cessatione sacra dies Sabbathi sanctificetur

Genes. 2.
Exod. 12.
Deuter. 5.
Ezech. 22. & 23.

&be-

& benedicatur præ omnibus; deinde affirmat, Deum ſpiritibus malignis dediſſe facultatem caſtigandi & nocendi quarta ſeptimaque nocte: proinde ſummopere cauendum eſſe, ne quod opus fiat die Sabbathi. Sed Aſtrologicam rationem plus miror ab eo adductam, Martem & Saturnum, quos Aſtrologi dicunt maleficos, duobus illis diebus præualere. Quod ſi ita eſt, tertiam & ſeptimam potius fuiſſet dicturus, niſi in numeris fuerit erratum: nam noctem die priorem eſſe omnes conſentiunt, (vt dictum eſt, Factum eſt veſpere & mane dies vnus) eamque noctem, quæ inter diem Veneris & Sabbathi eſt poſita, noctem eſſe Sabbathi, vbi Saturnus Planeta ſummus imponit primę noctis horæ & diei ſequenti nomen, qui Planeta Hebræis dicitur Sabthai, id eſt, quieſcens, à Sabbathi, quietis appellatione. Et lege Dei quoque pręcipitur, feſtum quietis diem ſtatim ab occaſu Solis celebrari. Quibus ex rebus fuit concludendum, eam tertiam eſſe noctem, quæ inter diem Lunæ & Martis interuenit, quæ inter diem Veneris Sabbathique, ſeptimam. Itaq; vidi acta forenſia, in quibus dixerunt Magi, ſe nocte inter diem Lunæ & Martis intercedente conueniſſe. Sic fuit Logmanus Potezanarum conuentus, in quo Sagę ſe cum diabolis ſaltantes elatis ſurſum ſcopis fatebantur dixiſſe, har har, Sabbath Sabbath: ſic in altero conuentu apud Biturigas. Sed an Magorum cœtus die quoq; Sabbathi habeãtur, nondum didici. Vt autem die potius tertio

Secretum & teſſeram vocat inter Deum & hominem.

Leuit. 23.
Exod. 22.

quam quarto nocendi & castigandi improbos facultatem spiritibus malignis à Deo tribui ostendamus, in Leuitico scribitur, Sacerdotes in sua consecratione purificari die tertio oportere, vt sanctificentur septimo: item Num. 19. & 31. qui non fuerit purificatus die tertio, eum septimo non sanctificatum iri. Adde quod Planeta Martis incipit post occasum Solis hora prima à die Lunæ desinente, vt etiam Saturnus post occasum Solis hora prima noctis Sabbathi à vespera diei Veneris desinentis. Si enim à Planeta omnium dignissimo Sole principium fiat, & prima hora instituatur creati mundi à die (vt appellatur) Solis, subductis horis 24. Luna hora prima sequentis noctis die Lunæ obtinebit, & Mars nocte sequentis Martis. Et iisdem Commentariis in Decalogum accepi, Deum benedictiones suas eo præsertim die impertiri, quem notauit antiquitas amœnum fere ac serenum esse: vnde illud vulgo dictum, quod inter prouerbia popularia Iobertus Medicus retulit, nunquam diem Sabbathi præteriisse, quin Sol fuerit conspicuus, quam ad rem ego non adieci animum. Neq; vero sciscitari oportet curiose cur diei 7. potius quam aliis Deus benedixerit eumque sanctificauerit. Sed quemadmodum Iudæi feriantur die Sabbathi, & Mahometistæ Veneris, ita nos Christiani legem & priscas Ecclesi. constitutiones sequuti sanctificamus ac potius debemus sanctificare diem Dominicum: qui tamen omni corruptio-

nis dementiæque genere quod homines comminiſci queunt inquinatur maxima in Deum contumelia), qui nihil tam ſeuere imperauit quam vt quiete ſancta dies quietis celebretur, idque indicta capitali pœna. Iam vero dicamus poſſint ne Magi efficere (quod plerique putāt) vt homines incolumes, alacres, diuites, potentes, victores, & honorati ſint, ſuiſq; voluptatibus perfruantur.

CAPVT II.

An ſit penes Magos valetudinem incolumium hominum confirmare, & ægrotos inſtaurare.

NON debet cuiquam videri mirum quod multi in orbe terrarum ſunt Magi, cum eis qui ſe vouerint & cultui ipſius addixerint magnifice promittat Satanas, ſe eos diuites, potentes, & honoratos effecturum, & optata omnia daturum perfruenda. Quamuis enim prudentes viri fraudem vno momento retegāt, & Magorum bona pars ſit egentiſſima, rudis, & imperita, atque ab omnibus etiam condemnatur niſi bonis, honoribus, opibuſque affluant: ſunt tamen quidam adeo miſeri, vt ipſi ſibi certo deliberatoque conſilio retia Satanæ induant, hi curioſa mēte, alii vt magnificorum promiſſorum eius faciant periculum, præſumētes ſe inde cum primum volent euaſuros: ex quo autem illis fuerunt implicati, vix decimus quiſque forte ſe poteſt expedire, & eorum plerique vbi ſe addi-

xerunt Satanæ deserto Deo, exploratis fraudibus illius contemnunt quidem, sed non eo magis renuntiant Satanæ & in gratiam cum Deo redeunt. Quos homines lege optima tranquilleque à Satana possideri non est dubium, licet ab eis cerni omnino nequeat. Et quoniam secundum animam nihil est præstantius corporis valetudine, ægrotantes multi consuluerũt diabolum an possent reualescere, vt fecit Rex Ochozias, cuius legatis Elias factus obuiam dixit, abite renuntiate Domino vestro esse in cœlo Deum quem oportet consuli, & ipsum quia Bahalis oraculum consuluit moriturum. Alii doloribus pressi diabolo se addixerunt ad recuperandam valetudinem, vt Parisiensis quidam causidicus, à me ἀνώνυμος, qui accusatus anno M. D. LXXI. dixit se cum ægrotaret grauissime, diabolo seipsum permisisse valetudinis ergo, & cautionem suo sanguine exaratã subscripsisse: quæ excusatio ad illud tempus, seu vera seu falsa fuerit, admissa est. Alii se non committũt diabolo, sed Magis se audent curãdos committere, quorum vocem (ait Chrysostom. in lib. de fato cap. 7.) vt pestiferam oportet fugere. Sunt autem in Hispania Magi artem medendi profitentes, quos illi *Salutadores* vocant: & fuit apud Andes vetula quædam Itala morbos curans anno M. D. LXXIII. quæ cum ab interdicto Iudicis, ne morbos curaret amplius, Curiam Parlamenti appellasset, diserte pariter ac docte ipsius causa à D. Ioanne Baltruo causidico Parlamenti Ma-

tratiam domino collega & ciue meo fuit perorata: ſed modos quibus curabat probatum eſt à natura abhorrere, vt felis cerebro quod venenatum eſt, capite corui, & aliis conſimilibus: quæ res plane euincunt non præſtantis olei aut ſalutaris vnguenti viribus (quod multi viri boni & pauperum amantes faciunt) ſed modis præter naturam aut carminibus curationes fuiſſe factas. Scribit Iodocus Darmudanus in Praxi crim. cap. 37. Brugis in Flandria exſtitiſſe Magam in opinione maximę ſanctimoniæ, quod morbos curaret innumeros: ſed illa hoc curabat primum vt crederetur ſe poſſe ſanare, deinde ieiunia indicebat, mãdabatq; dici aliquoties Pater noſter, aut Compoſtellas ad S. Iacobum aut ad S. Arnoldum iri: tandem vero multarum ſortium magicarum euicta meritoq; ſupplicio affecta eſt. Sed Hebræus Philo in lib. de ſpecialibus legibus morbos ſortilegiis immiſſos remediis naturalib⁹ poſſe curari negat, quod ex Magorum confeſſionibus Quæſitor Sprangerus ſe ait cognouiſſe, & Barbara Doræa Sanliſiana agnouit, quæ ex decreto Curiæ an. 1574. cremata eſt. Magos quidem poſſe exiſtimo interdum à maleficio morboue ſoluere, quem Magi alii aut ipſi quoq; immiſerint: ſed neque omnes, neque ſemper poſſũt: nam etiã in iure faſſi ſunt ex more oportere, vt in alterũ traducant ſortes, alioquin non poſſe ipſos effugere quin ſortes illæ in ipſos recidãt: A morbis autẽ qui aliter quã ſortibus accidunt, fatentur Magi ſe nemini remediũ afferre

afferre posse. Cognituros autem an sortilegium sit Sprangerus scribit Magos facere periculum, indendo plumbum liquatum in vas aquæ plenum quod ægroto imponitur. Verumtamen idem autor est maleficia exstare his importata, quæ illi delere nequeant, ac ne ipsi quidem maleficiorum autores: cuius rei documentum est certissimum in Ioanna Haruilleria, quæ viua (vt ante diximus) fuit igni tradita. Hæc enim sortem à se iniectam confessa est, vt hominem qui filiam pulsauerat ipsius enecaret, alterum vero supergressum sorti repente in lumbis sensisse malum & toto corpore: cum autem (prout ipsa iamque famosa erat istius artis nomine) homini fuisset dictum non aliunde malum ei obuenisse, tum se promisisse facturam, vt reualesceret, & custodiam eius recepisse: ad eum finem precibus à diabolo contendisse, & multis modis (quos describi nihil attinet) de curatione eius laborauisse, quam fieri non posse Satanas responderit: dicenti itaque sibi ne ergo amplius veniret ad se, diabolum respondisse non venturum esse se: paulo post ægrotum obiisse, & Magam se abdidisse, sed vt abdita fuerit inuenta est. Ex his conficitur non esse in Magorum potestate vt eos semper curent qui ægrotant ex maleficiis, cum eos semper curare nequeāt in quos sortem coniecerint. Secundo si hominem sorti infestum Magi curauerint, teneri dicuntur sortis in alterum transferendæ: quod ex multorum Magorum confessionibus est vulgatissimum.

Sic

Sic Aruernam quemdam Magum captiuum Lutetiæ vidi anno millesimo quingentesimo septuagesimo nono, equos & homines interdum curantem, apud quem permagnus liber inuentus est pilis equorum, boum, & aliarum bestiarum coloris cuiusque plenus. Hic si quando sortem in equum iniecerat consulebatur, & de pilo equi illius habens ita curabat illum, vt sortem alteri traderet, sed pecuniam non accipiebat, si acciperet non curaturum esse affirmabat: itaque peruertere sago ex pannunculis mille sufferto amictus ambulabat. Sed cum semel in equum nobilis cuiusdam viri coniecisset sortes, rogatus curauit traductis in seruum eiusdē viri sortibus: accidentibus iterum ad curandum seruum respondit ex nobili cognoscendum esse vtrum mallet, seruumne an equum amittere: qua in re anxio hærente nobili & ad deliberandum cunctante interiit seruus, & fuit comprehensus Magus. Illud autem obseruandum est à diabolo semper in commutationibus captari lucrum: itaque si sortem equo adimat in meliorem equum transmissurus est eam: si mulierem à morbo liberet, recidet in virum morbus: in adolescentem, si senem. Quod si sortem alio Magus non transferat, de vita periclitabitur: denique si diabolus corpus sanauerit, occidit animā. Huius rei duo exempla afferam. Vnum à Domino Furnerio Aureliensi Consiliario audiui de Hulino Paruo Aureliensi Materiario. Hic sorte magica affectus lethaliter accersi cu-

rauit

rauit hominem qui omnes morbos depulſurum ſe pollicebatur, ſuſpectum magicæ artis vt ſanaret ipſum: is autem reſpondit ſe non poſſe ſanitatem homini reſtituere, niſi morbum filio ipſius tum adhuc lactenti transfdaret. Conſenſit parens in parricidium filii, rem obſeruandam vt eo melius Satanæ malitia videatur. Nutrix recognita aufugit cum puero, dum Magus patrem ſanaturus attingebat. Sanato ex tactu patre, puerum Magus afferri poſtulat: quo non inuento, repente exclamauit, Actum eſt de me, puer vbinam eſt? & vixdum abiens pedem ianua extulerat cũ eum diabolus interemit ſubito, & cadauer eius tam fuit atrum quã ſi quis de induſtria colore atro infeciſſet. Audiui etiam in iudicio Sagę apud Nãnetas, quæ ſortilegii in vicinam iacti accuſabatur, imperauiſſe Iudices vt mulierẽ ſorte affectam attingeret, quod à Germaniæ Iudicibus etiam in Camera Imperiali fit ſæpiſſime, recuſauit, & ſe cogi videns, exclamauit, actum eſt de me. Simul atq; mulierem affectam ſorte contigit, hæc reualuit, mortuaque Saga corruit: cadauer igni damnatum. Hiſtoriam ab vno Iudicum accepi, qui iudicio interfuit. Tholoſæ quoque audiui Burdegalenſem quendam ſtudioſum amico ſuo grauiſſime ex quartana laboranti dixiſſe vt febrim vni ſuorũ inimicorum traderet: reſpondente illo ſibi neminem inimicũ eſſe, dixiſſe, da igitur ſeruo tuo: tãdem cum hoc illi religio eſſet facere, Magum dixiſſe, da mihi eam, tum annuente ægroto

Magum

Magum febri oppressum obiisse, & ægrotum reuixisse. Hoc autem minime nouum & inauditum est: nam apud Gregorium Turonensem lib.6.ca.35. legimus Childeberti Regis vxorem, vt filiolum suum ex maleficio audiuit obiisse, muliebri rabie ingentem Sagarum numerum iussisse comprehendi, cremari, & rotis imponi: quæ Regis filium à se enectum fuisse agnouerunt, vt Mummonem magnum Magistrũ seruarent incolumem. Captus itaq; Mummo & equuleo impositus certas pinguedines sibi potionesq; à Sagis datas fuisse dixit ad conciliandum (vt putauit) Principum gratiam, & carnificem qui torquebat ipsum indicare iussit Regi, nullum à se dolorem percipi. Tunc imperauit Rex eum distendi trochleis, stylosq; ferreos vnguibus pedum & manuum inserti: prout est in Oriente ratio torquendi, qua sine membrorũ fractura dolor fit intolerabilis. Post dies aliquot ad suos Burdegalenses deportatus obiit. Hoc placuit annotare vt ostendamus Satanam lucrum facere commutationibus, cum Sagæ Regis puerum quem parentes adorabant pro Mummonis incolumitate à se enectum dixerint. Fere fit autem, vt quod impensius amatur citius amittatur, iusto iudicio Dei castigãtis eos qui res amatas pro diis habuerint, & plus in eos Satanas quam in alios possit. Morbum autem naturali modo, non maleficio obtingentem confirmatur non posse à Magis tolli. Exemplum Quæsitor Sprangerus affert: cum de Sagis

Inspru-

Inſprugenſibus in Germania cognoſceret, figulum Magum exſtitiſſe, qui pauperem vicinam ſuam videns affligi grauiſſime, vt ſi inteſtina ipſius gladiis indeſinenter peterentur, experiar (inquit) an ſorte affecta ſis & ſanabo te. Tum liquatum plumbum diſco infudit aquæ pleno & mulieri ægrotæ impoſito, & certis vocibus enunciatis, quas reticere placet, imagines quaſdam percepit indurato plumbo, ex quibus agnouit ſorte affectam eſſe mulierem. Hoc facto, abducit virum illius mulieris, & reſpicientes vterque ſub limen ianuæ imaginem ceream palmarem inuenerunt, cui acus duæ ad duo latera hærebant fixæ, cum aliis pulueribus, granis, ſerpentumque oſſibus, quæ omnia obiecit igni: mulier vero, cum pignori dediſſet animam ſuam Satanæ & Magis, quos pro incolumitate ſua adiuerat, fuit reſtituta. Idem autor eſt Magum hunc cum Saga quæ maleficium vicinæ intulerat familiaritatem ſupra æquum & bonum coluiſſe: itaque potuiſſe Magum ex ea rem totam cognoſcere. Verumtamen an illius mali quod ex maleficio venit, alio deriuari ſortem ſemper oporteat, nō poſſum ſtatuere: Satanam quidem ea eſſe malitia puto, vt bonum non patiatur fieri niſi grauius ſit euenturum malum: puta à Mago comperto & cognito petatur incolumitas, cum precibus eius communicetur, ſuperſtitio aliqua ſeruetur, dicantur verba, amuleta portentur, aut committantur alia quæ ſine idololatria committi nequeunt, eoq; ſpectant

ctant omnia vt homo à fide, quæ in Deum solum habenda est, abducatur. Nam indubitatum mihi videtur axioma istud, nunquam Satanam benefacere nisi vt grauius ex eo redundet malum: adeo naturæ Dei aduersatur, qui nullum malum permittit fieri, nisi vt maius consequatur bonum. Scribit Hippoc. lib. de morbo sacro, suo tempore fuisse Magos qui pollicebantur se ab eo morbo certis precibus & sacrificiis curaturos; & sibi comparabant opinionem sanctimoniæ: sed eos ait detestabiles & improbos esse, Deumque ab istis blasphemari qui morbos istis à Diis immitti doceant. Etsi Hippocrates aperte confiteri nolens nonnullos homines à Dęmonibus occupari, comitalem morbum esse dixit: cum posteri omnes agnouerint epilepticorum alios esse qui remediis curantur naturalibus, alios vero à Dæmonibus obsessos curari Magorum opera momento vno, aut cōuentione facta cum Satana, aut sacrificiis generibusque certis idololatriæ à Satana imperatis. Magos itaq; statuimus ope Satanę nocere posse non omnibus, sed iis solum quos Deus permittit secreto iudicio suo siue bonos siue malos, his castigandis, illis explorandis, vt electos suos quos stabiles constantesque viderit augeat benedictionibus. Monstraturi autem Sagas maledictis suis execrationibus & nefandis sacrificiis vindictæ diuinæ administras esse, cum manum suam volūtatemque commodauerunt Satanæ, historiam admirabilem quæ iam mana-

uit in vulgus & recentis memoriæ exponemus. In Ducatu Cliuensi ad Eltanum vicum via publica verberabantur equites pediteſque, & subuertebantur plauſtra, nec tamen aliud præter manum videbatur, quam vocabant *Ekerken*. Tandem vero cum Saga quædam Sibylla Dinſcops nomine in illo tractu habitans comprehenſa & cremata fuiſſet, nihil perceptum eſt. Hoc anno M. D. xxxv. geſtum. Ex his ergo concludimus, Sagas vtentes ſua arte plurimum mali ope Satanæ poſſe efficere, Deo iuſte permittente, & tanquam carnifices ad ſuum opus adhibente (ſemper enim ſapientia & iuſtitia Dei bene illud facit quod homo facit male) Verum illud videri quoque non poſſe Magos aliis morbis liberare quam quos maleficio ſuo intulerint, nec vnquam eos tollere quin lædant animam, aut aliud malum perpetrent. Poſtea dicemus an iſtos adire liceat ad conſequendam valetudinem. Sed illud videamus primum an fauorem adipiſci ſuo facto poſſint, exoptatam illam à deformibus mulierculis pulchritudinem, voluptates, honores, & diuitias, quorum cauſa plerique ſeſe in miſerrimos caſus præcipitant.

CAP.

CAPVT III.

An Magi arte sua gratiam hominum, pulchritudinem, voluptates, honores, diuitias & scientias comparare possint, & fertilitatem dare.

NIHIL tantopere miseros in præcipitem & lubricam perditionis viam attrahit, vt se voueant Satanæ, quam hæc opinio improbissima, dari à diabolo pauperibus diuitias, afflictis voluptates, infirmis vires, formam deformibus, scientiam ignorantibus, honorem abiectis & fauorem gratiamque procerum: etsi hoc contra est compertissimum (vt supra ostendimus) homines miseriores Magis, egētiores, plus exosos, imperitiores, aut plus infestos malis nusquam existere. Reginam Olympiadem magni Alexandri matrem Plutarchus narrat de viro suo Philippo Rege Macedoniæ audiētem, eum insano amore nobilis cuiusdam adolescentulæ grauissime conflagrare, illius conspectum cupiuisse: cumq; mirandam illius formam, venustatem, & elegantiam contemplata esset (vt erat obstupefacta) nihil mali importasse, sed in hæc verba erupisse: Hæc illa est forma & gratia quæ virum meum fascinauit, & Deos quoque fascinare posset. Certe quæcunq; pulchra conspiciuntur in toto hoc mundo & singulis partibus illius, documenta sunt totidem ac velut radii diuinæ pulchritudinis; nec aliunde quam à Deo pulchritudo obuenit. At nunquam Saga comperta est quę carminibus aliouè pacto sic fucare

faciem ſuam potuerit, vt viſa ſit ſpecioſior, ſed cõtra vulgo dici ſolet, deformis vt Saga: & Cardanus quoque non poſtremus Magorum habitus nunquam Sagam á ſe teſtatur fuiſſe viſam niſi deformem, quod facile crediderim. Nam etiam non negauit Cardanus ſibi patrem fuiſſe Magum, & ſe cum voluit agi ecſtaſin, qua ratione ſuperior fuit parente artifex: addit præterea fœtere malignos ſpiritus, & locum quem frequentauerint: qua ex re factum arbitror vt veteribus *fœtentes*, & Vaſconibus *fetilleres* Magæ dicerentur à fœtore, quem illæ (opinor) ex cõſortio diabolorum contrahunt, ſuſpenſorum fortaſſe corpora aut eiuſmodi alia ad Venereas & corporales actiones mutuantium: Vierius item fœtere dæmoniacos annotauit: & Hippocrates (qui tamen dæmoniacos ex morbo ſacro putauit laborare) eos fœtere dicit: quibus ex rebus iudicari poteſt mulieres, quæ ſpirant ſuauius à natura quam viri, conſortio Satanæ præter naturam horrentes, tetras, deformes, putidaſq; effici. De expetita autem Sagarum amatorumque voluptate ſupra demonſtrauimus, pleraſq; captas, cuictas, & confeſſas Magas dixiſſe Satanam rem ſecum habuiſſe, nec ſine dolore, quia perfrigidum neſcio quod ſemen ab eo ſuſciperent ſibi (vt aiebant) ingratum: & confeſſiones earum annotauimus. Sprangerus ſcribit quæſtionem à ſe de Sagis quam plurimis habitam, quæ omnes nec rogatæ fatebantur ſe cum Satana Venerem expertas eſſe. Eas, ſi darentur melio-

Lib. de ſubtilit 20.

meliora, hæſuras iſtis amatoribus non eſt credibile, qui dies & noctes infeſtant ipſas, niſi in ſeruitute iſtius domini perſtiterint. Quod ad gratiam hominum quam iſti ambiunt, vitari iſtos & in odio capitali eſſe vident omnes. Triſcalanum Cenomannum memini artificio ſuo, quod præſente Rege exercuit, animum Regis perculiſſe: nam orbes catenæ aureæ è longinquo eductos(vt videbatur)in manum ſuam acciebat, ſed catena tamen poſtea integra comperta eſt. Rex itaque ſtatim eum exire iuſſit, neque ex eo tempore ſuſtinuit eum aſpicere, adeo vt pro eo quod gratiam putabat promereri, iudicium fuerit conſtitutum, & ipſe artis magicæ à Pręfecto prætorio condemnatus, vt ante diximus. Honores autem & dignitates quod attinet, videmus non alios homines contemni magis & abominationi eſſe: & apud Samuelem legimus (quod Hebræi optime annotarunt) dixiſſe Deum, honorantem me honorabo, & cōtemnentem me exponam contemptui. Non hominis vox ſed Dei eſt illa, omnibus mundi demonſtrationibus certior. O ſi ambitioſi homines iſtud arcanum agnoſcerent: quantopere efferrēt gloriam Dei vt laudem æternam compararent: quantum ſibi à dedecore importando in Deum metuerent, ne porro exponerentur contemptui atque ludibrio. Neronem ait Suetonius Magorum facile principem exſtitiſſe omnis religionis contemptorem: an vero quiſquam tam contemptus, tam abiectus, tam cru-

1. Sam. 2. Lib. Pirke aboth.

deliter exagitatus est? Quem Deus non solum florente ætate de honoris culmine deturbauit, in quo antequam Magus fieret eum collocauerat, verum etiam fecit vt ab omnibus amicis, custodibus, & domesticis desertus ac damnatus baculis nudus ad mortem vsque cæderetur, & ad necem tam sæuam vitandam ipse sibi violentas manus inferre cogeretur. Verum qui contemptus, quod dedecus, quæ turpitudo Magis horrenda cogitari potest, quam illa Magorum, qui Satanam hirci fœtentis specie coguntur adorare, eaque parte osculari quæ nec scribi nec dici honeste potest? Quod mihi quidem omnino incredibile videretur, nisi id legissem in confessionibus Magorum addictorum morti, & conuictionibus innumeris. Hic vero dixerit quispiam inde à Syluestre secundo ad Gregorium septimũ inclusiue Papas omnes fuisse Magos, vt in Nauclero Platinaque legimus. Respondeo Benonem Cardinalem, qui Papas Magos annotauit, quinque solum comperisse, Syluestrem secundum, Benedictum nonum, Ioannem vigesimum & vigesimum primum, Gregoriumque septimum. Quinetiã ex istis omnibus Augustinus Onophrius Papæ cubicularius (qui è Vaticano actisque veteribus historiam Paparum composuit diligentissime) duos refert solummodo, Syluestrem secundum, & Benedictum nonum: quorum hic quidem sede (ad quam duorum Paparum, qui patrui erant, gratia peruenerat) postea eiectus est: ille vero (cui

prius

prius fuit Gilberto nomen) Floriacensis monachus fuit ad Ligerim, qui tam nauiter operam dedit literis, vt Roberti Regis Francorum, Lotharii Ducis, & Othonis tertii Cæsaris Pædagogus effectus sit: quorum opera, non autem Satanæ (quod isti miseri arbitrantur Magi) ad fastigium Papale euectus est. Resipuit vero Syluester tandem, & decessurus de vita postulauit linguam sibi & manus abscindi, quæ diabolis sacrificauerant: se vero non ante diabolo fuisse addictum confessus est quam Rhemorum fuisset Archiepiscopus. Quæ cum ita sint, omnem potestatem, honorem dignitatemq; à Deo venire concludimus, veramque illam voluptatem securitatem & tranquillitatem animi quam Deus suis fidelibus tribuit: cuius voluptatis ne minimam quidem scintillam spiritus à Satana possessi perceperunt, adeo crudeliter assidueque ipsorum animæ tyrannide illius opprimuntur. Quod autem diuitias attinet, omnibus notum est atque certissimum magnos in terræ sinu thesauros esse abditos, eorumque sedes Satanæ esse cognitas: sed nunquam Magus exstitit qui arte ista aureum vnum comparauerit, vt fatentur omnes: Imo quicunq; diuites se addicunt rebus magicis vt diuitiis augeantur, fere in paupertatem abeunt, egentes vero tota vita paupertatem perferunt. Bona enim dicuntur in Scriptura benedictiones, quia dantur à Deo: vt Iacob munus de gregibus, quos sibi Deus iuste dederat, Esau fratri offerēs, Accipe, inquit,

 de

de benedictione quam mihi dedit Dominus. At cur thesauros humi conditos suis mancipiis non impertitur Satanas? cur fame sinit emori? cur panem mendicari misere? Certe nec aliter vult Deus, nec diabolus potest: qui alioqui (vt videtur) in suas partes plurimos fuisset pertracturus. Ogerius Ferrerius Medicus doctissimus, cum Tholosæ essem, elegantes ædes & bono loco ad Bursam sitas minimo conduxit anno M. D. LVIII. quia malignus spiritus inquilinos earum infestabat, quod ipse non amplius curabat quam Athenodorus philosophus, qui desertam Athenis domum incolisque propter spiritum vacuam ausus est habitare. Sed cum illud audiuisset quod nunquam crediderat, non posse tuto adiri cellam, nec quietem interdum capi: monitus Lusitanum quemdam studiosum in vrbe esse qui res occultas in vngue pueruli videndas exhibebat, fecit vt studiosus ille sua arte vteretur: puella vero consulta dixit mulierem à se videri ornatam accuratissime pretiosissimis catenis & auro, quæ ad columnam quādam manu gestabat tædam: itaque Lusitanus respondit Medico vt in cella ad columnam humi curaret fodi, thesaurum ab ipso inuentum iri. Gaudens Medicus fodi iussit: sed cum thesaurum inuentum prope cogitaret, exsurgens turbo exstinxit lucem, & spiraculo cellæ exiens, ad 14. pedes pinnarum fregit in propinquis ædibus, quarum pars in prothyrū corruit, pars in cellæ spiraculum, pars in mulierē ferentem

Plin. iun. in epist.

tem

tem aquam, cuius hydria effracta est. Nihil postea à spiritu auditum vnquam. Lusitanus postridie factus de re tota certior, thesaurum dixit à spiritu exportatum esse, mirari sese, quod Medicum non offenderit, qui post biduum mihi narrauit historiam. Hæc die 15. Decembris Anno M. D. LVIII. gesta sunt claro & sereno cœlo, vt esse solet diebus Halcyoniis: & nos eodem tempore deiectas domus propinquæ pinnas prothyrumque ad tabernam fractum inuisimus. Putauerunt Hebræi prisci, qui thesauros præsertim male partos in terra defodiunt, eos damnationem iustamque suæ impietatis pœnam ad suos thesauros sustinere, & carere conspectu Dei, ac propterea in Ecclesiastico maledictionem exstare contra eos, qui in ruina thesauros addunt. Affert Melanchthon historiam persimilem, homines decem Magdeburgi ruina turris oppressos esse, cum ad thesauros, quos docuerat Satanas, reperiendos effoderent. Georgius Agricola in libro de Spiritibus subterraneis scribit, Annebergæ in ea fodina, quæ dicitur Corona rosæ, spiritum specie equi duodecim homines occidisse, & fecisse, vt fodina plena argenti cederet, quam Magi ope Satanæ repererant. A quodam Lugdunensi accepi, qui postea in æde S. Mariæ virginis Lutetiæ Capellanus fuit, se cum sociis magica arte Arcolii prope Lutetiam thesaurum retexisse: sed cum cistam, in qua erat conditus, habere cogitarent, eam fuisse exportatam turbine, in ipsum vero

muri labem corruisse, ex qua toto vitæ spatio claudicaturus est. Et sacerdos Noribergensis nuper cum ope Satanæ thesaurum inuenisset, & iamiam scrinium aperturus esset, ruina domus extinctus est. Non est autem nouum thesauros magicis artibus perquiri: nam etiam Lex ait, thesauros eorum non esse, qui puniendis sacrificiis aut alia quauis arte prohibita scrutantur, & ob eandem causam literas permissionemque vetat à Principe exorari ad effodiendum alienum agrum. Ex Lugdunensi quoque pragmatico (quem etsi magna voce in frequentia magna recitauit, nominare nolim) audiui ipsum de nocte cum sociis abiuisse, vt enunciatis coniurationibus thesaurum peruestigarent: cumque cœpissent fodere, velut hominis, qui rotæ impositus in propinquo fuerat, vocem audiuisse, horribiliter inclamantem, ad fures: sic in fugam fuisse versos, malignos vero spiritus eodem momento persequentes cæcidisse ipsos ad eam vsque domum vnde prodierant, & tanto strepitu eam ingressos esse, vt tonare hospes cogitauerit: atque ex eo tempore iurauit, se thesauros nunquam peruestigaturum esse. Ita malignos spiritus videmus nolle, ac potius Deum non ferre, vt his rationibus ditescat quisquam. Hebræi dicunt, eos, qui suo ipsorum amore furentes de vita inuiti cedunt, infernum suum (vt ita dicamus) in sepulchro pati cadauerũq; suorum ambitu, vt per æternam Dei iustitiam in eo ipso quo offenderunt pœnas luant. Flatores etiam

L. vnica, de thesau. C.

Chy-

Chymici plerique animaduertentes se ad lapidem philosophalem (quem vocant) peruenire non posse, familiares spiritus solent consulere. Sed ex Constantino (qui inter peritissimos Pyrotechniæ & artis metallicæ in Gallia numeratur, estque in toto regno celeberrimus) audiui socios ipsius, cum perdiu flantibus nulla spes speciesve boni ostenderetur, consilium à diabolo petiuisse, rectene facerent, & rem optatam confecturi essent: illum vero vnico verbo respondisse, *trauaillez*, laborate: hoc exhilaratos flatores perrexisse & flauisse adéo strenue, vt omnia in nihilum multiplicauerint, etiamque porro flaturos fuisse, nisi Constantinus dixisset ipsis, hunc esse morem Satanæ, vt ambigua responsa edat, illud autem verbum *laborate* innuere, abiiciendam esse Alchymiam, & in laborem aliquem ac honestam artem vtilis ad vitam scientiæ incumbendum: hominis pure dementis esse, si quis cogitauerit tam breui temporis spatio aurum effingere, in quo efficiendo natura annos amplius mille solet consumere. Itaque illis hominibus, qui scientias arte diabolica student comparare, similiter oportet dici, *trauaillez*, laborate, siue (vt maiores nostri pronunciabant) *tresueillez*, vt in versu Lucilii: *Noctes vigilato serenas*: & orandus Deus, vt labori nostro (quod rei totius est caput) successum felicem tribuat. Quod in principio Sapientiæ Salomo admonet, singulos inuitans, arcanumq; maximum & germanum sapientiæ acquirendæ modum

dum explicans, nempe vt ex animo petatur à
Sapient.8. Deo, in ipſum habeatur fides, ac non tentetur
Dominus: quamobrem orationem adiicit,
quam apud Deum habuerat. Moſes quoque
Sapient.9. Maymonides hanc demonſtrationem ſtatuit
eſſe certiſſimam, nunquam hominem ſapientiam Dei coniunctam ſcientia virtutibusque moralibus (vt ait Salomo cap.8. Sapientiæ) adepturum eſſe, niſi ſe ἀνυποκρίτως abiiciat humilietque coram Deo. Nos autem ſupra oſtendimus, Magos eſſe omnium hominum imperitiſſimos, qui rabie furiiſque plurimum in morte agitantur, nec vllo tempore plus mente capti ſunt, quam cum à Satana poſſidentur. Si quis autem cum Auguſtino dixerit: Satanam ſcientiſſimum eſſe, eo quod vixerit diutiſſime, (vt certe diaboli quæcunque hic geruntur explorant & recognoſcunt ſingula, noruntque ſanctorum vitam ad minima peccata vſque non ſolum obſeruare, ſed etiam calumniari) vt demus à diabolis teneri vires plantarum, metallorum, lapidum, animalium, motumque & facultatem aſtrorum, omnino tamen eorum finis eſt & conſilium propoſitum, vt homines in errore fonte malorum omnium & ignorantia ſumma educentur: quamobrem ſeruos ſuos aut mendaciis paſcit ſemper, aut ambiguis vocibus. Hic tyrannorum modus, vt in ſumma ignorantia & cæcitate alant populares, ne apertis oculis rationem videant, qua ſe ipſi explicent à dominatu eiuſmodi. Quas ob res ſi hæc ita ſe habent, (vt

pro-

profecto se habent) si, inquam, diabolus neque ditare potest, neque thesauros abditos, neque hominum gratiam, neque voluptatum fructum, neque scientiam præstare, sed vltionem solum inimicorum, nec tamen omnium, efficere; quod malum, obsecro, grauius dici potest, quam pro tantilla remuneratione in hac vita incerta hominem sese mancipare Satanæ, & damnationem æternam in vita altera comparare? Antequam finem huius capitis facio, recentem historiam & memorabilem hoc loco placet apponere. Fuit Blesis, insignis Magus, natione Allobrox, mense Ian. ann. 1577. qui nomen Comitis sibi arrogabat, licet neque seruum neque ancillam haberet comitem. Hic libellum supplicem (qui in priuatum consilium relatus est) exhibuit Regi, promittens se effecturum, vt terra fructus centenos ederet, (cum tamen optimus ager Galliæ non plus duodenis afferat) oblitis seminibus oleo quod erat demonstraturus, hac lege, vt Rex ipsi decimam traderet, alteram sibi haberet, quæ domanio Regis (vt vocant) ita accenseretur, vt nunquam alienari posset. Idem se Arithmeticam perbreui spatio docturum pollicebatur. Ego tum illic conuentibus maximis interfui. Postulatum in priuato consilio acceptum ad Curias cum literis publicis fuit transmissum, vt res promulgaretur atq; in acta referretur. Exemplum Laodunum attuli, & exhibui multis. Curia Parisiensis non maiores quam cæteræ Curiæ rem totam æstimauit.

At

At potius, iudicio meo, fuit comprehendendus Magus, & de eo ex iure cognoſcendum: fuit enim re vera Magus, vt Phiſezius conſilii regii Secretarius vnus ex delegatis aperuit, quem ille rationem cognoſcendi chartas luſorias etiam non viſas docere voluerit: nam rogatus parietem verſus obuertebat ſe nebulo, & cum diabolo muſſitabat, vt chartarum puncta exponeret. Non eſt autem omittendum iſtud, Satanam ſua compendia quæſiuiſſe ex fertilitate & abundantia, quæ Anno M. D. LXXVIII. obtigit; (nam ex toto decennio vberior annus non exſtitit) vt fidem in Deum fertilitatis & ſterilitatis autorem hominibus adimeret. Quo argumento etiam adducor, vt credam, diabolos ex præuiſis procellis & ſterilitate poſſe iiſdem artibus perſuadere Magis, procellas famemque per ipſos aduocari. Quapropter inquit Ouidius:

Carmina læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam:
Illicibus glandes, cantataq; vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Dixerit quiſpiam, at forent diuites, qui ludo primæ & fluxus (vt vocant) ludunt, ſi ea, quæ in chartis luſoriis latent, peruiderent. Reſpondeo, quicunque ſcripſerunt & quæſtionem de Magis habuerunt, hoc indubitatum eſſe axioma tradunt, non poſſe Magos augeri vnico aureo ex artibus & agyrmatis omnibus, quæ à Satana didicerunt: imo plerumque ex confeſſione ipſorum compertum eſſe in crumena gramen,

men, cum plenam auri & argenti manum à Satana accepti eo intulisset. Risum quidem Magi, nec omnes tamen, commouent & spectatores efficiunt attonitos, vt Triscalanus ille Magus de Curione quodam præsentibus parochis dixit, Videte istum hypocritam, qui fingens se breuiarium ferre fert chartas lusorias. Tum Curio volens ostendere vt ferret breuiarium, visus est sibi habere chartas lusorias, & quicunq; aderant chartas sibi videre visi sunt, adeo vt Curio breuiarium suum abiecerit & pudibundus abiuerit. Superuenientes vero paulo post alii breuiarium collegerunt nudatum illa chartarum similitudine: qua ex re fuit manifestũ, multis in rebus Satanam illudere, nec tamen singulorũ oculos perstringere. Nam qui priori actioni non interfuerant, cum præstigias Magus adstantium oculis offudisset, merum videbãt breuiarium, cum alii contra speciem chartarum cernerent: quemadmodum etiam accidit, vt viro bono timenti Dei & fidem in eum habenti Magus non possit fraudem in discernẽdis punctis facere, aut præsenti illudere. Postremo autem vt ostendamus, quem exitum sperare Magi teneantur, exitum solum Magorum qui vnquam exstiterunt principum oportet obseruari: vt Simonis Magi, quem elatum in aere præcipitauit Satanas, Neronis & Maxentii, qui duo summi Magi inter Cęsares, ille damnatus interfecit, hic demersit sese. Iezabel Regina insignis Maga à canibus vorata est. Methodis maximus

ſui temporis Magus in Noruegia diſcerptus à populo, vt ſcribit Olaus: Matiſconenſis Comes à Satana ſpectante populo exportatus, Raziorum Baro crematus, vt alii quoque innumeri viui perierunt igne. Ex his itaque ſtatuitur, Satanam per ſe nihil magnum præſtare, permittente vero Domino nocere, offendere, cædere, & homines ac pecudes enecare poſſe: denique ſolam vindictam, idque in certos homines, penes ipſum eſſe: quemadmodum ſupra de Pragmatico quodam (vt vocant) annotauimus, cuius veſtigiis diabolus inſiſtebat, & ab omni quiete animum auertebat: eum diſerte apud me fuiſſe confeſſum, neque ſcientiam rei vllius ſibi à diabolo datam, neque aurei vnius acceſſionem factam, ſed animum ſolum ad vltionem inflammatum. Iam vero dicamus, poſſintne Magi omnibus promiſcue, & his amplius quam aliis afferre damnum: nam hoc argumentum, ſententia mea, nondum fuit ſatis illuſtratum ad iuſtam ipſius intelligentiam.

CAPVT IV.

An his plus quam illis Magi nocere poßint.

MVLTAS quidem Theologi quæſtiones nectunt, ſed tres ante alias extant in Magorum cauſa. Prima, cur ſua arte ditari non poſſint Magi: Secunda, cur Principes Magis quos habent comites non vtantur ad cædendos & fundendos hoſtes: Tertia, cur iis nocere nequeant, qui ipſos perſequuntur. Primam proxime

me præcedente capite expoſuimus. Secundam quod attinet, Theologi dicunt, Angelos, quos Deus elegit ad regum regnorumque conſeruationem, conatus maleficorum abrumpere, & victorias per Deum eſſe, qui magnus Deus Sebaoth vel exercituum appellatur, non ob eam poteſtatem ſolum, qua in aſtra & cœleſtes Angelos vtitur, (hos enim Scriptura vocat exercitus) ſed etiam in Principum copias. Imo tantum abeſt, vt Principes opera Magorum abutentes ſuperiores hoſtibus eſſe poſſint, vt illud veteres contra pro indubitato annotauerint: Ex duobus Principibus inter ſe dimicantibus eum cadere, qui Magos adhibet, & qui diabolum de ſua ſuorumque dignitate conſulit, eum cum ſuis periturum miſere, videt enim Deus & vindicaturus eſt. Neque dicendum, vt ille interpres Pſalmi primi:

Cumque viri nunquam Domini ſit cura ſceleſti.

ſed ita potius ſententia mea:

Cumque viro nunquam Domino ſit cura ſceleſto,
Impia mens, greſſus q; at q; improba facta peribunt.

Cui tranſlationi optime cum Pſalmo 34. conuenit, vbi ait Pſaltes:

Clara Deus ſemper defigit lumina cœlo
In ſcelus, vt nomen tollat ab orbe mali.

Sexcenta quidem poſſemus exempla adducere, ſed duo in præſentia triave ſuffecerint. A Cn. Pompeio Magno ſtabant Romanum imperium, Principes & Reges quique potentiſſimi cum legionibus triginta aduerſus Cæſarianas

legiones quinque aut ſex, eo anguſtiæ adductas vt interirent fame, & mari infeſto atque oppidis circumcluſæ eſſent, quando prælium conſertum eſt: verumtamen placuit Pompeio ante accerſi Magos, & Arcas illa Erichtho peritiſſima illius ætatis Saga (vt apud Lucanum legimus) ad ipſum adducta eſt. Funeſtum vero illius qui ſtatim obuenit exitum nemo neſcit, cum idem ſemper victor in Europa, Aſia, Africa, & in mari præcipue mediterraneo prius exſtitiſſet. Ariouiſtus Imperator Theutonum, quorum copiæ ex quadringentis ferme hominum millibus erant conſtitutæ, Sagas Germaniæ conſuluit, (nam eis ſemper Germania abundauit) & à Cæſare funditus euerſus eſt, qui ridebat Sagas. Neronem, Domitianum taceo, & alios innumeros, quibus hanc ob cauſam exitus obuenit infeliciſſimus. Nequeo ampliſſimum ſeculi noſtri Principem ſilentio inuoluere, qui cum expetiuiſſet modis illicitis videre caſtra hoſtium, exitumque prælii ex Mago cognoſcere, anceps à Satana oraculum reportauit, quo fretus miſere fuſus eſt. A certo etiam homine didici, cum paruulus eiuſdem puer decumberet grauiſſime, Magum de morbi euentu conſultum eſſe: qui reſpondit, magiſtros peritiores è Germania accerſendos eſſe, vt euentus cognoſcatur: nam inter diabolos & Magos alios aliis aptiores ad eam rem eſſe: paulo poſt aduentaſſe Magos, ſed vtcunque ſpem boni facerent, puerum tamen obiiſſe. Omnes denique qui Magis vſi ſunt, non

ro minus calamitose perierunt. Quod si Magis eorumque domino facultas esset omnibus nocendi promiscue, ludibundi profecto Reges aut cereis imaginibus aut sagittis in aera missis, aut simplice verbo, aut vento gladiis sui hostes conficerent. Contra vero omnes docti totius vetustatis experientia vno ore tradunt, non esse penes Principem, licet ex toto terrarum orbe Magos adhibuerit, vt Principes exteros aut hostes suos, siue bonos, siue malos, sic afficiat morte. Amplius dicam, hominibus ipsos persequentibus nocere non possunt Magi. Ita Sprangerus & Niderus, qui Sagas innumeras iusserunt concremari, testantur vno consensu, Sagas nocere non posse iudicibus vel improbissimis: & interrogatas de hac re dixisse, omnia quidem à se fuisse tentata, vt Iudicibus afferrent mortem, sed nihil effecisse. Sunt apud me quæstiones propositæ Ioannæ Heruilleriæ, vt qui iudicio illius interfui, quarum 6. cap. fatetur illa, ex quo tempore venit in manus Iudicum, nihil in ipsam diabolum potuisse, neque ad liberandum ipsam è vinculis, neque ad vitam ipsius conseruandam. Sprangerus tamen & Danæus scribunt, diabolum in colloquio & communicatione cum Magis pergere, & consilium dare, vt obmutescant coram iudice, adeoque manus & pedes numelis eximere. Quod de Apollonio Tyanæo legeram apud Philostratum Principe Magorum sua ætate habito, cum Romæ in carcere spectantibus aliis

Augustin lib. 10. de ciuit. Dei.
Thom. in secunda secundæ q 95 art. 5. & tit. de mira.

captiuis cippum artubus exuisse, ac propterea mandasse Domitianum Cæsarem, vt omni ex parte raderetur,(vt hodie facit Germania)& in iudicium adduceretur nudus: Sed non poteram satis videre, qui Magum diabolus cippo exuere posset, nec carcere posset eximere, nisi D. Ioannes Martinus vices Præfecti Laodunensis agens confirmasset, dum quæstio de Saga S. Probæ (quæ viua ex iudicio illius concremata est) haberetur, quærenti sibi cur non euaderet, respondisse illam, se è cippo quidem, at non è carcere exire posse: eodemque tempore, cum aliorsum ipse respiceret, ipsam sibi manicas exuisse, quod nulla ars humana potuisset. Quapropter Danæus scribit in dialogo, Sagam in vinculis relinqui non oportere solam, ne cum diabolo communicet, aut silentii fascinum accipiat à Satana, quo fascino permulti Magi homicidiorum aliorumque criminum accusati ne quid faterentur abusi sunt. Execrandi huius fascini exemplum legi excusum typis cum priuilegio: sed hoc loco non placet apponere, ne cui occasio præberi vel minima videatur hoc argumento nostro abutendi. Mirabilius vero illud, non posse Magos, quocunque tandem dolore opprimantur, lachrymam vnicam oculis emittere: quo signo Germani Iudices, velut præsumptione certissima, mulierem Sagam esse arguunt. Nam procliues ad lachrymandum esse mulieres nemo nescit: verumtamen Sagas compertum est nunquam lachrymari,

mari, vtcunque oculos ſputis conentur madefacere. Ante omnia vero mirabile eſt, quod Sprangerus Quæſitor ànnotauit, Sagam, licet captiuam, Iudicis animum ad miſericordiam poſſe inflectere, ſi prior oculos potuerit in Iudicem defigere. Idemq; autor eſt, nihil tantopere Sagas, de quibus ipſe cognoſcebat, à cuſtodibus in carcere flagitaſſe, quam vt ſuos iudices ante congreſſum videre poſſent: itaque omnes iudices, qui priores viſi a Sagis fuerant, quamuis iam ante plurimas longe minorum criminum affines condemnauiſſent, tum repente à condemnatione earum abhorruiſſe. Conſtantiſſimus autem eſt conſenſus omnium, Magos adminiſtris iuris nocere non poſſe: quamquam lictores multi pone adorſi attollunt è terra Sagas, alii vero intrepide ad intimas vſque ipſarum ſpecus perſequuntur. Arcanum Dei mirabile, & à iudicibus optime recolendum, ipſos non aduerſus humanas poteſtates ſolum, ſed etiam contra ſpirituum malignorum vires à Deo protegi. Ac propterea in Lege dicitur: Cum iudicabitis, ne Deut. 1.
metuatis ab vllo: nam iudicium eſt Dei. Et Ioſaphat Rex Iudæ commendans Iudicibus officium ſuum, Videte, ait, quid ſitis facturi, & mementote à vobis exerceri iudicium Dei. Et in Orientis partibus actores ſine viatorum opera prehendentes oram veſtimenti eorum, quibuſcum iure experturi ſunt, dicere ſolent, adeamus iuſtitiam Dei. Hebræi veteres affirmabant, Angelos Dei intereſſe iudiciis, & Franciſcus Alua-

rezius ſcribit, Iudices in Æthyopia inſidentes ſubſelliis relinquere vacuas in editiore loco cathedras 12. & dicere, has ſedes Angelorum eſſe. Dixerit fortaſſe quiſpiam, captiuas Sagas in ecſtaſin rapi, (vt ante oſtendimus) exorteſq; ſenſus fieri poſſe: ego vero non poſſe confirmo, cum ſupplicium non poſſint effugere. Exemplum vnum adhibebo. Fuit Cazareis ad Tholoſam Saga, quæ benedicto pane altari oblato ad ſubmergendum ſe abiit: cumque retracta eſſet, benedictum panem faſſa eſt ſe veneno infeciſſe: canibus proiicitur panis, moriuntur illi. Hæc in vinculis ecſtaſin horas amplius ſex paſſa eſt omnis ſenſus expers, deinde exſurgens clamauit ſe valde defeſſam eſſe, & nuntios à multis locis retulit cum certis indiciis. Cum autem damnata illa prope eſſet, vt iudicatum fieret, diabolum aduocauit dicens, eum ſpopondiſſe tam vehementes futuros imbres, vt non eſſet ignem expertura: ſed ea nihilo magis defenſa eſt ab ignis violentia. Itaque non eſt cur metuant iudices à conficiendis libere ſagarum iudiciis: prout ſunt qui fugiunt trepidi, & Magos non audent in os reſpicere. Quamquam ne decimam quidem eorum quos vellent morte afficiunt Magi: vt Niderus ſcribit, Magum quemdam in confeſſionibus dixiſſe, rogatum quidem ſe fuiſſe vt inimicum occideret, ſed omnibus diabolicis facultatibus conſumptis Satanam dixiſſe, homini iſti nocere non poſſe. Videmus itaque, ne improbos quidem à Magis of-

ſendi poſſe, niſi Deus permiſerit: ecqui igitur ei nocere poſſint. Pſal.91.

Qui ſedet in latebris & celſi numinis vmbra,
Arx & perſugium, ſtatuit mens conſcia recti,
Et ſpes certa Deus: hoc vno freta quieſcit, &c.
Nil metuens vnquam, terrores nocte ruentes
Vt frendant, ſtridant volitantes luce ſagittæ,
Lethiferum tenebris vt peſtis virus oberret.
Vt clara de luce lues mortalia tundat
Corpora, mille ruant dextris & mille ſiniſtris
Tela, nec attingent vnquam minitantia mortẽ, &c.
Cum tibi perfugium Deus eſt tectumq; receptus,
Non te mica mali attinget, non vulnera tectum:
Angelicas etenim præcepit ſtare cohortes,
Sollicitaq; vijs te ſemper mente tueri.

Hebræorũ Theologus Salomo, pro his vocibus, *peſtis, virus* & *lues*, voces חטב & דבר interpretans, voce *Deber* tradit ſignificari dęmonem, qui offendit noctu: eum vero, qui interdiu poteſt offendere, *Cheteb*. Verumtamen dies & noctes ſpeculatur Satanas, æque interdiu ac noctu offendit: licet eum Veteres omnes conſentiant plus de nocte poſſe, quemadmodum in Ægypto primogenita hominum pecudumque noctu è medio ſuſtulit. Hoc innuit Pſalmus 104. cum leo & agreſtes ferę dicuntur nocte ad p̃dam ex antris procedere, & die illuceſcente latebras repetere: & Zoroaſtes prouerbio ſuo, Ne exito cum præterit carnifex. Non quod ab affligendis electis ſuis abſtineat Deus, affligit enim ſæpenumero: ſed hoc fructuoſum eſt ipſis, vtile

 & ho-

& honorificum, prout de Iobo diximus, nec vnquam fidem in se habentes deserit: quemadmodum dicebat Iob, vt morte me afficiat Deus, semper tamen sperabo in ipso: & Salomo in libro Sapientiæ agens de improbis, qui occidunt bonos, vt videant, sitne eos seruaturus Deus, iustos ait pauculo dolore ex hoc mundo liberatos vita æterna perfrui. Hæc annotare visum est, quia Moyses Maymonis afflictionem nisi ex peccato negat accidere, pœnamque nisi ex culpa: quam sententiam Baldad & Eliphaz in libro Iobi defenderunt, Deus improbauit iudicio & facto, (qui Iobum illum, quem virum rectum & integrum esse prædicauerat, affecit malis) & ipse Eliphaz in libro Iobi damnauit, quod prope intelligi omnino necesse est. Sunt quidem raræ afflictiones iustorum: nam quotusquisque est Iobo similis? quis iustus possit appellari? atque hæ afflictiones amoris virgæ appellantur. Nam etsi docet Ambrosius, Deum peccata in hoc mundo impunita non plane relinquere, ne quis aut Deum non esse aut fauere improbis putauerit, neque omnium pœnas exigere, ne quis post hanc vitam non credat esse alteram: hæc tamen ratio Hebræis non satisfacit, qui axioma istud certissimum & indubitatum esse volunt, afflictionum quæ bonis accidunt vsum esse, vt probetur ipsorum constantia, felicitasque geminetur & benedictio, aut etiam vt in hoc mundo purgentur ab iis peccatis, quæ vel sanctissimus quisque solet committere, vt

Lib. 3. more nebocim.

Lib. Pirke aboth.

post

post hanc vitam felicitate perfecta frui possint: quod autem voluptates improbis & diuitias interdum largitur Deus, id boni præmium esse quod in hac vita fecerint (nemo enim est tam improbus quin Deus perficiat ex ipso gloriam suam, & ipse aliquid faciat boni) vt post hanc vitam luant pœnas meritas: atque eo pacto & offensæ puniantur, & benefacta recipiant mercedem iustam: hoc illud amplissimum sacræ Scripturæ documentum esse, cum dicitur Deus iustitiam, iudicium, & misericordiam exercere. Iustitiam, cum veram mercedem tribuit bonis operibus; Iudicium, cum discernit pœnam ex iusto maleficii merito: & misericordiam, cum præmium virtute maius aut pœnam minorem peccato infert. Bonorum igitur afflictionem ipsis in bonum permagnum cedere certo certius esse statuimus, improborum vero præmia in ruinam grauissimam: quod Stoici vno verbo dixerunt, nihil boni posse improbis accidere, nihil mali bonis. Interdum enim ad honores improbus tollitur ad eum duntaxat finem, vt gloriæ Dei (quod ait Salomo) in die vindictæ seruiat. Nunc postquam de modis licitis ad preuertenda & impedienda maleficia Magorum diximus, agedum videamus de modis illicitis, qui anticipandis maleficiis, aut si illata fuerint amoliendis adhibentur.

CAPVT V.

De modis illicitis qui ad prauertenda maleficia adhibentur, morbosque & fascinationes auertendas.

HÆc quæstio difficillima est omnium quæ in hanc causam afferri possunt, de qua nondum inter Theologos, Canonistas, & Iurisconsultos conuenit. Horum enim est sententia, licere maleficia superstitiosis modis depellere: sic Canonistæ sentiunt, nominatim vero Hostiensis, Panormitanus, Goffredus Humbertinus, & alii nonnulli etiam Theologi, vt Scotus subtilis Theologus libro quarto distinctione tricesimaquarta, superstitionis esse dicēs si quis statuat non esse maleficium superstitione depellendum. Cæteri vero Theologi ac peritissimi, ad idololatriā & apostasiam tradunt pertinere, si quis diabolorum & Magorum vtatur ope ad impedienda depellendaue maleficia (sic deciditur hæc quæstio lib. 2. sententiarum distinct. 7. sic Aquinas in eandem distinctionem, sic Bonauētura, Petrus Albertus, & Durandus) siue maleficium per Magi operam tollatur maleficio, siue is qui non est Magus superstitiosis modis eximat à maleficio & illud in alterum transferat, siue expresse aut tacite diabolus inuocetur: omnesque honestam mortem anteponendam sentiunt. Atque hæc quidem sanctissima opinio est, altera damnanda & Lege Dei vetita, vt postea demonstrabimus. Itaque D. Basilius

L. eorum de malefic. C. Raymundus de villa noua scripsit remedia cōtra maleficia.

ſilius in Pſalmum 45. eos deteſtatur vehementiſſime, qui Satanam vel Magos adeunt, & iſtis præſtigiis valetudinis ergo abutuntur: & Chryſoſtomus homil. 8. in epiſtolam ad Coloſſenſes, Citius, inquit, mors homini Chriſtiano ſubeunda, quam vita ligaturis redimenda. Sed hæc breuius ſecant Theologi quam ſit opus, iudicio meo. Nam ſumma tantum attingunt artium magicarum capita, cum tamen omnes viæ præcludendis malis, peſti, bello, fami, morbo, calamitatibus, ſiue vniuerſe ſiue ex parte coniunctę ſuperſtitioni pro illicitis habendæ ſint. Superſtitionem dico, quia naturales & diuini modi quos ad præuertenda pellendaque mala nos docuit Deus, ſunt fueruntq; ſemper conceſſi atque laudabiles. Quoniam vero in Iobo legimus nullam eſſe in terris potentiam quam formidet Satanas, ſuperſtitioſum eſt ſuper liminari ianuæ appendi ſquillam ad impediendum faſcinum : ſed res creatę cum precibus ſanctis adhiberi poſſunt, vt Deus qui ſolus eſt in mundo omnipotens exoretur: quemadmodum legimus Angelum hepate piſcis & ſuffimentis vti, precibuſque malignum ſpiritum depellere, qui ſeptem illius puellæ viros quam Tobias duxit occiderat. Et quamuis ſalem perhorreſcant diaboli velut æternitatis ſymbolum, & Deus ſalem omnibus ſacrificiis imperet adhiberi, vt populum fortaſſe auocet ne diabolis ſacrificet: quicunque tamen ſalem circumferunt non propterea ſunt exortes inſidiarum Satanæ, niſi

Tobię 5.

Leuit. 2.

fidem in Deum habuerint: alioqui ſalem ferri aut politum dactyli nucleũ (quod eſt apud Plinium lib.13.cap. 4.) vt ſine precibus impediantur aut abigantur maligni ſpiritus, illud eſt idololatriæ. Latini quæ ad amoliendum & præuertendum malum pertinent, amuleta vocant: quę ad medicandum depellẽdumque, remedia. Verum & horum amuletorum & προβασκανίων administrum, autorem & inuentorem Satanã eſſe demonſtremus, itemque remediorum quibus ſortes & maleficia depelluntur: veteres ac Romani ipſi puerorum collo ſolebant pudendi membri ſpeciem appendere, quam appellabant faſcinum, vt eſſet (prout aiebant) præfiſcine, & ſortilegia auerteret, idque ex electro maxime, ꝙ Plin. innuit lib.36.ca.3. turpem omnino modum & diabolicum animis ad libidinem inflammandis. Cumque ab Hiſpanis Occidentales inſulæ ſubigerentur, compertum eſt Pæderaſtiæ imaginem, Pædiconis inquam, & Cinædi, ab Inſulanis ſuſpẽſam collo geſtari pro amuleto, turpiſſimo inſtituto. Etenim circumfluebant gentes illæ Sodomia, turpiſſimis & deteſtandis ſceleribus, magiciſque artibus omnis generis: ideoque omnes fere ſunt ab Hiſpano profligati. Hoc diabolicum inuentum eſſe nemo ſanus infitiabitur. Alia quoque amuleta exſtant non æque turpia quidem illa, ſed æque illicita, vt cum illigatæ ſcripturæ chartulæque geſtantur εἰς προφύλαξιν, de quibus Auguſtinus libro de doctrina Chriſtiana, Ad hoc genus, inquit, pertinent

tinent ligaturæ execrabilium remediorum, siue votis siue quibusuis aliis rebus suspendendis & ligandis: quibus quando adhibetur fides, illicita est idololatria. Barbara Dorea (quæ decreto Curiæ sententiam Præfecti S. Christophoro ad Sanlisium confirmante cremata fuit decimonono Ianuarii Anno M. D. LXXVII.) fatebatur se iis quos fascinauerat medicinam fecisse diffissa columba, & ægroti stomacho imposita cum his verbis, In nomine Patris, filii, & Spiritus sancti, D.S. Antonii, & D. S. Michaelis Angeli curari possis ab hoc malo, & mandauisse vt nouem diebus missam in templo illius vici curarent celebrari. Nemo tam catholicus est cui hæc ratio non probetur summopere: Ego vero (licet per se bona verba essent) confirmo id blasphemum esse contra maiestatem Dei, cum à Satana aut Mago discipulo Satanæ fuerit traditum: præterea officium esse omnium, vt orationes istas à Satana profectas perhorrescant: hæc enim remedium se fatebatur à Satana didicisse, vt apparet ex quæstionibus illius, quarum exemplum misit ad me generosus Dominus Pipemontensis. Similiter cum nuptæ annulus accipitur ad nodationem soluendam, & per eum fit illud quod horreo dicere, res illicita est: nam in hac re vir auersus à Deo auxilium esse statuit, nec dubium est quin diabolus ad eam manum porrigat. Sunt etiam qui nuptias eodem ritu repetunt quo ante celebrauerant, cum alligati sunt, atque hoc pacto exsoluuntur. In Germa-

nia

nia quoque ſunt homines qui in olla feruefaciunt lac illius vaccæ quam Saga exhauſerit, & certis vocibus (quas reticere placuit) enuntiatis ollam ictibus baculi feriunt, eodemq; momẽto dicunt diabolum Sagam dorſo tot ictibus petiturum eſſe: & hoc illicitum. Sic enim mos conſilio Satanæ geritur, qui eam quæ Saga non eſt hac via ad idẽ facinus allicit, dum rem animaduertit adeo mirabilem. De antidotis Apuleii ad ſpeciem aſini amittendam idem iudicium, recentes roſas, aniſum, aut folia laurina ex aqua fontana comedi oportere. Sprangerus ipſe in hoc errore eſt, hominem in beſtiam transformatum, ſi aqua peremni lauetur, figuram recipere. Naamanem quidem Syrum Eliſæus curans ſepties iuſſit in Iordane profluente lauari: at eum non aqua purgauit, ſed Dei gratia. Non diſſimili remedio cogni turi Germani quæ Saga impotentem equum & languentem effecerit, ad certas ædes vſque trahunt alterius equi viſcera, in non ianua ſed cella ingreſſi aut ſpecu ſubterranea, viſcera illa conſumunt igne. Tum malefica quæ commiſit malum, dolorem colicum in inteſtinis ſentiens ad ædes contendit recta vbi cremantur viſcera, vt prunum candentem poſtulet, & dolor illius deſinat. Quod ſi non aperiantur fores, ædes offunduntur tenebris, tonitru perſonant horrendo, ruinamque minitantur niſi qui intus ſunt aperiant: quod Sprangerus ſcribit in Germania obſeruatum, & à ſe viſum. A D. Antonio Lonanio generali Regis

Legato apud Ribemontenſes accepi fuiſſe Magum, qui cribro Magum alterũ pronũtiatis quibuſdam vocibus retexerit. Proferebãtur nomina omnium qui in ſuſpicione erant, cumq; viri illius nomen cui culpa inerat efferretur, indeſinenter mouebatur cribrũ, & Magus affinis culpæ eodem aduentabat: quod vbi cõpertum eſt, fuit damnat⁹ Magus. At illius quoq; Κοσκινομάντεος conſtituendum erat iudicium. Hæc omnia ex arte ſunt diabolica, vt quicunq; iſthæc viderint miracula audacius ad peruestigãdas omnes Magiæ artes prouehãtur: nam Magum iam nouit Satanas eſſe ſuũ, venatur alios. Memini aliquando mihi narrare D. Bordinum generalem procuratorem regis, cum totum ipſius pecus in villa apud Meldẽſes moreretur, fuiſſe vxori dictum beſtiam quandam occidendam eſſe, quam hic nõ placet exponere, eamq; pedibus ſurſum verſus ſub limine ſtabuli ſuſpẽdere oportere enunciãdo certas voces quas hic apponi non eſt opus: hoc facto, nullam ex pecudibus ſuis periiſſe. Qua in re hoc lucri faciebat Satanas, quod ſacrificiũ fiebat ad placandum ipſum deteſtãda idololatria. Sprangerus ait vt Sagæ templum ingreſſę prohibeantur egredi, moris in Germania eſſe vt puerorũ aliquot calcei axũgia ſuilla oblinantur: hoc facto, dũ in ęde morãtur pueri, non poſſe Sagas ſine illorum venia excedere: idemq; certis verbis quæ hic reticebo ſcribit ꝑſtari poſſe. Nonne vero, dixerit quiſpiam, optimũ inſtitutum eſt Magos, qui pœnas luunt maleficiorũ,

reuelari? fateor illud quidem, etiam fures latrónesque reuelari optimum: sed nunquam faciendum malum (inquit Paulus) vt eueniat bonum: idque in rebus magicis minime omnium. Atqui hac in re duplex Satanæ fit accessio, tum quod Sagæ ab eorum locorum accessu auertuntur vbi Dei verbum audituræ essent, tum quod his technis iuuentus ad diabolum de rerum occultarum veritate consulendum pertrahitur. Plurima antidota cuiusmodi sunt hæc ridiculaque amuleta in Plinio legimus, vt nouas nuptas cum viris primum congressuras postes lupino adipe solitas perungere, ne quid mali medicamenti inferretur. Sic Libro 37. cap. 9. Sapphirum albam si Lunæ nomen ac solis scribatur in iis, atque ita suspendantur è collo capillis cynocephali, resistere veneficiis & adesse reges adituris; sed Cynocephalos, qui nusquam exstant, oportet inueniri: & cap. sequente eiusdem libri, Antipathen coctam in lacte contra effascinationes auxiliari, sed eam nigram nec trāslucentem, in quo altera fraus est ineptissima. Antirrhinon quoque herbam perunctos venustiores efficere, nec vllo malo medicamento lædi posse aut veneno qui eam in brachiali habeat: Euplea perunctos commendatioris esse famæ. Artemisiam aduersus mala medicamēta prodesse: omnes fabulas certissimas. Sed non mediocriter miratus sum qua specie Christiani Cęsares legibus promulgauerint licere istis superstitionibus tempestates & morbos propellere,

Lib. 28. ca. 19.

Lib. 25. ca. 10.

cum

cum Romani eos capitali ſupplicio affecerint qui furem ſolum magicis artibus retexerant, dum adhuc à fide Chriſti alieni eſſent, nec fidem iſtis artibus haberi voluerint. Extat l. item apud Labeonem. §. ſi quis aſtrologus, de iniuriis ff. Hoc etiam inſuper addimus, nefas eſſe in liminibus ianuarum perquiri ad tollendum cereas imagines, ſemina, oſſaue quæ appoſuerint Magi hominibus, vt putant, & pecoribus enecandis (In hoc enim incumbit Satanas vt credatur has ab ipſo vires indi ceræ atque pulueribus) ſed Deum ſolummodo adiri oportere, & pro certo haberi quod in Cantico Moſi dato dicitur, ab eo ſolo mortem & morbos immitti, neque malum aut afflictionem vllam niſi ab ipſo obtingere. Cum itaque hoc malo Satanas abutatur & delectetur plurimum, ſapienter eos Sorbona damnat hæreſeos qui ab iſtis pulueribus venire putāt maleficium: & D. Hieronymus de vita S. Hilarionis agens narrat Satanam in puella dæmoniaca quam obſidebat loquutū eſſe, dicendo ſe non exiturum niſi lamina ærea quā amator puellæ ſubdiderat ianuæ auferretur: hoc noluiſſe Hilarionem facere, & precibus apud Deum puellam liberauiſſe. Alii per flammam tranſmittunt puerulos præſeruādos à malo, & traducunt igne, quam Amorrhæorum abominationem notauit Scriptura ſacra: & huic perſimilem ſtolidioribus mulierculis imperant Sagæ, vt liberos inter duas cruces geſtent, ſic eos beatos fore: quod nos in ſupplicationibus

vidimus. Oportet igitur ad Deum ſolum confugere: ac propterea Sorbona definiuit hæreſin eſſe plane, ſi quis maleficia maleficiis depulerit: idque in determinatione facta die 19. Septembris M. CCC. XCVIII. vbi non illud dicitur, non poſſe Satanam & adminiſtros ipſius maleficium maleficio pellere, ſed hoc impietatis eſſe ſi quis remedia iſta quæſiuerit. Nam ſi corporis malum Satanas curauerit, ſemper animæ infligit vulnus. Exemplum producam, quod Ioannes Martinus vices Præfecti Laodunenſis agens mihi expoſuit: non enim aliunde veritas melius cognoſci poteſt quam ex Iudicibus in hac cauſa verſatis, & frequentibus quęſtionibus habitis certiſſimam adeptis exercitationem. Cum igitur ille de Saga S. Probæ in iure cogniturus eſſet (hæc autem cæmentarium tanta affecerat inualetudine, vt ipſius caput inter crura fere propenderet incuruo corpore, quod malum ipſe à Saga ſibi ſuſpicabatur importatum) vt cōſideratus iudex, Sagæ renuntiari iuſſit ipſam non alia ratione poſſe vitæ ſuæ conſulere quam ſi cæmentarium ſanauerit. Faſciculum itaque à filia ſua domo afferri iubet, diabolum inuocat, directo in terram vultu carmina quædam coram omnibus muſſitat, & faſciculum tradēs cæmentario lauari eum in balneo præcipit, & illud quod faſciculo incluſum erat in balneum indere cum his verbis, abi per diabolum, hunc ait, non alium eſſe reualeſcendi modum. His factis curatus fuit cæmentarius. Verumtamen antequam

quam ea inderentur balneo volentes nonnulli cognoſcere quid in faſciculo eſſet (quod illa fieri vetuerat) tres paruulos in eo lacerto deprehenderunt: Cæmentarius vero dum in balneo eſſet, quaſi tres grandes carpiones ſentiebat in eo: cum exceſſit ex eo, quamuis peruestigarentur diligentiſſime, nec carpio nec lacertus inuentus eſt. Saga viua fuit concremata & permanſit ἀμετaμέλητος. Hic vero manifeſta eſt idololatria blaſphemiaque pariter, quando res vlla in nomine diaboli & cum inuocatione illius perficitur. Aſtutiores & improbiores alii, nec ita impudentes Magi, qui loquuntur ſancte & ieiunia indicunt hominibus, vt nobilis ille Nortmannus fecit anno M.D.LXX I. Aliud legimus in horto Antonii de Turquamedia libr. 3. de Mago quodam, qui homini ruſtico quem videbat à cane rabido fuiſſe morſum dixit, ſe eſſe *Salutador*, ſeruatorem, *pero que no perdais la vita*, vt (inquit) non amittas vitam: cumque ter illius naſum ad miſſionem vſque ſanguinis pupugiſſet, ille ſanatus eſt. Videmus vt iſte impoſtor ſe ſeruatorem dicat, qua blaſphemia fides in Deum non minus abominanda voce cripitur quam ſi inuocetur Satanas. Deus autem apud Eſaiam, ego ſum, inquit, maximus Deus æternus immittens vitam & mortem, ſanitatem & morbum: neq; alibi quam in me vno eſt ſalus. Dum hæc à me conſcriberentur: Carolus Martinus Præfectus Laodunenſis factus certior mulierem pauperem in valle (id ſubur-

 bii Lao-

bii Laodunenſis nomen) fuiſſe à Saga vicina faſcinatam , miſertuſque illius, necem interminatus eſt Sagæ niſi morbum vicinæ adimeret. Metuens illa promiſit ſe curaturam : itaque ad pedes cubilis venit, vultum in terram demittit, manus iungit, diabolum maximum magna voce appellat, ſubinde preces renouat voces incognitas aliquot repetens, & fruſtum panis ægrotæ tradit, quæ eodem momento cœpit reualeſcere. Hoc facto Præfectus reuertens domum ſtatuebat eam comprehendere, & igni quamprimum tradere : ſed illa in his partibus ex eo tempore non fuit conſpecta. Quo in facto illud eſt euidens, diabolum æque ab ægrota atque à ſaga inuocatum & adoratum eſſe: præſtat autem mori millies quam deteſtandum remedium corpus ſeruans animamque occidens experiri. Geſtum quoque ſagæ vultum applicantis in terram animaduertimus ritum imitari Prophetarum veterum, Moſis, Ioſuæ, Eliæ, de ira Dei ſedanda laborantium, omnium autem ſceleratiſſimæ Sagæ & ſumme execrabiles in foſſulas quas fecerunt capita inferunt, vt teſtificentur Satanam à ſe, non Deum inuocari, & clara voce aduocant Satanam. Quo ſpectat illud Apuleii de Pamphila Saga Lariſſana in horribiles ſuas coniurationes incumbente, cum ait, Deuotionibus in ſcrobem procuratis. Aliis neque inuocare libet, neque diabolicis inuocationibus intereſſe, at non dubitant adire Magos vt valetudinem conſequantur. Exemplum recens produce-

ducemus, acceptum à Præside Vitriaci Franci honorato viro, qui ad conuentus maximos Blesis fuerat allegatus anno millesimo quingentesimo septuagesimoseptimo. Cum indigeremus opera illius vt alii alios in communi onere iuuaremus, institi acerrime ne ante loco excederet quam Ordines dimissi essent: respondit sibi amicum esse quemdam qui ad mortem decumberet, ab eo se accersi & hæredem institutum esse: hunc inde ab annis quinque aut sex ægrotum fuisse & membris fractum: ideoque parentem admonitum in Flandria esse hominem à quo filius curari possit eo statim abiuisse: Magum parenti morbum filii quem nunquam viderat explicasse, & in Lusitaniam vsque ad Magum alterum (cuius indicauit nomen) in comitatu regio versantem ablegasse. Hoc ferētem æquo animo patrem in Lusitaniam abiuisse, vbi Magus parenti, antequam solum hisceret, Amice, inquit, filius tuus breui sanabitur, abi in Galliam, inuenies Nouiodunum versus ad vigesimū milliare à domo tua quemdam M. Benedictum (sunt autem multi hoc nomine) hic filium tuum curaturus est. Miratum itaque parentem peregrinationem tantam susceptam esse, vt peruestigaret procul quod prope aderat, sumpsisse animum, & ad M. Benedictum iuisse: hunc autem parenti dixisse, plurimum laboris consumpsisti in Flandriam Lusitaniamque proficiscens, vt restituatur filius tuus, abi, iube ipsum venire ad

me, ego is ſum qui curabo eum: ad hæc parentem reſpondiſſe iam ex annis amplius quinque eum lecto non exiuiſſe, ac ne tantillum quidem mouendi facultatem ineſſe ei: tandem vero maxima moleſtia ægrotum eo fuiſſe perductum, & ex parte quidem fuiſſe ſubleuatum: verumtamen non diu bene habuiſſe. Non debet autem videri mirum ſi aliquando imperiti remedia hæc conquirunt, cum publice permiſſa ſint certarum legum ſpecie & deprauatis Canoniſtarum opinionibus, quæ ex diametro cum lege Dei, ſed non nouo inſtituto, pugnant. Etenim apud Suidam legimus inde à Minois temporibus homines extitiſſe, qui verbis & ſacrificiis curabant morbos, & apud Homerum à profluuio ſanguinis Autolycum liberari verbis. Scribit etiam Hippocrates libro de morbo ſacro, multos fuiſſe planos qui ſe pollicebantur comitialem morbum curaturos poteſtate (vt inquiebant) dæmonum, infodiendo humi ſortem expiationis aut in mare immittendo, horum pleroſque nebulones eſſe: tandem itaque hæc verba ſubiicit, Sed Deus, qui ſceleratiſſima quæque purgat, noſtra eſt liberatio. Ethnici huius hominis (vt appellamus) verba placuit apponere, vt nos doceat quantopere teneamur hæc impietatis genera perhorreſcere. Eodem argumento Iacob. Sprangerus Magorum Quæſitor ſcribit Epiſcopum à ſe in Germania viſum, qui aduerſa vtens valetudine ex

Saga

Saga vetula cognouit ſe ex maleficio ægrotare, nec aliam valetudinis recuperandæ viam eſſe quam vt eadem Saga ſortilegio pereat, quæ ſortem in ipſum coniecerat. Miratum Epiſcopum celeribus equis miſiſſe Romam ad Nicolaum V. Papam vt veniam indulgeret huius curationis adhibendæ: Papam qui Epiſcopum deamabat vnice, indulſiſſe hac clauſula diſpenſationi adiecta, *vt ex duobus malis fugiatur maius*: Sagam diplomate allato dixiſſe, cum Papæ & Epiſcopo placeat ſe illud effecturam: Sic media nocte reſtitutum fuiſſe Epiſcopum, Sagam vero quæ eum faſcinauerat in morbum ex quo obiit incidiſſe. Sic à Satana videmus procuratum vt Papa, Epiſcopus, & Saga in eodem facto homicidæ eſſent, quibus ſimul perſuaſit vt ſibi ſeruirent & obſequerentur mandatis ſuis. Interea vero Saga illa quæ vita defuncta eſt nunquam voluit reſipiſcere, ſed ad recuperandam valetudinem ſe indeſinenter Satanæ commendauit. Hic vero horrendum videre eſt & ineuitabile iudicium Dei inimicos ſuos (quod ait in Ieremia) per inimicos vlciſcentis: Magi enim plerumque retegunt maleficia, & alii necem aliis inferunt: quandoquidem non curat Satanas quo pacto efficiat conſilia ſua, modo genus humanum perdat, cõficiẽs corpus, animãue, aut vtrumq; ſimul. Huius rei exemplum accidit in Pictonũ agro anno M. D. LXXI. Carol. IX. Rex à prandio Triſcalanũ (cui veniam indulſerat vt affines criminis deferret)

ferret) ad ſe adduci iuſſit. Hic apud regem & frequentem procerum coronam confeſſus eſt modum quo exportantur Magi, ſaltationes, ſacrificia Satanæ oblata, nefarios concubitus cum diabolis virilem & muliebrem formam habentibus: addebat à ſingulis pulueres acceptos eſſe quibus homines, pecora, fructuſque enecarent. Hæc illius dicta ſingulis mirantibus Gaſpar Collignius Galliæ Amiralius (nam hic forte intererat) dixit adoleſcentem in Pictonum agro ante aliquot menſes fuiſſe comprehenſum, de nobilibus duobus enectis accuſatum: hunc fuiſſe confeſſum vt ſeruus eorum fuerit, eoſque viderit pulueribus in domos ſegeteſque iniectis dicentes hæc verba, Maledictio in iſtos fructus, in domum, in regionem iſtam: ſe itaq; hos pulueres nactum cepiſſe & in cubile inieciſſe vbi duo illi nobiles recumbebant, ſic vtrunque mortuũ in cubili fuiſſe compertum, ſed tumentes & atros valde. Puerũ Iudices abſoluerunt. Tum audiens Triſſcalanus iſtud permulta etiam narrauit eiuſmodi. Credibile eſt autem ſi Rex (cuius alioqui corpus optima fuit cõpage & conſtitutione) hunc Magorum principem & alios aſſeclas iuſſiſſet concremari, Deum pro iſtis iudiciis fuiſſe ipſi diuturniorem vitam & beatiorem cõceſſurum. Nam Dei verbum ſibi ſemper conſtat, qui virũ morte dignum abſoluerit, hunc in ſeipſum meritam illius pœnam refundere: vt Propheta regi Achabo dixit ipſum, quia gratiam viro

morte

morte digno fecerat, moriturum. Id vero inauditum est ab omni seculo, Magis gratiam indulgeri. Factum quidem dicetur istud, vt ab illo indicarentur conscii: sed omnes nihilominus effugerunt. Verum vt eo vnde discesserat reuertatur oratio, Sprangerus (qui Sagas innumeras adiudicauit morti, earumque secreta peruidit) maleficiorum scribit alia esse incurabilia, alia curari non aliter posse, quam si in alterum sors transmittatur: alios curare in eum reiecta sorte qui prior iniecerit, alios ab vnico sanare morbo, alios à pluribus, alios non curare nisi ad miliaria 2. in ambitum domus suæ, idque homines certos, alios nunquam sortem nisi ex illius consensu qui immisit eximere. Ipsi autem ex Magis sciscitanti causam, respondisse, pro ratione contractus cum Satana initi conuentionumq; ab iis expressarum, qui sese mancipant fieri omnia. Atque hoc in Germania tam fuit frequens illius tempore, (vt omnibus seculis fuerat) vt idem scribat, dominum vici Richtighaffen in Constantiensi agro canonem ab iis exegisse, qui effascinationis causa Sagam vici sui accedebant: sic conueniebat optime & reciproca erat obligatione inter dominum illius vici & Satanam: imperitum autem vulgus deludebatur à diabolo, cum loco Dei, quem (vt magnus ille Elias aiebat Regi Ochoziæ) debuerant accedere, adirent diabolum consulturi. Idem autor est, multos nobiles viros nundinationem istam in Germania factitasse, cuius tamen reos

fuiſſe Magos non exiſtimo. Conſtat apud omnes Rupellæ hominem lethali vulnere affectum, de cuius ſalute Chirurgi omnes deſperabant, Magi cuiuſdam opera ſic fuiſſe inſtitutum vt incederet & diebus aliquot loqueretur: nempe geſtabat illum Satanas ac non alius, vt Magis ſuis autoritatem compararet. Illud vero inprimis admirandum, quod ſcribit Petrus Mamorius, oſſa equi fracta impedimento eſſe, ne tollantur ſortes, nec magnam habet veritatis ſpeciem: nec illud ſimiliter quod ait Albertus Magnus lib. de animal. eſſe volucres ad effaſcinandum vtiles: qua ratione homines ad Ethnicorum auguria facile reuocarentur. Sed hoc totum nefas eſſe confirmo, atque hoc pacto ad idololatriam & cultum lapidum homines adduci. Certiſſimus enim eſt ſermo Dei dicentis, non eſſe poteſtatem in terra, quæ viribus Satanæ poſſit obſiſtere, vt eſt in Iobo: quo ſermone Deus propterea vtitur, vt ad ipſum ſolum ac non alium recurratur, vtque res creatæ & remedia ab ipſo inſtituta in bonis rebus adiunctis precibus (vt fecit Tobias) ac non aliter occupentur. Amplius dicit Aquinas, omnia remedia & προφυλακτικὰς medicinas, quæ veriſimili ratione malum curare, depellere aut impedire non poſſunt, pro illicitis habendas eſſe: & Auguſtinus lib. 10. de Ciuitat. Dei contra Porphyrium & Iamblichum diſſerens (qui cœleſtes virtutes rebus elementaribus conabantur attrahere) omnia remedia amuletaque aduer-

Iob. 41. & c. ſi quis per ſortiarias. 23. q. 1. & 26. q. 7. cap. admoneant. in ſecunda ſecundę, q. 96. artic. 2.

ſus

ſus diabolum prohibet præter orationem & pœnitentiam: & medicamenta quælibet in verbis, characteribus, ligaturis, aliisque rebus vanis poſita Satanæ retia confirmat eſſe. Eandem quoque ſententiam textus ipſe canonis oſtendit; ne quis Scoti opinione aut Hoſtienſis fallatur, cum ait, Vana vanis contundere licet, aut ipſius gloſſæ *vana* interpretantis ea, quę non fuerint illicita: id enim fieri nunquam poteſt. Damnandus eſt itaque, velut impietatis plenus, ſuperſtitioſus ille Ethnicorum ritus, cum ſpiritus abigerent certo legumine (quod indicare non placet) in os indito & retrorſum iacto, nudis pedibus certaq; precum formula nouies repetita: ſic enim adoratur omnino Satanas, ne quid importet mali. Id priſci Latini menſe Maio per triduum faciebant placandis (vt aiebant) Lemuribus ſiue Remuribus: quam inſtitutionem à cæde Remi dicebant ortam, quod ſpiritus eo mortuo incolas loci infeſtarent. Hæc autem vana eſſe atq; illicita demonſtrant tum ea quæ ante diximus, tum ſeuerum illud interdictum legis, ne per ignē liberi traducantur. Moſes Maymonis, Hebræorum Theologorũ habitus præſtantiſſimus, Amorrhæos ſcribit inter alia ſolitos per flammam recentes ex vtero fœtus tranſmittere, & credidiſſe liberos à calamitatib. plurimis vindicari: eandemq; ſuperſtitionē nutrices adhuc obſeruātes à ſe in Ægypto viſas. Quod ſi ab hac ſuperſtitione tantopere abhorret Dominus, quāta deteſtatione putandũ eſt ipſum ea car-

Can. admoneant. 26. q. 7. & d. can. ſi quis per ſortiarias. 23. q. 1.

2. Reg. 22. & 23. 2. Para. 28. & 33. lib. 3. More nebocim.

carmina & remedia proſequi, quæ aduerſus maleficia adhibentur? De hoc argumento poteſt Moſem Maymonis lector conſulere, qui plurimas ſuperſtitiones deſcribit ab Amorrhæis frequentatas, vt ex veteribus libris didicerat: quæ ſuperſtitiones in lege Dei nec reticentur plane, nec minutatim explicantur, ne id doceri videretur, quod ſepeliri opus eſt obliuione ſempiterna. Verumtamen exempla quædam afferemus, vt neque improbi occaſionem habeant, neque Iudices ſeipſos excuſandi ignorantię nomine. Fertur hæc ſuperſtitio & videtur paſſim, quod pueri imponuntur vrſis, vt aduerſus pauores confirmentur, quod arboribus alligatur ſtramen, vt ſeruentur fructus, prout in Valeſiorum agro: hæ pernicioſæ ſuperſtitiones ſunt, quibus ſemper ineſt auerſio à Creatore, & in res creatas fides. Quamobrem Mahomed Aben Thaulon Sangiach Ægypti nuper cremari iuſſit crocodilum plumbeum portæ cuiuſdam ædis in Ægypto ſubditum, quia ſe hoc pacto incolæ à crocodilis tutos eſſe cogitabant. Hæc de illicitis modis, per quos ſortilegio occurritur: Nunc etiam videamus, an aliquis exſtet modus malignos ſpiritus ab hominibus obſeſſis depellendi.

CAPVT VI.

De ijs, qui obſidentur & vim patiuntur à malignis ſpiritibus, & an ſit modus ſpiritus iſtos depellendi.

DIXIMVS de iis, qui voluntarie tacitis aut expreſſis conuentionibus cum ſpiritibus mali-

malignis communicant: iam dicamus de obsessis hominibus, qui vim ab eis patiuntur, & an sit vllus eos depellendi modus. Hic vero non disputo, an sint homines, quos maligni spiritus obsideant, quibus plenæ sunt diuinæ atque humanæ historiæ, & Euangeliorum maxime. Sic in Actis Apostolorum capit. 16. ancilla fuisse legitur adolescentula spiritum in se habens, quem Scriptura vocat ἐγγαστρίμυθον, res occultas euentaque prædicentem multis, denaque mendacia vero vni dicto connectentem, (prout salutis viam à S. Petro & Paulo dixit prædicari) quæ ita lucro non mediocri augebat herum, diabolus vero homines ita perducebat, vt se autorem mendacii de veritate consulerent. Monasterii in Westphalia narrat Sleidanus, cum Anabaptistæ rerum potirentur, lege de communione bonorum promulgata; necessitatem singulis fuisse impositam, vt conferrentur in commune bona: cumque nummos suos dissimularent & celarent multi, puellas duas exstitisse, quæ reuelabant omnia. Certissimum autem eorum, quos diabolus obsidet, argumentum est, quod variis linguis loquuntur, quas nunquam didicerint. Huius generis sunt pauci in Gallia, videntur tamen. Fuit ante annum puer nomine Samuel, annos duodecim natus, in pago Wanteleti ad Laodunum, filius nobilis viri Landarum domini, qui post mensem à matris obitu occupatus à spiritu, infestatus plurimum, colaphisque cæsus est: etiam in corpus illius ingrediebatur spiritus,

tus,& ſi quis puerum volebat ſubducere, ille retrahebat violentia. Eum exorcizari pater noluit religionis quam profitetur nomine: an fuerit ab eo tempore liberatus neſcio. Annus quoque duodecimus vel decimustertius agitur, ex quo Veruinenſis fœmina à maligno ſpiritu poſſeſſa hic Laoduni exorcizata eſt, quam hiſtoriam quia excuſis compluribus libris fuit expoſita prætéribo. Iis abundant Italia atque Hiſpania, quos numellis opus eſt conſtringi: atque hi Græce, Latine, & linguis aliis, quas non didicerunt vnquam, nouerunt loqui, ac potius ſpiritus in ipſis loquitur: nam ſi quando Veruinenſis illa linguam valde protuderet, ſpiritus diſerte loquebatur. Mulierem dæmoniacam Melanchthon ſcribit à ſe in Saxonia viſam, neſcientem legere aut ſcribere, quæ Græce tamen & Latine loquebatur, & ſæuum illud Saxoniæ bellum prædixit his verbis, ἔϛαι ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Narrat Fernelius in libro de abditis rerum cauſis, ſe puerum vidiſſe dæmoniacum loquentem Græce, cum tamen literas neſciret. Hippocrates lib. de morbo ſacro comitialem morbum putauit eſſe: diſcrimen vero poſteri optime annotauerunt etiam in Græcia, cum obſeſſi auditi ſunt varias linguas & diuinationes proloqui, quod in comitialibus non poteſt percipi. Signa enim atque ſymptomata videntur differentia: & Magi ipſi, cum periculum facturi ſunt, in aurem hominis affecti dicunt, Exi dæmon, quia Ephimolei tibi præcipiunt:

cipiunt: ſtatim dæmoniacus ruit in terram quaſi λειποθυμῶν, deinde poſt tempus aliquod reſurgens nuntios veros & ignotos è longinquo affert, atque hoc facto à dæmone liberatur: in morbo autem comitiali ſecus. Alii vero quorum corporibus diabolus ineſt, ſunt Magi, quos ab eo vexari non animaduerteris: itemq; illi qui religione ducti & putantes benefacere, à dęmonibus ad tempus occupantur, vt fuerunt in Gręcia Pythię, quas poſſidere credebatur Deus, ac propterea ἐνθουσιασμὸς dicebatur, cum Sibyllæ aut Pythiæ, quæ in Delphica Deliave ſpecu iacuerant, ſic occupabantur & per eas diabolus (quem vocabant Deum Apollinem) reſponſa dabat, quo facto ab eis ſuperſedebat dæmon. Veri autem dæmoniaci nonnunquam certis ſuperſtitionibus liberantur, quarum Hippocrates in libro de morbo ſacro meminit: Sed non raro Magi (vt adhuc faciunt) dæmonas depellebant. In primitiua Eccleſia Chriſtiani precibus vtebantur, deinde catechumenos & energumenos coniurationibus ac exorciſmis obſtringebant, licet is, qui ſe baptiſmi cauſa ſiſtebat, matura ætate, ſapientia prudentiaq; inſtructus eſſet, nec vlla maligni ſpiritus in eo cerneretur ſpecies: qui ritus ſemper fuit obſeruatus & adhuc obſeruatur, cum infantes in ea religione, quæ dicitur catholica, baptizantur. Hic enim de iis ſolum agitur, qui Magi non ſunt, & à maligno ſpiritu obſidentur. Contra autem ex infinitis iudiciis inter Magos conuenire conſtat, ſi

quis

quis ex professo Magus, & conuentione cum diabolo expressa obstrictus, in perpetuum seruituti eius renunciet, ipsumque pœnituerit facti sui non inuocato Domino, eum male mulctari, vexari, & cædi, nisi Deus singulari gratia ipsum conseruauerit. Hominem à nobis visum fuisse ante meminimus, quem malignus spiritus ita persequebatur vbique, vt eo non posset liberari, dormientem suauissime vellicando nasum & aures excitabat, & sciscitabatur, numquid ab ipso flagitare vellet? Sprangerus complures Sagas à se condemnatas fuisse dicit, quæ sibiipsis gratulabantur mortem; dicentes se à diabolo cædi, nisi morem mandatis ipsius gerant, nec alia vnquam ratione quiescere. Virum quoque nobilem ad Vellerios Coteretanos fuisse notauimus, cui Hispanus miles spiritum malignum cum annulo vendiderat, cùmque ille nobili, prout exspectauerat, non obsequeretur, annulum in ignem fuisse à nobili coniectum, ex eo tempore à spiritu nobilem non requieuisse. Sunt etiam qui cum fuerint Magi, Deo renunciauerint, & cum Satana in fœdus iurauerint, technis eius cognitis contemnunt quidem, sed à Satana tamen minime infestantur, quia suos esse nouit eoque contentus est. Sunt etiam alii, qui videntur stulti, intempestiue ridentes & exultantes, vt ille apud Philostratum, quem Apollonius Tyanæus Magorum Princeps demonstrauit obsideri à maligno spiritu atque liberauit: etenim ita res habet, nisi hominis stultitia

ex morbo nascatur, indicio est, eum à maligno spiritu possideri. Sunt etiam, qui non desipiunt quidem, sed ita dormientes incedunt ac si vigilarent: sed hic lethargus est, aut aliud malum cerebri, quo etiam viri sapientissimi nonnunquam opprimuntur. Non tres ex isto malo & sine dolore laborantes vidimus, & se Galenus semel ex eo morbo fatetur laborasse, cum miliaris octauam obiret dormiens, donec in lapidem incurrens corruisset, eoque casu expergefieret. Verumtamen sunt, qui sæpe clausis oculis de nocte ambulant, domos, templa, celsaque & inaccessa loca conscendunt, quo nemo peruigil, quantumuis saperet, ascensurus esset: quod si de nomine suo vocentur, repente concidunt. Sprangerus hominem ita corruentem à se visum fuisse narrat Aureliis. Fuit etiam vir hoc modo agitatus nocte, quem socius qui cum ipso cubabat prosequens, cum in profluentem ire animaduerteret, non processit quidem vlterius, sed ne ille procederet nomine appellauit: sic ille repente corruit dormiens & submersus est. Hunc præsumptio est à maligno spiritu fuisse actum, verumtamen non possum confirmare: nam fieri potest, vt quis audito suo nomine ex improuiso excitetur, eoque pacto corruat: vt vero inaccessa loca conscendat dormiens & periculosa præcipitia, & inoffenso pede per se reuertatur, non est probabile. Vtcunq; sit, hominem obsessum & vexatum à maligno spiritu non abesse à salutis via credibile est, vt sancti

homines putauerunt. Itaque Paulus priore epistola ad Corinthios de eo loquens, qui rem cum socru habuerat, Expedit, inquit, hominem illum tradi Satanæ, vt spiritus saluus sit in die iudicii: quibus verbis excommunicationem, quæ hodie quoque est in vsu, credibile est intelligi. Restat vt modos depellendi malignos spiritus ex hominibus, bestiis, ædibusque videamus. Assentitur enim Thomas Aquinas, bestiam quoque rationis expertem cogi adiuratione posse; velut à Satana hominibus offendendis actum, ac proinde malignos spiritus abigi. Quod autem modos eiiciendi dæmonas attinet, Alexander primus Papa instituit aquam benedictam; Notæ sunt coniurationes, Exorcizo te N. per Deum viuum, &c. tum oratio, Deus misericordiæ, &c. post execratio, Ergo maledicte diabole, &c. deinde oratio altera, postremo execratio; (tres enim adiurationes adhibentur) ac tum demum quæcunque sortes maleficive pulueres in domo viri à dæmone obsessi deprehensi fuerint traduntur igni: quod S. Hilarionis & Hieronymi iudicio (vt ante diximus) plane aduersatur. Confessiones etiam, Sacramenta, stolas, aliaque adiiciunt plurima: etsi non sæpe maligni spiritus his omnibus procuratis & effectis exeunt. Mulieris à maligno spiritu possessæ Menilii ad Dammartinum commorantis supra meminimus, quæ per spiritum inde à 18. ætatis anno ligabatur, nec alio afficiebatur malo. Hanc Picardus Doctor & complures alii exorcizauerunt

In secunda secundæ q. 90.

Lib. de ceremoniis Ecclesiæ Rom.

Lute-

Lutetiæ (vt diximus) Anno 1552. sed tentatum frustra. Alios vero audiui, cum diabolum vellent exorcizare, ipsos fuisse occupatos: prout in Actis Apostolorum legimus, duos fuisse discipulos, qui malignum spiritum ex humanis corporibus tentabant eiicere, dicentes hæc verba, Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat, &c. respondens autem spiritus nequam dixit eis, Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qui estis? & statim diabolus vtrumque inuasit, eo dimisso quem ante vexabat. Similem historiam in primo Greg. dialogo legimus, Sacerdotem quendam, qui mulierem à diabolo occupatam animaduertebat, stolam accepisse & imposuisse mulieri; statimque diabolum relicta muliere in Sacerdotem irruisse. Ait etiam Niderus, Monachum fuisse Coloniæ, facetum Magum, quem opinio erat malignos spiritus abigere. Hic roganti diabolo quo iturus esset, abi, inquit, in latrinas meas: quod fecit diabolus, sed eum nocte latrinas adeuntem sic contudit plagis, vt proxime à morte abfuerit. Interdum vero diaboli ex Magorum mandato abeunt; vt Apollonius Tyanæus dicitur eos abegisse; ac potius diaboli paruisse illi, vt opinionem deitatis (quam affectabat) conciliarent ei: quo instituto discipulos tam multos adeptus est; qui portentum istud anteponebant Christo, vt Eusebius octo libros contra Philostratum Apollonii Euangelistam coactus fuerit conscribere. Idem quoque Simon Magus fecerat: nulla enim fraus tam subti-

lis est, quam non comminiscatur Satanas, vt detrudat homines in idololatriam: quo non euertitur, sed stabilitur potentia eius. Exemplum Bohemi Sacerdotis Sprangerus Quæsitor narrat, Dachonis nomine, qui diu possessus à diabolo Romam deductus est: dicebat autem, ea sibi odio capitali esse, quæ Satanas diligit maxime. Magdeburgi quoque fuisse sacerdotem alterum, quem diabolus possedit annos septem, qui rogatus cur Sacerdotem illum inde à tribus mensibus cœpisset agitare, dixit, se iam ante in corpore illius consedisse: quærenti autem exorcistæ, vbi lateret cum hostiam sacram Sacerdos sumeret, suberam, ait ille, linguæ: cumque inueheretur in eum exorcista dicens, cur non fugis à præsentia Creatoris tui? respondit diabolus, at dum vir bonus super pontem ambulat, quid obstat, quo minus sub pontem illum transeat improbus? Hæc Sprangeri Quæsitoris verba. Queritatur etiam interdum diabolus, tanquam si grauissimo dolore premeretur, dicens se huius animam aut illius esse, vt in errore homines detineantur. Historiæ hoc argumento exstant quamplurimæ. Petrus Mamorius in Gallia narrat Confolenti ad Viennam fluuium historiam accidisse in Caplandi cuiusdam ædibus Anno M. CCCC. LVIII. diabolum, qui animam defunctæ se esse prædicabat, gemitibus, clamoribus & querimoniis omnia compleuisse, monentem habendas preces peregrinationesque obeundas, &res

veras plurimas reuelantem: sed dicente ei quodam, si tibi vis haberi fidem, dic Miserere mei Deus secundum, &c. respondisse, hoc à se fieri non posse. Tunc ludificantibus ipsum iis qui adstabant, fremebundum aufugisse. Idem Nicolaæ Alberiæ Veruinensi accidisse narrat D. Bartholomæus Fayus, Consiliarius Parisiensis Curię, Satanam huic ad fossam patris oranti apparuisse tanquam è sepulchro prodeuntem, qui missas plurimas celebrari, certasque peregrinationes suscipi iussit, nec propterea miseram exagitare destitit: & quamuis seipsum prius auum illius esse respondisset, tandem Beelzebubum esse confessus est. Diximus sæpenumero quod est in Iobo, non esse potestatem in terris, à qua metuat Satanas. Itaq; perniciosa est Iosephi Historici Hebræi sententia, quam antea perstrinximus, cum Iudæum è sua gente scribit à se fuisse visum, quo annulum indente ad nasum hominis obsessi fugiebat diabolus illico: sic enim homines ad reuerentiam rerum creatarum, lapidis, annuli inflectuntur. Neq; tamen ait, adamantem in annulo fuisse, etsi fuerunt in hac sententia quidam, tantas esse adamanti vires, vt vana somnia & malignos spiritus amoliatur, (quod obscurus quidam Poeta dixit:

Et noctis lemures, & somnia vana repellit.)

sed non definiunt, quodnam sit illud adamantis genus. Sunt enim sex illius genera diuersa maxime, in quibus numeratur sextus adamas Arabicus aceruis magnis compertus in Pyrenæis Plin. lib. 37. cap. 4.

næis montibus, ſic tritus viatorum pedibus vt centum pondo in loco tribus ſolum aureis venale habeatur. Hic à natura tam belle formatus & expolitus eſt, vt omnia opificum mangonia & omnes artes dignitate ſuperet, ſex angulis æqualibus, duabus extremitatibus acuminatis, figura conoîde, multis etiam colore variantibus. Apud veteres credebatur, gladiorum aciem à diabolis timeri vehementiſſime: Plato enim & complures Academici ſpiritus poſſe diuidi arbitrantur. Memini Anno M. D. LVII. malignum ſpiritum cum fulmine irruentem Tholoſæ in ſutoris ædes Pudoti nomine Salino adiacentes, vibrare lapides per ſingulas partes cubiculi, vnde tam magnus lapidũ aceruus collectus eſt, vt domina ædium ingens ſcrinium quod obſerabat claue lapidibus plenum habuerit: & quamuis ianuis feneſtriſque obditis, nihilominus tamen ſpiritum ſine cuiuſquam damno alios lapides apportare. Quid rei eſſet inuiſit Latomius tum Præſes quartus: ſed ille ſpiritus decuſſit pileum eius lapide, & in fugam vertit præcipitem. Iamque dies ſextus agebatur, cum D. Ioannes Morquæus Præſidialis Iudicis Conſiliarius monuit me, vt miraculum iſtud inuiſerem, vbi duabus tribusve horis conſumptis non percepi quidquam. Me autem ingrediente dixerat quidam, Deus ſit in his ædibus: deinde cognita hiſtoria indixit domino ædium, vt ſerio ex animo oraret Deum, & gladium in cubiculi totius ambitum agitaret: fecit poſtero
die

die mulier, dixit, nihil à se ex eo tempore fuisse auditum, & dies septem sine quiete vlla transegisse. Horum spirituum λιθοβόλων plenæ sunt veteres historiæ; qualem Guilielmus Parisiensis scribit fuisse Pictauii in parochia S. Pauli Anno M. CCCC. XLVII. qui cyathos & vitreamina frangebat iniectis lapidibus, offendebat neminem. Dicitur præterea, malignos spiritus, cum eiiciuntur, in certum aliquem locum ablegandos esse. Sic Christus in Euangelio dicitur ad porcorum greges diabolos transmisisse, & in Tobia Angelus abactum malignum spiritum vinxit in superiore Ægypto: ex quibus videtur Deus non potestatem modo, sed etiam loca circumscripsisse, quibus maligni spiritus includuntur. Scribit in Dialogo Cæsarius, Coloniensis Sacerdotis filiam ab Incubo spiritu maligno agitatam ex phrenesi laborasse: monitum autem patrem illius effecisse vt filia trans Rhenum deportata migraret: sic diabolum à filia discessisse, verum parentem adeo contudisse, vt post triduum vitam amitteret. Illud quoque legimus, malignos spiritus frequentiores esse in pagis quam in oppidis, & in desertis & aquosis locis quam in pagis, vt in Iobo est 41. capite: Quapropter maligni spiritus de nocte flammantes (stultos ignes appellant nostri) secundum aquas spectantur plurimum & ad submersionem homines prouocant. Ac isti quidem spiritus vt propulsentur, credo res creatas cum timore & verbo Dei con-

iunctas posse conducere, sed nihil plane sine timore Dei efficere. Exemplo sit Musica, quæ ante alia plurimum contra spiritus malignos potest, vt à Saule infestando scribitur malignus spiritus destitisse, cum Dauid pulsaret fides. Erat quidem tunc temporis Spiritus sanctus in Dauide, verumtamen Saulis cruciatus pulsatis demum fidibus desinebat: siue eo quod Musica res diuina quædam est, diabolus vero nihil tantopere quam discordias diligit, siue quod harmonia conspirans cum anima effugientem rationem ad sua principia reuocat: prout annotabant veteres à Musica interuentu animæ sic curari corpus, vt interuentu corporis curatur medicamentis anima. Sic in Germania quoddam hominum furiosum genus instrumentis solum musicis curatur, cum modulos suos Musicus choreæ furiosorum accommodat, & paulatim efficit, vt furiosus sese pro cantione Musici leniter temperet: sic tandem quiete allata sanatur furiosus: hunc S. Viti morbo Germani dicunt laborare. Prophetam quoque Michæam legimus ab Achabo Rege Samariæ accersitum antequam prelii exitum prediceret, iussisse coram Rege, vt instrumentum musicum pulsaretur, eoq; pacto occupatum à Dei spiritu prophetasse. Samuel item consecrato Saule, abi illuc, inquit, vbi inuenies Prophetarum turbam descendentium de monte qui pulsant instrumenta, tum Spiritus Dei incesset te: itaque simulatq; ad Prophetas ludentes instrumentis accessit

cessit Saul, irruit in eum Dei spiritus, quo se mutari sensit. Etsi credibile est Spiritum illum Dei quo plena erat Prophetarum turba non Saulem modo igne diuino inflammasse, sed etiam omni ex parte malignos spiritus depulisse. Itaq; dum Saul à Deo & Angelo ipsius relictus, & occupatus maligno spiritu Dauidis necem quæreret, sicarios quidem bis in comitatum Samuelis misit qui illum interficerent; sed vt primum accesserant, occupati à spiritu Dei benedicebant & laudabant Deum qui Dauidem occisuri venerant: quod Saul audiens aduenit ipse, & in alium repente conuersus prophetauit & laudauit Deum. Nam Hebræi prisci docuerunt, certissimamq; ἀπόδειξιν & indubitatam esse statuerunt, nihil tantopere Deo acceptũ esse quã laudes ipsius integro animo atque hilari decantatas, quod ait Psaltes: Psalm. 33

Recti labra decet summum laudare parentem:

Nec exstare quicquam abigendis spiritibus malignis tam aptum, aut potens cogẽdis: quod tamen non res creatæ, sed laus Creatoris efficit. Qui ergo, dixerit quispiam, Apollonius Tyanæus Magus ille potuit Dæmonas eiicere? quomodo nunc etiam Magi momento possunt malignos spiritus depellere? Respondeo quod anno M.CCC.XCVIII. Sorbona definiuit, Hæretici sunt qui putant dæmones maleficiis cogi posse, qui se cogi fingunt. Cum itaque à Magis cernimus spiritus malignos extrudi, neque extrudunt ipsi neq; exire cogunt, sed colludũt in-

ter se: vt apud Leonem Africanū legimus à Magis (quos illi vocant Muhazimim) post ductos aliquot circulos & characteres in fronte dęmoniaci interrogatumq; dæmonem, dari mandatū ei vt exeat, & statim exire illum (quod item scribit Sprangerus de Germaniæ sortilegis) quo facto Satanas qui nihil nisi corpus tenebat ante violentia, in tranquillam animæ possessionem mittitur. Item si quando superstitiosi ritus idololatriaque adhibentur, malignus spiritus abscedit & cogi se fingit, vt imperitos protrudat in constantem & obfirmatā idololatriam. In Germania si quis dæmoniacus aut sortibus affectus suspicetur per Sagam aliquam malignum spiritum sibi maleficiumue importatum, Iudices ipsaque Imperii Camera coram homine affecto hæc verba à Saga pronuntiari iubent. Benedico tibi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, in tuis bonis sanguine & armento: & momento affecti homines restituuntur valetudini. At hoc si vir Germaniæ optimus eadem verba pronuntiauerit non effecturus est: vnde eruitur inde diabolum & Magum optime conuenire, qua lege olim Magi è corporibus hominum diabolos leguntur exegisse dum Hippocrates viueret, vt idem in libro de morbo sacro testis est. Dæmoniaci autem inueniuntur quamplurimi in Hispania, Italia, & Germania maxime, qui decem aut viginti annos sic à dæmonibus possidentur vt arceri nequeant. Sic Amsterodami pueri dæmoniaci triginta anno M. D. LVI.
com-

comperti ſunt, à quibus nullo exorciſmo dæmones potuere propulſari: id autem ſortibus & maleficiis contigiſſe iudicium fuit, quia ferramenta, vitrea fragmenta, capillos, acus, pannos, & ſimilia excernebant, quæ ſolent ex ſortilegiis homines affecti eiicere. Puellas dæmoniacas & mulieres 80. ante diximus Romæ à Benedictino monacho, quem Cardinalis Gondius Pariſienſis Epiſcopus eo abduxerat, exorcizatus fuiſſe anno M. D. LIIII. ſed nihil opera illius totis ſex menſibus fuiſſe confectum. Huic percontāti à Satana cur miſeras iſtas puellas occupaſſet? reſpondit ſe fuiſſe à Iudæis miſſum indigne ferentibus, quod iſtæ quarum pars maxima ad Iudęam gentē pertinebat fuerint baptizatæ: quod à Satana credebatur dici, quia Theatinum Papam cogitabat procuraturum Iudæorū necem quibus erat infenſiſſimus: ſed Ieſuita quidā coram Papa defendit non eſſe penes homines facultatem iſtam, ac ne penes Satanam quidem: hoc poſſe fieri ſi his aut illis Deus permiſerit, conſilium autem Dei à perueſtigantibus non poſſe comprehēdi. Quamquam non puto fuiſſe Satanam à Iudæis miſſum, qui homines potius religione fuiſſet poſſeſſurus, quam eos qui participato baptiſmo legi illorum renuntiant. In Kendorpienſi autem monaſterio ad Marchiam Germaniæ, vbi moniales maligni ſpiritus anno M.D.LII. mirificis tormētis cruciarūt, interrogati Magi & moniales Sagæ reſponderunt fuiſſe iſtud ab Eliſabetha Kama coqua monaſterii

procu-

procuratum, quæ Sagam se agnouit esse, Satanam rogauisse, & sortilegia ad hanc rem exercuisse. Hæc viua cum matre incendio periit. Efferebantur autem dæmoniacæ in aerem vnoquoque die, interdum horis singulis, & sine dolore in terram recidebant, tum planta pedum titillatæ sine intermissione ridebant: aliquando etiam inter se percutiebant ictibus. Quod si quis vir bonus aderat orationem habẽs serioue de Deo proloquens, vexabantur illæ: sin horas Latine legerent aut ritus suos pronuntiarẽt, aut de ludis & ineptis sermo haberetur, dolore carebant aut leuabantur plurimum, omnes halitu erant fœtidissimo. Eodem tẽpore in propinquis oppidis & pagis dæmoniaci complures fuerunt deprehensi: qua ex causa plurimæ Sagæ comprehensæ & supplicio vltimo affectæ sunt. Similiter in monasterio Nazaret Coloniensis diœcesis opera adolescentis cuiusdam Sagæ Gertrudis nomine (quam singulis noctibus dęmon iniuerat, ex quo nata fuerat annos 12.) moniales omnes à spiritibus malignis fuerunt obsessę. Apud Fernelium in libro de abditis rerum causis legimus, ipsum ad inuisendum quemdam nobilem adolescentem dæmoniacum fuisse ductum, qui literarum expers Græce loquebatur tamen: hunc dixisse patri vt torquem ordinis equestris collo eximeret: rogatum autem spiritum quisnam esset, respondisse per hominem (cuius nomen nolebat exponere) fuisse factum vt in corpus veniret pueri. Hunc hominem fuisse

isse studiosissimum Satanæ clientē est verisimile: quamuis nec Satanę nec Magis omnib' hęc potestas insit aduersum homines, nisi provt Deus permiserit, vt nuper in Flandria res admirabilis contigit, quę ab eo tempore toti Christiano orbi innotuit. Antonio Suqueto Equiti ordinis Vellerei Consiliario in priuato consilio Brabātiæ filius erat nothus, qui antequam vxorē duceret familiaritatem cum altera quæ Saga credebatur esse coluerat. Hæc puellæ nobili quæ amatori nupsit inuidens, ita cum Satana egit vt mulier iuuenis incesseretur à maligno spiritu, vexaretur in maxima frequētia, & quamuis obnitentibus viris in altum attolleretur & huc illuc proiiceretur. Instante partu dum accerseretur obstetrix, Saga quam metuebat oderatque mulier grauissime ingreditur, mulier defecta animo & soporata corruit, fœtumq; paulo post eiectum sentit. Discedit Saga, accedit obstetrix, puerperam solam offendit, partus nunquam ex eo tempore visus est. Creditum est vulgo Satanam in corpus fœminæ ab inuidente Saga immissum esse: verum hoc non aliter quam secreto Dei iudicio effectum est. Persimilis huic historia dicitur in Lotharingia fuisse gesta, de muliere quam Satanas ad fœtum habendum extulit: sed patrem affirmatur fuisse Magum, & Satanæ vouisse fœtum. Nonnunquam vero bruta mulierum cupido efficit, vt dæmon esse videatur qui in turpes actiones incumbit: quemadmodum in diœcesi Coloniēsi anno M.D. LXVI.

canis

canis qui dæmon esse dicebatur, in monasterio fuit deprehensus qui monialium vestes attollebat vt abuteretur ipsis. Hic naturalis fuit (opinor) canis, non autem dæmon. Comperta est Tholosæ mulier sic abuti cane, cui vim palã canis afferre voluit: hęc rem confessa igni fuit tradita. Alia eiusdem criminis euicta anno M.D. XL. in vincula Lutetiam abducta est. Videtur autẽ in Lege Deo non fuisse sátis; vt istud propter abominandum malum indicta nece caueretur, nisi etiam eodem in capite mercedem meretricis offerri Deo & pretium canis prohiberet. Illud etiam potest fieri vt Satanas mittatur à Deo; prout omnes pœnas constat ab eo siue ordinariis modis, siue præter modos ad vlciscendum hoc turpe facinus proficisci. Sic in Monasterio montis Hessi in Germania erant moniales dæmoniacæ, & super earum cubilia videbantur canes tentantes impudice eas, quæ in suspicione erant istius sceleris & mutum (vt vocant) peccatum commiserant. Cuius rei lectorem placuit commonefacere; vt caueant omnes ne qua vis voluntati puellarum quæ à castitatis voto alienæ fuerint afferatur. Exorcismos autem à multis adhiberi mirũ, quibus nunquam sancti Prophetæ vsi sunt. Etenim horruissent illi Satanam interrogare, aut de re vlla cõsulere, aut imperata illius facere, sed præsentes sancti viri ad Dei vnius laudẽ malignos spiritus propulsabant. Itaq; in prisca Ecclesia dæmoniaci in cœtũ adducebantur, & populus totus orabat

bat Deum, vt apud Chrysostomum, Clementem (qui orationem tradit elegãtissimam) & Theodorum anagnostem legimus. Persarum Regem in prisca Ecclesia imperauisse legimus vt abigerentur dæmones, & precibus in Ecclesia habitis dæmonas fugatos esse. Apameẽsem Episcopum in Theodoreto legimus vultu in terram demisso Deum interpellasse precibus, & Dæmonem ex æde Iouis eiecisse. Ac propterea diserte Lex Dei imperat deleri templa, vbi Gentiles diis suis supplicabant, ne vllo pacto in eis pollueretur, contaminaretur, aut inuocaretur Dei nomen. Augustinus quoq; & Sozomenus scribunt nihil aliud Dæmonibus pellendis olim fuisse vsurpatũ quam preces coram Deo, nullum familiare colloquiũ, nullas facetias, nullas interrogationes Satanæ fuisse propositas: prout in Germania quibusdam accidit, quorum alii Satanæ verbis habuerunt fidem, alii mandatis paruerunt damnanda impietate & detestabili. S. Dionysius in Hierarchia, & Theo. de sacra Synaxi, testantur dæmoniacis hostiam nũquam fuisse datam. Hieronymus in vita S. Hilarionis scribit iuuenem Magum, qui puellæ animum non potuerat pellicere, laminam æream ianuæ subdidisse, insculptis in ea quibusdam notis, itaque paulo post obsessam à dæmone puellam furore agere cœpisse & loqui, dæmonem dixisse à puella corpore se non exiturum donec lamina adempta esset: Hilarionem vero vetuisse vt adimeretur, & solis precibus sine hostia, adiuratione, aut quæ-

Lib. de incomprehensibili Dei natiuitate.
Lib. 8. cap. 32.
Lib. 2.
Lib. 5.
Deut. 12.
Lib. 22. de ciuit. Dei.
Lib. 6. c. 28.

quæstione vlla Diabolis proposita (nam à rebus istis abhorrebat) puellam eo liberauisse. Ioannes Vierius narrat puellam dæmoniacam à se in Germania visam, & roganti exorcistæ Satanam respondisse fore opus vt puella Marcodurum Germaniæ oppidum religionis ergo petat terno quoque passu in genua procidens, & missam in altari S. Annæ celebrari curet, sic futurum vt puella liberetur: adeoq; signum liberationis sub finem Missæ venturum prædixisse. Hoc facto sub finem Missæ puella & Sacrificus albã quandam viderunt imaginem, & illa dæmone soluta est. Similiter in Loenensi pago Iuliacensis Comitatus anno M. D. LIX. die XVII. Decembris Dæmonem, à quo obsidebatur puella quædam, rogare ausus est Curio an bona esset Missa, & quare simulac datum fuerat signum puellã repente ad missam cogeret, Satanas respondit sibi consilium de hac re capiendum esse: Ita reuocabat ille in dubium religionis suæ fundamẽtum, cuius Satanam constituebat iudicem. De his quæstionibus ait Pylocrates, Mali dæmones faciunt sponte quod inuiti videntur facere, & simulant se coactos vi exorcismorum quos fingunt in nomine Trinitatis, eosq; tradũt hominibus, donec eos crimine sacrilegii & pœna damnationis inuoluant. Exstat exemplum aliud Philippi Wosolichii Coloniensis religiosi in Kuectana Abbatia, obsessi à Dæmone anno M. D. L. qui dæmon interroganti respõdit se Matthiæ Durensis Abbatis præcedentis animã esse:

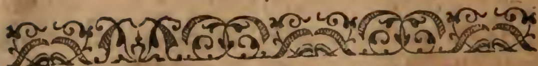
Lib. 5. cap. 14.

Lib. 2. ca. 24.

eum pictori, qui Mariæ virginis tam accuratam pinxerat imaginem, non soluisse mercedem, monachum vero liberationem consequi non posse nisi religiosam profectionem Treuiros & Aquisgranum versus obiuerit: dictum factum, religiosus morem gerens liberatus est. Hæc historia Coloniæ typis excusa est. D. Bartholomęus Fayus libellorum supplicum in Parlamento Præses scribit, cum Nicolaa Alberia Veruinensis ad aui sui sepulchrum haberet preces, emersisse è terra hominem inuolutũ linteo, qui mulieri dixit se auũ ipsius esse, atq; vt à pœnis Purgatorii liber esset Missas cani plurimas, & profectionem in ædem virginis Mariæ à Lętitia dictæ suscipi oportere, tum seipsum retegẽs auus esse visus est: hanc ingentem Missarum numerũ procurauisse, cum desinebatur ab earum celebratione mulierem exagitatã fuisse grauissime, sed eum dixisse tandem se Beelzebubũ esse. Sed hæc historia cum per totam Galliam innotuerit, nihil dicam amplius. Ecce autem recentiorẽ aliam, notam Parisiensibus necdum mandatam typis, quæ Lutetiæ ad insigne equi rubri in vico S. Honorati accidit. Quidam Metaxaris neptim suam quam esse videbat orphanam ad se receperat: hęc cum propter Geruasii ad sepulchrum patris haberet preces, Satanas se illi soli proceri hominis & atri figura obtulit, eamque prehendens manu dixit, Amica ne timeto, pater tuus & mater bono loco sunt, verum Missæ aliquot dicendæ sunt, eũdum peregrinatione suscepta ad

noſtram dominam virtutum, ſic in Paradiſum recta ituri ſunt: ſcilicet humanæ ſalutis ſtudioſus eſt Satanas. Roganti puellæ quis eſſet, reſpõdit ſe Satanam eſſe, & ne conſternaretur monuit. Puella imperatum fecit: quo facto eam iuſſit Satanas peregrinationem Compoſtellas ad S. Iacobum ſuſcipere, cui illa, non poſſum, ait, tam longinquum iter cõficere. Ex eo tempore non deſiuit Satanas importune vrgere illam, & vacantem operi cum ſola eſſet familiariter compellauit dicendo, quam crudelis es? nollet iſta propter me forfices in ſinum indere: quod illa cum effeciſſet vt ei ſatisfaceret atq; ab eius importunitate expediret ſeſe, rogabat ille vt ſibi aliquid daret, profectuſq; tandem eo eſt, vt de capillis peteret illius, illa crimen roganti dedit. Nonnunquam etiam tentauit perſuadere vt illa ſe in aquam daret præcipitem, nonnunquam etiam vt ſe ſtrangularet, & ipſe indita in collum reſte eam fuit ſtrangulaturus niſi exclamaſſet: etſi auunculus aliquãdo volens illam defendere verberibus ita exceptus eſt, vt dies amplius 15. ægrotus decubuerit. Semel etiam tentauit Satanas eum ea concumbere & vim afferre illius pudicitiæ: illa vero fortiter obſiſtens ita fuit affecta plagis, vt ſanguis ex illius corpore manauerit. Inter eos qui viderũt puellam, quidã Epiſcopi Valentini Secretarius nomine Choinius puellæ dixit, modum pellendo dęmonio eſſe aptiſſimũ ne quid reſpõdeatur ad dicta illius, quamuis Deum orari præciperet: quod nunquam niſi blaſphe-

blasphemans facit, aut ludificans nomen illius creatis rebus coaptatum. Videns itaq; Satanas nihil à puella sibi responderi causaue sua fieri, prehensam prostrauit in terram:ab eo tempore non est puellæ oblatum visum. Huic D. Amiotus Altissiodorensis Episcopus & Curio parochiæ in qua puella habitabat mederi nequiuerant. Hoc remedium mihi probatur valde: nam Satanas (vt habetur articulo 12. determinationis Sorbonæ contra Magos factę anno M.CCC. XCVIII.) ieiunia, preces, & orationes imperat, etiamque hostia abutitur vt imperitos decipiat. Historiam Petri Mamorii ante notauimus ex lib. de Sortilegis, quem ante 120. annos in lucem edidit, Satanam in domo cuiusdam Caplāti anno M. CCCC. LVIII. Confollemi ad Viennam dixisse animam defuncti se esse, ingemuisse tanquam si dolores maximos perferret, monuisse vt missæ quamplurimæ canerentur; peregrinationesq; obirentur, & non paucas res occultas vt erant reuelasse. Cum autem ei dixisset quispiam, si tibi vis haberi fidem, dic Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, renuisse illum, & fremebundum indigneq; ferentem sibi hac ratione illudi aufugisse.

IOANNIS BODINI DÆMONOMANIÆ MAGORVM

Liber Quartus.

CAPVT I.

De quæstione aduersus Magos.

ACTENVS de modis abigendorum ſpirituum malignorum diximus: ſed fruſtra, ſi Magi reuocent cum eos expuleris. Semper enim obſeruat Satanas, vt vocatus veniat, & non vocatus accurrit ſæpenumero. Suaues igitur modos medicinaſq; faciles expoſuimus, nempe vt populus inſtituatur in Lege Dei, & ad cultum ipſius perducatur. Quod ſi neque improbi his rebus contineri in timore Dei, neque Sagæ à deteſtabili vitæ inſtituto reuocari poſſunt, tum cauteria oportet adhiberi candenteſq; laminas, & putrefactas partes reſecari. Etſi reuera quocunque tandem animaduerſionis genere torreantur ad ignē lentum & crementur Magi, plurimum tamen abeſt hæc pœna ab illius pœnæ grauitate, quam in hoc mundo ipſis importat Satanas, vt pœnas æternas

æternas taceamus quæ ipſis comparatæ ſunt. Ignis enim ne dimidium quidem horæ, nedum horam perdurat quin abſumantur Magi: ſed ex omnibus maleficiis quibus pœnæ contrahuntur, vt ſunt auaritia, inuidia, ebrietas, adulterium, & ſi qua ſunt eiuſmodi, ſola Magia virum ſuum vlciſcitur crudeliſſime & diutiſſime, corpus & animam conficiens pœnis. Quod enim Mediolanẽſis quidam inimicum vlturus quem in manu habebat fecit (hic pugione faucibus admoto ſeſe iugulaturum eſſe minatus eum niſi renuntiaret Deo, ad renunciandum compulit, nec ſemel feciſſe contentus renuntiare iuſſit ex animo idemq; ſæpius repetere: quo facto, eum iugulauit dicens, Ecce vt de corpore animoque vindictã ſumimus) id igitur facit diabolus ſubditis. Magos docuimus nec opes ſuis artibus, nec voluptates, nec honorem, nec ſcientiã adipiſci, ſed modos ſolum faciendi res turpes nefariaſq; ad quas eos Satanas perducit, inuenire: Atq; hanc illam mercedem eſſe quam reportãt in hoc mũdo, quod Diabolus cogit eos vt Deo renuntient, ſe adorent, & poſteriora ſibi figura hirci aut turpis alterius animalis oſculentur, & quod quietis loco mancipia ſua exportat noctu ad ea ſcelera perpetranda quæ ante explicauimus. Quamobrem quod ſupplicium capitale in Magos decernitur, non eo fit quod res grauiores in ſuppliciis perferre poſſint quam prius tulerint, ſed vt ira Dei impendens toti populo ſedetur, tum etiã vt ſanentur affecti reſipiſcentia:

aut ſaltem ſi noluerint pœnitere, vt numerus eorum minuatur, improbi conſternantur, & electi conſeruẽtur. Itaq; ad ſalutem pertinet totius Reipub. vt diligentia maxima perueſtigentur & ſummo iure puniantur Magi: alioqui periculum eſt vt Magiſtratus & Magi à populo lapidibus obruantur. Sic Haguenonæ ad Laodunum noſtrum, cum Sagæ duę ante annum ex iure mortem promeritæ, fuiſſent damnatæ vna, vt cęderentur flagris, altera vt inter flagellandũ aſſiſteret, populus prehenſas Sagas magiſtratu eiecto lapidauit. Alia famoſa Saga Verignii habitans (quæ poſtremo Aprili vita defuncta eſt) obſtetrix, cum ſortilegiorum aliquot accuſata fuiſſet, fuit abſoluta: ſed poſtea tam atrociter vindicauit factum, vt innumeros homines pecoraque nece affecerit, prout ex incolis audiuimus. Equidem ſæpe miratus ſum cur à multis Principibus quæſtiones inſtitutæ & iudices extra ordinẽ dati delegatiq; fuerint in fures, quæſtores ærarios, fœneratores, & viarum obſeſſores, per quos tamen turpiſſima & ſumme horrẽda impiaq; Magorũ facta manſerunt impunita. Hoc quidem iam olim compertum eſt, fuiſſe Principum alios Magos, alios abutentes Magis, per quos ex honorum faſtigio ſemper in barathrum calamitatum & ęrumnarum omniũ dati fuere præcipites. Nam ſi Magos de victoria cõſulunt, Deus facit vt victi abeãt: ſi indicari à Satana ſucceſſorem petũt, hoſtibus ſucceſſionem largitur Deus: ſi Magos rogẽt an ſint reualituri

à mor-

à morbis ſuis, Deus ipſos enecat, vt infinitis hiſtoriarũ exemplis oſtẽdimus. Sic Deus animaduertit in Magos Principes, in quos nihil magiſtratus poſſunt. Aliquando etiam autor eſt Dominus vt in Magos Principes rebellent ſubditi: plerunque punit ipſorum Magorum opera, eo quod Satanas ſacra ſua opertanea de nocte exercet cum Magis, quorum ſigna in abdito latent, quorũ facta digito monſtrari nequeũt oculiſue cerni, de quibus ardua eſt quæſtio & probatio difficilis; hæc autem res inprimis Iudices impedit quo minus ſententiã ferãt, aut homines eſſe euictos putent tam horrendi ſceleris, quod maleficia omnia (quęcunq; tandẽ excogitari poſſint) comitantur, vt ſupra demonſtrauimus. In cauſis igitur huiuſmodi cum tã execranda crimina ſic fiunt abdite, vt per viros bonos nequeant retegi, per conſcios & reos eiuſdẽ criminis maleficos opus eſt reuelari, vt fit latronibus: & vnic⁹ vt innumeros accuſandos eſt ſatis. Demõſtrauit modo illud factũ Caroli IX. Regis, cum Triſcalanus cõuictus ea feciſſe, quæ humana facultas non poteſt, nec ſpecioſam vllã rerum à ſe geſtarũ rationem valens afferre, omnia ope Satanę fieri confeſſus eſt, veniamq; ſibi à rege dare poſtulauit, plurimos ſe indicaturũ pollicẽs. Rex ea lege indulſit poſtulanti veniam, vt conſcios deferret affineſque eiuſdem criminis: fecit, multorumq; nomina & cognomina quos nouerat protulit: quos autem in cœtibus viſos de facie ſolũ cognouerat, eos vt agnoſceret, iubebat ſe

in publicos conuentus duci, humerumque aut aliam corporis partem in iis qui Magicā coluerant curabat inſpici, vt deprehenderetur ſignū: eos vero ex medio oculorum interuallo noſcebat quibus ſignum deerat, & quibus Diabolus tanquam fideliſſimis ſubditis ſummopere confidebat. Verumtamen iſtorum hominum perſecutio delatioq; ſtatim ſuppreſſa eſt ſiue fauore & concuſſione, ſiue inſano ſtudio tegēdi certos homines affines iſtius criminis, de quibus nulla forte vnquam fuiſſet orta ſuſpicio, ſiue propter immanem iſtorum numerum: & effugit index. Non ſecus etiam accidit, cum cæcus ille è trecētorum cæde & alii criminis eiuſdem rei fuerunt ſuſpenſi Luteriæ, & rei centum quinquaginta ferme delati ſunt: ſed qui ex eis vitam laqueo finiuerunt, hoſtiam ſacratam ad ſuas ſortes conuicti ſunt non raro adhibuiſſe. Ex eo tempore paulatim cœptum eſt ad rem hanc attendi: maxime vero ab obitu Caroli IX. Regis non ita hęſerunt in difficultatibus Iudices, vt eo regnante fecerant, quas difficultates Henrico II. regnāte non fuiſſe auditas conſtat: qua de re D. Bartholomæus Fayus Præſes libellorū ſupplicū in operibus ſuis expoſtulat. Multæ ſunt autē de Magis cognoſcēdi viæ, vt pœnas luāt, ſiue per ordinarios iudices, ſiue per Cōmiſſarios (vt vocāt) extra ordinē datos. Etenim pręter Iudices ordinarios vnū duosue minimū extra ordinē dari in ꝓfecturas ſingulas neceſſe eſt: etſi nō ꝓpterea cognoſcēdi ius ordinariis iudicib. velim adimi, ſiue

præue-

præueniant siue concurrant in eandem cognitionem, vt alii ad rem tam sanctam aliis sint adiumento. Olim ad Ecclesiasticos iudices, non autem ad laicos hæc cognitio pertinebat: quam in sententiam persequente Episcopo Parisiensi decretum Parlamenti factum est anno M. CC. LXXXII. Postea vero Iudicibus laicis cognitio attributa, Ecclesiasticis adempta est sancto Parlamenti eiusdem decreto, anno M. CCC. XC. Deinde Pullallerius Laodunensis Tribunus militum captis compluribus Magis cum de iis vellet cognoscere, impeditus est decreto Curiæ, quo tempore sic architectabatur Satanas, vt quicquid de Magis prædicabatur pro fabulis haberetur. Verum ne forte expectent Iudices, dum fiat expostulatio, aut instent Procuratores Regis, tenentur ex officio de suspectis inquirere: quæ ratio magis occulta est, atque haud scio, an omnium sit tutissima. Sed quoniam metuunt alii, & eo se alii inferre dubitant, vt inquirant ipsi, regios certe Procuratores & Vicarios actionem opus est intendere: atque hæc secunda ratio. Horum enim proprium munus est, vt ante omnia in persequutionem maleficiorum incumbant studiosissime. Cumque non raro Iudicibus ipsis regii Procuratores negligentiores sint in suo munere, expedit vnumquemque in hoc crimine ad accusandum admitti iuncto Procuratore Regis: quod si renuat, à priuatis tamen hominibus audiri accusationem ad publicam vindictam istius criminis, ac non quid

Bar. in l. 2. §. si publico. de adult. l. nullum. de tes. ff. l. si quis in hoc. de Episc. & Cler. C.

huius intersit obseruari, prout in hoc regno ad omnes criminales causas fieri necesse est: si modo ea, quæ ex communi iure solennia sunt, retineantur, sicut scripta sunt l. qui accusare. de publicis iudiciis. ff. quæ tertia est nec incommoda quærendi via. Quarta ratio delationum est, cum Regii Procuratores indicum nomina non coguntur edere, nisi aut calumnia sit euidentissima, aut accusatus in totum absoluatur, vt Molinnarum edicto cautum est: nam si reus conditione purgandi sui quousque reuocetur vinculis exeat, aut amplius fuerit pronuntiatum, ratio diuersa est, puta si indicia aut præsumptiones exstent. Quia autem istud Magorum scelus in pagis & suburbiis frequentius est quam in oppidis, itaque imperitum vulgus plus sibi à Magis quam à Deo & Magistratibus metuens, neque accusare audet neque deferre illos: ad inquirendum tam horrendum crimen oportet laudabilem illam Scotorum consuetudinem, quæ Mediolani est recepta, (Indictum vocant) vsurpari: nempe cauum truncum in Ecclesia esse, quo liceat cuiq; chartulam iniicere, nomen Magi, rem gestam, locum, tempus, & testes exponentem, eumque truncum præsente Iudice, Procuratore Regis aut Fisci (quibus singulis vna clauis trunci bina sera occlusi futura est) quindeno quoq; die reserari, vt clam de iis inquiratur, quorum deprehensa fuerint nomina: atque hæc quinta est certissimaq; agendi ratio. Sextam fieri oportet monitoriis, quæ via est

per-

pernecessaria ad cogendum eos, qui accusare, deferre, aut expostulare non audent, nec volunt. Septima est, vt consortes istius criminis ad accusandum alios eiusdem reos admittantur, impunitate accusatori promissa atque præstita, si ipsum pœnituerit & Satanæ renuntiauerit. Hæc Ioannis Durandi Iurecoss. sua ætate præstantissimi opinio in tit. de accusation. qui hoc priuilegium consortibus Magicæ artis irrogandum putat: quamuis communi iure non possint consortes accusare. Nisi illud forte legis Tulliæ de ambitu adducitur, competitoribus prærogatiuam eandem tribui, si ad honores consequendos alter corruptionis alterũ euicerit, cuius rei pretium dabatur victori, impunitas, & competitoris status qui cecidisset causa. Licet autem fuerit comprehensus antequam accusatus Magus, semper tamen & impunitas promittenda, & pœna eorum minuenda est, qui sine quæstionis tormento fatebuntur, & affines criminis accusabunt: quæ ratio certa & expedita est, vt innotescant alii. Nihil enim tantopere veram criminis confessionem impedit quam metus mortis: quod in hac causa manifesto vidimus, quando Rex Carolus IX. Triscalano morti ob res magicas addicto veniam hac lege dedit, vt consortes criminis accusaret, quorum (vt ante diximus) infinitum numerum indicauit. Quod si hæc via non successerit, Sagarum puellas opus est comprehendi. Etenim non raro compertum est, illas à matribus informatas & in conuentus

In speculo.

fuisse

fuiſſe perductas: itaque tenella adhuc ætate facile perſuaderi poterunt, & promiſſione erigi impunitatis, quam ab ætate & matrum ſollicitatione ipſis iuſtum ſit exorari: ſic homines, tempus, locum frequentatum conuentibus, & res quæ illic geruntur indicabunt. Hac via Boninus Caſtelli ruſſi præfectus reſciuit omnia, quæ geſta fuerant, ex puella adoleſcentula, quam mater ſeduxerat: & apud Potezanos Lognianæ Sagę (quarum antea meminimus) puellæ opera delatæ ſunt. Quod ſi rem ex veritate coram multis dubitabunt proloqui, Iudicis officium eſt, vt duos aut tres certos homines poſt aulæum ſtare iubeat, qui dicta auribus non ſcripto excipiant, vt decerptæ confeſſiones deinde mandentur ſcriptis. Sed quia res grauis Iudicibus illis futura eſt, qui nunquam de Sagis cognouerint, qui eas non viderint, qui nunquam earum cauſam tenuerint, debet Iudex ſimulatque potuerit prima occaſione interrogare Sagam: quod ad omnia crimina eſt inprimis vtile, in hoc perneceſſarium. Hoc enim ſemper compertum eſt, ſentire Sagam, cum primum prehenſa fuerit, ſe à Satana deſeri, velut attonitam animo conſternari, ac tum fateri vltro, quod nulla vis vnquam quæſtiove expreſſerit: ſin autem aliquandiu in vinculis ſinitur torpeſcere, non eſſe dubium, quin eam Satanas informaturus ſit. Quamobrem initia duci oportet à rebus leuioribus atque ridiculis, vt ſunt agyrmata, idque ſine actuario, & diſſimulari caute iudi-

cii conſtituendi ſtudium, (quod iſtis mulieribus allubeſcit maxime) denique ſenſim ad quæſtionem prolabi de parentibus, an artem iſtam coluerint. Sic de matre Ioannæ Haruilleriæ diligenter inquirendum eſſe iudicaui, cuius hiſtoriam ſupra explicauimus: & certo homine Verberium in natalem vicum illius miſſo, compertum eſt, matrem ante annos 30. fuiſſe adiudicatam igni, filiam vero Ioannam adoleſcentulam ad flagra damnatam: Id enim eſt frequentiſſimum, filias à matribus ſeduci, & dicari Satanæ, idque ſæpe cum primum natæ ſunt. Sic Ioannæ Haruilleriæ filia, quæ effugit, vt matrem prehenſam vidit, eiuſdem criminis poſtea comperta eſt. Barbaræ item Doreæ filiæ ſtatim effugerunt, cum mater fuiſſet capta artium magicarum nomine, nulla accuſatione aut quæſtione preſſæ: Magus autem quidam familiaritatem cum Dorea colens, poſt in iudicio dixit totum genus teneri iſto crimine. Secundum caput eſto de patria Sagæ, & an non ſolum verterit. De Sagis enim fere comperies, eas de loco in locum, de pago in pagum migrare, niſi bona certo in loco remorentur ipſas: quod retectæ ſolent facere metuentes ab accuſatione. Cognoſcenda itaque eſt occaſio, cur ſedem mutauerint, & oculi ſtudioſe in vultum earum configendi, (non enim gens iſta homines audent in os aſpicere) omnes denique actiones, geſtus & ſermones in acta diligentiſſime inſerendi. Exploratum autem illud eſt, nunquam lachrymari Sagas: præ-

ſum-

ſumptio validiſſima, quia fœmina tempeſtiue & intempeſtiue lachrymas & ſuſpiria iaculatur. Paulus vero Grillandus & Sprangerus Quæſitores ſcribunt, ſe ne à Saga quidem vnica potuiſſe lachrymas exprimere. Dicta quoque variantia optime animaduerti opus eſt, & per interualla eaſdem quæſtiones ſubinde proponi. Neceſſarium etiam videtur illud, vt de criminibus ſingulis, ſi fieri poteſt, vno tenore inquiratur, ne eas deinde Satanas à vero dicendo auocet. Optime itaq; Danæus in dialogo nunquam eſſe ferendum ſcribit, vt Saga in vinculis ſit ſolitaria, quia ſermonem habet cum diabolo, qui aut à dicendo vero abducit eam, aut à rebus confeſſis iubet diſcedere, eamque ſemper non eſſe morituram pollicetur, vnde multa accedũt incommoda: fuerunt enim quæ putantes ſe in carcere (vt extra carcerem fecerant) volaturas eſſe, ſibiipſi ceruices diffregerunt. Ex D. Adamo Martino Procuratore Laoduni audiui Biebranam Sagam (quam adiudicauit & affici curauit morte) ſibi dixiſſe, vt ad mortem damnata eſſet, & fore vt concremaretur viua: quod nemo prçterquam Satanas ipſi indixerat. Hoc enim Iudices maxime ſunt admirati, quod eam ſtrangulationi primum, deinde igni iudicio ipſorum addictam carnifex viuam concremauit, quia ſententiam rite non potuerat exequi. Sunt etiam quas poſt hanc vitam Satanas fore beatas pollicetur, itaque efficit vt non pœniteat ipſas, ſed in ſuo ſcelere obſtinatę moriantur. Sunt quę

ſibi

ſibi violentas manus afferunt: poſtquam damnatæ ſunt, vt perſæpe accidit. Sunt quæ res in quæſtione equuleove confeſſas pernegant; ſuósque Iudices in eas cogunt anguſtias, vt probatione competente defecti cogantur carcere eas eximere. Sin autem inficietur is qui ſine tormento ſcelera confeſſus eſt, eum nihilominus oportet damnari, ſi confeſſionem præſumptiones aliæ indiciaque adiuuerint. Sed quandoquidem aduerſus inimicos ſcelera ſua exercent Magi, diligenter perueſtigandus eſt, an is qui occiſus aut faſcinatus præſumitur odium contra Sagam ſuſpectam geſſerit, ſingulaq; ex Saga capita inimicitiarum inquirenda ſedulo. Præterea vt ab accuſatis aut ſuſpectis Sagis exprimatur veritas, Iudices oportet commiſerantiũ ſpeciem induere, non ipſas dicere, ſed diabolum autorem eſſe & compuliſſe, vt necem hominibus quęrerent, proinde ipſas videri innocentes. Quod ſi nihil fateantur Magi, tum mutandæ veſtes & pilus omnis radendus eſt: ita ad interrogationem veniendum: Sin probationis aliquid, aut violentę præſumptiones habebuntur, adhibendus equuleus. Nam inter omnes conuenit Magis pharmaca taciturnitatis eſſe: & quamuis diabolus eos cõfirmet ſolus & animos addat, iſti tamen amiſſo pharmaco quæſtionem à ſe ferri non poſſe putant, qua deſperatione plurimum ad dicendam veritatem ſine tormẽto adducuntur. Sic Inquiſitorem Cumanum legimus in Varniſerano agro finiũ Mediolanen-

ſium,

ſium, vnam & 40. Sagas An. M. CCCC. LXXXV. ad ignem damnauiſſe, quæ omnes ſine quæſtione fuerant confeſſæ abraſo pilo & mutatis veſtibus: quod olim Domitianus Imperator Apollonio Tyanæo Mago feciſſe apud Philoſtratum Lemnium legitur, eum nudari plane & abradi iubens: nam inquiſitor Sprangerus ait, ſi Magus penes ſe ſilentii ſortem habuerit, eum ad tormenta nihil doloris experturum, nec veritatem confeſſurum vnquam. Huc pertinet, quod Gregorius Turonenſis ſcribit, Mummonem magnum præfectum prætorio (de quo ante diximus) in tortura verſantem iuſſiſſe nuntiari Childeberto Regi, ſe omnis doloris expertem eſſe: tunc mandaſſe Regem, vt diſtenderetur trochleis, & aculeis inter vngues pedum manuumque poſitis ita in diuerſum traheretur vt defetiſcerent ex labore carnifices, quod genus quæſtionis omnium valentiſſimum apud Turcos obſeruatur: Non enim diſrumpuntur membra, ſed nullo negotio ob dolores grauiſſimos cito extorquetur veritas. Paulus Grillandus in tractatu de Quæſtionibus q. 4. num. 14. & Hippolytus Marſilius ſcribunt, ſæpe ſortem ſilentii in Magorum crinibus inuentam eſſe, qui alioqui in tormentis dormire, velut expertes omnis doloris videbantur: itaq; Paulus Grillandus, qui multos viderat, monitus eſt vt diceret, Domine labia mea aperies, &c. ſic dolores ſentiri & veritatem pronuntiari: quod ego quidem non eſſem facturus, nec rei veri-

veritatem perquiſiturus carmine. Antequam autem ad quæſtionem veniatur, ſic oportet agi tanquam ſi magnus inſtrumentorum numerus & funium præparetur, & tortores ſerui inſtituantur, eaque ratione Magos aliquantiſper terrefacere. Expedit etiam ſi antequam reus introducatur in torturæ locum, ſubornetur aliquis, qui horribili exclamet voce, tanquam ſi in tormento eſſet, tum reo dicatur hominem torqueri, & à conſternato hac via exprimatur veritas. Iudicem videre memini tam atroce vtentem vultu & laqueum voce adeo terribili minitantem niſi proderetur veritas, vt reos grauiſſime ita percelleret, animoque abiecto omnia fateri compelleret. Hæc ratio aduerſus meticuloſos, non autem præfractos vtilis futura eſt. Exploratores etiam verſutos prudentesque ſubmitti opus eſt, qui ſe ex eadem cauſa contineri dicant carcere, ex qua Magus fuit comprehenſus, vt veritatem hoc modo eruant: ſin fateri abnuat, vtile erit perſuaderi ipſum à ſociis criminis accuſatum eſſe, licet nihil tale fuerit cogitatum: ſic fortaſſe vlciſcendi animo par pari referet. Hęc omnia licent diuino & humano iure: quicquid Auguſt. in lib. de Mendacio & Aquinas ſentiant ab octo mendacii generibus, quæ exponunt copioſe, † abſtinendum eſſe. Has opiniones non amplectuntur Iudices: * & Ægypti quoq; obſtetrices meretricemq; Rachabam legimus eo quod mentitæ eſſent mercedem à Deo accepiſſe. Nam contra quidam ob enun-

† Cap. omne genus. & c. ſi quis ad te. diſtin. 22. q. 2. & c. quæritur. eod.

* Can. vtilem. 22. q. 2.

tiatam veritatem digni ſunt laqueo, vt ſi perue-ſtiganti & ſciſcitanti graſſatori indicabitur innocens. Quod autem Canoniſtæ negant, Abrahamum vxori autorem fuiſſe mentiendi, vt cædem ipſius auerteret, ſed tantum hoc voluiſſe, vt reticeret verum, friuolæ excuſationis eſt: mentiri enim (vt ait Nigidius Figulus) eſt contra mentem ire, & quiſquis aliud dicit quam cogitat hunc mentiri conſtat, quod fecit Abraham, Iſaac, Sara, & alii innumerabiles. Quas ob res fateamur iſtud neceſſe eſt, bonum eſſe, laudabile & neceſſarium, ſi ad ſeruandam hominis innocentis vitam mentiare, damnandum ſi veritatem dixeris vt gladio exponatur. Itaq; Plato & Xenophon magiſtratibus permiſerunt, vt ad Reipub. adminiſtrationem ſic mendacia proferant, vt erga ægrotos & puerulos adhibentur. Sic ergo in iure faciendum, vt occultorum ſcelerum perueſtigetur veritas. Ex omnibus autem ſceleribus, quæ in orbe terrarum exſtant, nullum inſignius eſſe aut deteſtabilius maleficio ante oſtendimus. Dicamus ergo de probationibus ad euincenda hæc ſcelera neceſſariis.

CAPVT II.

De probationibus ad euincendum crimen Magiæ neceſſariis.

PROBATIONVM, ex quibus legitimum eſt iudicia ferri, tres neceſſariæ plane dici & indubitatæ poſſunt: prima eſt veritas notorii & permanentis facti: ſecunda confeſſio eius volun-

luntaria, qui reus factus atque peractus est: tertia certorum testium firmorumque testimonium. Nam rumores publici, vi extorta confessio, præsumptiones iuris; & si qua sunt eiusmodi, sunt quidem hæ præsumptiones aliæ aliis grauiores, non indubitatæ probationes appellandæ. Ac veritas quidem notorii & permanentis facti omnium est euidentissima: † nam est quidem notitia euidens facti, est notitia iuris, est etiam præsumptionis violentæ: sed euidens notitia permanentis facti solum ac proprie omnium est valentissima, omnes totius orbis testes, & voluntarias reorum confessiones superans. Verbi gratia, si testes quinquaginta exhibeantur Iudici; qui omnes vno ore pro testimonio dicant, facto illius, qui accusatur homicidii, Petrum mortuum & fascinatum esse; Petrus vero coram Iudice viuus & incolumis compareat: tum nullam testium testimoniorumq; habebit rationem Iudex, licet reus non infirmauerit eos, sed eorum dicto sese permiserit: nam hi ex iure infirmantur, quod ius tenetur supplere Iudicis autoritas. Similiter plus valet hæc probatio quam voluntaria ipsa accusati hominis in iure confessio. Exemplum esto ex Valerii Maximi lib. 8. seruus vltro confessus, hominem qui aberat à se fuisse interfectum, supplicio vltimo affectus est: ille vero postea domum rediit incolumis. Ideoque Piso Consul non leuem subiit permagnæ crudelitatis notam seueritatis militaris specie. Nā cum militē in castra sine contu-

† Bald. in l. Deo nobis, de Epis. & Cler. D. coll. 3. per cap. quod autem 27. q. & Inno. cap. proposuisti, de proba.

bernali reuertentem vt cædis illius reum adiudicauiſſet morti, quamuis eum ſequi & mox venturum eſſe miles exponeret, Centurioni Proconſul mandat, vt eum damnatum necet. Cum iam prope eſſet vt plecteretur morte, contubernalis aduenit incolumis. Tum Centurio à ſententię executione ſuperſedens vtrumq; militem ſiſtit Proconſuli: hic autem indigne ferens quod adeo temere hominem ad mortem damnaſſet, ſimul enecari iuſſit, & Centurionem eo, quod non paruiſſet, & damnatum militem quod eſſet damnatus, & militem alterum quod neci vtriuſque cauſam attuliſſet: ita ob vnius innocentiam tres viri damnati & trucidati ſunt, vt narrat Seneca. Standum igitur eſt veritati permanentis facti, quam videt, agnoſcit, tangit, aut percipit vno è ſenſibus Iudex. *

In lib. de Ira.

* L. ſi irrupti. §. ad officium. fini. regund. ff. Bal. in l. 1. ſi aduerſ. liber. & in l. penult. fin. de per. tut. C.

Etenim hęc probatio nec edictis, nec ſententia, nec conſuetudine excluditur. †

† Bal. in l. contra negantem, ad l. Aqu. C. & rub. de prob. C. Barbatia. in c. euidentia, de accuſat. excu. & in c. 1. de officio ordinarii, & conſ. 7. lib. coll. 4. Alex. in l. eum qui. § vlt. col. pen. de iureiur. & conſ. 116. fin. lib. 1. & conſ. 186. coll 4. lib 2. & conſ 137. col. 4. lib 4. & conſ. 63. col. pen. li. 4. Curt. ſen. in repet. l. admonendi. coll. 89. de iureiur. Carol. Ruinus conſil. 138 lib. 5.

Et quamuis nemo ad probationes afferendas admittatur, poſtquam commiſſa eſt iudicio publico inquiſitio, huic tamen probationi locus

eſt,

est, quæ facto permanente nititur, vt Doctores aiunt.*

* Baldus in l. si quis testibus. ad fin de testib. C & ibidem Salicet coll. vlt. de testib. c. Rom. in repet. l. si vero. §. de viro solu matr. ff. Stephanus Bertrand. cons. 137. de arbitriis, col. 9. Alex. cons. 63. l. 3. Iason cons. 31 coll. 2. lib. 1.

Quod si edicto aut consuetudine vlla cauebitur ne qua admittatur exceptio, omnino tamen accipienda ac non repudianda est euidentis facti exceptio, vt ait glossa in l. 1. §. hoc interdictum, verbo imperfectum, de tabul. exhib. ff. & Baldus in l. ex prædiis, de euictionibus. C. Multo magis igitur in causis criminalibus, in quibus probationes nunquam excluduntur, semper accipietur euidentis facti probatio. Si ergo penes Sagam venena aut sortilegia fuerint deprehensa, si in conclaui aut cista illius, si limen effodiens stabuli, si venena submittens videbitur, si ea submissa, si pecudes mortuæ comperientur, factum in hac causa euidens & permanens dici potest: Item si ea quæ Saga dicitur reperitur instructa bufonibus, hostiis, membris humanis, imaginibus cereis, quæ acubus transfixæ sint, ea in hoc crimine facta sunt permanentia. Si deprehendatur Saga suspectave sortilegii infantem occidens, (vt quædam non furiosa Saga die 2. Februar. M. D. LXXVII. Coparis duas puellas iugulans fuit deprehensa) hoc factum dici potest euidens ad conuincendam Sagam, cum furore vacet, quamuis non fateatur, (quod illa fecit) se eo furoris à diabolo perductam esse:

nihil enim Sagæ tam habent in more quam infantum cædes. Illi fuit Catharinæ Areæ nomen. Si audietur Saga inimico incolumi minitans, si tangens animaduerteretur, & ille repente mortuus concidat, aut afficiatur elephantiasi, membrorum distortione, apoplexia, subitove morbo, vt compluribus exemplis ante ostendimus, euidens factum est & permanens, quando rumor de arte illius in vulgus manauerit. Si Iudex sortem fascinumque per Sagam diabolo voce clara supplicantem viderit eximi, factum euidens & notorium est: quod si Iudice præsente gestum est, is sine alia quæstione ad condemnationem mortis tenetur procedere: sin eo absente, sed coram testibus, recognitis ille testimoniis debet cum inficiante Saga testes committere. Si instrumentum obligationis mutuique inter Magum & diabolum pacti ab eo subsignatum reperiatur in scrinio eius, (vt ante annotauimus) factum est permanens, cum manum suam agnoscit Magus. Hec ergo euidentissima est firmissimaque probatio, quæ veritatem ἐκ τῶν αἰσθητῶν perquisitam oculis exhibet. †

† L. si irruptione, §. ad officium, fin. regund. ff. Bald. in l. si quis testibus, de testib. C. & in l. 1. si aduer. lib. Azo in summa ad l. Aquil. C. Alex. in l. eum qui, §. vlt. col penult. de iureiur & consil. 116. lib. 1. & cons. 186. lib. 2. & cons. 35. l. 4. & cons. 39. lib. 9. Carolus Ruinus cons. 138. lib. 5.

Illud etiam euidens facti exemplum afferri potest, si cum diabolo Saga sermonem habet, & ille quamuis non cernatur respondeat, non enim

nim auditus incertior visu, sed longe certior est, ac eo quidem certior, quod minus auditus fallitur, visus frequentissime. Euidens quoque factum est, si cubili domoque Saga momento aberit foribus occlusis, quæ vesperi incubuerat lecto suo, ac postea in idem cubile reuertatur, cuius rei satis multa exempla supra congessimus. In omnibus istis factis euidentibus & consimilibus quæ sunt Iudici exposita, Iudex pro varietate facti iudicium ferre condemnationis potest, (vt postea demonstrabimus) quamuis omnia inficiante Saga: quanto magis si cum euidente facto confessio Magi concurrerit? eoque amplius si testimonia ἀπαράγρεπτα habebuntur? Euidens item certaque probatio est, si Magis oculos fascinat incantatve carmine: quod lex Dei verbis expressis notauit dicens, quæ præstigias oculis fecerit plectatur morte, & vtens propria voce *Mecaſpha*. Hanc enim probationem lege definit Deus tanquam certissimam, qua pacti cum Satana expressi Magus abunde conuinci possit. Ac proinde si quis homines, pecora, fruges incantauerit, in aerem ascenderit, cani sermonem indiderit, exectis membris sanguinem eiecerit, eademque denuo adunauerit, euidens probatio est. Secundus claræ & certæ probationis modus est, si complures testes ἀξιόπιστοι res quidem αἰσθητὰς ex sensibus, quæ vero in sensus non cadunt ex certis argumentationibus rationibusque pro testimonio dixerint. Notorii enim facti euidentem oportet Exod. 22.

Iudicibus aliisque præsentibus apparere, neque Iudici aut aliis solum eam apparere satis est: * probatio autem ἀπαραιτήτων testium in transeuntibus actionibus ex facto permanente notoria non est. Exempli causa, si testes dixerint, Sagam à se fuisse visam vnum plurave Necromantiæ acta committentem, aut inuocantem Satanam, aut ratione occulta discedentem & redeuntem foribus obditis, hę transeuntes sunt actiones, quibus haud sæpe Iudices possunt adsistere. Eo autem firmior probatio futura est, si testes actiones complures testificati, de tempore, loco, hominibus, & aliis circumstantiis consenserint, qui Doctoribus Contestes † appellantur; firmior etiam, si coram iudice & aliis diabolum Saga inuocauerit, quæ notoria est probatio facti & validissima, vt ad condemnationem procedatur; harum vero omnium probatio est certissima, si cum accusatæ confessione sermoni testium conuenerit. *

*L. rescripto. §. si quis accusatorem. de munerib. & honor. ff.

† Bald. in l. super. col. 5. de bono. poss. Inno. c. qualiter, de accus. Decius in l. quæ extrinsecus. de verborum oblig. Alex. cons. 47. lib. 2. n. 6.

* Cornæus cons. 149 lib. 2. 2 q. 1. cap. prohibentur. cap. peruenit, cap. consuluit. cap. cum speciali. de appel. l. qui sententiam de pœnis C.

Quamquam nihilominus certa est probatio hæc, si eas res, quas ante diximus, aut consimiles alias Saga inficiabitur. Non enim satis futurum esset, si testes complures dicerent, post aliquod tempus quam rea inimico interminata fuerat eum morbo correptum esse; hæc demum foret præsumptio iuuandis probationibus, quandoquidem si quis illico mortuus conciderit, post-

quam à Saga minis tactuue exceptus est, Iudices Sagam damnare dubitant, nisi qua alia probatio, præsumptio, aut confessio accesserit. Equidem in hoc casu ad alias corporales pœnas damnare ausim, ad mortem minime: nam communi omnium populorum consensu receptum est, prout fuerint probationes ita grauari aut leuari pœnas oportere, & antiquatam esse maiorum formam reum absoluĕtium, nisi clara plane integraque exstaret probatio. † Sed de pœnis postea dicturi sumus. Quod autem complures testes ἀξιοπίστους dixi, Lex duos minimum postulat. * Certe in tam detestãdis rebus, & quæ noctu in antris & locis abditis perpetrantur, inique magnum testium numerum desideraueris. Quid ergo si tres testes tria diuersa facta pro testimonio dixerint? puta si hic dixerit se vidisse Magum sub limen ianuæ aut in compito fodientem (nam in hæc fere loca iaciuntur sortes) deinde homines aut pecora moriantur, alter quemdam à Mago eodem tactum subito morte oppressum esse, tertius vicinum elanguisse, ex quo idem fuerat comminatus. Ego tres istos ἀξιοπίστους testes adiuncta aliqua præsumptione alia satis esse iudico ad ferendam mortis sententiam: nec etsi horum singularia sunt de singulis factis testimonia, vniuerse tamen in sortilegii crimine consentiunt: inter Doctores autem conuenit † probationem istam sufficere in occultis criminibus, vt sunt concussio, grassatio, fœnus, adulterium, adeoq; sortilegia, & alia

† L. qui accusare, de accus. C. l. si autem. de probat. ff.

* L. vbi numerus. de testib. ff.

crimina, quæ ſemper quoad eius fieri poteſt clanculum perpetrantur.

† Accurſ. in l. ob carmen. §. vltim. de teſt. Speculat. de inquiſitio §. 1. Iacob. Butrigarius in l Arriani. de hære. C. Baldus in l. actor. de probat. C. & in l. 1. de teſtam Doct. in l. inter pares. de re iudic. ff. Alexan. lib. 7. conſ. 13 nu. 24. & conſ. 72. lib 19. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. de ope. nou. nun. q 8. Alexa. in d. §. ſi quis ipſi n. 22. & Iaſ. n. 10. & Bar. in l. ſi quis ex argētariis, §. an vero. n. 3. de eden. & ibi Iaſ. ſub §. prætor n. 18. Alc. conſ. 89. viſa, per totū li. 2. Dec. conſ. 577. viſo. n. 12. Soci. conſ. 32. Hippo. conſ. 61. poſt reditum. n. 31.

Quod ſi in hoc genere ad probandum fœnus, cōcuſſionem, aut adulterium tres teſtes dicuntur ſufficere, quanto æquius eſt iis haberi ſatis ad probandum ſcelus turpiſſimum, & omnium quæ excogitari vnquam potuerint criminum occultiſſimum? Neque hęc ſolum probatio ſufficit ex Doctorum omnium cōſenſu, verum etiam Bartolus amplius aſſerit: nam in criminibus adeo abſtruſis pręſumptionem & coniecturalem probationem iudicat ſufficere, quam in ſententiam alii quoque deſcenderunt. Atque hoc quidem ad iudicium mortis ferendum non eſſet ſatis, ſed ad quaſlibet alias pœnas excepta morte irrogandas ſufficeret. In hac opinione ſunt non modo iuris ciuilis Doctores, ſed etiam Canonici, & ipſe Innocentius quartus iuris inter Papas conſultiſſimus. * Huius autem ſententiæ manifeſta eſt ratio, quia de vniuerſo capite & generali crimine inter teſtes omnino conuenit: quod itaque in hac cauſa ſingulare

* Inno. ca. qualiter. de accuſ. Immo. in c. cū oporteat. de accuſationibus.

lare est alterum ab altero non euertitur, nec obest alterum alteri, sed probationem adiuuat & firmiorem facit. Hoc probationis genus singularitatem adminiculatiuam vocauit Baldus, † plurimum differentem à singularitate contradictoria & sibi ipsi repugnante quam constatiuam nominat, cum videlicet testis vnus probationem euertit alterius loco, tempore, similibusue circumstantiis ab eo dissidens: tum enim probatio est insufficiens, maxime vbi vita pœnaue corporalis agitur, quo in genere firmior probatio opus est quam in causis ciuilibus.

† Bald, rubric, de controuers. inuestitura. de vsibus feud, & in authen, rogati. C, de testibus. & in l. de quibus. colum. antepen. Curt. in tracta. de test, conclus. 46.

Quamobrem in causis criminalibus iusiurandum non admittitur, quo tamen in ciuilibus suppletur probatio minoribusque litibus: & consimiliter repudiatur conuentio qua se testis vnius dicto permittit reus, quoties de honore aut vita iudicium oportet fieri, quod in ciuili tamen controuersia ex partium consensu frequentatur. *

* Bart. in l. Theopompus de dote præleg. fin. Roman. & Alexan. in l. 1 §. vlt. de verbo. oblig. Bald. in l. iudices. de sentent. & interloc. C. Felin. in cap. veniens. de testib. Ias. in l. iureiurandum, princip. de iureiur. ff.

Cum itaq; imperfecta vna probatio dicitur cum altera imperfecta coniungi non posse, † id de probationibus, testibus, præsumptionibus,

bus, aut criminibus, differentibus intelligatur necesse est: veluti si testis vnus de homicidio, alter de adulterio, tertius de furto dixerit, hæc hominem quidem scelerosum esse probant, adulterum vero, homicidam, aut furem non ita probant vt corporalem pœnam ex eis imperes.

† Panór.in c.penul.de prob. Alex.conſ. 94.l.7.n.5. Doct.in c.vlt.de succeſ.ab inteſt.

Deut.17.

Nam neque lex Dei testimonium vnius satis esse voluit vt iudicio condemnetur reus, neque ciuilia iura ex ea pecuniariam condemnationẽ vel minimam fieri permittunt. Hac in re Doctores omnes tam ciuilis iuris quam Canonici consentiunt, quacunque dignitate, sanctimonia, & existimatione testis ille fuerit.† Et quamuis Ioannes Andreas & Doctor Alexander putauerint, bonum testem & ἀξιόπιστον satis esse, vt ad quæstionem rapiatur reus, * nemo tamen illis suffragatus est, idq; Rex Lodouicus XII. expresso edicto in hoc regno fieri vetuit. Satis quidem futurum illud est vt in omnibus aliis criminibus reo exhibeatur quæstio, aut si qua præsumptio ad testem fide dignum accesserit, vt applicetur in iis causis quarum pœna capite aut corpore luenda est: In hoc autem horrendo & tam abstruso crimine, opinionem Alexandri & Ioannis Andreæ sequendam censeo, vt ad quæstionem rapiatur reus sufficere vnius testimonium viri boni fide digni, cui nulla mali suspicio hæreat, quod testimonium nitatur aut ratione certa aut sensibus. Viri boni appellatione non

† L. vbi numerus. de testib. Dd.

* Ioannes Andr. in addit. ad Spec. titu. de præsum. §. species. verſ. violenta. Alexa. consi. 77. lib. 1. n. 1.

ne non eos ſolum accipio aduerſus quos nihil adduci poſſit, & qui à Doctoribus omni exceptione maiores appellantur, ſed eos etiam qui nullius infamiæ fuerunt damnati: † non autem eos qui ex homicidii, inçeſtus, adulterii cauſa infirmati fuerint, aut aliorum criminum comperti, quæ infamia ex facto appellatur. Verumtamen horum teſtimonium aliis coniunctum non eſt inutile, * prout in hoc regno obſeruatur: omiſſa iſtius infamiæ ex facto ratione, itemque Canonum qui hanc infirmandorum teſtiũ viam iniri iubent: † quod certe non oportet fieri. Nam ſi exceptiones contra indemnatos teſtes à reis adductæ admitterentur, opus eſſet cognoſci de ſingulis teſtibus in obiectis cauſis, itaque improbi elaberentur, & viri boni perſępe calumnias ſubituri eſſent. Quinetiam quamuis ſit compertus teſtis, cõuictus & damnatus non verbalis iniuriæ quæ ex Canonico iure * (quod in hac cauſa obſeruatur) non affert infamiam, ſed publici criminis infamiam importãtis: vtut ex lege infamis habeat, † damnatus tamen & infamis teſtis ad teſtimonium dicendum admittitur, ſi eſt prouocatio, neque pendente iudicio (ait lex) * ac non confirmato eam ob cauſam refelli poteſt. Verumtamen reum non debet Iudex quęſtioni ſubiicere ob teſtimonium viri infamis ex facto, licet non cõdemnati in iure, niſi hic teſtis aut aliis teſtibus aut præſumptionibus violentis adiuuetur: alioquin vltimam de teſte reiecto ſententiam opus eſt exſpectari. †

† ex l. infamem. de pub. iudi. ff.

* l. Lucius. de iis qui not. infam ff.

† Gloſ. & Pan. in c. ſup. eod. 1. de teſtib. Felin. ibid.

* c. cum te. de ſenten. & re iud.

† l. 1. de iis qui not. infa.

* l. furti. de iis qui nota. infam. ff.

Quan-

† Iacob Butrig. Bart. & Cuneus in l. furti de iis qui not. infam. vult. valere testimonium etiam si sententia confirmata sit; quia non debet negligentia accusantis obesse procedenti.

Quandoquidem si quis dixerit à Iureconsulto testimoniū mulieris quæ accusata fuerit adulterii quamuis absolutæ, damnari: Puto notam obesse, ait Iureconsf. idque de mulieribus, quibus semper minus quam viris creditur. † Itaque ex Venetiarum legibus anno 1524. latis & ex totíus Orientis iure binæ mulieres vnius viri, & quaternę duorum æquant testimoniū, & Rom. legibus ad rem testamentariam aut corporalem obligationem mulierem non licet adhiberi testem. * Quinctiam ex iure Canonico mulieres in causis criminalibus testari non possunt, ob imbecillitatem & fragilitatem sexus. † At cum Iurecoss. & Imperatores animaduerterent maxima quæque scelera impune abitura nisi his testimoniis daretur locus, sapientissime prospexerunt, vt de crimine omnes homines testimonium ferre possint, * idque ratione euidentissima: nam in legitimis quidem actionibus quos velimus testes promptum est adhibere, in criminalibus vero quoscunque possumus. Quamobrem tum in hoc regno, tum in optima quaque Republ. in hoc argumento negliguntur Canones, & ius ciuile obtinet. In hac certe caussa opus est mulieribus haberi fidem, quamuis sint infames ex facto, vt loquuntur Doctores nostri, aut etiam ignominiosæ (vt Ureconsf. & Latini

† L. palam. § quæ. de rit. nupt. ff.

* L. qui testaměto. §. mulier. de testament. ff.

† c. foras. de ver. signif. & can. mulier. 32. q. 5.

* L. ex eo. de testam. ff. Nouel. Leonis Philosophi 48.

Latini autores aiunt †) cuiusmodi mulier impudica est.

† Festus & Nonius ex Cicer. lib. 4. de Repub. l. infam. § quæ de ritu nupt ff. l. cognitionum. de variis & extra cog. ff

Iurecōss. enim mulierum adhibent testimonium, ne impunita maneant crimina, quæ ratio (ait Iureconſ.) maxima est & consideratione digna.* Ex hac igitur adeoque grauiore causa homines ex facto & iure infames ad testimonium contra Magos dicēdum oportet adhiberi, modo plures cum indiciis concurrerint: alioqui nulla spes est execrādam istam impietatem pœnas luituram vnquam. Omnibus autem notum est † & à iudicibus optime obseruatum, ex aliis grassationis eiusdem cædisve conreis probationem in alios peti, cum non aliter potest facti inuestigari veritas: neq; solū in alios qui grassationem similem perpetrauerint, vt Petr. Anca. definit,* sed etiam contra reos eiusdē criminis cuius testis conuictus est, maxime si testis in seipsū dixerit. Ita memini cū D. Geleus, Quęsitoris rerum capitaliū vices Lutetiæ agens, de sententia Pręsidialiū Iudicum in Castello Parisiēsi (id carceri nomen est) tres grassatores accusatos & ex sua cōfessione deprædationum cædiumq; multarum conuictos damnauisset, quartum ab eis accusatum esse qui ne ad tormentum quidē voluit quicquam agnoscere, nihilominus tamen ob præsumptiones certas & conreorū testimonia fuisse damnatum, affectum morte, & rotæ

* L. ita vulner ad l. Aquil. ff.

† Doct. in c. qu. de testib. Butri. Panor. Feli. ibi. Aret. conſ. 61. gloſ. in l. vlt. de accuſ. C.

* in conſ. 24. & sequitur Grammatic. con. nu. 15. & 16.

impo-

impoſitum: & quamuis (vt plerique faciunt) palam exponeret ſe morti immerentem tradi, & blaſphemo ore nomen Dei aſſumeret, vt ſuum honorem apud homines tueretur, confeſſario tamen ſuo declarauiſſe tam reum ſe eſſe quam alii fuerint, ſed ne indicaret cuiquam rogauiſſe: confeſſarium vero à iudice poſtea accitum rem totam explicaſſe. Peſſimus eſt mos ille Germaniæ, reum niſi cõfeſſum non mulctari morte, vt mille teſtibus peractus ſit reus: etſi tam violentę & ſæuæ quæſtioni deditur, vt membris captus langueat toto vitæ ſpatio. Quemadmodum autem his probationibus locus eſt in exceptis ſolum ac non aliis criminibus, vt Doctoribus placet † (qui ne conſortes quidem criminis teſtes cum præſumptione in aliis ſatis eſſe putant, vt quæſtioni dedatur reus) ita neceſſe eſt vt in exceptis criminibus (puta veneni, ſortilegii, læſæ maieſtatis, & graſſationis *) teſtimonium ab affinibus eiuſdem criminis audiatur & ſufficienter probare iudicetur, niſi peremptoria ſit exceptio, veluti ſi eius quem fuiſſe accuſat maleficii participem capitalis eſt inimicus qui dicit teſtimonium.

† Glo. & Doct. in l. fin. de accuſ. C. & cap. de confeſ. l. quoniam liberi. de teſtib. C. l. 1. §. diuus. de quęſt. Doct. in c. ſunt. c. veniens. c. perſonas. de teſti. Spec. tit. de teſte. §. 1. ver. item quod eſt Soc. Cynus, Perr. Salic. in l fi. de accuſat. Alex. conſ. 89 lib. 4. & conſ. 169 lib. 2. & conſi. 128. lib. 4. Marſi in practica crim. §. diligenter. num. 59. in ſing. 209. Decius conſi. 130. 175. 189.

* Gloſ.

* Glos. in l. fi. de accus. C. & in tit. de malefi. C. l. parentes. de testib. C.

Sed ne illud quidem animaduerti opus est, sit ne pater aut filius qui pro testimonio dicit. Ná in his quidem testimonium alterius contra alterum Lex iubet excludi ad sanguinis reuerentiam, dum alia aguntur crimina, licet testes non exstarent alii: hoc vero singulare est, itaque filiæ contra matrem est audiendum testimonium in hoc maleficio, cum ex infinitis iudiciis omnino constet filiam à Saga matre in perditionem abripi sæpissime. Boninus Præfectus Castelli russi vnam ex triennio viuam cremari iussit quæ filiam in cœtus deduxerat, cuius filiæ opera (vt ante diximus) omnia retecta sunt. Lognianæ item Sagæ in Potezanis per filiam quam mater eodem duxerat fuerunt accusatæ. Quod si patri & filio in læsæ maiestatis crimine testari licet atque inter se accusare, † si præmium ei legibus decernitur qui parentem aggressum salutem patriæ occiderit (prout omnes constituisse lex ait *) quare non admitterentur dicturi testimonium alter in alterum in læsæ maiestatis diuinæ crimine, & in eo scelere quod longo interuallo cætera omnia superat? Quapropter in tam horrendo crimine nihil necesse est religiose hærere quemquam regulis procedendi, aut refellendorum recipiendorumue testium ordinariis. † Verum vt religiosæ mentes in hoc iudiciorum genere confirmentur, in Exodo habemus insigne exemplum, * vbi Moses au-

† Doct. in d. l. parentes, & in l. quisquis, ad l. Iul. maiest. C.

* l. minime de religios. ff.

† L. 3. §. lege. de testib.

* Exod 32.

reum vitulum à populo factum videns, Qui ſtant à Domino, inquit, accedant ad me, deinde accedentibus Leuitis imperauit vt arma induerent, & ſinguli occiderent fratrem ac proximum ſuum qui ſe in idololatriam & cultum vituli abiecisſet: cumque illi ad tria hominum millia occidisſent, Moſes dixit ipſos manum ſuam Deo cōſecrauiſſe, vt benedictionem eius acciperent. Deus itaq; elegit eos quibus ius traderet primogenitorum, & prærogatiuam hanc, vt in perpetuum ſtarent coram Deo, populoque ius dicerent. Ex quibus apparet quantopere diſpliceat Deo idololatria, qui ad vlciſcendam iniuriam ſibi factam noluerit rationem vllam ſanguinis haberi & neceſſitudinis: quamuis non alio conſilio (ſicut in textu legimus) feciſſet populus quam vt Deum qui eduxerat ipſos ex Ægypto adoraret, & aureum vitulum contra interdictum eius ad honorem ei habendum conflauiſſet. Quanto igitur magis odit Deus diabolum adorari? Nihil ergo attinet inſiſti viis ordinariis, quæ filii in patrem teſtimonium, aut patris in filium audiri vetant, cum ab hoc crimine cætera omnia ſuperentur. Ex iure autem certum eſt † ſicubi aut periculum inſtat aut vrget neceſſitas, aut res ſe offert exorbitans, tum regulis iuris conſtringi non oportere, ſed potius legitime ex iure agi ſi ordo iuris omittatur, cap. tua nos, & cap. veſtra, de cohabitation. clericorum. Itaque teſtis qui non citatus ſeſe obtulerit, vt contra Magum dicat teſtimo-

ſtimonium audiri debet, licet aliis in cauſis admitti non ſit legitimum.

† Alex. & Iaſ in l. de pupillo. §. ſi quis riuos, de oper. no. nunc. & in l. 1. & ibi. Decius, de offici. eius cui. ff. & cap. pro neceſſitate. 1 q. & ca. cum ceſſante de appellat. & in l quæ propter. de reg. iur. textus in l. caſus & ibi Bal. & Salic. in l. notabili. C. de teſtam. vbi propter neceſſitatem diſpoſitio iuris ſuſpenditur. l. filio §. hi autem. de iniuſt. rupt. ff. Ang. in l. nemo carcerem. de exacto. tribut. C.

Hic vero ſolam obiectionem ſemper excipimus odii capitalis, quod aliunde quam à ſortilegiorum cauſa proceſſerit. (Quis enim vir bonus inimicos Dei & humani generis non proſequatur odio iuſtiſſimo?) quia priuatę & ſingulares inimicitiæ alia ex cauſa ſuſceptæ hominem ſtimulare poſſent vt calumniam innocēti obtruderet. Quamuis etiam aliis in cauſis teſtis conuinci periurii eoque refelli poſſit ac debeat, *in hoc tamē crimine cum aliis dicturus admittitur, niſi odio capitali proſequatur reum.

* Barto. in l. poſt legatum. §. his. de iis quib. vt indig. Alexan. conſ 72. l. 2. Bal. in l. 3. de teſtib. & in auth. ſi dicatur eo. C. & ibi Salicet. Innoc. in c. cum Ioannes. de re iudic. Panorm. & Felin. in cap. quoties. de teſtib.

Imo cum Aduocatus & Procurator ex iure nec poſſint nec debeant cogi, vt in clientium ſuorum cauſa teſtimonium dicant, † eos tamen in iſto crimine oportet cogi.

† c. teſtimonium de teſtib. c. ſi ſacras. diſt. 90. Bal. & Salic. in l. ſi ex falſis. de tranſactio.

* Ex l. mandatis. de teſtib. ff. c Romana. eo. & ita iudicatum areſto Pariſiorum. 1386.

Hos tamen postulante aduersario cogi posse cum in ciuilibus causis tum in criminalibus, vt de clientium suorum causa testimonium dicant, permulti sentiunt. Quinetiam licet à conreis in criminibus aliis probatio necessaria erui non possit, † Magi tamen conrei socios eiusdem criminis accusantes aut dicentes in eos testimonium, maxime vero si plures fuerint, probationem satis firmam afferunt ex qua damnētur rei.

† Barto. in l. deferre. §. idem. de iur. fisci. iudicatum Gratianopoli 1454. cap. vlt. de testib. Bald. in l. quoniam liberi. eo. C. & glo. in c. 1. in verbo ad testimo. Alex. cons. 120. lib. 7. num. 3. & cons. 69. lib. 2. & cons. 89. lib. 3. nu. 10. Soc. cons. 95 coll. 1. lib. 3. textus l. vlt. de accusat. C. Bart. in l. 1. §. si seruum. de quæstion. Alex. cons. 160. lib. 3. nu. 8.

Nemo enim est qui nesciat non alios quam Magos testari posse, vt illi cœtibus quos adeunt de nocte interfuerint. Itaq; Germaniæ Iudices apud Sprangerum legimus ex consortum testimonio ad condemnationem reorum, licet obfirmate inficientur accusati, procedere. Idem scribit Paulus Grillandus de Iudicibus Italiæ: idem omni tēpore in hoc regno factitarunt nostri ad miserum illud vsque tempus, quo data est opera, vt quorūdam infamia tegeretur qui huius nefarii sceleris tenebantur. Neque obstat illud, quod nemo ad proferendam & reuelādam suam turpitudinem admittitur: * hoc enim de iis oportet accipi qui emolumentum suum ex eo captant, non autem de iis qui contra suum emo-

* l. cum profitearis, de reuo. don. C. & l. si creditoribus. de seru. pign. C.

molumẽtum veniunt, cum alii ab aliis accuſantur. Quamquam facti potius eſt quam iuris quęſtio, quicquid eſt in cauſa teſtium vel dici de ea poteſt, quam fidem ipſis haberi oporteat, & quę probationes ſufficiant aut non ſufficiãt. Quam in ſententiam notari oportet illud Calliſtrati. † *Quæ argumenta probandæ cuique rei ſufficiant, nullo certo modo ſatis definiri poteſt.* Et paulo poſt: *Alias numerus teſtium, alias dignitas & atrocitas, alias veluti conſentiens fama confirmat rei de qua quæritur fidem.* Ac propterea dicebat Adrianus Cæſar credendum eſſe teſtibus, non teſtimoniis: Iudex enim exercitatus in ſuo munere, prudens & conſideratus de teſtimonio iudicium faciet conſpecto teſte ex vultu, conſtitutione, & circumſtantiis aliis innumeris. Illud vero ante omnia obſeruandum, non perinde cognoſci de ſortilegii crimine atque de aliis, ſed aliam viam extra ordinem teneri oportere ob eas cauſas quas modo explicauimus. Hactenus de primo & ſecundo probationis euidentis genere: iam de tertio, quam cõfeſſionem diximus eſſe, videamus.

† l. 3. §. quæ de teſtib. ff.

CAPVT III.

De voluntaria & coacta Magorum confeſſione.

PERSÆPE Iudices in Sagarum confeſſionibus animi pependerunt, dubitaueruntq; iudicium facere commoti miraculis quę fatentur illæ: eo quod alii quæcunque ab ipſis dicuntur

ſtatuunt eſſe fabulas, alii metuunt vt iſti homines acti deſperatione nihil procurent quã mortem, vt malorum ſuorum exitum. Volenti autem mori, ait lex, non eſt habenda fides. † Sic memini me apud Tertullianum legere, cum oſtiarius quidam Proconſulis Africæ in prætorio clara voce rogauiſſet an illic Chriſtiani eſſent quos pœnis de more afficeret, plurimos illico ſublata manu dixiſſe ex eo numero ſe eſſe, vt oppetentes mortem martyrium reportarẽt: Proconſulem vero eos ad mortẽ paratos animaduertẽtem ſic loquutum eſſe, Ite proiicite vos in mare quod ante vos eſt, è montibus domibuſque vos date præcipites, aut arboribus voſipſos ſuſpendite: quærite qui vos cõdemnet. Iulianum quoq; Cæſarem, cum fœminam Chriſtianam iuuenem videret cum puero mammæ admoto procurrere ad ſupplicium martyrii cõſequendum, vetuiſſe ne Chriſtiani plecterentur morte: non vt fœminam feſtinãtem ad mactationem ſeruaret, ſed quia illos poſt mortem ab aliis Chriſtianis in Deorum numerum referri criminabatur. Sunt alii ex Magis qui mortem expetunt, non quod honorem ſperent, ſed quia deſperant ſummoque dolore cruciantur: atque hi non ſunt audiendi, vtcunque eos excuſet Lex, & Plato honeſtum iudicet τὸ ἐξάγειν ἑαυτὸν & ſpiritum antequam extrudatur emittere. Sprangerus autem Sagas ſe vidiſſe narrat quę ſcelera ſua confeſſæ vltro orabant iudices vt ſe morte plecterent, alioqui ſe ſibi ipſis conſcituras

† l. abſentem. de pœnis. l. 2. cum gl. de iis qui ante ſentent. mort. ſibi conſci.

ras mortem, quia se à diabolo nisi parerent vexari confirmabant. Qua in specie legi dicenti, in confitentem nullæ sunt partes iudicantis, * &c. locus esse non potest, nec tenetur Iudex istorum hominum voluntati obsequi. Nam opinio est Sagam quam vexat diabolus resipuisse & in via salutis esse: eam itaque oportet in carcere contineri, institui, & modicis pœnis salutaribusque corrigi: sin percipiatur nihil ad resipiscentiam, tum de condemnatione agere, quamuis se Saga morte roget affici. Quæ autem confessæ resipuerunt antequam accusarentur, de iis Iudex non cogniturus est, nisi euidẽtia sint quæ fatebitur homicidia, modo res sine fraude fiat, nec ea quam pœnitet facti accusationem à se effugi nō posse prospexerit: vt Magdalena Crucia Cordubensis Abbatissa (cuius ante meminimus) cum se infamem esse plurimumque suspectam animaduerteret, seipsam cōsortii cum Satana triginta annis habiti accusauit. Est autem duplex confessio, vna voluntaria, coacta altera, siue in iure, siue extra ius facta sit. Ac confessio quidem extra ius aut corā pluribus fit, aut corā vnico, amico, necessario, inimico, aut confessario. Has circumstãtias singulas oportet obseruari, non quod plus in iudicio quam extra iudicium vera sit veritas, aut plus coram populo quam confessario: contra enim pleriq; palam in iis rebus fucum faciunt pudore aut metu quas confitentur clanculum, vt prædones sæpe videmus quod nũquam in iure dicturi fuerint,

* l. 1. de confessis.

id confessariis exponere. Verumtamen non est tanti probatio ex confessione extra iudicium facta quam ex iudiciali, neq; ex violenta quam ex voluntaria, & inter voluntarias confessiones plus illa potest quæ ante fit quam rogetur reus: nam interdum Iudex reum circumuenit, interdum vero instituit & adornat eum, vt cum adolescentem accusatum parricidii Augustus interrogauit his verbis, Certe non occidisti patrem: interdum facta duo triaue confundit Iudex, è quibus vnum verum, cætera falsa sunt. Qua in specie Iuriscoss. certant ad factane singula protendi cõfessio aut negatio debeat, prout quidam ex eis sentiunt. † Certum quidem est (vt agamus Dialectice) cũ facta singula per disiunctionem, puta *aut*, &c. enuntiantur, si vna pars vera est, licet falsæ sint reliquæ, totum enũtiatum esse verum: cum vero per copulam, &, ex vno falso totum falsum esse. Cum autem ii qui iuri dicundo præsunt, in templo æquitatis & veritatis versentur, hominem de factis pluribus sibi cognitis interrogatum oportet alia ab aliis diuidere, & prout veritatem ipse tenuerit hæc confiteri, negare illa. Atque hæc Bartoli * & Panormitani † sententia Aresto Imperialis Cameræ confirmata * contra Comitissam Orientalis Frisiæ, quod Minsingerus Senator refert. † Prudentis vero & periti in sua functione est Iudicis, vt facta interrogando diuidat. Neq; accipienda est eorum opinio, * qui Iudicẽ facta ex accusatoris postulatione habentem cognita putant

† Ioan. An. ad Specul. tit. de litis contestat. part. 2.

* in l. 1. §. si stipulanti. de verb. obl. ff.

† Panor. in c. 1. de plu. pet.

* li. 2. c. 55. an. 1554. Oct. 27.

† l. qui iurasse. §. pẽ. de iureiur. & ca. ad hoc de testib.

* Inn. in c. cũ Bert. de re iudic. Alex. in l. cui. de iurisdict. ff.

putant adiicere posse, ita confessionem exceptum iri, vt si extra iudicium fieret: id enim abhorret à ratione, cum interrogationes acta sint iudiciaria, † ideoque exstet titulus de interrogationibus in iure faciendis. Ipsa etenim partis confessio sine interrogatione facta coram Iudice etsi articulis factorum non comprehenditur, validior tamen est, (ait Lex *) quam si interrogatus respondisset: in causis vero criminalibus, ac in primis sortilegii ordinariam accusationum teneri non oportet viam, quin potius Iudex quibuscunque modis potuerit veritatem debet exprimere. Rei autem accusati responsio aut certa aut incerta est: quæcunque certa est, ea aut affirmatur, aut negatur, aut denique accusatus quid illud rei sit se nescire dicit. Incerta responsio est, † cum per ambages dubie respondet reus, se credere vel putare, aut per voces æquiuocas.

† l. si sine, §. 1. de interrogato. act. ff. c. quoniam contra de probationibus.

* l. ordo, de publ. iudic. ff.

† vt l. sancimus, de iur. delib. §. 1. & l. vlt. de condict. indeb C.

Sin autem accusatus rem falsam affirmauerit * aut veram negauerit, † non æque reus est atque is, qui per ambages responderit. Hic enim responsionem æquiuocam legitimum est pro confessione haberi in damnum ipsius, * quia vnusquisque factum suum nouit, nec inepte respondenti in hac causa prodest erroris excusatio. † Sed difficilior est quæstio, an accusatum qui nihil respondet pro confesso haberi oporteat. Si ergo in ciuili causa vir talis exstet, non

* l. si quis iure, & l. de ætate, de interrogator. act. ff.

† l. non alienum, eod.

* l. de ætate, §. nihil, eod.

† l. 1. § 1. eod. cap. ab excommunicato, de rescriptis.

est dubium, quin illius damno pro confessis habeantur facta in rebus interrogatoriis, & scriptura agnoscenda: * aut quando caput hominis agitur, nec sic quidem facta pro confessis tenenda sunt, nisi testes accesserint: à quibus si probatio habebitur, accusati hominis silentium effectum confessionis sortietur, vt pro rei conditione ad condemnationem procedatur.

* d.l.de ætate,§.qui tacuit,& l.si defensor.eod.ff.ca.si testes.§.item 4.q 2.& c literas,de præsum.

Quod si ad probationem vnius testis siluerit, non ita futurum est, sed eum mulctis & carcere oportet cogi. †

† l.vnic. si quis ius dic. ff l.1.§.igitur de ventre insp. ff. d.l.ætate, §.qui tacuit, & cap.quoniam,vt lite contest.

In eum vero qui magicarum sortium accusatus nihil responderit, Iudex quæstionibus primum vsurus est pro qualitate personarum, si testem vnum aut præsumptiones complures habuerit: si nihil quæstioni admotus dixerit, crimen dimidia ex parte confessum est: itaque prout probationes erunt punietur, vt dicemus postea. Similiter qui de industria responsionem obscurat pro confesso habetur: * & quamuis responsio eiusmodi sufficiat ex interpretatione iuris ad probationem criminum corporalem pœnam merentium, nisi testes adsint, (quod in clara ac voluntaria confessione non est opus) tamen in tam occulto detestandoque crimine præsumptionibus aliis coniuncta sufficit.

* Accurs. in l. certum, de reb. cre. ff. Bart. in l. 1. de rela. C. Bal. in l. 1. quomod. & quan. Iudex, C. Cæpolla cautel. 123.

Ac Doctores quidem inter necessarias probationes & indubitatas confessionem retulerunt, vt in ciuilibus causis verum est: sed insignis tamen confessionum est differentia propter locorum, temporum, personarum, criminum circumstantias. Differunt enim confessio pueri, & viri ætate iusta, sapientis & stulti, maris & fœminæ, amici & inimici, in iudicio & extra iudicium, iniuriæ & parricidii, in quæstione & sine quæstione: quam varietatem sapiens & consideratus Iudex tenetur expendere. Neque vero l. 1. de confessis, oportet accipi de capitalibus criminibus aliis, nempe confessum pro condemnato haberi, † nisi de aliis præsumptionibus sufficientibus constet, si nulla probatio (ait lex *) religionem indicantis instruat: maxime vero si fiat confessio, cum reus in quæstionem datus aut etiam oblatus est, † quia confessionem ad tormentum factam Lex similem ei confirmat esse, quæ fit in tormento ipso, * quoddam enim tormentum est tormenti metus.

† l. 1. de confes. Cod. nec reuocabilis est, l. si is, de confes. ff. sed non in atrocibus, l. 1. §. si quis vltro. de quæstio. ff.

* l. 1. §. Diuus Seuerus, de quæst. ff. argu. l. ex incendio, & l. Pædius, de incendio. ff.

† l. 3. quor. appel. non recip. C. l. item apud. §. adiicitur. vers. quæstionem. de iniur. ff.

* l. metum autem, de eo quod met. ff.

In

In causa autem sortilegorum, qui expressa pactione cum diabolo inita fatentur, se conuentibus & sceleribus aliis interfuisse, quæ aliunde quam ex ipsorum aut consortum confessione possunt innotescere, hæc confessio quæ extra torturam fit vim probationis obtinet, † si à reo præuento fiat, qui in suspicione istius criminis aut existimatione fuerit, etsi non parebit, eum homini pecoriue mortem intulisse. Nam hoc scelus omni parricidio detestabilius est, quod excogitari ab vllo possit. Quod si dicatur, confessionem rei contra naturam (vt loquuntur quidam) excludendam esse: * ergo ne impuros quidem Sodomitas peccatum contra naturam confessos plecti oportebit: sin autem contra naturam esse accipiant τὸ ἀδύνατον, id plane falsum est: non enim quicquid à natura fieri non potest, illud est ἀδύνατον. Nam eiusmodi sunt omnes actiones intelligentiarum & Dei opera, quæ extra naturæ ordinem cernuntur sæpenumero: etiamque morbi omnes epidemici (vt Hippocrates annotat) à Deo procedunt, adeoque, vt idem loquitur, nescio quid diuini habent præter cursum ordinemque causarum naturalium, ad quos cæciores talpis sunt Medici. Sophisticum ergo illud est, hoc improbe factum à natura est impossibile, impossibile igitur: ac si quis de improbo dicat, bonus cantor est, bonus igitur. Iam vero diuina & humana autoritate, vetustatis totius consensu, diuinis & humanis legibus, experientia, iudiciis, conui-

ctioni-

† l. qui sententiam, de pœnis, C. Azo in summa, de quæstion.

* l. confession. l. si cuius, de interrogator. act. ff.

ctionibus, commissis testibus, & confessionibus Magos exportari probauimus, eorumque opera sterilitatem & procellas inferri: est igitur possibile. Cum itaq; lex dicit, † vt admittatur confessio, rem possibilem & veram ea contineri oportere, veram autem nequire esse si est ἀδύνατον, nihil esse ex iure possibile, quin à natura idem possit fieri, * sophistica vtuntur fallacia, qui falsam ex eo assumptionem astruunt. Nam maxima illa & admirabilia Dei opera ex natura sunt impossibilia, re tamen vera sunt: spirituum quoq; intelligentium facta & quæcunque sunt μετὰ τὰ φυσικὰ, natura sunt ἀδύνατα, ideoque Metaphysica scite distinguitur, & re vera differt à Physica naturam solum explicante. Spirituum igitur dæmonumque facta non sunt reuocanda ad naturalium effectorum legem. Quamquam si ex naturali demonstratione primum mobile momento vno miliarium amplius quingenta millia dicitur percurrere, æque profecto spiritus malignus potest Sagæ corpus exportare in ambitum terræ, quæ punctum quoddam est, si cum amplissimo cœlo comparetur. Magorum itaque confessionem de exportatione possibilem esse veramque affirmamus, & (quod amplius est) homines & pecora à Magis occidi malignorum spirituum ope & inuocatione: vt in Ægypto sub mediam noctem primogenita hominum pecorumque à diabolo momento vno fuisse occisa è sacra Scriptura didicimus. Fuit autem Ægypti regnum (vt Strabo & Plinius con-

† l. inde Neratius, ad l. Aquil. ff. c. fin. de confess. li. 6. Baldus in l. 1. de confess. C.

* l. 1. de conditionib. institutionum, ff. & ibi gloss.

consentiunt) latum ducenta miliaria magna, longum quadringenta, omnium quæ sub cœlo fuerunt frequentissimum & opulentissimum. Deus vero, teste Scriptura, noluit vt destructor Satanas populi sui ingrederetur domos. Hoc quidem natura est ἀδύνατον: atqui tam verum est quam lucere Solem constat. Etsi Auicenna putat & Algazel spirituum actiones naturales esse atque à natura possibiles: quæ sententia ferri potest, si ea potestate præditos esse spiritus intelligamus ex permissione Dei, vt ignis vrendi potestatem habet: sed illud (vt ante diximus) de causis naturalibus & ordinariis non potest accipi. Verum vt confessionum quas Magi faciunt probationem confirmemus, eas cum aliorum Magorum confessionibus oportet comparari. Etenim diaboli actiones semper sibi & vbique constant, quemadmodum simia, siue tela siue purpura induatur, semper est simia. Itaque Magorum confessiones Germanorum, Italorum, Gallorum, Hispanorum, veterumque Græcorum & Latinorum similes esse animaduertimus, & Magi plurimum alii ab aliis accusantur: vt de Lochiano illo diximus, qui accusans vxorem confessus est se illius suasu conuentum Magorum adiuisse, quæ postquam omnia fuisset confessa igne viua absumpta est: cui persimile factum in Castello Heraldino accidit, vbi vir & vxor à tertio quodam magicarum sortium comperto fuerunt accusati. Dicebat vir, se Magorum cœtum semel tantum adiuisse,

vt

vt quonam vxor ſcortatura proficiſceretur poſſet reſciſcere, non iuiſſe illuc ab eo tempore: fatebatur mulier, ſe ex eorum eſſe numero, eodemque iuiſſe virum ſuum. Hic vero difficilis quæſtio oborta eſt, an viri confeſſionem ἀχώριστον, ſine diuiſione ad purgationem ipſius oporteret accipi: quemadmodum permulti Doctores *a* ſentiunt, integram confeſſionem ſumendam eſſe, ex qua grauetur aut leuetur confeſſi crimen, ſiue articulum vnum ſiue plures ea comprehenderit. Horum præcipua eſt ratio, quod iuriſiurandi ſacramentum vnum ac indiuiſum eſt: quæ ratio plane eſt friuola. Nam eodem iure quinquaginta ſtipulationes ad vnum contractum (quem vnius iuramenti religio confirmat) pertinentes, vnius ſtipulationis loco ponerentur. Id vero falſum & abſurdum eſſe inter omnes conuenit, cum totidem in contractu ſtipulationes exſtent quot inſunt clauſulæ, & viciſſim tot ſententię quot ſtipulationum capita: quapropter etiam in prouocationibus ſic poſſunt diuidi, vt de vno capite reliquis integris appellari poſſit *b*. Contra vero bona pars Doctorum diuidi poſſe confeſſionem indicat: quęſtionem hanc enim fuiſſe Iacobi Rauennatis tempore agitatam, & conſtitutum fuiſſe diuidi confeſſionem oportere *c*. In hanc ſententiam iudicia quam plurimis areſtis facta ſunt *d*: itaq; in cauſis ciuilibus & criminalibus obſeruatur, adeo vt ſi reus fatebitur, ſe quidem occidiſſe, verum cum prius inuaſiſſet alter, prius illud confeſſio-

a Faber in §. item ſi quis poſtul. princ. de actio. & in l. vna, ver. contra. de confe. ex l. publia. §. vlt. depoſiti. ff. & ex l. ſi filius, §. vlt. de interr. act. Cynus in l. 2. q. vlt. de don. an. nup. C. Iacob. Rau. Petr. bella perti. & Cy. in d. l. vna. q. 13. Albe. ibi. q. 10. de confeſ. C. arg. l. etiam; §. 1. de mino. Alex. conſ. 22. ver. præterea. li. 2. de don. ant. nup. text. in l. neminem, de lega. 2 & l Pomponius, §. 1. & ibi Iaſ. col. 2. de acquir. poſſeſ. ff. Bal. in l. 2. de tranſact.

b l. in hoc iudic. fam. herciſc.

fessionis caput pro vero ex indubitata probatione habebitur, posterius vero ad purgationem confessi pertinens non existimabitur probatum, sed accusatus defensiones suas ad se purgandum probare tenebitur: si non faciet, subibit condemnationem *c*. Proprie tamen hoc pacto non diuiditur confessio: si enim diuideretur & reiiceretur, omnino accusatus excluderetur à purgatione sui afferenda. Vbi vero probatio deficit & probationis consequendæ ratio, exempli gratia de nocturnis Magorum congressibus, quæritur, an tota confessio tanquam vera admitti debeat, cum in eo quod pondus, tum in eo quod leuamen causæ accusati affert? Nam in hac demum specie tota confessio vniuerse accipienda aut repudianda est, quam sententiam Iureconsultus Alexander defendit *a*. Iudici enim virum interroganti cur suam vxorem non accusauisset, respondit ille, se voluisse honori suo & familiæ suæ consulere: vxor vero dicebat, virum semel tantum eo abiuisse. Verumtamen ne hoc quidem responso fuit excusabilis, cum vxorem suam turpissima atque inprimis horrenda scortatione, quæ vnquam excogitari possit, contaminatam sineret permanere, atque (vt ita dicam) lenocinii conuictus esset. Etenim Sagas omnes frequentem habere cum diabolo consuetudinem ante ostendimus. Præterea constat, inter omnes eum læsæ maiestatis conuinci, qui coniurationem cognitam non reuelauerit, licet in coniurationem minime omnium

Bald. & Florent. ibi. per l. Corne. de iu. patronat. Bal. in l. 2. de re iudi. C. Fe. in c. cum inter, prima fallen. de re iudic.

c Ex l. perfecta, de donat. C. & l. pub. §. vlt. depos. & ibi Accurs. Ang. Salicet. Bart. Pan. in c. bonæ memoriæ, vers. extra, de postu. prela. Cepolla caute. 184. si mutuam, per l. 3. §. de iureiu. Fel. in c. cum dilecti, de accu. fine.

d Boer. in decis. Burdeg. 243 num. 7.

e l. si non conuitii, de iureiur. C. & l. 1. de sicariis, C.

a In cons. 80. col. 2. vers. posse. lib. 7.

mnium consenserit *b*: quanto igitur magis reus futurus est, qui perspectum læsæ maiestatis diuinæ & humanæ crimen ante omnia detestandum dissimulauerit *c*. An vero hic vt Magus censeri, & qua pœna affici debeat, dicemus postea. Sed videamus, quæ sint Iudicis partes, si primum Saga fateatur; deinde inficietur factum. In hac causa distingui oportet, atq; obseruari, an prima confessio coram Iudice competente & sine quæstione facta sit, cum præuenta Saga & accusata est: tum enim confessioni primæ hærendum, & quamuis non alia exstaret probatio, ad condemnationem procedendum, (nam sæpenumero fuit exploratum, Sagas in vinculis per Satanam informatas ab antegressa confessione discessisse) & quia hoc crimen supra omnia turpe & detestandum est; voluntaria Magorum qui præuenti fuerunt confessio habenda est certæ & indubitatæ probationis loco. Canonicum Lauellensem memini an. 1569. veneni infusi in Lauellensis Decani calicem accusari, qui nocturnam missam faciendo medicatam potionem hausit & in terram prostratus est, deinde vero euomuit. Reus voluntarie & sine quæstione agnouit factum, condemnatus Curiam Parisiensem appellauit, interea vero informatus id quod ante fuerat confessus pernegauit. Placuit tamen Curiæ hominem igni dedi, eumq; vidi cum ad supplicium raperetur: quod Curia, si confessionem extorsisset quæstio, non fuisset iudicatura. Quid vero, si confessio coram

Rota decis. 408. fuit dubitatum, in nouis. Castrensis cons. 269. fi. li. 2. Steph. Bertrand. cons. 151. viso lib. 3. & cons. 148 ex themate, nu. 3 lib. 4. Ancharan. cons. 208. Iudex consil. pen. & cons. 207. quæst. col. 2.

b Do. in l. quisquis, ad l. Iul. maiest. C.

c c. vergentis, de hæreti. & l. vlt. de malefic. C.

incompetente Iudice fuerit edita? an vim probationis obtinet? Statuunt pleriq; ne idoneam quidem præsumptionem esse, ex qua torqueatur reus, nedum probationem iustam *a*. Quinetiam Canonistarum bona pars putat, confessionem extra iudicium factam neq; confitenti neque consortibus eiusdem criminis vlla ratione damnosam esse *b*: alii eam quæ coram Iudice incompetente fuerit, idem præstare, quod præsumptiones & coniecturæ solent *c*. Hic autem error profluxit ex dicto Vlpiani in l. certum, §. si quis absente, de confessis, ff. vbi ait, si quis absente aduersario sit confessus, eum pro iudicato non haberi: verum ex eo minime sequitur, confessionem siue in iudicio factam siue extra iudicium, siue apud competentem Iudicem probationis hanc, illam minus pro rei conditione non efficere. Itaque viri forensis administrationis peritissimi *d* putant, confessionem absente aduersario factam nihil esse, si eum adesse postulet necessitas: Quod si Iudex incompetens de facto cognitionaliter quæstionem habuerit, & reus coram ipso fuerit confessus, etiamsi propter incompetentiam aliamve nullitatis causam cognitio fiat irrita, sua vis tamen constat probationibus. Alioqui multa crimina, multi sontes impune abirent: cui malo occurri omnino præcipit *e*, & ita prospici, vt ab iniquitate & absurditate vindicetur lex *f*: inprimis vero ob incompetentiam Iudicis probationes intercidere foret iniquissimum in Magorum cau-

a Ex l. diuus, de custo. reo. vbi Ba & D: in c. at si cleri ci. & Felin. de iudic. ext. Alber. in l. Magistratib. de iuris. Ang. Aret. in §. sed si quis, Instit. de suspec. tut. decis. Capel. Tholos. qu. 425. So. cons. 108. nu. 5. li. 4. Guido decis. Del. 120.

b Felin. pro regula ponit cum 9. fallen. in c. olim. de rescrip. Cornæus consil. 128. lib. 1 Bal cons. 122. vers. nam fama. li. 1. Castr. in l transferre. ver. & licet. de transact. C. Sal. in l. & bonę fidei, de iureiur. C.

c Immola in c. per inquisition. de electio. & in c. 2.

causa, vbi tam difficiles probationes & tam abdita sunt scelera, vt vix è millenis vnus supplicium perferat. Diximus de voluntaria confessione, quæ tertia esse probatio necessaria dicitur: nam quod ad confessionem violentam & extra ordinem quæstione extortam, probationem aliquam efficit, si reus à quæstione remotus in confessione perrexerit, si destiterit, præsumptio magis est quam probatio necessaria. Dicamus igitur de præsumptionibus, quæ contra Magos haberi possunt.

CAPVT IV.

De præsumptionibus aduersus Magos.

CVM tres probationes euidentes illæ definiunt, factum permanens atq; notorium, sermo consentiens testium ἀνεπιλήπτων, & voluntaria repetitaque confessio rei ante confessionem præuenti, tum præsumptiones oportet expendi, quæ ad probationem & punitionem Magorum possunt conducere. Præsumptionum autem aliæ sunt temerariæ, aliæ probabiles, & violentæ aliæ. Ex eis postrema iure potest statui, estque aliarum probationum omnium valentissima, cuius autoritate probationes cæteras excludi omnes Doctores consentiunt *a*. Talis fuit præsumptio, ex qua Rex Salomo litem diremit matrum de puerulo inter se contendentium *b*: & Imperatoris Claudii *c*, qui matrem ei iubebat nubere, quem filium esse negabat suum. At erraro Salomo & Claudius in

de conf. Io. And. in c. quali ter, de accu. Ang. cons. 28. quidam. Roman. con. 28. viso, per tex. & gl. in l. 5. de adul. ff. & per l. ictus fustium, de iis qui not. infa. Panor. in c. de hoc de simonia, & in c. olim, de rescrip.

d Ang. in l. Papinian. §. meminisse, de in of. Bar. in l. cum facta, de iur. & fa. ign. Im. & Ant. Butr. in c. si cautio. de fide instrum.

e l ita vulner. ad l. Aquil. ff.

f l. Saluius, de legatis præst. ff

a c. ad id c. is qui, de sponsal. c. per tuas, de cond. appo. l. si quis adulterii,

ista causa potuerunt. Fateor: sed in causis quoq; inculpatorum testium & confessionum errari potest: quemadmodum supra mancipium mulctatum fuisse morte ostendimus eo, quod hominem qui desiderabatur occisum à se fateretur, qui tamen postea comparuit: ideoque lex dicit *d*, non esse soli occisoris confessioni habendam fidem, nisi de occiso appareat. Sed præsumptiones iuris *e* & ex iure constitutæ, rationis naturalis nituntur fundamento *f*. Etenim præsumendum est, matrem, quæ omnia tentauerit ad redhibendum filium præoptaturam, vt adiudicetur alteri quam vt tradatur morti: Similiterque is qui factum quod negat renuit eiurare, aut iuramentum deferre aduersario offerenti, se reum peragit. Alphonsum Regem Neapolitanum legimus cum pater filium suum negaret esse, mandauisse vt mercatori Afro vænum daretur filius, tum filium à patre receptum esse: ita præsumptione lis fuit sublata. Verumtamen si qua probatio euidens contrarii facti exstabit, contra præsumptionem admittitur *a*: quicquid probationem multi excludi contendant præsumptione iuris *b*. Nam hominis acceptilationem exhibentis probatio admittitur *c*, quamuis de solutione nec iurare ipse nec iuramentum deferre voluerit, eo quod non satis meminisset facti, nec sciret an haberet penes se acceptilationem. Præstigias autem Magorum & miracula contra naturam haberi in præsumptionibus iuris est iniquissimum: nam Lex Dei hanc cer-

de adulter. C. *b* in c. afferte, de presump. *c* Sueton. in Claudio. *d* l. item Mela ad l. Aquil. ff. *e* l. manifesta. de iureiur. & ibi Bart l. si hi qui adulterii, ad l. Iul. de adult. C. l. excipiuntur ad SC. Syllan. ff. *f* auth. non licet de liberis pret. C. l. iura sanguinis, de regu. iuris, ff. *a* Alex. cons. 158. lib. 2. n 9. & gl. in l. si tutor. de peric. & commo. Tiraquel. in l. si vnquam. de reuoc. donat. n. 133. C. *b* Doct. in l. manifestę turp. de iureiur. ff. Panor. in c. afferte, & in c. quan-

certam & indubitatam probationem ſtatuit, mulierem præſtinguentem oculos non ſines viuere, quod illæ tamen propalam faciunt: ſic enim Lex Dei ſtatuit, eos qui faſcinant cum Satana pepigiſſe vt res contra naturam faciant. Si igitur (vt ad præſumptiones contra Magos veniamus) liberi ad matris manum reperiantur occiſi, quamuis nemo præter ipſam ſit domi, non oportet præſumere, cædem fuiſſe ab ea perpetratam, cum aduerſetur iuris præſumptio *d*: iudicio abſoluitur illa, niſi probatione euidentiſſima cædis conuicta ſit. Sin autem Sagam eſſe rumore prædicabitur, eam ſuorum ipſius liberorum parricidam eſſe præſumitur, niſi probationibus ſe in contrarium probet. Catharina Darea Coparis die ſecundo Februar. M. D. LXXVIII. duas puellas iugulauit, vnam ſuam, alteram vicinæ, cum tamen rei magicæ non fuiſſet infamata, hæc diabolum confeſſa eſt hominis proceri & pernigri ſpecie curauiſſe vt id faceret, poſtea cremata eſt prouocare nolens, quamuis Coparum Præfectus licere exponeret: nam agnoſcebat, ſe hoc genus mortis eſſe promeritam. Sic conuictus Raziorum Baro ſe octo infantes confeſſus eſt occidiſſe & ſacrificaſſe diabolo, & ſibi Satanam indixiſſe, vt ſuum ipſius puerum adhuc ſacrificaret auellens ab vtero matris, quæ rem ſubodorata eſt, itaq; iudicium in eum conſtitutum. Manaſſem Iudææ Regem, maximum ſua ętate Magum, liberos ſuos diabolo ſacrifi-

to, de prę-ſump. *c* c. quanto. de pręſump. Ioan. de Graſſis in d. c. quanto, & Cynus in authen. ſed id. eod. de dona. ant. nupt. C. & §. 1. in auth. de ęqualitate dotis. *d* l. vlt. pri. de cur. furio. l. penult. §. de vno. de rit. nupt. l. creationibus, de Epiſcop. audient l. humanitatis, de im pub. & aliis ſubſtitution. C.

crificauisse legimus, qui promissis de summa amplitudine ab eo acceptis, ab hostibus comprehensus & dignitate deiectus est. Magum ergo ex præsumptione diuini iuris parricidam esse præsumitur *a*: & si quando Magi hominis infans desiderabitur, præsumendum est, ab eo sacrificatum fuisse diabolo, nisi secus probauerit. Atque hæc iuris diuini præsumptio ratione nititur: nam qui omni pietate in Deum abiecta seipsum diabolo mancipauit, omnem humanam pietatem studiumque naturale & στοργὴν exuit. Eum ergo præsumendum est confecisse omnia, quæ Magi solent: & quamuis facta errori potius quam malitiæ æquum sit accepta ferri *b*, nisi appareat secus *c*, Magos tamen nihil errore fecisse, sed malitia & impietate semper pręsumimus. Omnia improbitatis genera, quę Magi in vsu habent, de mago homine præsumi necesse est: cum tamen vir furti falsive damnatus, alterius improbitatis nomine quam furti aut falsi neq; diffametur, neque præsumatur reus *d*. Si quæ itaq; Saga damnata fuerit sortium magicarum, Saga semper esse pręsumetur, ac proinde omnibus impiis sceleribus inquinata, de quibus notantur Magi. Et quamuis non processerit aduersus eam condemnatio, sufficiet tamen accusatio, rumor & publicus sermo ad præsumptionem violentam infamiamque facti. Si enim lex mulierem accusatam adulterii, nec damnatam, nihilominus in vitam notari præcipit *e*, quanto æquius ea notabitur & infamis habebitur, quæ Magiæ

a Deut. 18. Leuit. 20. 1. Reg 18.

b Arg. l. quod si nolit, §. quia assidua, de ędilit. ed. l. fin. in fine, de fideiu. C. l. si prius, §. certe, de aqua pluu. Alex. cons. 129. lib. 7. nu. 11.

c l. quoties, §. tantundem, de hære. Instit. & ibi Bar. Bal. Ro. Cast. cons. 203. li. 2. Immola consil. 104. Bald. cons. 144. l. 1. Cumanus cons. 135. & 142. Dec in l. si librarius, de regul. Cæpolla consil. 21. co. 4. Cur. senior consil. 55 Alex. cons. 53 li. 7. nu. 16.

d Canonistæ in c. 1. de præsump.

e l. palam, §. quæ in adul-

Magiæ nomine traducitur? Nam cum mulierem Sagam esse fertur, eam Sagam esse præsumptio est vehementissima, ex qua indiciis quibusdam coniuncta iure potest ad quæstionem rapi: etsi cauetur edicto Ludouici XII. Galliarum Regis, ne quæstioni dedatur quisquam, nisi inculpatus testis cum indiciis exstiterit. Certe in aliis criminibus ex iure non potest quisquam ob communem famam quæstioni subiici, vt inter omnes fere Doctores conuenit *f*. Quanquam ex Mantuana consuetudine si testes quatuor communem famam à se auditam dixerint, in criminibus singulis capitalibus quæstionem legitimum est adhiberi: multo magis ad quæstionem rapietur ille, de cuius arte magica communis rumor & constans increbuerit, cum fama constans legitimæ probationis vim habeat, nisi contraria probatione refellatur *a*. Contra vero si mulier nunquam suspecta Magiæ mortis in vllum illatæ accusabitur, nisi manifesta fuerit probatio homicidii, non est in iudicio statuenda condemnatio *b*, sed amplius decernendum, & illa interea dum cognoscitur vinculis eximenda. Verumtamen si sermoni communi & famæ hærendum est, eam non ab aduersariis sed ab hominib. fide dignis oportet nasci *c*. Hæc

terio. de rit. nup. ff.
f Io. And. in add. ad Specul. tit. de probat. §. videndum, vers. 13. Bal. in l. milites, de quæst. Cynus in l. vlt. cod. C. Butrig. in c. veniens, col. 4. de testib. Alex. cons. 5. col. 2. lib. 1. Ias. l. admonendi, col. 15. de iureiur. ff. Marsi. in l. de minore, §. plurium, col. 5. vers. alterius, de quæst. Felin. in c. veniens 1. de testib. col. 5. Marsil. in praxi criminum, §. diligenter, nu. 8.

 distin-

a l. si mat. ne de stat. defun. Cod. l. 2. si seruus vel libert. Cod. cap. transmissa, qui filii sint leg.
b cap. cum in iuuent. de præsumpt. ext. l. non omnes, §. à barbar. de re milit. ff. l. 4. de suspec. tut. ff. l. 1. si quis Imperatori maled. l. vltim. de actionib.
c c. qualiter & quādo, de accus. Bar. in l. de minore, §. tormēta, de quæst.

distinctio videtur necessaria, vt præripiatur improbis occasio appetendi bonos calumniis. Neque vero illud necesse est, quod multis video placuisse *d*, vt communis rumor à maxima parte populi definiatur: in magno enim oppido esse rumorem suffecerit à vicinis omnibus, quia res propinquorum suorum propinqui melius, quam longinqui alii cognouerunt. Itaque viginti homines (hic enim iustus duarum turbarum numerus) satis futuri sunt ad rumorem comprobandum. Si quis autem dixerit, vocem populi negligendam esse, eamque vanam existimari *e*: id quidem verum est, si contra aut sensus aut ratiocinatio iudicandum esse euicerit. Sed in Magorum causa vix fieri potest, vt vox popularis erret *f*, maxime si qua species adfuerit, quam Doctores legitimam famam nominant *g*. Multo magis autem id oportet statui, si præter communem famam indicia exstiterint, verbi gratia, si Saga dum comprehenditur dicat, actum est de me, aut ne morte afficiatis me, id quod res est enunciabo: tum enim mutationem admirabilem cum animo suo sentit: vt fecit quædam Saga, cuius à Præfecto Tenalliarum fuit allatum ad me iudicium. Certissimum profecto indicium maleficii, cum quis se ante condemnat quam accusetur: vt ille fecit, qui postquam parentem occidisset, nidum cernens hirundinum pullos occidit & attriuit pedibus, atque hoc facto crudelitatis reprehensus: Iamdiu, inquit, hoc mihi solum exprobrant me parenti

Alex. ibi in addit. Salice. in l. ea quidem. de accus. C. Textus. in c. iuuentute, extra de purg. Canonic. Decius cons. 37. in causa, coll. 6. nu. 9. & 10. & cons. 153. viso processu.

d gloss. in l. 3. §. eiusdem, de testib. Bar. in l. de minore, § plurium, de quæstio.

e l. decurionum, de pœnis.

f Panorm. & Felin. in c. veniens, 1. de testib.

g Paris. cons. 154. li. 4. num. 12. vsque ad 18.

meo necem intulisse, ex hoc iudicio (ait Plutarchus) comprehensus parricida in quæstionem raptus est, & agnouit factum: aut si curationem afflicti pollicetur Saga & re infecta fugit, vt Ioanna Heruilleria (cuius ante meminimus) fecerat. Quisquis enim ab isto crimine purus est, calumnias à quibus in criminibus aliis metuitur nunquam pertimescet *a*. Verborum item coniurationes & inuocatio Satanæ qua ad maleficia eximenda vtuntur Magi, præsumptiones sunt violentissimæ, quæ hominem Magicæ artis arguũt. Etenim exorcistas quoq; ipsos capitali pœnæ lex subiicit, l. 2. & 3. de maleficis C. qui colebant artẽ eiurandi diabolos atq; depellẽdi: hi enim fuerunt Magorũ facile principes, qui religionis prætextu (ait Hippocrates in libro de morbo sacro) adiurationes coniunctas precibus exercebãt. Et quamuis hominem qui hac ratione sanat affectos lex morti non adiudicet, Magum tamen lex Dei morte mulctari iubet. Hunc enim certum est pactione teneri cum Satana, & loco vnius quem sanat binos affligere, vt ante ostendimus: vt autem nihil interuenerit quam quod Deum abnegãs obligauit se diabolo, hoc scelus meretur mortẽ omnium atrocissimam. Alia indicia sunt hæc, gestus Magi (nã fere vultum defigit humi, nec in os audet aspicere) nutationes respondentium incerte ad interrogata *b*, ante omnia vero si vno aut vtroque parente Mago natus est. Nam hoc caput si cum sermone publica coniunxeris firmissimum est argu-

a Bald. in l. diffamari. de ingen. manum. C. & in c. veritatis. de iureiur. & in l. proprietatis. ff. de probationibus C.

b l. vnius. §. testes. de quæst. c. literas de præscrip. Bart. in

argumentum: quia nullum est sacrificium quod ab istis hominibus tantopere diabolus expetat quam vt suos ipsorum liberos, simulac hauserũt lucem, voueant dicentque diabolo ad cultum ipsius, vt exemplis commõstrauimus. D. Antonius Lonanensis vicarius generalis regis apud Ribemontenses nuper mihi narrauit, se cognouisse in iure de Claudio Waterio quodam sortilegiorum multorum reo, cuius pater Nicolaus Waterius eiusdem impietatis reus in carcere vita defunctus est, & auia nomine Catharina (cathonem Picardi vocant) viua igni tradita. De Ioanna Heruilleria idem notauimus; matrem eius Aresto crematam fuisse viuam, eam vero iamq; dicatam Satanæ cum prehenderetur mater: Barbaram quoque Daream (quæ pariter combusta est) Lognianas Sagas apud Potezanos, Valerianas in Sabaudia, & illã Castelli russi filias suas malis artibus imbuisse: ex quibus omnibus confici potest regula amplissima & exceptiones paucissimæ. Si enim Saga est mater, est etiam filia: quod in causa impudicitiæ dicitur filiam esse matri persimilem non semper verum est, de Magis vero omnibus vere certissima est regula, vt ex innumeris iudiciis compertum est. Alia quoque præsumptio est, si non fleuerit Saga, quam præsumptionem Paulus Grillandus & Inquisitores illi quorum opera crematæ fuerunt innumeræ annotant esse valentissimam. Regius ille vicarius apud Ribemontẽses, cuius modo mentionem feci, vnam Sagarũ (de quibus

quibus cognouit) in iure confessam narrabat Sagarum dexterum solummodo oculum ternas lachrymas eiicere: quod non omittendum esse putauimus. Item si Saga in domo aut stabulo alterius deprehendatur, & mors aut subitus morbus aliquem paulo post opprimat, præsumptio aduersus eam est, quamuis neque pulueribus comperiatur instructa, neq; sortem visa sit iniicere, quæ probatio futura esset euidēs. Atque hæc postrema præsumptio vires habet maximas, qua vtuntur Cornificius *a* & Bartolus *b* aduersus eum qui insolens in loco visus est vbi crimen fuit commissum dum committeretur, aut qui in propinquo deprehēsus fuit cum perpetraretur illud *c*. Exstant recentes historiæ huiusmodi, vt apud Pedemōtanos Cazalii quædam nomine Androgyna videbatur cum intraret in alienas ædes, & paulo post homines interibant. Comprehensa itaq;, Sagarum omnium consortium eiusdem maleficii retexit coniurationem (erant autem 40. ferme) quæ exterā ianuarum manum ad enecandos homines perungebant. Id anno M.D.XXXVI. accidit. Geneuæ quoq; postea idem effectum est anno M.D.LXVIII. vbi ad septennium fuit pestilētia ex qua occubuerunt multi. Non absimile est quod de centum septuaginta Sagis legimus, quæ Romæ ex eadem causa sublatæ sunt, Claudio Marcello & Valerio Flacco Coss. quo tempore pro veneficis adhuc habebantur. Ad hæc frequens cum certis & conuictis Magis consuetudo, præsumptio

a Rhet. ad Herennium.
b Bar. in l. vlt. in fin. de quæst. Salic. l. vlt. eod. C. Paris de Puteo in tracta. Syndi. verbo viso, ex l. 1. §. quid ergo ad SC. Syllania.
c Barto. in l. furt. de furtis ff.

ptio est perualida & obseruatione digna: similis enim simili plerumque adhæresscit *a*. Etiam hęc permagna fuerit præsumptio, si mulier suspecta soleat comminari. *b* Impotés enim natura mulierum incredibili vindictæ cupiditate feruet, nec linguam à minis cohibere potest si quam nocēdi facultatem habuerit: mors itaque si minas sequitur, maxime violenta est in criminibus aliis præsumptio *c* in hoc necessaria. Baptista Ziletus insignis Iurecoss. consilio 79. cuiusdam Germani Antonii Zund exemplum adducit, qui necis Valentino cuidam illatæ accusatus est, eo quod paulo ante mortem illius dixisset, non esse prætериturum annum quin ille tāquam baculus exaresceret, itaque ille obiisset. Fuit autem Magus in quæstionem raptus ob comminationem istam: hæc enim ad quęstionem sufficeret in omnibus aliis criminibus *d*, in hoc vero præsumptio est violentissima. Sic confessio extra iudicium facta in aliis criminibus ad quæstionem sufficit, *e* in hoc ad condemnationem. Similiter si quando extra iudicium reus perpetrati homicidii veniam postulauerit: idemque in iudicio negauerit, quæstioni ex iure deditur: in hoc vero tam detestando crimine legitime ad pœnam condemnatur, idque pro cōditione personarum. Omnes enim Doctores rerumque forensium periti consentiunt *f* reum conuictū esse,

a argu l 3. §. nullus, de excus. tu. l. item apud Labeonem. §. adduxisse, de iniur. ff. l. null⁹. §. 1. de actio. empti. ff. l. ędiles. §. Pędius, de ędilit. edicto. ff.

b Bald. in l. Pacumenius, de hęred instit. ff. arg. l. si hi qui adulterii. de adulter. C. l. si vero nō mādat. ff. l. 3. de repudiis. ff. l. famosi. ad l. Iul. maiest. ff.

c Spec. tit. de pręscript. §. species. ver. sed pone. Alberi. in l. metū. quod met. cau. C. Bal. & Im. in l. 1. de seruis fugit. C. Fel. in l. cū oportet. de accusat.

d l. de minore. §. tormenta. de quęsti. Ang. Aret. in sua inquisiti. in gl. super ver. cōparent. *e* l. 5. de adult ff. gl. & Bart. *f* c. venerabilis. de electio. & Docto. in c. exhibita. de homicid. Ioan. Andr. Hostiens. Butri. Cardina. Panorm.

esse, si criminis cuius insimulatur veniam in iure postulet, quamuis id deinde abneget: similiterque confessionem extra iudicium factam, posteaque reuocatã, in criminibus aliis ad quæstionem sufficere *a*. Eadem mendaciorum *b* responsorumque varie nutantium est ratio: sunt enim violentissima indicia & præsumptiones aduersus Magos ex quibus torqueri eos legitimum est. Huius autem execrandi criminis iudicium extra ordinem oportet fieri diuersa à criminibus cæteris ratione: in quo si quis ordinem iuris forensesque formulas obseruare voluerit, ius diuinum & humanum plane peruertit *c*. Verumtamen non est temere aduersus Magos adhibenda quæstio. Hanc enim parui à Magis fieri Iudices annotant: itaque fieri posset vt impune abirent Magi, propterea quod à quæstione, si præfracte inficiari potuerint, plurimum soluũtur rei: quo instituto nullum grauius periculum potest accidere in quæstione istius criminis maiestatem Dei hominumque minuentis, & crimina omnia quæ homo comminisci potest continentis *d*. Nam nisi Magum Satanas è manu Iudicum nequit eximere: tamẽ compertum illud est, nisi resipuerint, à Satana non relinqui Magos, sed ipsius quoque aduersarii nomen ab ipso indicari reis. Ex D. Adamo Martino Biebrano Præfecto audiui persæpe Biebranam Sagam, cum quæstio de ea haberetur, dixisse ipsi, Noui futurum vt me excipias male, & amplius prædixisse ipso autore se igne perituram, cum nondum

a Bart. in d. l. 5. de adult. ff. gl. l. ict⁹ fust. de iis qui notãt. infa. Bartol. & alii Docto. in l. quoniam. de infa. Alexa. & Soc. in l. magist. de iurisdict.

b l. vnius. §. testes. de quęst. & cap. literas. de pręsumpt. extra.

c c. tua nos. c. vestra de cohabitat. cleric. c. cum dilectus. de cõsangu. & affi. 2. q. 1. c. prohibentur. §. vltim.

d l. 3. 4. & vlt. de malefi. C. c. vergentis de hęr.

nondum lata fuiſſet ſententia: etſi hoc culpa euenit carnificis, qui eam ex ſententia ſtrangulare iuſſus non potuit. Contra vero diſſuadet eis Satanas ne verum enuntient, & nonnunquam etiam torturæ ſenſum adimit *e*, vt inquiſitor Sprangerus ait, qui Sagas non temere quæſtioni admouendas cenſet. Hæc mea tamen fuerit ſententia, ſi puella ætate parua puerue fuerit, aut tenera mulier, aut deliciis aſſuetus iuuenis, ſi præſumptiones fuerint violentæ, vt aliis cum terrore exhibeatur quæſtio, & ſubdatur aliis: at Sagis vetulis minime, quæ obfirmationis callum in nequitia ſua obduxerint. Sed poſtquam ab homine torto veritas expreſſa eſt, eum ſtudioſe oportet aſſeruari ne cum eo diabolus colloquatur, deinde poſt horas 24. eandem confeſſionem iterato repeti, vt Rex Ludouicus XII. edicto ſanxit. Nam perſeuerari in confeſſione opus eſt, vt neceſſaria fiat probatio, vt edictum præcipit compluribus Areſtis confirmatum *a*. Alioqui ſi extra quæſtionem Saga reuocauerit confeſſionem ſuam, non poteſt hoc argumēto ad mortē damnari *b* aliaue pœna corporali aſſici, niſi præſumptiones aliæ exſtiterint. Diximus antea Edictum Ludouici XII. (quo cauet ne ad teſtimonium vnius inculpati teſtis ſubiiciatur quæſtioni reus niſi alia indicia acceſſerint) non obtinere in iſto crimine, vbi difficillimum eſt probationem inueniri. Etenim ſi ob læſæ maieſtatis humanę crimen ex ſola præſumptione legitime in quæſtionem rapi ſuſpectus poteſt *c*: vt ſem-

e Paris de puteo in tracta. de Syndi. c. tortura. Sylu. Prieras in tract. de ſtrigib. demonſt. Mirand. li. 4. cap. 5 Paulus Grilland. in tractat. de quæſt. 4. q. Hippolitus, Marſi. in l. repetit. coll. 4. de quęſt. vide ſupra li. 4. c. 1.

a an. 1535. menſe Augusto.

b l. 1. §. D. Seuerus de quæſt. ff. l ſicut. eod. C.

c Faber in l. ſi quis. ad l. Iul. maieſtatis. C.

ſemper fuit obſeruatum: præterea ſi in aliis criminibus ex conſtantiſſimo Doctorum cõſenſu *d* ob ſermonem vnici inculpati teſtis quæſtionẽ licet offerre reo, & ad cõdemnationem mortis, ſi duo teſtes idem pro teſtimonio dixerint, ex lege Dei & inſtitutis humanis procedere: plane iuſtius multo futurum eſt, ſi reum prompte Iudices (vt Baldus & Alexander loquũtur) ad quęſtionem applicauerint ob crimen tam abominãdum *e* ſi vnus teſtis inculpatus dicat, aut violentæ vrgenteſque grauiter præſumptiones extẽt. Nam vnus inculpatus teſtis dimidium probationis efficit. Exempli cauſa, ſi teſtabitur maritus ſe ab vxore in Magorum conuentus deductum eſſe, & negabit illa, torturæ debet ſubiici, niſi aut capitale odium aut periurium viri adduxerit. Hæc enim duo in teſtibus infirmandis capita ſemper admitti ſolent: inprimis vero periuri hominis teſtimonium nunquam admittitur ad præſumptionem aut indicium conſtituendum, niſi aut teſtis certus aut præſumptio violentiſſima cum adiuuerit: verbi gratia, ſi comperietur ſignatus Magus, quo indicio Triſcalanus retexit plurimos. Ego tamen cum Danæo ſentio principes quoſque Magos carere ſigno, aut illud habere loco tam abdito, vt eos ſigno retegi ſit difficillimum. Nam à Valeſio quodam nobili viro accepi quoſdam à diabolo ſub palpebrarum altera, quoſdam ſub vno ex labiis, quoſdam in podice obſignari. Triſcalanus autẽ dicebat ſignatis Magis ineſſe quaſi

d Accurſ. in d. l ſi quis. & ibi Bald. & Salic. Matthæus Afflictus in conſt. Neapolit. ti. de iis qui fideiuſſores. n. 17. licet verba l. mariti. de quæſtion. ff. repugnare videantur.

e Bald. in l. 5. de epiſc. aud. C. Ang. in l. 1. de maleſic. C & in l. quicunque. de ſeru. fugit. C. Alex. li. 3. cõſ. 60. Afflictus in cõſuetud. Neapol. li. 3. de nox. ca. 2. c. teſtimonium. de teſtib. & c. ſicut nobis. fine. Raphael Fulgo. conſ. 173 & conſ. 107. & Decius conſ. 189.

a ex l. vlt. ad l. Iul. repet. & ca. sancimus. 1. q. 7. l. cum quis decedēs. §. codicillis. de legat. 2. ff. auth. quod obtinet. vbi Bal. de prob. & in l. 2. com. de legat. C. Doct. in cap. quamuis. de re iud. Alexa. in l. si de do. de col. C.

quasi vestigium leporis, & quamuis ad ossa vsq; indatur acus, locum tamē sensus expertem esse. Firmissima quidem præsumptio hæc, & cum indiciis aliis sufficiens vt procedatur ad condemnationem: quemadmodum etiam sermo resipiscentis Magi conscios in morte accusantis præsumptio est contra alios vehementissima: hoc enim præsumi opus est *a*, cum pœnituerit ipsum & Deum inuocauerit, ab eo rem vere enuntiatam esse. Sed illius dicto fidem non conuenit adhiberi si mortem obstinatus oppetat, vt plerique faciunt ab auditione verbi Dei abhorrentes vehementissime. Atque hæc circumscriptio illius regulæ futura est quā veteres Doctores tradiderunt, morientem præsumi ex veritate dicere. Maiores itaq; ex sermonibus eiusmodi ad condemnationem procedebāt, vt obseruatum est in læsæ maiestatis crimine. Sic Nero intimos & familiares quosq; curauit interfici ex sermone moriētium, qui tamen nihil aliud inter moriēdum spectabant quam vt de aduersariis vltionem sumerent. Verum ista omnia ex prudentis Iudicis & considerati iudicio pendent, vt obseruet an vltionis studio loquatur moriturus, *b* & diligenter quærat an vllæ inimicitiæ contra delatos præcesserint. Saga quædam Beronda nomine Malbeci ad Bellomontium Lomaniense cremata est, quæ iamiam moritura cum interrogaretur an nobilis quædam fœmina quam indicauerat fuisset in eo numero, nobilis autem fœmina cum ea commissa pernegaret,

b Bald. in tit. de pace Cōst. ver. vasal. in fi. Iaso. in l. 1. col. 2. Oldra. cons. 192. viso. Hippo. Marsi. in practic. §. restit. colu. 12. & in rubr. de fideius. col. 7. 8. & seq. latiss. Bar. in l. si quis in graui. §. 1. ad Syllan. ff.

ret, his verbis respondit Saga, *No sabes tu pas qua lo dar rein cop que nos hemes lo baram a la crotz deu pastis, tu partaues lo topin deus posons?* id est, an nescis cũ postremo saltationẽ haberemus ad crucem artocreatis, te portasse pharmacorum poculum? Ad hæc obmutescens fœmina non respondit quicquam, ita se conuictam ostẽdit. Sin autem Magus obstinatus moritur, cum certissimum Dei hominumque aduersarium esse præsumitur, qui viuens omnes enecare cupiat: vt Nero facile Magorum princeps dictum illius qui cœlum & terram in cineres abire optans dicebat, *me moriente*, illius ergo dictum volens corrigere dicebat ἐμῦ ζῶντος, me viuente. Hæc illa est species in qua præsumptionem vnam euertit altera *a*. Nec tamen debet testimonium morientis Iudex contemnere: fieri enim potest, vt ex veritate sit: vt supra demonstrauimus non raro Magos à Magis interire, & (quod ait Ieremias) Deum inimicos suos opera inimicorum euertere. Sed si is quem obfirmatus Magus accusauit dixerit ad probationem sui se ita semper vixisse vt virum bonum decet, audienda est illius defensio: sin autem eum contra suspectum esse pateat, aut ante fuisse reum, sed neque absolutum sententia neque damnatum, eum Magum esse præsumitur. Sed etsi legitur probationem contra præsumptionem iuris admitti non oportere *b*, & diuino iure in Sagam est homicidii & parricidii præsumptio: ferenda tamen est Saga, vt exhibeat aut viu os demõstret

a l. diuus. de in inte. restit. 22. q. 2. c. est & c. ne quis arbitretur.
b l. antiquæ. ad Vellei. C. l. vltima ad Macedon. l. vltima. arbitrium tutelę. C. l. à diuo Pio. §. si pignora. de re iudicata. ff. Alexand. in l. inter stipulãtem. §. 1. de verborũ obligat. & consi. 47. & consil. 91. coll. finali. lib. 6. Roma. consi. 250. Hippo. Marsil. in l. 1. §. ad quæstionem. de quæstionib. Specula. in tit. de præsumptionib.

eos de quorum nece accuſatur. Hæc enim defenſio coniuncta euidentiæ permanentis facti plus poteſt quam probationes omnes & præſumptiones contrarię: *a* quemadmodum ſupra oſtendimus veritatem permanentis facti contra Sagam probationem eſſe omnium euidentiſſimam. Regula autem iuris eſt *b*, probationem minus legitimam in atrocibus & nocturnis maxime criminibus (quale iſtud eſt) ſufficere, quoties probatio certa non poteſt obtineri. Sapiens vero Iudex ad conſequendum veritatem omnes præſumptiones comportaturus eſt: modo ne id faciat quod multi Iudices in Germania ſolent. Hi enim aut Magos alios conquirunt, vt per eos ad ſaltum cribri reſciſcant an reus ſortes exerceat: aut puerulis templum adeuntibus nouos calceos axungia ſuilla perunctos curant indui, vt Magæ inde nequeāt egredi, niſi eis viſum fuerit qui pingues calceos ferunt: aut ambos pedes Sagæ & manus colligantes eam imponūt aquæ leniter, eamque ſi ſaga fuerit, in fundo mergi non poſſe putant. Hac enim via diabolus iudicia, quæ ſancta oportet ſeruari, commutat in ſcholam Magiæ. Similiter ne illud faciat quod in libro Coniurationum Romæ & Auenione impreſſo legimus, vbi ratio exponitur faciendi caſeū mulieris Sagæ nomine, ex quo accuſetur. Nobis vero neq; illam formam, neq; alias conſimiles quas legimus, placet exponere. Verum quæſtio eſt ſi neque Magi exſtabit confeſſio, neq; inculpatus

a Felin. in ca. quanto. de præſumptio. Bald. in l. cōtra negātem. cod. Roman. conſ. 350. col. 8. Alexa. in l. vnic. vt quæ deſunt aduocatis. C. & conſ. 118. col. pen.

b cap. præterea, cum gloſ. ext. de teſtib. Panor. in ca. venerab. col. 2 eo. l. ſi ii qui adult. ad l. Iul. de adulter. ff.

patus

patus testis, neque permanentis facti euidentia, sed violentæ præsumptiones erunt, puta à vicinis omnibus haberi pro Mago *a* aut bufones in ollis locisue abditis alentem deprehendi, quamuis nemini sit comminatus Magus, quid in hac causâ statui oporteat. Ego violentam præsumptionem eiusmodi non sufficere statuo ad sententiam mortis ferendam, ad alias pœnas sufficere. Dicamus igitur de Magorum pœnis, quas pro amplitudine probationũ maleficiorumq; prudenter augeri minuiq; necesse est.

a à vicinis veritas melius haberi potest: Bart. in l. dominus horreorum locati. ff. & arg. l. si ita. §. mulier. & ibi Bar. de fund. instr. ff.

CAPVT V.

De pœnis quas merentur Magi.

DVo sunt omnino modi quibus sua Rebuspubl. amplitudo conseruatur, præmium & pœna: quorum vnus ad bonos pertinet, alter ad improbos, & nisi iuste ex æquo & bono singulis tribuantur, nulla spes alia nisi ineuitabilis casus Reipubl. maximæque ruinæ ostenditur. Non quod pœnas de omnibus delictis sumi necessarium videatur: nam neq; Iudices reis iudicandis sufficerent, neque plectendis carnifices: imo vix vnum crimen è denis per Iudices castigatur, sed tenuissimos solum quosque videris pœnas luere, qui gratia amicis aut pecunia valent eos plerumque manus hominum effugere: quamquam nec amici nec facultates vllæ eos à Dei manu vindicaturæ sunt. Hi autem fallũtur plurimum qui non alia de causa pœnas institutas putant, quam ad castigãda maleficia. At hic mi-

nimus est me iudice fructus, qui ad Rempubl. inde perueniat: Maximus enim & summus omnium est, quod sedatur ira Dei, præcipue si directe peccatum fuerit contra maiestatem Dei, vt in hac causa est. Videmus itaq; *a* cum Dei populus sese Moabitis adiungens ad Bahal pehoris sacrificia declinasset, viginti quatuor millia ex eis occubuisse, & longe plures fuisse perituros, nisi repẽte Pinhas Eleazaris filius iram Dei cernens exardescere vnum è ducibus populi cum Moabitide cubantem transfixisset. Tum mors desiuit peruadere: Deus autẽ Mosi, Pinhas, inquit, sedauit furorem meum ardente zelo quo zelotypus fuit honoris mei, & obstitit ne populum istum perderem: dicito ei me fœdus cum ipso ac posteris ipsius initurũ, vt sacerdotio fungantur mihi. Postea trecentos annos vixit, eiusque posteri amplius bis mille annos sacerdotio honore amplissimo perfuncti sunt. Hic igitur primus punitionis improborũ fructus, vt sedetur ira Dei, & vindicta eius in vniuersum populum auertatur. Ideoq; Iudicibus fuit imperatũ *b*, si postquam perquisiuerint autorẽ homicidii non poterunt deprendere, vt sumentes vaccam sacrificent in loco vbi cædes cõmissa fuerit, manus abluant vt innocentes facti, & Deum orent ne ob effusum sanguinem ira sua populum perfundat. Secũdus punitionis fructus est, vt in regionem totã accersatur Dei benedictio, prout in lege Dei scriptum est *c*. Postquam igni & gladio tradideritis oppidum è populo meo fratribusq;

a Num. 25.

b Deut. 21.

c Deut. 13.

busq; vestris qui deserentes Deum idola coluerint, & omnem animam homines & bestias occideritis, aggerem è lapidibus trophæi loco accumulabitis: ac tum extendam amplas misericordias meas erga vos, & gratiis vos benedictionibusq; cumulabo. Tertius fructus ex improborum punitione procedēs est, vt metus & terror incutiatur aliis: sic enim lex Dei, *d* vt alii videntes punitionem metuant peccare. Quartus fructus, vt caueatur iis quos nondum infecit & corrupit improbitas, vt incolumes pestilentia inficit atque elephantiasis *a*. Quintus, vt improborum numerus minuatur: qua sola ratione vetus Britanniæ consuetudo sancit suspendi fures, quia nimius eorum numerus futurus esset. Atque hæc verba ineptæ illius consuetudinis, *cum omnes regionis syluæ non satis facturæ essent, mors autem grauior sit quidem puniendis furibus, sed furtis impediendis leuior*: verumtamen consuetudo isto solo argumento nititur. Sextus, vt boni secure vitam possint transigere. Septimus, vt puniatur improbitas *b*. Hæc bona atque commoda ex improborum suppliciis proficiscentia placuit attingere. Si quis autem modus vnquam exstitit sedandi iram Dei, benedictionem eius obtinendi, alios perterrendi aliorum suppliciis, hos ab illorum corruptione conseruandi, improborum numerum minuendi, bonorum vitam confirmandi, & improbitates summe detestandas quas ingenium hominis excogitare potest puniendi, hic certe vnus est,

d Deut. 15. & 19.

a Leuit. 12. 13. & 14.

b Deut. 19.

vt omni rigore castigentur Magi. Quamquam non satis respondet rigoris vocabulum, cum nulla sit tam crudelis pœna, quæ puniendę Magorũ improbitati queat sufficere: omnia enim ipsorum scelera, blasphemiæ, & instituta inuehuntur in maiestatem Dei, vt mille artibus irritent & exacerbent eum. Plurimum apud veteres fuit dubitatum, quod genus mortis in eum institueretur qui patrem aut matrem occidisset: vt ex lege Pompeia in parricidas constat, cuius nouum & accuratum supplicium lenius postea visum est. Quamobrem Tarquezium maiorem, qui parentem suum Pictauiensem Electum occidi curauerat, Curia Parlamenti voluit discerpi candente forfice, diffringi artus ad rotam, ac postremo concremari: etsi ne hoc quidem pacto condignas pro merito pœnas is perferre videbatur, qui vitam ademit ei à quo acceperat. Altero quoque Aresto eiusdem Curiæ nobilis quædam fœmina, quæ virum suum occidi curauerat, viua exusta est: quod illa satis patiẽter tulit, cruentam subuculam viri sui ante oculos habens. Quidam etiam Magos dubitãt igni tradere, etiã eos qui pacto expresso se diabolo adjunxerunt. Horum enim præcipue vindictam diligentissime & summo iure oportet persequi, vt iram Dei amoliamur vltionemq; nobis superuenturam. Quoniam vero sortilegiũ autores nihil amplius quam hæresin esse interpretãtur (quamuis hæresis vera læsæ maiestatis diuinæ crimen est igne puniendum ex cap. vergẽtis.

de

de hæreticis) ideo tenenda eſt iſtius criminis à ſimplice hęreſi differentia. Primum enim hanc profeſſionē Magorum primam eſſe demonſtrauimus, quod Deum omnemq; religionem abnegant. Hominem qui Deum verum deſerit vt hæreat alteri Lex Dei iubet lapidibus obrui *a*, quod ſuppliciũ tradunt Hebręi interpretes eſſe grauiſſimum *b*. Hoc vero ante omnia oportet obſeruari. Mago enim (de quo dicimus) non videtur ſatis ſi Deum abneget vt religionem alteram amplectatur, ſed omni religioni veræ ac ſuperſtitioſæ renuntiat qua homines in offenſæ metu contineri poſſunt. Secundum Magorum crimen eſt, quod vbi Deo renuntiauerũt, maledicunt, blaſphemant, & prouocant cũ deſpectu maximo, & quemcunq; Deum aut idolum ante metuerint. Lex autem Dei, *c* Quiſquis Deum, inquit, blaſphemauerit, peccatum eius manebit in eo: & quiſquis maximum Dei nomen per cõtemptum pronuntiauerit, plectatur morte: qui locus Philonem torſit, omneſq; Hebręos Doctores mirifice. Videtur enim prius legis iſtius caput ad eos pertinere qui Deum ſuum quem pro Deo habent blaſphemauerint, & hos dici reportaturos peccatum ſuum. Alii interpretes dicũt ei qui blaſphemauerit Deum, nunquã cõdonari (quodcunq; tandem ſuppliciũ perferat) niſi ipſum pœnituerit: & eum qui maximũ Dei nomen audacius expreſſerit morte affici oportere. Ipſa Legis *d* verba obſeruatione digniſſima afferem', חטאו׃ונקב שם יהוה מות יומת

Primum Magorum crimen.

a Deut. 13.

b R. Maymõ. lib. 3. more hamebocin.

II. crimen.

c Leuit. 24.

d Leuit. 24.

איש איש כי יקלל אלהיו ונשא. Quamobrē Hebræi ſanctiſſimum Dei nomen neque ſcribunt vnquam, neq; pronuntiant. In priore autem legis capite videmus nō dici יהוה propriam Dei appellationem, ſed אלהין, quod nomen Diis omnibus & Angelis tribuitur. Etenim videtur Deus innuere ab iis blaſphemari Deum qui id blaſphemant quod Deum eſſe opinãtur. Sic Deus qui corda & volũtates hominum ſcrutatur, cõſilia ipſorum reſpicit: vt cum olim Magi crucifixorum, quos deos putabant eſſe, manus & crura confringebant, aut ſumpta hoſtia bufones paſcebãt. Iam itaq; duplicem videmus & deteſtabilem Magorũ impietatem eſſe, quod Deum verum non dubitant blaſphemare & quicquid diuinitate aliqua præditum eſſe putant, vt omnem pietatis opinionem euellant & offenſæ metũ. Tertium crimen amplius abominandum eſt, quod dant fidem diabolo, adorant eum atque ſacrificant: & eorum ſceleratiſſimi facta foſſa vultum humi abiiciunt orantes ex animo & adorantes diabolum. Prout de Pamphila Lariſſana Saga in Theſſalia ante notauimus ex Apuleii teſtimonio. Sed ne procul abeamus, fuit in Laodunēſi ſuburbio, cui nomen eſt à valle, Saga menſe Maio M. D. LXXVIII. quæ idem fecit multis præſentibus. Iſtud autem abominandum ſcelus omnia ſupplicia quæ ab homine excogitari poſſunt grauitate ſuperat, cum diſertiſſimo Legis contextu pręcipiat Deus *a* vt qui inclinatione ſolum honorē imaginibus quę Græci

III. Magorũ crimen.

a Exod. 20. & 32.

Gręci εἴδωλα vocant, habuerit, plectatur morte: Deut.13.&
nam Hebræum *Tistaueb*, Chaldæum *Tisgud*, ni- 27.
hil quam inclinare denotat, quod omnes Lati- Num.25.
ni interpretes dixerunt adorare. At Magi non
satis esse ducunt, si adorauerint solum, aut co-
ram Satana se inclinauerint, nisi se dedant ei, o-
rentque & inuocent eum. Quartum crimen **IV. Magorum crimen.**
præcedente grauius est, quod permulti Magi
fuerunt conuicti adeoque confessi, se proge-
niem suam Satanæ deuouisse: qua impietate
Deus se in lege adduci pronuntiat *b* ad vltio- *b* Leuit.21.
nem in eos inflammandam, qui Molocho de- Deut.18.
dicauerint liberos, quem Iosephus Priapum in-
terpretatur, Saturnum Philo, vtut sit, Satanæ &
spiritibus malignis offerebantur. Quintum **V. crimen.**
prouehitur vlterius, Sagas fere ex confessione i-
psarum conuictas esse, quod paruulos pueros
necdum baptizatos sacrificabant diabolo tol-
lentes in aera, deinde aciculam crassam in caput
eorum inferentes vt eos enecarent, crimine
grauissimo. Sic Sprangerus narrat, vnam se au-
tore crematam esse, quæ hoc pacto vnum &
quadraginta necauerat. Sextum crimen horri- **VI. Magorum crimen.**
bilius superiore est, quod Magis non est satis
suos ipsorum liberos diabolo sacrificauisse &
cremauisse sacrificiorum ritu, (aduersus quæ
Deus lege inuehitur *a*, dicens, se populos terræ *a* Deut.18.
ob istam abominationem exstirpasse) sed eos
inde ab vtero deuouent Satanæ. Sic Raziorum
Baroni Satanas indixerat, vt filium suum adhuc
in vtero versantem sacrificaret, eoque pacto

matrem cum fœtu enecaret: quod ille fuerat facturus, nisi anteuertisset vxor, vt idem agnouit atque confessus est. Duplex vero parricidium turpissima coniunctum idololatria. Septimum ac frequentissimum est, quod iurati Magi promittunt diabolo, se quoscunque poterunt ad cultum ipsius perducturos: idque re ipsa præstant, vt ante demonstrauimus. Lex autem Dei præcipit *a*, vt quisquis ita vocatur, eum lapidibus curet obrui, qui animum ipsius sollicitauerit. Octauum crimen est, quod honoris causa inuocatur & iuratur per nomen diaboli: nam Magi eum semper in ore habent, & per eum duntaxat iurant, nisi cum abnegatur Deus. Sic aperte veniunt contra legem Dei, quæ per alium quam per Dei nomen iurare vetat *b*, quamobrem Scriptura dicit, Da gloriam Deo, quam formulam Iudices cum à litigantibus aut testibus iusiurandum exigerent, obseruabant, dicentes, Tribue gloriam Deo. Nonum est, quod Magi incesta colunt adulteria, & eo nomine omni seculo infamati atq; conuicti sunt: nam eos docet Satanas neminem perfectum Magum aut Incantatorem esse, quin sit ex patre & filia, aut ex matre & filio genitus. Quo spectat Catul. distich.

VII. Magorum crimen.

a Deut. 13.

IIX. crimen.

b Ierem. 5. 12.

IX. crimen.

Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia relligio.

Epiphanius contra Gnosticos & Athenagoras in Apologia incestum Magis frequentem esse annotant. Omnia hæc impia scelera directe in

Deum & honorem ipsius committuntur, quæ summo iure vlcisci tenentur Iudices, vt iram Dei à nobis amoliantur. Cætera Magorum crimina ad iniuriam hominibus factam pertinent, & quæ illi cum possunt vlciscuntur. At nihil tantopere odit Deus *a*, quam vt videat Iudices iniurias sibi aut aliis factas vlcisci, horrendas vero blasphemias dissimulare, quæ in maiestatem Dei euomuntur, quales à Magis pronuntiari ante ostendimus. Alia itaque crimina persequamur. Decimum est, Sagas homicidiorum artem exercere, adeoque infantium cędes committere, ac postea elixare, donec humorem & carnem eorum* fecerint potabilem: quod Sprangerus ex ipsarum confessionibus scribit cognouisse, & Baptista Porta Neapolitanus libro de Magia. Neque omittendum illud est, infantes prius ab eis enecari quam fuerint baptizati, quibus quatuor circumstantiis exaggeratur crimen homicidii. Vndecimum crimen est, quod humanas carnes ac puerorum maxime comedunt Sagæ, & palam bibunt sanguinem: quod scelus admirabatur Horatius, cum diceret:

a 1. Sam. 2.

X. crimen.

XI. crimen.

Neu pransæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo.

Verumtamen istud est exploratissimum. Quod si pueros habere non possunt, hominum cadauera è sepulchris effodiunt, aut suspensorum eximunt è patibulis, prout persæpe compertum est. Huc pertinet quod Lucanus olim cecinit:

---Laqueum nodosq; nocenteis

Ore

Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,
Abraſit cruces, percuſſaq; viſcera nimbis
Vulſit, & incoctas admiſſo Sole medullas.

Propterea ſe Apuleius narrat, cum Lariſſam Theſſaliæ aduenisset, ſex aureos lucratum eſſe ex nocturna corporis vnius cuſtodia, eo quod Sagæ (per quas illa regio famoſa effecta eſt) niſi certa cuſtodia adhiberetur, veniebant intro quacunque forma videbatur, & oſſium tenus circumrodebant corpora. Hæc vero deteſtabilis perſuaſio à diabolo mentibus humanis inditur, vt alii alios cædant vorentque & euertant humanum genus. Hoc etiam addendum, Magos omnes plurimum eſſe veneficos, quo vno crimine ad mortem damnari poſſunt ex Cornelia lege de Sicariis, quamuis non fuerit venenum traditum, l.1.in verbo, venenum confeceris de ſicariis, ff. Homicidium autem & lege Dei *a* & humanis legibus *b* capitale iudicatur: ſimiliter qui carne humana veſcuntur aut veſcendam præbent, morte digni ſunt. Sic Lutetiæ dulciarius piſtor è ſuſpenſorum carne faciens artocreata, viuus crematus eſt, domus euerſa, & interdictum ne ædificaretur denuo: ſic locus perdiu in icuncularum vico deſertus manſit. Duodecimum crimen ſingulare eſt, quod venenis & ſortilegiis enecant ab homicidio ſimplice diſparatis lege Cornelia de ſicariis & veneficis, ff. grauior enim offenſa eſt, ſi quem veneno quam ſi aperta vi ſuſtuleris, & grauius adhuc eſt necare ſortilegio quam veneno. Grauius eſt, inquit

a Deut.19.
b toto tit. ad l.Cornel.de ſicariis.C.

XII. crimen.

Lex *c*,

Lex *c*, occidere veneno quam gladio. Decimumtertium Magorum crimen est frequentissimum, quod ab eis pecora enecantur. Ideo Augustanus quidam Magus an. M. D.LXIX. forficibus discerptus est, quod redempto corio pecorum mortem eis intulisset. Decimumquartum est ordinarium expressum Lege, quod fruges necant, & famem sterilitatemque inuehunt in regionem totam. Decimumquintum est, quod Sagæ cum diabolo rem habent, etiam dum maritis accubant, vt omnes confiteri supra notauimus. Hæc detestabilia quindecim crimina, quorum minimum morte dignum est accuratissima: non quod singuli Magi rei sint criminum istorum omnium, sed illud tamen compertum est, Magos, qui cum diabolo expresse pepigerunt, reos omnium istorum scelerum fere, aut certe plurimorum esse. Cum autem multa crimina & multis actionibus ab homine committuntur, singulorum pœnas oportet repeti: neque vnum impunitum relinqui ex concurrente altero *a*, sed plures pœnas (vt ait Bartolus *b*) distinctas imponi siue legibus & institutis, siue arbitratu Iudicis *c*. Si plura crimina in facto eodem committuntur, idem iudicium est: nisi crimina sint vnius speciei, vt parricidium in homicidiis quidem numeratur *d*, sed reus sola parricidarum pœna tenebitur: lex autem Dei pœnam capitalem sanciens non distinguit minutatim Magorum scelera, sed Sagam viuere simpliciter vetat, מכשפה לא תחיה: quem

c l. 1. de malefi. C.

XIII. crimen.

XIV. crimen.

XV. crimen.

a l. nunquam de priuatis delict. ff.

b ex l 3. de termino moto. ff. l. prætor. §. si mihi plures, de iniur. ff. l. si adulterium cum incestu. de adult. ff.

c l. non est nouum. de acti. empt. l. qui se pulchri. de sepulc. viol. C.

d l. Senatus. de accusat. ff. & ibi Bart. l. prætor edixit. §. 1. de iniur. ff.

quem in locum Hebræus Philo his verbis, *lo techaie*, significari dicit. Sagam eodem die quo e-uicta fuerit morte afficiendam fuisse, & ita à maioribus obseruatum. Sic ergo non solum

e Exod. 22.

grauitatem criminis exponit Deus *e*, sed etiam demonstrat, quantopere expetat, vt iustitiæ leges in istos homines exerceantur. Nominatim veró Lex morti Sagam adiudicat, ne pœna ob sexum minuatur: vt legitime in omnibus aliis criminibus obseruatur, l.sacrilegii, de peculatu, ff.l.si adulterium, §. stuprum, de adulter. ff. cap. sicut de homicidio. Plus enim est offensionis in cæde fœminæ quam viri, ait Aristoteles in Problematis lib. 29. cap.11. Itaque si nihil aduersus Magum probabitur idololatriæ, blasphemiæ, sacrificiorum, parricidiorum, homicidiorum, adulteriorum, scortationum cum Satana, & aliorum scelerum: cum tamen probatum fuerit, Magum reum esse, meretur mortem. Amplius

f l. nemo aruspice, de malefi.C.

Iura ciuilia *f*: nam non solum ea, cui expresso pacto cum Satana conuenit, afficienda est morte, sed etiam is, qui Sagas consulit: hæ enim tantopere sunt abominationi ex Lege, vt ea modo

g l.vlt.eod.
h l. nemo, eod.
i l.multi. eod.
k l.etsi. de malefi.C.

hostes salutis communis *g*, modo ob facinorum magnitudinem Magos maleficos *h*, modo peregrinos naturæ *i*, (hos, inquit, tanquam naturæ peregrinos feralis pestis absumat) modo hostes humani generis *k* nominet. Augustinus etiam in libro de Ciuitate Dei Magos appellat maleficos ob maleficiorum magnitudinem. Quod autem ad Magos aulicos, quia istud ma-

lum

lum quam maxime poteſt accedit Principes, idque non noſtra ſolum memoria, ſed ab omni ſeculo, ad Rempublicam totam euertendam, (nam Principes eodem pellicit, à quibus populares itidem pertrahuntur) hanc ob cauſam lex inſignis exſtat *a*, qua ita ſancitur, ſi quis Magus, vel magicis cantaminibus adſuetus, aut aruſpex, aut ariolus, aut certe augur, vel etiam Mathematicus, aut enarrandis ſomniis occultans artem aliquam diuinandi, quibuſcunque tandem præditus honoribus & potentia ſit, in Comitatu Principis fuerit, vt præſidio dignitatis exutus cruciatus & tormenta non fugiat. Hanc legem literis aureis in portas Principum incidi oporteret: peſtem enim capitaliorem in Comitatu eorum non inueneris. Vt autem agnoſcamus, quantis laudibus Principes Ethnici digniores ſint Chriſtianis multis, apud quos faciunt ſtipendia Magi, mulierem Martham nomine, Marii temporibus in exilium à Senatu Rom. miſſam legimus *b*, quæ ſe totius prælii aduerſus Cimbros euentum prædicturam confirmabat: & Claudius Cæſar in Rom. equitem agi ſummo iure voluit, adeo vt morte mulctatus fuerit *c*, & publicata bona, eo quod galli gallinacei ouum circumferret (alii ſerpentis dicunt) vt eo pacto religionem falleret Iudicum, litemque gratia vinceret. Fuerunt homines imperante Tiberio ex minima opinione Necromantię ad mortem damnati *d*. Caracalla Imperator etiam condemnauit eos, qui herbas & alia id genus

ad

a d.l.etſi.

b Plutarch.in Mario.

c Tacitus. Plin. lib. 29. cap.3.

d Tacitus.

e Spartian. in Caracalla.

ad curandas febres faucibus appenderant e: quod Deus lege prohibet, cum ritus Amorrhæorum & Cananæorum abominatur. Nam in eis Moses Maymonis ligaturas numerat, quas etiam Augustinus damnat, vt supra demonstrauimus. Hoc iudicium Caracallæ Cæsaris oculis eorum proponi conuenit, qui lege Dei abutentes condonant execrabilia Magorum scelera, ex quibus tam multa mala perpetimur. Sed eos qui res istas præbent, non qui imprudentes accipiunt bona fide, eos, inquam, persequendos in iure censeo, (ista enim idololatriæ & sortilegiorum principia sunt) quo exemplo palam demonstrabitur, Magos, qui expressæ cum Satana pactionis tenentur, mereri mortem. Cumque sit ante omnia detestandum crimen, eo grauior pœna conuenit maleficio: nempe aut lapidationis, vbi hoc genus pœnæ receptum est, aut ignis atque incendii, quod supplicium fere apud Christianos iam olim fuit obseruatum. In Belgico & multis Germaniæ partibus damnatæ mulieres immerguntur aqua: verum Sagas colligatis artubus in aquam proiectas compertum est non posse mergi, nisi admota vi in aquam inferatur caput, vt supra diximus. Quod si præter sortilegii crimen siue confessione, siue testibus, siue facti euidentia probetur, aliquem à Saga enectum esse, infantem vero maxime, crimen est grauius. Et quamuis forte quam Saga ad inimicum tollendum iniecerit, alterum comperiatur enectum esse; digna tamen est

mor-

morte: aut si philtrum cogitans mortem intulerit, etiam quæ Saga non est, ex facto meretur mortem, ait lex *a*. Sed huius leniorem esse pœnam conuenit, quæ non fuerit Saga. Nihil tamen plerumque tam difficile est quam probatio, & in ea maxime Iudices occupantur. Quamobrem si neq; inculpati testes, neq; reorum confessio, neq; euidentia facti habebitur, (quæ tria esse genera probationum diximus, ex quibus mortis iudicium ferri potest) sed præsumptiones solum erunt, vtrum infirmæ sint an violentæ præsumptiones animaduertimus. Si præsumptiones infirmæ fuerint *b*, neque reum oportet vt Magum condemnari neque absolui, sed amplius dicere ad commoditatem quæstionis, & interea è vinculis reum eximere. Sin autem violentæ fuerint, an ad condemnationem mortis procedi sit opus dubitatur, propter discrimen huius criminis ab aliis amplissimum. In aliis enim criminibus nemo ex præsumptione licet violentissima damnari ad mortem potest *c*: ad alias vero pœnas, puto trimeres, flagra, mulctam honorariam aut pecuniariam pro qualitate personarum *d* & probationum grauitate damnari potest. Itaque videtur in isto abominando crimine ad iudicium mortis ex violentis præsumptionibus procedi posse. Verumtamen ex violentis præsumptionibus statuendam non censeo mortis condemnationem, sed alias omnes pœnas excepta morte. Hoc nos in pari causa docet Lex Dei, dicens *e*, Si quod ex

a l. si quis aliquid, §. qui abortiones, de pœnis, ff.

b Bald. in l. si. de probat. C. & in l. presbyteri. de Episc. C.

c l. absentem, de pœnis, ff. l. vlt. de proba. C. l. singuli. de accus. C. Gand. in tractat. malefi. sub rub. quando puniantur plu. Ancharan. con. 217. Alex Im. cons. 15. li. 1. & cons. 14. li. 3. Cepolla cons. 41. Castren. cons. 192. Ale. cons. 81 li. 5. Angel. de malefic. in verbo, & Andream. n. 22.

d l. capitalium §. in seruorum, de pœnis, ff. l. vlti. de incendio, ff.

e Deut. 13.

oppidis popularium tuorum audiueris, apud alios instare, vt Deum æternum deserant, orentque Deos alios, veritatem rei diligenter peruestiga. Si eam certam esse cognoueris, tum incolas illius oppidi obsideto, perrumpito, igne cædibusque misceto. Veritatem igitur teneri certo opus est, vt sententia feratur mortis. Hic vero dixerit quispiam, Aut absoluere, aut damnare opus est. Si verum crimen est, mors non suffecerit: sin falsum, oportet absoluere, aut certe ampliare, donec amplius quæstione habita cognoscatur, reum vero hac lege vinculis soluere, vt vadimonium eodem statu obeat, &c. non supplicio corpus afficere, aut honorem cuiquam ob præsumptiones adimere, ex prisca Rom. lege *a*, apud quos tres erant notæ *b*: vna A. altera C. tertia NL. absoluo, condemno, non liquet. Respondemus, hanc iudiciorum formam sublatam esse *c*, & alteram extra ordinem inuectam, cum Romani imperium obtinerent. Nam illud dictum legis, Actore non probante reus absoluitur, verum est: sed ea demum probatio est non solum quæ probat necessario, sed etiam quæ ad indubitatam probationem accedit proxime. Inprimis vero eorum criminum, quæ clam committi solent, probatio ex bonis certisque rationibus petita sufficit, quod Baldus *d* & Ioannes Andreas *e* hoc modo dixerunt, ratione difficilis probationis sufficit probatio præsumptiua: quam ob causam probatio quoq; domesticorum testium admittitur in rebus clam gestis

a l. vlt. de probat. l sciant, eo. C l. qui accusare, & D. ibidem.

b Ascanius in Verrem.

c l. ordo, de public. iudic. ff.

d in l. quicunque, de seru. fugit. eo. vlt. ver. & nota octauo, & in auth quas actiones, circa fin. de sacrosanct. C.

e in c. cum dilecti, glos. super verbo, argumentis, & in c. illo vos de pignor. & in c. ad nostram, de emptio.

ſtis intra priuatos parietes *a*, quam probationem alioqui fora excluderent *b*. Magorum autem ſcelus de nocte fere committitur, deſerto loco & ab hominibus remoto, iisque modis, quos nemo præſumere vel cogitare poſſit. Violentas igitur præſumptiones in cauſa tam deteſtabili haberi ſufficit, vt ſupplicia corporibus quantumuis grauia, capitali ſolum excepto, irrogentur, fuſtigationes, ſectiones, notæ, perpetua vincula, mulctæ pecuniariæ, publicationes, & pœnæ conſimiles, præterquam exſilium, niſi in locum aliquem certum relegetur Magus. Solent enim plerumq; Magi ſolum vertere vbi re-tecti ſunt, peſtemque importare alii: ſin vno in loco iubentur conſiſtere, vbi ſe obſeruari & in ſuſpicione eſſe viderint, nihil audent amplius. De perpetuo autem carcere, etſi ex communi iure prohibetur *c*, melius tamen in Canonico iure proſpectum eſt, maxime vero in præſente cauſa. Nihil enim tantopere formidant Magi quam carcerem, prout carcer modus eſt potentiſſimus ad veritatem exprimendam & afferendam reſipiſcentiam: ſed alii comites expertes rei Magicæ ſemper ſunt adiungendi, quia dum ſoli ſunt eos à diabolo in ſua improbitate confirmari monſtrauit experientia, aut etiam vt ipſi mortem ſibi conſciſcant adiuuari. Si igitur Saga bufonibus, lacertis, hoſtiis, oſſibus, pinguibuſve ignotis inſtructa deprehenditur, & famoſa eſt rerum magicarum nomine, præſumptiones ſunt validiſſimæ: ſi aliquando reprehenſa in iure,

a l. conſenſu, de repud. & ibi Bar & in l. lex quæ tutores, de adminiſtr. tut. & Cynus in l. parentes, de teſt C. Not. in c. 3. loco, de proba. & in c. veniens, 2. de teſtib. & in c. cum dilecti, de elect

b l. omnibus, & ibi Doct, de teſtib. C.

c l. mandatis, de pœnis, ff.

nec absoluta est, vehemens est præsumptio: si ex stabulo inimici aut ouili visa fuerit egredi, posteaque pecudes moriantur, aut si ii moriantur vel languescant, quibus interminatæ sint Sagæ, siue vnus siue plures, violenta est præsumptio. Ex his præsumptionibus, vt neque vllius confessionis neque testium exstet probatio, in pœnas tamen illas condemnare debent, præterquam ad mortem. Hæc nobis regula tenenda est *a*, sublata mortis pœna & rigore legum mitigata, cum præsumptionibus agitur: neque eorum probanda sententia, qui ex præsumptionibus licet violentissimis corporalem pœnam irrogari non posse putant *b*, sequuti opinionem Alberti Gandini & Pauli Castrensis. Hic enim (vt gloriatur ipse) impedimento fuit, ne corporali pœna afficeretur prædo *c*, qui deprehensus fuerat stricto gladio è loco exiens, vbi inimicus recens occisus compertus est, & cui etiam occisori pater imperauerat, ne regrederetur domum, quin rem confectam resciuisset, deinde vero post rem gestam eum pater admonuit, vt fuga sibi consuleret: quod in iure fuit comprobatum. Humanus spiritus, ait Paulus Castrensis, non poterat dubitare, quin is, qui accusabatur, cædem perpetrauisset, vtcunque inficiaretur: verumtamen non fuit affectus corporali pœna. Atque in hanc sententiam Bononienses Docto-

a Ant. But. Pan. Felin. Io. And. in c. affert, de præsump. text. in c. illud, de cleric. secundum Felin. in c. qualiter & quando.

b Gand. in trac. de malefic. tit. de præsum. col. 3. Spec. tit. de præsump. §. species, ver. in summa. Oldr. cons. 129. viso. Bal. in l. præsbyt. col. 1. vers. & adde. de Episc. C. & in l. non est veris. quod met. ff. & in l. eius, §. 1. de testib. & in l. sciant cuncti, de probat. C. fin vers. 6. vbi etiam. Castrens. Bal. in l. fugitiui, column. 2. & ib fin tit. quibus mod. feudum amit. Ancharan. in reg. semel malus, colu. 10. de reg. iur. Cæpolla vltim. charta, de seru. fugit. Cod. Bald. in cap. 1.

c Castrens. cons 299. visa col. vlt. lib. 2.

Doctores consenserunt *a*, freti quodammodo antiqua Rom. opinione, absoluendum plane aut condemnandum ex lege, aut amplius decernendum dimisso reo: cum tamen ex insignibus præsumptionibus omnes semper mulctam pecuniariam committi censeant. Quid ita mulctam? inquies. Etenim si præsumptiones eas non esse iudicant, ex quibus ferri sententia possit, non debent rei ad mulctam condemnari, maxime cum homo damnatus criminis, si soluendo non est, ex diuinis & humanis legibus corpore pœnas luere teneatur *b*. Sin autem, reum ex violentis præsumptionibus pœna dignum iudicent, quare dubitauerint in enormi crimine ad corporalem pœnam procedere? Iudices huius regni & fora non sequuntur Italicorum Doctorum sententiam, sed in pœnam corporalem damnant pro modo probationis, non solum in hoc, verum etiam in omnibus aliis criminibus, quæ ab huius atrocitate absunt longissime. Nobilem virum Cenomannum noui, (cuius nomen propter honorem necessariorum illius reticebo) qui postquam certo consilio inimicum suum occidisset, cum literis ad patruum fuit comprehensus, quibus orabat ad se pecuniam mitti, vt veniam criminis impetraret. Interrogatus negat manum suam esse. Simo Cornutus actuarius eum iubet scribere, sed ita scriptionem suam dissimulat, vt nulla similitudo huic cum illa intercederet. Biennium fuit in carcere sine alia probatione, tandem ve-

a Gand. in tract. malefic. tit. de præsump. Rom. in l. 1 §. si quis in villa, si. ad Syllan. Franci. Aretin. in l. eius qui. §. si cui, de testam. Barbat. cons. 26. col. 7. vers. modo, lib. 1. & cons. 23. sapientissimus, col. vlt. lib. 2. Alex. in l. 1. col. 8. versu ad vnum, si cer pet ff. & cons. 15. viso processu col. 2. libr. 1. & cons. 115. in causa lib. 5. & cons. 2 post princ. lib 7. con. 183. col. vltima, li 7.

b l. 1. § [illegible] [illegible]

ro ad annos nouem fuit ad remigium relegatus, (vt ipſe mihi confeſſus eſt) cum nihil niſi præſumptiones haberentur. Frequentia ſunt in hoc regno iudicia eiuſmodi, neglecta Doctorum Italicorum ſententia. In Belgico & certis Germaniæ locis ratio diuerſa eſt. Sunt enim (vt aiunt) conſuetudines quædam & inſtitutiones Caroli Magni, quibus ex rumore & admodum infirmis præſumptionibus morte plectuntur rei: quod etiam nuper in Carinthia factum eſt, vbi ex præſumptione morti tradebatur homo, ac poſtea inſtituebatur capitalis quæſtio. Sic improbe iuſtitiæ illudebatur. Sed vbi ex violentis præſumptionibus quales ſupra expoſuimus iudicium fuit conſtitutum, iudicium corporalis ſupplicii opus eſt pronuntiari. Alioqui impunita ſemper manebunt ſcelera, ſi ea demum crimina, quæ in oculis ad manum ſunt commiſſa, puniantur: quod malum Iureconſultus adduxit *a*, vt eo caſu ad condemnationem procedatur, quamuis ex offendentium multorum numero quis pœnæ debeat ſubiici dubitetur. Nam etſi illic de damno agitur, quæ tamen eſt mulctæ pecuniariæ in cauſa ciuili ratio, eadem eſt ſuppliciorum corporalium in criminali cauſa, inprimis vero enormium criminum, cuiuſmodi illud eſt quod agitur. Quanquam non obſcure demonſtrat Baldus *b*, ex præſumptionibus ad corporales pœnas inſtituendas procedendum eſſe, cum ait, mitius agi in pœnis corporalibus, quando eſt dolus præſumptus & non verus,

a l. ita vulneratus, ad l Aquil. ff l. ſi in rixa, eod. l. item mola, §. ſed ſi plures.

b in c. 50. in fine, tit. quib. modis feudum amitt.

verus, & citat l. 1. ad legem Corneliam, de sicariis, ff. Præstat quidem, fateor, absolui sontem quam innocentem damnari: sed eum, qui præsumptionibus certis conuincitur, innocentem non esse contendo, vt fuit is, qui prope occisum solus cum gladio cruento fuit deprehensus, & aliis coniecturis oppressus, quas modo annotauimus. Quamobrem Henricus II. in hoc regno edictum salutare sanxit promulgatum & relatum in acta Anno M. D. LVI. quo mulierem eo loco haberi iubet ac si fœtum occidisset, ac morte affici, quæ grauiditatem partumque celauerit, eum sine baptismo siuerit emori, neque testimonium cuiusquam adhibuerit: fidemque haberi vetat dicenti, mortuum fœtum ex vtero prodiisse. Hoc multis decretis ab eo tempore fuit obseruatum. Perditæ enim & deploratæ mulieres necabant fœtum, easque Sagæ ad illud facinus instigabant. Hęc iuris pręsumptio, ex quo edictum latum est: edictum vero ex humana præsumptione natum, eaque vehementissima, sed non æque valida ac præsumptiones illæ, quas ante diximus: & tamen ex ea non solum ad corporale supplicium, sed etiam ad mortem proceditur. Verumtamen fieri potest vt mulier ad integrum suum honorem conseruandum, fœtum suum, grauiditatem partumq; celet, & fœtus quem studiose fuisset educatura in doloribus expiret puerperii: sed quia hac specie nō raro animaduersum est, parricidia plurima perpetrari, dū puer mortuus nasci dici-

tur, ſapienter fuit inſtitutum, præſumptionem iſtam ſufficere, vt vindicando ſanguini innoxio ad capitalem pœnam procedatur. Nam ex vno incommodo, quod raro contingit, non eſt committendum, vt bona lex & ſalutaris omittatur *a*. Ac propterea mulierem Mureti ad Sueſſiones morti adiudicandam cenſui, quæ cælata grauiditate & partu infantem humi in horto condiderat menſe Martio Anno M. D. LXXVIII. Quin etiam in cauſa non perinde graui, ſi qui accuſati adulterii, deinde abſoluti, ſi ergo coniugium poſtea iniuerint, prout ipſis à repudio licuiſſet *b*, eos Lex ſummo iure puniri præcipit velut adulteros *c*: hi autem ad mortem damnantur lege. Item ſi cui ter maritus denunciauerit, ne cum vxore verſetur, ſi eos ſine crimine ſimul verſantes offenderit, huic lege permittitur, vt eos interficiat ſine vlla forenſis cognitionis formula *d*. Et quod grauius eſt, Nicolaus Palermitanus Abbas licere negat Iudicibus pœnam legis minuere, quæ tamen præſumptionibus ſolum humanis nititur. Etenim legum præſumptio nihil eſt aliud quam humana eorum præſumptio, qui ob præſumptiones tulerunt legem: imo ex præſente facto lex præſumit præteritum, atq; ex præſumptionibus procedit ad condemnationem mortis, vt ante demonſtrauimus. Hoc vero accurate opus eſt obſeruari, quod ea de cauſa ſolum fuit inſtitutum: quia difficillime poſſunt adulteri in facto deprehendi. Quanto igitur magis neceſſe eſt procedi ad cor-

a l. 3. & 4. de legi. ff. Sic Cato dicebat, nullam legem omnibus ſatis commodam eſſe.

b l. ſi qui adulterii, de adult. C.

c l. quamuis eo. C.

d auth. matri & auię, §. his quoque. Pano. in c. accedens, verſi. non obſtat, de accuſ. Matheſ. in ſingu. 116.

ad corporales pœnas, cum violentæ præſumptiones aduerſus Magos extant? Sed ſi qua ineſt facti euidentia, tum veniendum eſt ad capitalem pœnam: verbi gratia, ſi quis rei magicæ accuſatus deprehendatur humana membra, maxime vero puerulorum habens, oportet libere ad condemnationem mortis procedere. Ineſt enim permanentis facti euidentia, ſi quis magicarum ſortium accuſatus ad curandum alterum clara voce diabolum inuocauerit, aut ſummiſſa voce in terram proſtratus magiſtrum paruum (vt vocant) orauerit: itaque capitalis pœna eſt intrepide decernenda. Sic M. Ioan. Martinus viuam cremari Sagam S. Probæ iuſſit ſententia lata, quæ ſtructorem S. Probæ accuſabatur impotentem & tonicum effeciſſe. Hæc balneum fieri mandauerat, & tribus lacertis in ſudario datis iuſſerat eos cõuolutos in balneum à ſtructore proiici cum his verbis, abi in nomine diaboli. Nã diaboli inuocatio eſt deteſtabilis idololatria, qua ſola conuinci poterat licet nihil fateretur, neque de infirmato ſtructore exſtaret probatio: multi enim faſcinum morbumq; aliis Magis immiſſum eximunt. De his autem cognoſci in iure opus eſt, ſi neque à natura eſſe neque conuenire remedia videbuntur (vt tres illi lacerti qui nunquam poſtea in balneo comperti ſunt, & ſicut Andina Saga, cuius meminimus, ad curationes cerebro felium, veneno certiſſimo, corui capite, aliiſque ſortibus vtebatur) & adhibitis aliis præſumptionibus ac quæſtioni-

bus ad corporale supplicium peruenire. Quod si diabolum inuocet aut appellat Saga, tum ob antegressas rationes sine cunctatione damnari ad mortẽ debet, nec mortem quidem vulgarẽ, sed viua cremari hæc portenta debent, prout consuetudo publica iam olim à Christianis recepta est: quam consuetudinem & generalem legem non possit legitime Iudex omittere, de ea derogare, pœnamue minuere, nisi qua grauissima ratio & maxima exstiterit. Nam perinde esse ait Lex *a* pœnam minueris aut omnino sustuleris: imo vero Iudicem reum esse statuit qui legitimam pœnam condonat aut minuit *b*: Et si Iudex, inquit, non vindicat repertum, tegere vt conscius criminosa festinat: & quod amplius est, iudicem eo nomine notat infamia. Atque hoc in iure est extra omnem controuersiam *c*. Quinetiam cum qui pœnam legitimam remiserit aut diminuerit, lex modo bonorum publicatione *d*, modo exsilio *e*, modo aliis pœnis pro ratione peccati mulctari iubet *f*: nonnunquam etiam eousque inuehit vt iudicem eadem pœna castigari velit, quam reus conuictus fuisset perpessurus, quemadmodum his verbis innuit, *nisi ipse pati velit quod aliis dissimulando concessit. g.* In hanc sententiam Andreas Isernius narrat

a l.seruos.si. de vi. pu. C. Lucas Pen. l. 2.col.l. verbo distulerit, pr. de sortil. lib. 12.C.
b l.2. fin. de commerc.C. & ibi Bald.c. sicut inquit, c. negligere. 2 q.7.& c. error.80.dist. l. 1.de carce pr. C.
c d.l.seruos. Hostiens & Ioan.And. in nou.in verbo eadẽ Pan.fin. & Dec.co.vl. in c.de causis de offi deleg. Rom.sing 77 Ioa. Plat.in l. 1.de desert.C.
d tex. in d.l.1. de deserto. Pan.in l.si veri.§.de viro. 26.sal. soluto matrim.
e tex.in auth. vt neq; milit.neq; fœde. *f* l.1.fin.& ibi Bald.vlt.not demõ op C.l.si quis sepulch.de sepulch.violat.C & l. præter.§.diuus eod.ti.& l.1. pub.lætit. C.Bar.&Bald.in l.mancip.de seruis fugitiuis C. *g* l.nulli. fine, ne sacr ĩ baptisma.C.And.Iser.in c 1.tit.q sunt reg.Cast in l.etsi seuerior. col. 1. Io.And in c. qualiter.col.7. de accu Bar.in Clem.in verbo salutẽ, co. 1. ver.13.l.Christian.fin.de paganis C.Faber in d.l.nulli.

narrat Carolum Francum I. eius nominis Regem Neapolitanum iussisse vt suspenderetur Iudex, qui certo occisori pœnam hanc solum indixerat vt ei præscinderetur manus. Quod si Iudex qui supplicium maiestatis læsæ remiserit aut etiam minuerit, reus est, suppliciumq; læsæ maiestatis subire tenetur lege, quãto æquius est teneri iudicem qui supplicium viro dimiserit minueritue læsæ diuinæ maiestatis reo? Commodissimam iudicii illius rationem Tullius affert his verbis: Non istum Verrem maius in se scelus concepisse cum fama spoliaret, cum tot homines innocentes necaret, cum ciues Rom. morte, cruciatu, cruce afficeret, cum prædones accepta pecunia dimitteret, quam eos qui istum tot, tantis, tam nefariis sceleribus compertum iurati sententia sua liberarent. Idem quoque de iudicibus Sagas, licet conuictas, absoluentibus dici potest, qui se hoc solum excusant nomine se id non posse credere, quod de Sagis dicitur, easq; mortem promereri. Sic enim vocãtur in dubium lex Dei, humanæ leges & historiæ, & executiones innumeræ & annis bis aut ter mille hac de causa factæ, & tribuitur Magis impunitas. Si quis autem in hoc regno supplicia criminum esse arbitraria dixerit, fateor illud quidem, nisi edicto aut consuetudine pœna definita sit: antiquissima autem consuetudo in tota Europa obtinet, vt viui concrementur Magi. Hactenus de iis pręcipue Magis diximus, qui iurati pacto & societate cum Satana constringuntur

guntur

guntur. Sed alii quoque ſunt Magi de quibus libro ſecundo egimus, non perinde quidem deteſtandi, ſed tamen actionibus diabolicis cum diabolo communicant. Eiuſmodi ſunt qui nodant ligulas damnabili ſcelere: ex quibus etſi nonnulli ſunt qui hoc ſine expreſſa conuentione aut ſocietate cum diabolo inita faciunt, actio nihilominus eſt diabolica & ſupplicio capitali digna *a*. Nam quiſquis artem iſtam colit, Dei legem omnino ac naturã violat, impediens effectum matrimonii quem Lex Dei imperat: cũ hac de cauſa aut matrimonia ſolui oporteat *b*, aut ſine prole conuiuere, quod plane eſt ſacrilegum. Neq; vero negari poteſt quin ſit homicida: tam enim homicida eſt qui liberorum procreationem impedit, quam qui alium iugulat. Tertio mutuam matrimonii amicitiam tollit ſanctiſſimum naturæ & ſocietatis humanæ vinculum, odiumque Vatinianum affert. Quarto eodem momento fit iſta nodatio quo ſanctas voces miniſter pronuntiat, & dum quique debet ad Deum attẽdere, nodator voces interſerit myſteriaq; diabolica, impietate execranda. Quinto cauſam affert ſcortationibus & adulteriis ex eo conſequentibus: nodati enim cum ſimul verſantur, vruntur cupiditatibus & ruunt in adulteria. Sexto multæ eam ob cauſam committuntur cædes hominum à quibus id procurari ſuſpicio eſt, quamuis ne in mente quidem habuerint. Hæc igitur quinque aut ſex crimina notadores perpetrant, quæ modo annotauimus

a Lucas Penna ad hoc litus l.1. de priua. carcer. C. & l.2. de ſepul. viol. & l. vlt. ad l. Iul. de vi publ. & l. præcipit. C. de cau. larg.
b c. vlt. de frigid. & maleſi. c. ſi per ſortiarias. 33. q. 8.

mus vt iudices (quorum auctoritate sacculari vel crumenisecæ suspenduntur) istud capitale scelus impune non sinant effugere: quod Iudex quidam Niortanus fecit, qui postulato præpeditorum coniugum mulierem, cuius facto vicina nubens sic fuerat impedita à coniugali officio, egit in vincula, & nunquam egressuram interminatus est, nisi impedimentum eximeret. Sed cum hæc elapso triduo nouis cõiugibus indixisset, vt simul concumberent, soluti coniuges certiorem fecerunt iudicem, & ille impunem demisit maleficam eo quod plurimi etiam pueri hanc artem colerent. Cum itaq; hoc crimen pullulet, atque hæc Magorum principia & fundaměta sint, omnino capitali pœna in istud crimen (quod ex diametro Legi Dei & naturæ aduersatur) oportet animaduertere. Quod si quis dum nodare cupit in facto deprehendatur, aut nodationem fecisse comperiatur, sed eo irritam quod timentes Dei nodari nequeant, is flagris primum ferroque candente dignus est. Si enim is qui venenum miscuit, quamuis consilium non assequatur, tenetur homicidarum subire pœnas, vt lex diserte *a* Doctorumque iudicia statuunt: si vir cum veneno deprehensus, aut illud emisse aut vendidisse compertus, in eamdem pœnam condemnatur *b*: si denique is qui monialis attentat pudicitiam *c*, licet re infecta damnatur ad mortem, quibus tamen in rebus est crimen vnicum: certe multo ęquius est nodatores istos, qui facultatem suam eo contu-

lerunt

a l. 1. §. præterea. l. eiusdem. de sicar. D. in l si quis non dicam. de episc. C.

b D l. 1. eo.

c D. l. 1. & l. vltim. de cupress. C. l. vlt. de indicta viduit. C.

lerunt vt genituram auerterent, grauius quam flagris castigari, cum maxima sit criminis atrocitas, & Doctores vno ore statuant *a* conatum licet irritũ in atrocibus maleficiis capitali pœna plectendum esse: adeoq; studium & voluntatem (vt fere obseruatur) capitalem esse in læsæ maiestatis crimine *b*. Nunc igitur læsæ maiestatis diuinæ crimen esse demonstrauimus, cum Sacramenta aut preces sacræ carminibus diabolicis inspurcãtur: licet in aliis criminibus conatuum minor sit quam effecti pœna *c*. Quod autem de nodantium conatu diximus, eadem ratione ad Magos pertinet qui iniecerunt sortem aut ianuas inũxerunt, quãuis nullius mors consequuta sit: maxime cum lex ei pœnam homicidarum irroget qui cum veneno comprehensus fuerit, aut illud emerit, etiam nullo effectu consequuto. *d* Cætera Magiæ genera quæ noscendis rebus futuris exercentur, puta Geomantia & alia eiusmodi, quæ libro secundo notauimus, cum diuinationes diabolicæ sint commentaque diaboli omnia verbo Dei vetita, ea quicunque coluerint & conuicti fuerint colere, primum pecuniaria aut honoraria mulcta oportet affici, secundo flagris & candente ferro, tertio suspendio. Qui autem sese medicinam facturos pollicentur dempto (vt aiunt) carmine, aut diabolicis artibus procellas arcent, imbresue & grandines auertunt, hos quidem Lex puniri non sinit *e*: sed istos tamen medicos interrogandos esse & peruestigandos confirmo,

a D. in l. si quis non dicam.
b l. cogitationis. de pœnis, & ibi Doctores.
c l. 1 pr. de extraord. crim. ff l. quamuis, de adult. C. Bald. in l. 1. §. hæc autem. quod quisq; iur. ff. Alexa. con. ponderatis li. 1. col. pen. Bald. cõs 443. Mœchus. lib. 3. gl. in §. in summa. de iniur. inst Floria. in l. item si obstetrix, fin. ad l. Aquil. ff. Cœpol. in repet. l. fugit. col. 12. Fel. in c. ex literis. de constit. Bald. con. 34. casus talis. li. 1. fine.
d l. 3. d sica. ff.
e l. 3. de ma.

vt cognoſcatur an ſint Magi: quod ſi nulla probatio habebitur, ipſis nihilominus indicta corporali pœna interdicendum ne medicinam exerceant, & ſtudioſe quid agant obſeruandum. Chiromantiam vero (qua ex lineamentis manuum fere audent quidam futuros ſucceſſus prædicere) quicunq; exercuerint, iis primum ſub pœna arbitraria volumus interdici illius vſu: libros vero Chiromantiæ & Geomantiæ, qui vbique venales proſtant, concremari, & Typographis librariiſq; interdici ne porro excudant aut vendant, conſtituta in eos qui ſecus faxint, 1. pecuniaria mulcta, 2. honoraria. Ne quis vero ſe nomine ignorationis excuſari putet, neceſſe fuerit autorũ nomina ſpeciatim exprimi, & in mandatis Iudici cuiq; dare vt libros Magicos qui faciundis inuentariis deprehenſi fuerint comburat illico. Hęc enim Iudices Ethnici factitarunt, neq; in rerum diuidundarum numero cenſuerunt iſta *a*, vt Epheſi quoq; in primitiua Eccleſia fuiſſe legimus obſeruatum *b*. Sic impia iſta ſcelera quæ Chriſtiani diſſimulãt, ab antiquis capitali ſupplicio legimus fuiſſe vindicata. Ab Apronio Romano Prætore Hilarium quemdam ad mortem damnatum fuiſſe legimus *c*, conuictum Mago filium ſuum inſtituendum tradidiſſe, cumque ex Eccleſia ad necem fuiſſe raptum: hæc enim legis verba ſunt *d*, culpam ſimilem eſſe tam prohibita diſcere quam docere. Valentem quoque Cæſarem *e*, cum reſciuiſſet Iamblichum Alectryomantia ſcruta-

a l. cæteræ. fam. herciſc. ff.
b in Actis Apo.
c Ammia. Marcellin. lib. 26.
d l. 4. de malefi. C.
e Socrat. li. 4. c. 29. Soro. li. 6. c. 35. Nicephor. li. 11. c. 45. Zonaras lib. 3. in vita Valen.

ſcrutatum eſſe quis ab ipſo Imperator futurus eſſet, foueam Iamblicho ante obitum curauiſſe, & omnes conſcios aut ſuſpectos enecaſſe ſupra annotauimus. Præterea Baſſiani cuiuſdam bona publicata ſunt eo quod de vxore diuinos cõſuluiſſet eos *a*, vtrum ea filium filiamue eſſet paritura. Alius Lollianus *b* nomine iuuenis admodum in exſilium miſſus & bona fiſco annotata ſunt, quod librum magicũ exſcripſiſſet: & præſtigiatori cuidam Sicitidæ adſtantium oculos faſcinanti, oculi ſententia lata fuerunt eruti *c*. Præſtigiatores autem & faſcinatores, & quicunque Necromantiam, Pſychagogiam, Goetiam, & improbatas artes alias exercent, pactione expreſſa teneri cum Satana eſt compertiſſimum. Naturalem vero Aſtrologiam & cognitionem eius quod attinet, quia per eam admirabilia Dei opera, cœleſtium luminum conuerſatio, anni, & tempeſtates noſcuntur, eſtque ad medicinam & meteoricorum inſtrumentorum vſum neceſſaria, hanc certe cum aliis non oportet confundere: ſed eorum abuſum auerſari, qui conditionem vitamque hominum ſe prædicturos ex ea pollicentur, inſtituto diffidentiæ Dei & impietati maximæ coniunctiſſimo. Itaque præſtãtiſſima hæc ſcientia fuit infeſta criminationibus, adeo vt his appellationibus, Aſtrologus, Mathematicus, Chaldæus, in legibus ſæpe intelligantur Magi *d*. At non abuſus nomine decet præclaras explodi ſcientias: alioqui artes ſcientiaſque omnes & ipſam legem Dei neceſſe

foret

a Ammia. Marcell. lib. 29.

b Niceph. lib. 10.

c Nicetas li. 4.

d l. 2. de malefi. & mathem. l. item apud. §. ſi quis aſtrologus. de iniur. ff. l. vl. de malef. & mathem. C. Valerianus li. 1. c. 4. ait Chaldæos ex Italia exire iuſſos intra 10. diem Coſſ. Popilio Lenate, & Lucio Calphurnio.

foret condemnari. Sic permagni viri cum rectũ vſum Aſtrologiæ & abuſum non ſeparauiſſent, in errorem plurimos induxerunt. Ioannes Frãciſcus Picus Mirandulanus Princeps eam præter modum criminatus eſt, Philippus vero Melanchthon plus ſatis diuinatrici Aſtrologiæ tribuit. Ægyptii cum neq; abuſum poſſent tollere neque ſcientiam prohibere, hominibus Aſtrologos diuinos conſulentibus indixerunt canonẽ, quem Blaſcunomion velut ſcrutinium ſtultorum appellabant: quemadmodum memoria noſtra quidam illos fures & prædones conſulũt quos vocant Ægyptios, maxima ex parte Magos, vt iudiciis pleriſq; compertum eſt. Deniq; quibuſcunque in rebus mens humana ſuperſtitioſo metu conſternatur, aut à fiducia in Deum vnicum reuocetur, vt vanitati cuilibet hæreat, illis Deus offenditur, eaq; demum vera eſt idololatria: propterea pœnas grauiſſimas in iſtos homines Ethnici decreuerunt, *a* quemadmodum in conſtitutione M. Aurelii hæc verba legimus: *b Si quis aliquid fecerit quo leues animi ſuperſtitione terreantur, D. Marcus in inſulam relegandum hunc reſcripſit.* Accurate igitur animaduertenda eſt ſortilegiorum diſtinctio, vt recte turpitudo & grauitas magicorum ſcelerum diiudicari poſſit, tum quæ homines conuentione expreſſa cum Satana iuncti commiſerint, tum quæ nodatores aliorumque ſortilegiorum artifices. Sunt enim quædam eiuſmodi quæ à magiſtratu nec tolli nec puniri poſſunt: vt communis illa

a l. ſi quis aliquid. de pœnis. ff. l. ſaccularii. §. ſunt quædam. de extraord. crim. ff.

b l. ſi quis aliquid. de pœn. ff.

multorum ſuperſtitio à qua Ethnici metuebant, in agro nendum non eſſe, inauſpicatum eſſe ſi è ſiniſtra nare ſanguis effluxerit, aut ſi ante prandium mulieri grauidæ occurratur. Verum longe grauior eorum eſt ſuperſtitio qui chartaceos orbiculos de cōllo pendentes, aut conſecratam hoſtiam in pera circumferunt (vt penes gentilem Præſidem deprehendit hoſtiam carnifex, qui in patibulo montis falconis ſuſpēdit eum) & ſuperſtitiones aliæ conſimiles, quæ à Scriptura ſacra & Rabbi Maymonide inter vias Amorrhæorum numerantur, & ſeueriſſime in lege Dei ac Prophetis ob diffidentiam à Deo & inſanam erga res creatas idololatriam prohibētur: quod malum non aliter poteſt quam Dei verbo corrigi. Agyrtas vero & nugiuēdulos circumforaneos Magiſtratus caſtigare tenetur, & in exſilium relegare. Si enim Cæſares Ethnici exſilio mulctauerūt eos, qui exercebāt iſta quo leues animi ſuperſtitione terrerentur *a*, quid Chriſtianos eis oportet facere? & eis pariter qui, vt Aureliis & Bernæ, ſpiritus effingunt? Hos certe mortis reos eſſe conſtat, vt Bernæ effectum eſt. Quid eis qui flentem inducūt crucifixum? quod Mureti ad Tholoſam, in Picardia, & Aureliis in æde S. Pet. puellaris factum eſt: ſed hæc omnibus tentatis impune abierunt. Hæc vero duplex eſt in ſacerdotibus & paſtoribus impietas: multo maioris, inquam, impietatis ſacerdos tenetur aut paſtor, qui pactus cum Satana deteſtabile ſortilegium ex ſacrificio facit.

a d. l. ſi quis aliquid de pœnis. ff.

Etenim

Etenim omnes Theologi vno ore docent à Sacerdote non consecrari, nisi consecrãdi intentionem habuerit, quamuis Sacramentalia verba pronunciet. Itaque Lugduni Curio S. Ioannis minoris viuus crematus est anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo, eo quod dixisset (prout in iure confessus est) se in missa non consecrare hostiam, vt damnationi parochos suos subiiceret, quia sibi (vt aiebat) lis cum ipsis erat: etsi iustam miseri popelli ignorantiam excusabat Deus. Quanto grauius igitur supplicium meretur Sacerdos Magus, qui blasphemat horribiliter consecrationis loco? Quamobrem princeps Plato in legibus *b* scripsit, Sacerdotem magum sine exoratione morte plectendum esse: turpitudo enim Magicarum sortium in eo qui procurat sacra est atrocissima, cum ea quæ sanctificare debuit polluat, inquinet, ac execrabilibus blasphemiis obruat. Itaque Suessionum Curio, Froissardo teste, qui bufonem baptizauerat, hostiamque sacratam ei ministrauerat, viuus exustus est, neglecta autoritate Canonum qui Sacerdotes Magos solum excommunicari iubent *c*: etsi hoc potest regeri, non præiudicare pœnam Ecclesiasticam quin magistratus laici supplicia sua irrogent. Quemadmodum autem ex proportione iustitiæ harmonicæ grauior pœna, & atrocius crimen est pro personarum de quibus agitur qualitate, vt si medicus veneficio vtitur, si tutor pupillæ vim facit, si Iudex iniuria afficit, si au-

b lib. 11. de legib.

c c. si quis clericus. ex concil. Aurelia. & c. aliquant. ex cõci. Agathensi. & c. si quis Episc. ex conc. Tholet. 26. q. 5.

ſi aurifex monetam adulterat, ſi vaſallus prodit dominum, ſi patriam vendit ciuis, ſi principem ſuum occidit ſubditus, ſi Princeps fidem non præſtat, hi grauiores merentur pœnas & ii omnino qui contra ſuum officium venerint *a*: ſic etiam Sacerdos Magiam colens non iſtis ſolum omnibus peior eſt, ſed etiam Magos omnes alios execratione vincit qui nō fungūtur ſacerdotio: hic enim Deum ſuum deſerit ſe expoſiturus diabolo *b*, & res ſacras prodit quas ſanctas & inuiolatas debuit ante omnes conſeruare. Quiſquis itaq; Sacerdos aut miniſter conuictus fuerit ſpeculis, annulis, ſecuribus, cribris, & rebus conſimilibus, quæ etiam ſine expreſſa diaboli inuocatione adhibentur, magicas ſortes exercuiſſe, mortis ſupplicio dignus eſt, cæteri vero exſilii. In criminibus aliis, præter ſortilegia & ſacrilegia, iniquum foret Sacerdotem puniri grauius, ob cuius dignitatem ſupplicia oportet minui: & qui Sacerdotes aut miniſtros Dei offenderit eum oportet puniri grauius quã aliarum offenſarum nomine, quia maior eſt ipſius dignitas propter quam ipſe inuiolatus & ſacer manere debet *c*. Si quando vero eo dementiæ venit vt Satanæ ſeipſum voueat, ſatis magna pœna infligi non poteſt. Ex innumeris enim iudiciis ſæpe compertum eſt, Magos aut ſacerdotes eſſe, aut conſciis vti Sacerdotibus, qui ſiue pecunia ſiue gratia adducti Miſſas pro Magis canunt, hoſtias ſubminiſtrant eis, puram membranam conſecrant, annulos, notatas characte-

a l. quis de curio. de falſis. l. quædam de pœnis. ff. Thomas prima 2 q. 7. art. vltim. Dinus, Bal. Sal. Iacob. Arena in l. nemo de ſumma Trinit. C.

b l. presbyt. de Epiſc. C. l. qui. de pœnis. Rom. ſing. 476. & 669. Bal. in c. ſi quis vero. de pace iuram. Fel. in c. paſtorales. de iureiur.

c Philo in lib. de ſacrificiis. Leuit. 2.

bus

ribus laminas, & alia eiuſmodi imponunt altaribus aut ſubdunt linteis, prout non raro compertum eſt. Sic nuper deprehenſus eſt Curio: ſed impune abiit fretus autore optimo qui ipſi annulũ dederat linteis altaris, dum caneretur miſſa, ſupponendum. Secundum Sacerdotes & adminiſtros Dei, Magiſtratus iuſtitiæ cuſtodes & depoſitarii ſunt perueſtigandi, & ſi qui deprehendantur ſummo iure puniendi. Nam ſi quis magiſtratu fungens in eo numero fuerit, prębebit effugia Magis, eoque pacto regnum Satanæ promouebit. Primaria vero in Magiſtratũ præſumptio eſt eum Magum eſſe, cum ludificatur ſortes: ſic enim riſus ſpecie virus lethale obtegit. Vt autem Areopagitas legum cuſtodes mãdauit Solon, ſi leges infregiſſent, aureã ſui ponderis ſtatuam perſoluere, Plutarcho teſte: *a* ſic Magiſtratum magum qui pœnas de Magis tenetur repoſcere, ſi viam euadẽdi eis aperiat, caſtigari opus eſt ſeueriſſime: fecit enim Iudicum diſſimulatio, vt hoc malum in infinitum propagaretur, cum Triſcalanus Regi Carolo IX. dixerit in hoc regno eſſe amplius trecenta Magorum millia. Aulicos item Magos promiſcue ſine conditionis diſcrimine, vt Lex ait, *b* cruciatibus exponi eſt æquiſſimum. Nec immerito lex ſeuere Magos aulicos iubet pœnas luere: vnicus enim in comitatu Magus omnibus viris fœminiſq; principibus corrumpendis ſufficit qui ſequũtur aulam, adeoq; ſummo principi peruertendo: quia principes curioſe ſtudent præſtigias

a in Solone.

b l. nemo aruſpice. de malefi. C.

Magorum videre & cognoſcere, tãquam ſi hac via aliquid magni effecturi eſſent. Satanæ vero nihil antiquius quam vt eo principes attrahat, quia ſimulac immerſi ſunt, nihil procurãt aliud quam vt voluntati illius pareant, omnem religionem ludificentur, exemplum popularibus adulterii, inceſtus, parricidii, crudelitatis, exactionumque præbeant, & ſeditiones inter ſubditos bellaq; ciuilia moueant ad ſpectandas cædes exhibẽdaq; diabolo ſacrificia ſanguinis innoxii, quę ei ſunt acceptiſſima, prout improborum conſeruationi conſulit. Hos ex ordine ſequuntur matres, quæ filias ſuas in diabolicos cœtus deduxerint. Ac filiæ quidem, ſi matres ſuas ante indicauerint quam in iure cognitio de eis inſtitueretur, duobus nominibus merentur veniam, tum quia factum accuſarunt, tum quia ipſas pœnitet: Sin poſt cognitionem ſuſceptam, minores ætate & reſipiſcentes virgis cædi ſuffecerit, deinde vero honeſtæ alicui matronæ inſtituendas committi. Nam etſi in caſtigandis delictis ætati minorum veniam iniquum eſt dari, aliquid tamẽ ait lex *a*, de rigore legum oportet reſecari, præſertim ſi reus minor fuerit anno 18. *b*. Sin autem neque expreſſa pacta neq; magicorum conuentuum aditum fateri voluerit, ſed aliorum vincatur teſtimoniis, morti adiudicandus eſt: ſic enim firmum ſtatumq; conſilium cum diabolis initum à ſe fuiſſe oſtenderit. Si enim lex impubem puerum *c*, qui dum occidebatur herus non exclamauerit nec occiſores accuſa-

a l. 1. ſi aduer. delict. C. l. auxilium. de minor. ff.

b auth. ſi captiui, cum gl. de Epiſc. & cle. C. Iacob. Are. Sal. in l. ſi quis in tantum, vnde vi. C. Philipp. Corn. conſi. 247. lib. 1.

c l. excipiuntur. ad Sylla. ff.

accuſauerit, addicit morti (vt puer vndecim annos natus qui puellam ictu lapidis occiſam abdiderat, decreto Curiæ anno M. CCC. XCIIII. ſirpicula ad patibulum tractus vitam finiuit laqueo) multo æquius eſt puerum magum qui pubertatem attigerit capitali ſupplicio affici, niſi diabolicos cœtus indicauerit, maxime ſi præoccupatus in iure & conuictus inficiabitur. Nam etſi parẽtes Magi liberos ſuos diabolis dicare ſolent, hi ſimul atq; ex vtero proceſſerunt, illi antequam in lucem fuerint editi: tamen diabolos expreſſe cum pueris ſibi dicatis non ante paciſci demonſtrauimus, quam pubertatẽ attigerint, vt ex interrogationibus Ioannæ Haruilleriæ didicimus, quæ ſe quidẽ à matre Satanę fuiſſe dicatam expoſuit, ſed non ante nuptui traditam ei, neq; de cõcubitu à Satana, & de abnegatione Dei & omnis religionis compellatam, quã duodecimum ętatis annum attigiſſet. Similiter Magdalena Crucia Cordubenſiũ in Hiſpania monialiũ Abbatiſſa confeſſa eſt, Satanã rem non ante ſecum habuiſſe quam duodecimũ annum ageret. Sed ſupplicium ignis, cui maiores annis adiudicari oportet, mitigari poteſt. In hac autẽ cauſa tam execrabili ſuppliciũ ob imbecillitatẽ ſexus fœminei non debet minui, niſi ſeria pœnitentia ductæ Deum ex animo inuocabũt: qua in ſpecie ſupplicio ignis ſublato pœnitentẽ præfocari aut ſtrangulari ęquũ eſt. Quiſquis autẽ in pactione cum diabolo perſtiterit ἀμετανοήτως, vt pleriq; faciũt, eũ ſupplicio ignis oportet

 ſubiici,

subiici, ac non pœnam (quæ ex iure & lege Dei capitalis est) minui, siue baptismi nomine siue pœnitentię: quæ pœnam aliquatenus imminuit *a*. nulla enim pœnitentia suppliciũ istud abolere potest *b*, cum Ecclesiæ potius & canonici iuris consilium sit iustitiam coli *c*. Quamobrem Canonistæ omnes consentiunt eum quem pœnituit sui criminis in foro laico accusari & puniri posse: nam Ecclesiæ absolutio, inquit Baldus *d*, nullum præiudicium brachio seculari facit. Plerique etiam Doctores & ciuilis iuris & Canonici *e* pœnitẽtiam aiunt quamuis amplissimam nihil de grauitate supplicii legibus imperati deminuere. In hanc sententiã scribit Decius se iudicium contra Iudæum pronuntiauisse, qui ad supplicium criminis à se commissi minuendum Christianus esse voluerat: sed magistratum Paduæ de sentẽtia doctorum omnium nihil de pœna derogasse. Idem quoque iudicium Theologorum est *f*, & lex ipsa Dei hominem qui certo consilio alterum occiderit à sacro altari necãdum iubet abripi, ne forte religionis, libertatis, aut pœnitentiæ velo se obtegant improbi vt supplicia legibus instituta queant euadere, sed potius quocunq; modo meritas pœnas luat improbitas: quem ad scopum omnes Iurecoss. animum

a li. 4. senten. & c. quod autem. 32. q. 1. & c. vlt. de pœn. item dist. 7. & c. 2. fi. de consec. distin. 4. Cald. Anton. Butri. Imola. Felin. in cap. de his. de accus. gl. vlt. 49. dist.

b l. 2. §. si quis à pr. ne quid in loco pub. ff. & c. super eo. de off. deleg. & c. ex tuarũ, de author. & vsu pallii.

c c. 1. de alien. feu. & can. vl. 29. q. vltima.

d in l. placet. de sacros. eccles. C.

e in c. admonere ver. pœni. 31. q. 2. & glos. Inno, & Hostiens. in col. vlti. fin. Ioan. Andr. Andr. But Panorm in c. gaudemus. de diuort. Marian. & Fr. in d c. de his, de accu. Card. in Clem 1. §. sane. de vsur. Luc. Penna in l. fi. apparitor. col. pen. de cohortib. C. li. 12. Deci⁹ in c. quæ in Ecclesia. col. vlt. de const. & con. 130. *f*. Alex. Ales. in 4. sent. q 20. mem. 1. art Bonau. in d. 4. sen. dist. 2 art 1. q. itẽ Thomas in 3. parte sum. q. 68. ar. 5. Astesan⁹ li, 4. ti. itẽ. 4. ar. 1. col. vl. Ant. Flo. in 1 parte 3. q. pr. ti. 14. c. 13.

animum aduerterunt maxime *a*. Atque hæc responsio ad eorum dicta, qui specie pœnitentiæ Magis effugia nituntur comparare. Nam si homicidam cum resipuerit nihilominus morte iubemur afficere, cur effugiat Magus millies sceleratior?. De iis autem hæc volumus accipi, quos anteuertit cognitio Iudicum, & qui se postea ingerunt in monasteria, non alio consilio, quam vt domus dicata sanctimoniæ spelunca parricidarum atque Magorum sit. Non est igitur, quod eorum Magorum persecutionem Magistratus differat, qui se in monasteria iudiciis præuenti conferunt, sed eorum supplicium exemplo esse aliis opus est neglecta amictus priuilegiorumque ratione; quibus (vtcunque alii statuerint *b*) non debet esse in hac causa locus. Nam si homicidam Lex Dei ab altari sacro rapi ad supplicium iubet, quid Magum parricidis omnibus deteriorem reclusum monasterio à iustissimis pœnis iure eripuerit? Si vero præuentus quidem, sed non conuictus Magus fatebitur verum, & consortes criminis indicabit, non alienum à ratione fuerit, si pœnitebit eum, supplicium ignis mitigari *c*, cum quia minus reus est, tum quia cæteri hac via ad confessionem veri & resipiscentiam adducuntur. Athenis etiam,

a l. ita vulneratus, fin. ad l. Aquil. ff. l. conueniri, de pactis dotalib. l. si maritus, §. legis, versu cæterum, de adult. ter. ff.

b Oldrad. consl. 4. quod laicus. Bar. in l. de pœnis. Bald. in l. 1. fine. an ser. ex fac. sup. Cæpolla cautela 9. Ias. in l. pen. princ. vlt. not. de iurisdict. Bar. Guhelm. Iaco. Butrig. & Bald. in l. vlt. qui satisd. Ioan. Andr. in c. 1. de oblat. ad ratio. Cynus in auth. causa quæ sit, de Episco.

 ait

c l. 1. ne tut. vel cur. Cod. authent. sed nouo iure, Cod. de pœna Iud. qui male iud. cap. vltim. & ibi gloss. de furt. & cap. inter corporalia, versic. saue, de transl. Episc. & cap. vltim. & ibi gloss. 50. distinct. & cap. si quis omnem fin. 1. q. 7. & c. non dicatis 12. q. 1. glos not. in l. non omne, §. vlt. de re milit. Panot. in c. at si clerici, & ibid. Felin. col. 2. l. edicto princ. de iure fisci, l. 3. §. vlt. de al. iu.

ait Plutarchus in Alcibiade, reus absoluebatur, qui nec dum conuictus fatebatur: sed lex ita non obtinuit, quia consequebatur ex ea maleficiorum impunitas. Imo vero ex diuina lege *a*, qui furtum suum Sacerdoti fatebatur, furtum restituere & quintam superaddere tenebatur præter oblationem peccati: multo igitur minus lenienda pœna est, si confessus euinci potuerit *b*. Si quis vero neque accusatus, neque præuentus, neque reus actus fatebitur, qui conuinci non potuerat, & facti pœnitentia ductus conscios accusabit, hic venia dignus est: non quod istud capitale non sit adorauisse Satánam & Deum abnegasse, sed vita huic permittenda est, cum vt sit delationis præmium, tum vt hac arte alliciantur cæteri. Alioqui confessio *c*, quæ præuentionem sequuta ante probationem facta est vllamve probationis speciem, minuere quidem, at non tollere supplicium potest *d*: nisi forte edicto aut lege diserte caueatur, ne Iudices pœnam lege constitutam minuant: ita enim voluntaria confessio accusationem antegressa *e* nec absolutionem nec leuamen vllum afferret supplicii. Hic enim legis interdictum plus potest, quam Magistratuum omnium autoritas. Quæstionem aliquis forte iniecerit, si Princeps vasallum, dominus subditum, herus seruum, pater filium, aut mater filiam coegerit cum Magis facere, adire cœtus, abnegare Dominum, an ii legalibus pœnis teneantur? Equidem quæstionem hanc nihili esse duco, cuius species nec

a Exod. 22. & Num. 5.
b Pan. & Felin. in c. at si clerici, col. 2. vers. nota. de iud. extra glos. in c. 3. 50. dist. per c. vlt. 24. dist.
c Pan. in c. de hoc, de simonia.
d Bald. in l. ea quæ, de condict. indeb. C. q. 10. c. vlt. de iuram. calum. lib. 6. Bal. in l. contra negantem, col. 1. de l. Aquil. C. & in c. vasallus, ibi col. 3 si de feudo fuer. controuer. & in l. 1. §. porro, col. 4. tit. quę fu. prima cau. feu. Ang. in §. ex malefi. col. 8. Barbat. cons. 28.
e l. id quod fer. §. 1. de pecul. leg. & ibi Bar. & l. pa-

nec vera eſt nec veriſimilis, quia plenam aſſenſionem liberamque hominum voluntatem Satanas poſtulat, prout exemplis ante commonſtrauimus. Quod ſi quis pater aut dominus tanta improbitate eſſet, qui filium ſuum eo compelleret, vt abnegaret Deum, non continuo Magus aut ſupplicii in Magos conſtituti reus hic dicendus eſſet: nam peccatum niſi voluntarium non eſt peccatum, vt Auguſtinus inquit. Atque in hac quidem cauſa ii legibus abſoluuntur *a*, quos neceſſe fuit obſequi: eorum vero, qui potuerunt non obſequi, ſed reuerentia aliqua ducti paruerunt, pœnæ ſummo iure non repetuntur, ſed lenius cum eis agitur. Verum hoc ad atrocia crimina pertinere non poteſt, ad iſtud vero inprimis deteſtandum minime: cum in hac cauſa Lex Dei occidi mandet *b*, quiſquis facinus ſolum ſuaſerit tam execrabile. At puellæ erga matrem, pueri erga patrem, ſeruuli erga herum obſequium pœnam mitigari flagitat, ſi ante confeſſio & pœnitentia quam conuictio pateat *c*. Huc accommodari poteſt illud Senecæ in Thyeſte; *quem peccaſſe pœnitet pene eſt innocens*, ſi vera fuerit ac non ficta pœnitentia. Et quamuis Principis aut ſummi Magiſtratus preces plus poſſint quam violentia *d*, obſequium tamen

lam, §. vlt. de rit. nupt. ff. Bald. in l. ea quæ, q. 2. de condic. indeb. C. Pet. Ancharan. in c. perpetuæ, col. 1. de elect. lib. 6 Florian. in l 2. ad l. Aquil. Ang. Aretin. in tract. malefic. in verbo deducta 4. parte. Bald. in l. vlt. col. 2. de exec. rei iudic. C.

a l. ſed & ſi viuus, §. ſi iuſſu domin. de iniur. ff. & l. vlt. fin. & ibi gl. de bo. damn. & l. ſeruus, & ibi de actio. & oblig. ff. l. liberorum, §. excuſantur, de iis qui notant. infam. ff. l. liber homo, 2. ad leg. Aquil ff. l. ad ea, de regulis iuris, ff. authentic, ſed nouo iure, de cuſtod. reor. l. ſi ſeruus, de ſepulchr. viol. Codic. & ibi Faber, Gellius libr. 2. capit. 7. *b* Deuter. 13. *c* l. ſeruos, & ibi Bald. & Salicet. ad leg. Iul de vi public. Cod. & in l. 2. & ibi gloſſ. Faber & D. de ſepul. vio. C glo. in c. dixit Dominus 14. quæſt. 5. & in cap. quod quis, de regul. lib. 6. *d* l. 1. quod iuſſu, & ibi gloſ. Bart. in tractat.

tamen in tam execrando ſcelere caret excuſatione: nam neque Principi imperium eſt in ſubditum contra legem Dei, neque vlla ſubdito ad obſequendum neceſſitas. Iubet tamen æquitas ſupplicio adhiberi modum, ſi confeſſio facti pœnitentiaque aderit: ſin autem aperta vis iuſtusque mortis metus preſſerit immorigerum, (etſi mori prestat quam obſequi) hic tamen obſequium ad euitandam pœnam corporalem præſtitum quodammodo accuſatione dignum eſt *a*, etiamſi Magus ſortilegio quo fuit impulſus hominem occidere, non eſſet propterea homicidarum pœnam ſubiturus *b*. Doli enim & fraudis non poteſt accuſari, modo præciſa fuerit (vt dixi) indicta morte aut cruciatu impulſio *c*. Sed quid de eo dicturi ſumus, qui Deum & ſuam religionem abnegans ſe dedit Satanæ lege mancipii, vt reualeſcat à morbo, vt à metu mortis hoſtisve liberetur? quo ſupplicio dignus eſt, qui ſeipſum vouet Satanæ, vt curetur à morbo incurabili? etſi antea oſtendimus, vix fieri, vt vnus ex denis, idque à ſortilegiis ſolum reualeſcat. Certe imperitus aliquis in hac cauſa quodammodo à ſupplicio capitali excuſatus eſſet, non autem literatus quiſpiam: licet in iſto crimine nullus ſit ignorantiæ locus. Nemo enim auſit bona fide dicere per errorem factum, vt Deo Creatori ſuo renuntiaret, & ſe Satanæ permitteret: præterea ex omnibus iudiciis conſtat, voluntatem liberam Satanæ acceptam eſſe. Error vero hominum in illicitis demum ſortilegio-

de tyran. q. 7. Caſtr. conſ. 70. col. 4. lib. 4. Innoc. in c. petitio, prin. de iureiur. Socin. conſ. 263. can. rogo 11. q. 3.

a D. in c. ſacris, de iis, quæ vi metus ve cau. & c. presbyteros, 50. diſt. Alex. Ales in 3 parte ſummæ, q. 41. membro 4. artic. 7.

b Bal. in §. iniuria, ti. de pactis iuram. firmandis. & Petrus in l. ſcientiam, §. qui cum aliter, ad l. Aqui. Cynus & Faber in l. 1. vnde vi C. Bar. in l. 2. noxali. ff.

c l. metum autem, de eo quod met. ff. l. rani, de regul. iur. ff.

giorum formis eſt excuſabilis, quæ non habent conuentionem cum Satana iuramento confirmatam, vt ſunt annulorum, ſpeculorum, cribrorum, & ſimilium ſortes, in quibus multi (vt ante diximus) aliorum exemplum imitantur. Sed hæc tamen actione prima non oportet impunè abire, quin potius aliquo pacto mulctari, ſecunda corpore pœnas luere, tertia ad mortem damnari: cum ſaccularius tertio conuictus ex generali conſuetudine vltimo ſupplicio afficiatur plurimum *a*. Quid autem fiet illis, qui malignos ſpiritus inuocarunt, eisq; pelliciendis ſuos ritus myſticos obſeruarunt, licet non aduenerit Satanas (quamquam ſemper aduenit) neque reſponderit? Imitatur enim ſcorta callidiſſima, quæ rogari expetunt. Horum profecto non tentamentum ſolum eſt, ſed deteſtabile ſortilegium, idque perfectum atque abſolutum. Hic eſt igitur pœnæ capitali locus, neque in hac cauſa æquum fuerit de pœnis minui, quæ in conatus irritos ac non effectos conſtitutæ ſunt *b*: non enim conatus ſimplex, ſed geſtum ſcelus atque perfectum dicendum eſt *c*, cum inuocatus fuerit & oratus Satanas, quod certiſſima Dei renuntiatione coniunctum eſt. Is ergo diuinis legibus & humanis abutitur, qui ea ſpecie ignoſcit pœnitenti Mago, quod hæretico pœnitenti Leges *d* & Canones *e* iubeant condonari: etſi magiſtratus permultis locis antehac ita proſpexerint, vt quiſquis die Veneris edebat carnes viuus igni traderetur, niſi hominem pœnite-

a Angel. de maleficiis, verbo etiam veſtem, pag. 198. Gandin. in tract. de malefic. rub. de furibus, & lege Friderici de pace Conſtantiæ.

b l. 1. §. diuus, & ibi Bart. ad l. Corn. de ſicar. ff. & in l. ſi in rixa, col. 1. eod. Bal. in l. ſi quis non dicam, de Epiſc. C. & l. is qui cum telo, & duab. ſeq. de ſicariis, C.

c Bal. Alex. Salic. in limita. l ſi quis, non dicam, de Epiſ C.

d l. Manichæos, de hæretic. C.

e c. ad abolendam, §. pœnitenti, de hæretic. li. 6.

nite-

niteret, (ſicut apud Andes anno M.D.XXXIX. factum eſt) ſi pœnitebat, per commiſerationem vitam finiri laqueo iubebatur. Quiſquis enim rem legi Dei aduerſantem credit, vt ſit hæreticus, tamen opinione mutata conſcientia integra permanet. Qui vero Satanam adorat Deumve abnegat, (quæ duo ſunt coniunctiſſima) is rem efficit, quæ non poteſt non eſſe facta: prout in iure dicitur, factum infectum eſſe non poteſt. Si qui autem Deo non renuntiauerint, ſed characteres, circulos, & inuocationes vſurpauerint, prout in libris vetitis ſcriptas inuenerunt, nec familiaris (vt vocant) ſpiritus aduenerit, perſonarum diſcrimen oportet obſeruari. Si imperitus fecerit, neſciens iſtos ſpiritus è numero diabolorum eſſe, huic honoraria & pecuniaria mulcta imperabitur. Nam etſi voluntas effectu carens pœnas non luit in Gallia *a*, eſt tamen aliquis effectus in hac cauſa, puta inuocatio. Sin autem literatus vir & iudicio valens vtatur inuocatione, reus eſt mortis: ſciens enim prudens Satanam inuocauit, vt vident omnes. Quod ſi vir in mulctam honorariam damnatus maleficii iſtius nomine recuſet contumaciter iudicatum facere, hunc morti adiudicari neceſſe eſt, quemadmodum ex decreto Curiæ die 17. April. M.D.XXIX. Ioanne Berquino factum eſt, qui honorariam mulctam hæreſeos nomine recuſans ſubire, damnatus eſt ad ignem viuus, & ſtatim iudicium effectum. Quod tamen in Gallia conatus irritus pœnas dicitur non

a Bar. in l. ſi rixa, & l. 1. §. diuus, de ſicar. ff. Ang. de malef. verbo in platea, nu. 31. Doct. in l. ſi quis non dicam, de Epiſcop. C. & ibi Baldus.

non luere, non semper verum est: cum in atrocibus criminibus conatus effectu carens puniatur *a*, & qui venenum præbuit, re non sequuta, quamuis non æque grauiter, puniatur: quod in omnibus delictis obtinet. Non est autem in potestate Principum, vt crimen condonent, quod Lex Dei capite plecti iubet, vt est sortilegium. Principes certe Deo permagnam iniuriam faciunt, si tam horrenda maleficia directe in maiestatem ipsius commissa condonauerint, cum minimus quisque Princeps iniurias sibi factas capitali pœna vindicet. Quamobrem quicunque Magis effugia comparant, aut eos summo iure punire nolunt, ii pro certo habeant fore vt Magorum arbitrio à Deo permittantur: similiterque regionem, quæ eos tolerauit, peste, fame, bellis afflictum iri: & qui vlti fuerint, eos benedictionem Dei percepturos eiusque furorem sedaturos. Atque hæc causa est, cur virum magicarum sortium accusatum nunquam planè absolui conuenit, nisi accusatorem iudicemve calumniatum esse luceat meridie clarius: horum enim scelerum probatio adeo abstrusa & difficilis est, vt ex centenis Magorum millibus ne vnus quidem accusaretur aut pœnas lueret, si defecti probationibus aduersarii ad ordinarias iudiciorum leges cogerentur: ac propterea in caussis criminalibus edicto prohibentur Iudices, ne id sinant fieri, nisi res comparatæ sint: quamuis Lacedæmonios Plutarch. scribat de more nunquam

a Bal. Salic. in l. si quis non dicam, de Epis. C. & in l. cogitationis, de pœnis, vbi Bart. l. is qui cum telo, de sicar. C. & Bart. in l. generaliter, §. 1. de calumniat. ff.

quam plane secundum reos iudicasse, sed carcere solum liberauisse ad reuocationem vsque in omni crimine. Cum Sibylla Dinscops Saga in Ducatu Cliuensi cremata esset, supra annotauimus, manum quæ viatores insectabat momento destitisse. Cremata quoque Biebrana ad Laodunum Saga, lues quæ veneficiis homines & pecora infestabat, fuit sublata. Nec illud omittendum est, quod ex D. Adamo Martino illius iudice accepimus, cum illa mulieri cuidam comminata dixisset, eam nunquam puerum lacte vberum suorum alituram, exaruisse vbera: & quamuis multos ex eo tempore pepererit, nihilominus lacte caruisse, donec Saga iudicio facto cremaretur viua, Deo iudice iustissimo, contra quam Iudices (quibus strangulari eam placuerat) constituerant, & cogitabat carnifex. Etsi grauius est obrui lapidibus, (quod Lege Dei præcipitur) quam viuum cremari, vt Moses Ramban annotat *a*. Memini me in Malleo maleficarum legere, pestem de vico Germaniæ in agro Constantiensi non abiuisse, donec Sagam quandam humo eruissent, & in cinerem redegissent corpus. Sic Verignii ad Cucium fœmina quædam fuit accusata & traducta multorum maleficiorum nomine, qua liberata ex probationum defectu pecudes innumeræ & homines enecti sunt, vt ex incolis audiuimus. Hæc mense Aprili Anno M. D. LXXIX. decessit de vita: ex eo Verigniani homines & pecudes quieuerunt ab hoc malo, nec amplius vt

a Lib. 3. more nebocim.

sole-

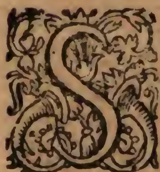
ſolebant moriuntur maleficiis. Ex his facile cognoſcitur, ceſſare effecta cauſis præcipuis eorum deſinentibus: quæ tamen Deus pro voluntate ſua ſolet immittere ad eos, quos viſum fuerit affligendos.

OPINIONVM IOANNIS WIERI CONFVTATIO.

Il étoit de Grave sur la Meuse disciple d'Agrippa

medecin du Duc de Cleves.

VB finem iſtius operis, cum prope eſſet vt excuderetur, Typographus cui mandaueram miſit ad me nouum Ioannis Wieri Medici librũ de Lamiis, in quo defendit, Magos & Magas ſuppliciis affici non oportere: hoc impreſſionem operis diſtulit. Iamdiu fuerat Wierus in hac ſententia *a*: quia vero leui brachio firmamenta opinionis illius attigerant quidam, nec ei valde obſtiterant, ſic ille reſpondit, vt ſi victoriam adeptus eſſet. Hæc mihi data eſt ad reſpondendum occaſio: non quod abripiar odio, ſed primum ad tuendum honorem Dei, contra quem ſe armauit ille: ſecundo, vt quorundam Iudicum opinionem eximam, quorum iſte mutatam ſua opera ſententiam fuiſſe gloriatur, & tantum ſuis libris effectum,

a lib. de præſtigiis.

vt iam lege optima è vinculis liberentur Magi, Iudices alios, quorum calculis damnantur illi, vocans carnifices. Hoc ab vllo homine dici non mediocriter miratus sum, cum opinionem istam ab homine aut imperitissimo aut improbissimo necesse sit proficisci. Ex libris autem Ioann. Wieri animaduertimus, eum non imperitum, sed Medicum esse. Verumtamen in libris suis mille sortilegia damnabilia edocet *a*, etiamque voces, inuocationes, figuras, circulos, charactceres apponit Magorum principum, qui post omnem hominum memoriam extiterint, vt execrabilia mille scelera, quæ sine horrore non potui legere, perpetrentur. Præterea singulos autores Magos seculorum omnium adducit & celeberrimos, vt à legentibus consulantur: & (quod grauius est) in fine libri de præstigiis excusi Basil. M.D.LXXVIII. Monarchiæ diabolicæ indicem conscripsit, nomina & cognomina 72. Principum exponens & diabolorum 7405926. saluo errore calculi. Nam diabolorum plebem in legiones refert, quibus singulis sexies millenos sexcentenos sexagenos senos attribuit, addens eorum conditiones, proprietates, & quos ad vsus inuocari possint. Postquam vero doses diabolorum docuit religiosissime, hæc verba subiicit, sed hoc nefarium est. In lege 1. §. Medicos, de variis cognitionibus, ff. dicitur, eum vocari Medicum non oportere qui incantauit, qui imprecatus est, qui (vt vulgari verbo impostorum vtar) exorcizauit: non sunt

a Li 3. & 4. de præstigiis.

ista medicinæ genera. Id vero Lex Dei non imposturam simplicem, sed detestabilem impietatem esse dicit. Is igitur dici impostor potest, cui non satis est exercere, sed qui etiam libris impressis scelera docet eiusmodi, eaque vt fucet, aliquid de Deo & lege ipsius nonnunquam interserit: qua fraude Satanas & administri eius semper abutuntur; vt obducto rerum sanctarum velo impietatis genera quælibet venditent. Fernelius inquit *a*, Magum à se fuisse visum, qui orationes & voces sacras cum barbaris confusas enuntians, quicquid placuerat in speculo videndum exhibebat: idem narrat Origenes & Græcus interpres Synesii *b*. De Wiero autem & similibus illud merito prædicari potest, quod Dionysius ad Sosipatrum de Apollophane, diuinis aduersus Deum nefarie vtitur. Itaque fatetur Wierus, se Ioannis Tritemii Steganographiam exscripsisse, quam in musæo Magistri sui Agrippæ repererat, librum orationibus dæmonumque inuocationibus plenum; & supra omnes libros (vt ait Carolus Bouillus) detestabilem. Lollianum quendam iuuenem mulctatum exsilio, & bona eius publicata legimus *c*, quod librum magicum descripsisset: quid igitur ille mereatur, qui defendit eam, adeoque scriptis & sermone docet? Non est igitur Wiero cum Dei meminit habenda fides, in cuius libris blasphemiæ tam horribiles offenduntur. Vt enim nullum venenum tam capitale est quam illud, quod ex sacchraro aut condimentis suauibus

a Lib. 1. de abditis rerum causis.

b In libr. περὶ ἐνυπνίων.

c Niceph. lib. 20.

infunditur, quia auidius ſorbetur & difficilius egeritur: ſic nulla eſt maior impietas quam cui pietatis ſpecies prætexitur. Satanæ fuiſſe Magos omnis generis ante oſtendimus. Fuerunt complures Papæ, vt Cardinalis Beno, Nauclerus, & Platina ſcribunt, fuerunt Reges, Principes, Sacerdotes, Concionatores, Iudices, & Medici permultis locis, fuerunt denique in omnibus opificiis. Sed gratiores certè adminiſtros non habet iis, qui alios efficiunt Magos, eoſque in ſua retia ſermone aut ſcriptis pertrahunt, & qui impedimento ſunt, ne pœnas luant meritas. Guilhelmum Luranum, Theologiæ Doctorem, Concionatorem celebrem *a*, ante notauimus ob crimen Magiæ Pictauii damnatum eſſe Anno M. CCCC. LIII. die 12. Decembris, teſtimoniis & confeſſione propria conuictum, (quæ adhuc in actis Pictauienſibus exſtant, vt ex Saluerto Pictonum Præſide cognoui) quod mutuo obligationis inſtrumento cum Satana confecto (hoc autem penes eum fuit deprehenſum) renuntians Deo & ſacrificans diabolo promiſiſſet ſe prædicaturum, (vt fecit) fabulas eſſe, quicquid de Magis dicitur, crudele factum eſſe, ad mortem damnari Magos: hoc pacto, inquit ille, Magorum punitio ceſſauit, regnumque Satanæ augeſcente in infinitum Magorum numero fuit confirmatum. Nondum omnes ſocii Concionatoris iſtius perierunt. Etenim nuper Sacerdos exſtitit Motanus nomine, famoſus Magus, qui agebat exorciſtam: diabolus vero

a Petrus Mamor. in flagello maleficor.

vero nullius causa se exiturum quam istius prædicabat. Wierum diem scribentem legimus, quod ille Diabologiæ Doctor prædicabat. Neque vero leuiter illud omittendum, quod Wierus confitetur *a*, se fuisse Agrippæ discipulum Magorum sua ætate facile principis, nec discipulum modo sed administrum & seruum: bibisse, comedisse, & cubuisse cum eo, (vt fatetur ipse) postquam Agrippa diuortium ab vxore fecerat. Quod autem Paulus Iouius *b* & alii scripserunt, nigrum Agrippæ canem, quem vocabat dominum, postquam ille in Xenodochio Gratianopoli vita defunctus est, se coram omnibus in fluuium dedisse præcipitem, nec fuisse visum ab eo tempore: hunc, scribit Wierus, non fuisse canis specie Satanam, sed verum canem, quem ipse loro post Agrippam duxerit, eumq; medium inter Agrippam & ipsum cubuisse. Cum vero Magi recordatur magistri sui, fidelis memoriæ Agrippa, inquit *c*, aut venerandi præceptoris mei Agrippæ; quamuis nemo sana mente præditus non confiteatur lectis Agrippæ libris eum inter Magos principatum obtinere. Manifestum illud est ex epistolis, quas adiecit ad finem libri tertii de occulta Philosophia, vbi ad Italum quendam ordinis Augustiniani scribens clauem occultæ Philosophiæ à se amicis solum dicit asseruari; is autem liber quartus est, discipulorum & amicorum Agrippæ opera post magistri obitum mandatus typis, qui liber tanquam clara luce detestabile Magiæ venenum

a Lib. 2. ca. 5. de præstigiis.

b In Elogiis.

c Lib. 3. cap. 35.

retegit, omnes dæmonum inuocationes, circulos, characteres, & sacrificia Satanæ oblata. Hactenus qui vir fuerit Agrippa placuit ostendere, ne cui videatur mirum, si Wierus tantopere ad defensionem Magorum exarserit, vt Magistratus sæuos carnifices & lanios non dubitet appellare. Quinetiam legem Dei conatur corrumpere *a*, vbi sic dicitur, *Præstigiatricem non sines viuere*: arripiens enim Græcam interpretationem affirmat legis sensum esse, vt Venefici ac non Magi tradantur morti, & fretus voce æquiuoca Hebraicum textum præterit, cuius maxima est euidentia. Atqui hæc Legis verba sunt, מכשפה לא תחיה. Hebræum vocabulum fit à כשף, quod est præstigias oculis offundere: vnde מכשפים dicuntur præstigiatores in Exodo *b* & aliis Scripturæ locis *c*, quos annotauimus, vbi vox non alios designat quam Magos. Sed quoniam Magi hominibus mortem plurimum afferunt, & pulueribus, ossibus, ac venenatis animalibus abutuntur, eos Græci φαρμακέας, φαρμακοὺς, & φαρμακευτὰς dixerunt, fœminas vero φαρμακίδας & φαρμακεύτειας, prout pars Magorum maxima Medicos solet ac Exorcistas agere. Wierus autem fucum volens legi Dei facere verbis Hebraicæ scriptæ, obducta specie Græcæ interpretationis turpiter lapsus est, cum ait, Veneficos φαρμακεύους appellari, quod vitio typographi non accidisse accentus arguit: nam etiam itidem scriptum est in præfatione libri de præstigiis, & lib. 3. cap. 38. & lib. 6. cap. 22. & libri de

a Exod. 21.

b Exod. 7.
c Haba. 3.
Miche. 5.
2. Reg. 9.
2. Paralip. 33
Esai. 47.
Ierem. 27.
Daniel. 2.
Nahum. 13.

de Lamiis cap. 4. cum φαρμακίας aut per crasin φαρμακεῖς fuisset dicturus. Sed in rebus lapsus longe est grauior. Nam Hebræus Philo & septuaginta duo interpretes commodiore Græca voce destituti sic interpretantur Mecaspha, qua significantur Sagæ. Græcum autem φαρμακεῖς & seplasiarios seu pharmacopœos, & veneficos, & infectores, & herbarios, & Magos denotat, & eos qui olim purificabant impurata templa, & qui eiiciebant diabolos, (hos lex impostores & exorcistas vocat a) quod Eustathius in librum vigesimum secundum Odisseæ annotauit sub finem. A Græcis autem plerumq; ac non ὁμωνύμως Magos appellari φαρμακοὺς, non autem veneficos, demonstrat Dioscorides, cum de Rhamno inquit: ἀποκρούει τὰς τῶν φαρμακέων κακουργίας, & Aristoteles agens de Hippomane lib. 6. cap. 18. de historia animalium, Magos τοὺς περὶ τὰς φαρμακείας vocat, cum Hippomanes tradit, vsui esse Magis: quod tamen non venenum esse vsus Magorum indicat, qui ex eo conficiunt amatoria. Theocritus etiam Hippomanes herbam esse narrat in Thessalia nascentem, hoc est, Thessaliæ pharmacum. Hæc in Ecloga Sagæ, (φαρμακεύτριαν nominat) quæ carminibus, votis, precibus & inuocationibus omnibus vtitur apud astra & dæmonas, adhibita volucri, quam Græci ἴυγγα, Latini Motacillam, Galli *Mouette* nominant, non ad tollendum veneficio, sed ad polliciendū amasium qui procul aberat: nam Motacillæ non est insuauis cibus. Quamquā Seruius

a l.1 §. Medicos, de variis cognitionibus, ff.

voce ἴυγγ☉ ait significari fistulam sonandis Magorum criminibus accommodam: itaq; ostendit, nihil veneni esse, vtrauis significatione acceperis. Aristoteles *a* etiam de Sippe volucri loquens eodem sensu φαρμακείαν accipit, cuius hæc verba sunt: Σίππη τὸ μὲν ἦθ☉ μάχιμ☉, τὴν δὲ διάνοιαν ἔδισ☉, καὶ εὔθυμον καὶ εὔβιοτ☉· καὶ λέγεται φαρμακεία εἶναι διὰ τὸ πολύιδεις εἶναι. Et in Hippocrate *b* legimus, πεφαρμένους dici, quos sortilegiis affecerunt Magi: totus enim liber de Morbo sacro in Magos scriptus est, (μάγους, γόητας, φαρμακοὺς, ἀγύρτας vocat) qui se gloriantur, inquit, Lunam deducere, Solem obscurare, tempestates ciere, Deos subiicere. Nemo autem est qui nesciat, Magos sine veneno enecare, seu pomum dantes, seu manu aut virga attingentes: vt Patauii Sagam à se visam Cardanus scribit, quæ puerum enecauit illico, dum virga leniter dorsum illius contingeret. Medea Saga zelotypa quod Glauca Regis Creontis filia Iasoni quem deperibat nuberet, coronam auream misit ei nuptiarum die, cumq; eam capiti suo imposuisset Glauca, exarsit flamma, ex qua repente obiit, vt Euripides in Medea scribit, φαρμάκων τῶν σῶν ὕπο, inquit, hoc est, non venenis tuis, sed pharmacis. Medea enim suos ipsius liberos dicitur sacrificauisse, vt Glaucæ mortem inferre posset: quod ę sacrificiorum genere oportet accipi, l. ex Senatuscon-sulto, de sicar. ff. Ex Sc. eadē legis Corneliæ pœna tenetur, qui mala sacrificia fecerit, habuerit, puta detestabilia Magorum sacrificia, non a. Pagano-

a Lib. 9. cap. 17. de historia animalium.

b Lib. de Morbo sacro.

ganorum (vt Accursius in glossa tradidit) cum auctor ipse legis Paganus esset: vnde apparet Senatum ad legis contra sicarios latæ interpretationem decretū addere in eos qui scelerata Magorum sacrificia fecerint, habuerint. Verum vt optime differentia constet veneni à sortilegio (quod vtrumque sonat φαρμακεία, vt Latina voce veneficii & naturale venenum & sortilegium designatur) Platonem lib. 11. de legibus oportet consulere. Alterum enim ab altero distinguens capitalem pœnā in Sacerdotes & aruspices decernit, qui sacrificiis, ligaturis, incantationibus, aliisue sortilegiis (ἢ τῶν τοιούτων φαρμακείων ἀντινωνοῦν, inquit) hominem enecauerint. Atque hæc legis illius inscriptio, λόγος ὅδε νόμος περὶ φαρμακείας: in qua ligaturas eiusmodi nominat illecebras & incantamēta κατ' δεσμεύσεις, ἐπαγωγὰς, ἐπῳδὰς. Tum vero alterum legis caput subiicit de eo qui veneficio ἄνευ μαντικῆς vtitur : deinde Magos adiicit mirabilibus modis operari, & qui incredibiles plane viderentur nisi obseruauissent alii, cum cereas suas imagines in compitis, ad parentum sepulchra, sub ianuis ponerent. Ex quibus manifestum est iam Platonis seculo & ante illud in vsu fuisse cereos typos, quos Magi nostri (licet Platonem non legerint) imitantur, & quibus ope Satanæ mortem hominibus afferunt. Quamobrem Azo in hæc verba l. 1. de maleficis & mathematicis, plus est occidere veneno quam gladio, addit, venenum arte magica datum: & in l. venenum. ad l. Corneliam de sica-

riis,& l. venenum. de verb. signif. ff. vox veneni vtrumque complectitur. Sed quoniam Wierus ambigua Iosephi interpretatione nititur, agedum, ne legem Dei amplius corrumpat, τὸ ὁμώνυμον ei detrahamus. Philonem igitur Hebr. cōsulamus socium Iosephi & familiarem: hic caput illud legis Dei Hebræis verbis conscriptum Græce interpretans in libro de singularibus legibus, lex Dei, inquit *a*, à Magis & veneficis abhorret (μάγους καὶ φαρμακευτὰς vocat) qui modis artibusque damnandis mille mala perpetrant, & eos quo die fuerit intercepti morte mulctari iubet: quemadmodum sancit l. vltima. de malefic. C. vt qui Magum retexerit illico ad publicum pertrahat. Tum explicatis magorū & maleficorum sceleribus Philo naturalē Magiam, id est, Physicam ab incantatorum magorū præstigiatorumque magia distinguit exorcismis & incantationibus abutentium, odia capitalia amicis ingerentium, aliaque scelera incredibilia committentium. Ex his itaque euidens Io. Wieri calumnia tenetur manifesto, defendentis legem nolle vt mulieres Magæ, sed veneficæ solum mulctentur morte. In hac quæstione omnium maxima diutius hæreo, vt cognoscatur an tot innocentes, vt Wierus loquitur, absolui oporteat, & vtrum præstet calumniis hominis insistere quam autoritati legis diuinæ obsequi, quæ præstigiatricē die vnico relinqui vetat superstitem. Et quis, obsecro, Hebræam linguam & Dei legem melius quam Hebræi & Prophetæ intelli-

a Lib. περὶ τῶν ἀναφερομένων ἐν εἴδει νόμων.

intelligat? Elias autem Leuites omne ὁμώνυμον ſublaturus vocem Mecaſpha exponit Lamiam, qua voce Horatius *a*:

Neu pranſæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo.

Heſychius λαμιώδεις γυναικὰς nominat: etſi Euſtathius in Homerum ſcribit *b* voce Lamiæ ſignificari dæmonem ſpecie muliebri, eodemq; ſenſu ait Philoſtratus Lamiam pueros deuorantem Corintho ab Apollonio Tyaneo expulſam eſſe. Wierus dicit Scripturam ſacram nuſquam Lamiarum meminiſſe: certe, nam vox Græca eſt, at teſtamentum vetus ſcriptum Hebraice: Eſaias vero ob ſortilegia Babylonem deteſtatus ait, non eſſe manſurum lapidem vnum alteri impoſitum, prout re vera effectū eſt (iamdiu enim non potuit quiſquam lapidem vnicum è ruderibus oſtendere illius oppidi, cuius ambitus fuit milliarium triginta, ſiue itineris tridui, vt narrat Herodotus) ſed illic Satyros & Dæmonas ſaltaturos eſſe, & ibi commoraturam Lamiam. Hebraice vocatur לִילִית, 72. interpretes ἐμπούσαν vertunt, Latini Lamiam eodem ſenſu. Cum autem plerumque Dæmones ſpectentur in deſertis locis, prout eſt maxima ex parte Africa, Lamiam in hiſtoria Africana deſcribit Dion ſimilem feræ habenti vultum fœminæ elegantiſſimum, mammas & pectus pelliciendis viatoribus regenti, modeſtis & gratis oculis: cæterum loco pedum habere ſerpentis caput, & ſquamigerum ſerpentem eſſe, qui hominem cum primū acceſſit vorat auidiſſime: quo referri poteſt illud

a In arte poetica.

b in Odyſſ. 13. num. 33. vide Dion. Chryſoſt. in Lyb. fabu. in vita Apollonii.

illud Ieremiæ, Lamiæ nudarunt vbera, Threno. 4. ideoq; isti spiritus voratores appellantur siue Lamię παρὰ τὸ λέλαμμαι, aut à voce λαμὸς, id est, ingluuies, vt ait Porphyrio *a*: & eodem iure piscis omnia deuorans, etiam homines integros, teste Nicandro Colophonio *b*, appellatur Lamia; cumque Sagæ humanum sanguinem hauriant auidissime, eas Apuleius nominat Lamias. Sic ea nominatur quæ sectis faucibus Socratis (id sodalis Apuleii nomen) accubantis ei atque dormientis sanguinem excepit vase & obduxit plagam: quod experrectus Socrates se non sentire dicebat ludificabaturque, & postridie tamē vita defunctus est. Huc illa pertinet Salomonis allegoria, Aquilam pullos sanguine pascere, id est, Satanam isto cibo subditos suos educare: & à dæmonibus spiritibusque malignis amari sacrificia scribit Porphyrius libro περὶ ἀρχῆς τῶν ἐμψύχων, non indigno qui latinus fiat. Quamobrem Deus populum suum à sacrificiis dæmonum auocare volens, sanguinem super altare & ad dexteram eius effundi iubet: atque vt omnes intelligant id à se iuberi vt populum suum ab impiis illis sceleribꝰ abstrahat, sic ait; Nec vobis vnquam deinceps accidat, vt euntes sacrificetis diabolis & Satyris, quos sequuti commisistis idololatriam & adulteria. Solebant enim (ait R. Moses Maymonis *c*) dęmonibus sacrificare sub arboribus & collibus, partemque sanguinis in fossam iniicere, ad cuius ambitum cōuiuabuntur cum malignis spiritibus. Sic accipimus illud legis

a In illud Horat. neu pransæ Lamiæ.
b apud Eustath. in Odyss. 13.
c lib. 3. more n ebocim.

legis diuinæ caput *a*. Ne comedatis super sanguine, & præstigiatores ne sitis. Hebræa verba sunt על הדם, quæ interpretes vertunt *cum sanguine* præter naturam præpositionis על significantis super, quia videlicet morem illum non animaduerterant, quem R. Maymonides scribit à Chaldæis profectum esse. Itaque Propheta Nahum *b* scortū Babylonis Metropoleos Chaldæorum detestatus, dicit Babylonem præstigiis potentem esse, & omnes populos terræ præstigias suas docuisse: vbi Propheta vocibus iisdem vtitur מכשפים & בכשפיה, quæ R. David Kimhi interpretatur בעבירתם pari Magorum significatione, & Chaldæus Paraphrastes Ionathan Vrielis filius exponit חרשין, id est, sortilegia. Hic enim & tollit homonymiam, & verum illustrat Scripturæ sensum. Id autem foret ineptum, si quis venena populis & Regibus terræ à Babylone subministrata diceret, cum sit vbique veneni copia, vt Plinius expostulat: Babylonios vero Magorum principes exstitisse apud omnes constat, & inter Græcos Latinosq; conuenit eam ob causam Chaldæi nomine sortilegum significari, diuinum, magum. Sic Hesychius, χαλδαῖοι, τὸ γένος τῶν Μάγων: sic sæpe Tullius *c*, sic leges nostræ *d*, sic etiam Scripturæ sacræ *e*. Nam cum in libro Regum dicitur Iezabelæ Reginæ Samariæ sortibus inquinata fuisse terra, legitur vox illa מכשפים, qua non possunt venena intelligi: cum Prophetas Dei (quos odio capitali oderat) & Nabothū aperta

a Leuit. 19.
b. Nahum. 3. 4.
c Lib. de diuinat.
d l. nemo de malefic. & mathe. C.
e Daniel. 10. Esai. 47. 1. Reg. 18.

vi,

vi, non autem venenis tolli curauerit, & ex quo Saga in Samariã inuexit Magos (vt Medea Regina in Thessaliam) sexcentos annos Samaria hoc modo referta manserit, adeo vt vulgo diceretur, Samaritanus es, diabolum familiarẽ habes: quam calumniam aduersarii impegerunt Christo *a*. Hinc Simon ille cognomento Magus, magister Menandri. Wierus autem caput istud diuinæ legis, *Præstigiatricem ne sinas viuere, b* petens calumniis, non animaduertit quid causæ fuerit cur lex non dicat præstigiatorem: quod tamen nõ eo cõsilio dixit, vt Magis, Medicis, & Pharmacopœis ignoscat si fuerint venefici, quibus notiora sunt venena quam mulieribus, sed eo pacto Lex Dei innuit, hoc malo non perinde inquinari viros, & pro viro vnico quinquagenas mulieres ex eo laborare: vt in prouerbio Hebræorum est *c*, quo plus mulierũ, eo plus magorum est, מכשפים ברב הנשים רב. Quamobrem scribit Plinius *d* fœminarum scientiam in veneficio præualere: quod vocabulum de veneno accipi non oportere idem autor demonstrat exemplo Circes, homines in bestias transformantis, quod omnia mundi veneficia non essent effectura. Quintil. etiam hanc præsumptionem affirmat esse *e*; Latrocinium in viro facilius, ait, veneficium in fœmina credam. Legantur omnes eorum libri qui de Magis scripserunt, fœminę quinquagenæ comperientur Sagæ aut demoniacæ vnius viri loco, vt ante diximus. Hoc autem mea sententia non

a Ioan: 8.
b Exod. 21.
c Libro Pirke aboth.
d Lib. 25. c. 11.
e In declamatione.

ex ſexus fragilitate accidit: nam inexſuperabilem peruicaciam in pleriſque cernimus, eaſque ferendo quæſtionis tormento ſæpe viros antecellere: vt coniuratione in Neronem fuit exploratum *a*, & poſt mortem Hippiæ Athenarum tyranni (cum fœminæ ſibi ipſis linguas præciderent vt omnem veritatis conſequendæ ſpem tortoribus eriperet) & plurimarum quoque fœminarum martyriis. Illud maiorem veri ſpeciem habuerit, ſi dicamus iſtud vi brutæ cupiditatis effici, quæ eo fœminam redigit vt perfruatur ſuis cupiditatibus aut ſeſe vindicet: qua ex cauſa videtur Plato inter virum & animantem brutam, fœminam collocauiſſe. Etenim grandiora eſſe videmus fœminarum viſcera quam virorum, qui non perinde feruent cupiditatum violentia: hominum vero capita craſſiora, quia plus cerebro prudentiaque valent quam fœminę. Hoc illud eſt quod Poetę olim figurabant, cum Palladem ſapientię Deam è Iouis cerebro natam ſine matre dicerent, vt oſtenderent nunquam à mulieribus manare ſapientiam, quę naturam brutarum animantium accedunt propius: nam etiam fœminam, quę ſeduxit virum, Satanas primum aggreſſus eſt. Pręterea ſic Deo viſum fuiſſe ſtatuo in ordinem cogere & debilitare Satanam, cum facultatem plerumque ac inprimis ei concederet in creaturas indigniores, puta ſerpentes, muſcas, & alias quę lege Dei immundę dicũtur eſſe, deinde in alias ſimiliter expertes rationis potius

a Tacitus lib. 14.

tius quam in homines, tum in fœminas potius quam in viros, poſtremo in eos potius qui vitam more pecudum brutarum trāſigunt quam in cæteros. Adde quod Satanas fœminarum opera viros & liberos eodem pertrahit. Stabit itaq; diuinæ legis conſtitutio, præſtigiatrices ſtatim morte mulctari oportere: & Wieri calumnia contra legem Dei & magiſtratus probe officio fungentes repudiabitur. Wierus enim aſſentitur *a* Sagis communicationem cum diabolis & pactum intercedere, eaſque ope diaboli non pauca ſcelera committere: idem vero libro de Lamiis modo pactionem interueniri negat, modo probari non poſſe ait, modo Sagarum confeſſioni non habendam fidem, falli quæ putant ea fieri à ſe pro confeſſione dicunt, eas morbo melancholico infeſtari. Atque hunc prætextum imperiti & Magi adhibent, vt effugium paribus afferant, regnumque Satanæ adaugeant. Quicunque antehac dixerunt id eſſe à melancholia, non eſſe dæmonas putauerūt, nec fortaſſe dæmonas Deumue vllum crediderunt ſubſiſtere. Wierus autem Deum fatetur eſſe, fatentur etiam diaboli (vt in Scriptura legimus) & de potentia illius cōtremiſcunt: fatetur etiam omnibus ſcriptis bonos & malignos ſpiritus exiſtere, quibus cum homine ſocietas pactumque interuenit. Et quare Magorum exportationes, maleficia, actioneſque mirabiles oportuit acceptas ferre melācholiæ? quare (id quod eſt incredibilius) fœminas melancholicas efficere? nam id

a Lib. 2. de præſtig. ca. 4. & 8 & 34. & lib. 4. cap. 14. & lib. 5. c. 9. & ſæpe alibi.

id esse admirandum notauit antiquitas ac inauditum potius, cum nunquam fœmina ex melãcholia aut vir gaudio moriatur, sed contra fœminas complures summa lætitia enecat *a*. Certe Wierus, vt est Medicus, nõ potest ignorare humorem fœminæ plane aduersari adustæ melancholiæ vnde furor nascitur, siue à bile flaua adusta oriatur, siue à succo melancholico, vt inter omnes medicos conuenit: Vtrumq; enim procedit à calore & siccitate nimia, vt Galenus scribit libro de atra bile. At fœminæ frigidę à natura & humidæ sunt, vt idem autor, omnes Gręci, Latini, & Arabes vno consensu docent. Ideoq; Galenus *b* scribit virum calida & sicca constitutione in regione calida & sicca per æstatem in melancholiæ morbũ incidere: cum tamẽ Olaus magnus, Gaspar Peucerus, Saxo Grammaticus, & Wierus ipse cum Germanicis omnib. Magorum Quæsitoribus assentiantur sub Arcton vbi congelascit mare, in Germania, per Alpes, & apud Allobrogas omnia Sagis circũfluere. Populos autem Boreales constat tam abesse à melãcholia, quam absunt à pituita Afri. Illos enim albos esse videris, virentibus oculis, rufis & tenuibus capillis, rubicũda facie, hilares & loquaces: quę omnia humori melancholico plane aduersantur. Quinetiam Hippocrates libro ἐπιδημιῶν primo, & Galenus ibidem confirmant fœminarum in genere certiorem esse quam virorũ valetudinem ob profluuium menstruum, quo ab innumerabilibus morbis vindicantur.

a Plinius lib. 7. Valerius Max. Solinus.

b Lib. de atra bile.

Nunquam fœminæ, ait Hippocrates, podagra, nunquam pulmonum exulceratione, Galenus inquit *a*, nunquam epilepsia, aut apoplexia, aut phrenesi, aut lethargo, aut conuulsionibus, aut tremore infestantur dum menses profluunt. Et quamuis dicat Hippocrates *b* comitialium & dæmoniacorum morbum (quem vocabant sacrum) naturalem esse, hunc tamen pituitosis solum ait accidere, biliosis nunquam: quod Wierus Medicus non potuit ignorare. Fœminas autem fere dæmoniacas potius esse quam viros supra demonstrauimus, & Sagas sæpe corpore exportari, sæpe ἐκστατικῶς abripi modis diabolicis, animaque à corpore separata, & corpore rigente experte sensus. Illud vero Magis ridiculum, quod Sagarum morbus dicitur à melancholia procedere, cum morbi ex melancholia nati periculo semper coniuncti sint *c*. Verumtamen videmus Sagas in arte ista quadraginta annos aut quinquaginta versatas inde à duodecimo ætatis anno (vt Ioanna Haruilleria, quæ viua cremata est die 29. Aprilis M. D. LXXVIII. & Magdalena Crucia Cordubensis Abbatissa in Hispania M. D. XLV.) familiaritatem coluisse, & consortium cum diabolo habuisse, illam quadraginta, hanc triginta annis. Necesse est itaque Wierus fateatur insulsum esse, indignum Medico, & crassissimæ ignorantiæ vitium (etsi ignorantiam quid dico?) si melancholici morbi fœminis tribuuntur, quibus illi non Magis competunt quam lauda-

a Lib. de venæ sectione.

b Lib. de morbo sacro.

c Galen. lib. de atra bile.

laudabilia effecta temperatæ melancholiæ, quæ virum (vt prisci omnes philosophi & medici annotarunt) sapientem, modestum, & considератum efficit: *a* nam affectiones istæ non mulieri amplius quam ignis aquæ cohærere possunt. Salomo *b* quoque ante omnes temperamenti muliebris peritissimus se vidisse ait de millenis viris sapientem vnum, sed ex omnibus fœminis ne vnam quidem. Nunc igitur lymphatorum hominum errorem omittamus, qui fœminas statuunt esse melancholicas. Etenim Wierus ipse videns suum illud velum melancholiæ certissima demonstratione sublatum esse, & euidētissima veritate tot diuinarum humanarumque legum, tot gentium omnium & populorum historiis, tot confessionibus volūtariis aut vi extortis, tot iudiciis, conuictionibus, condemnationibus, executionibus ab annis ter mille toto orbe terrarum editis: alteram technam sed obesiorem commentus est, vt Magorum supplicia impediat: cum Sagas dixit *c* à diabolo seductas esse, eisq; persuasum esse quod ipse fecerit id ab eis effici. Itaque in speciem se vehementissime Satanæ aduersari simulat, re conseruat Magos, id est (vt paucis explicemus) colludit verbis cum Satana, reipsa vero amplitudinem & potestatem illius stabilit, cum non ignoret magistratui neque iuris dicundi, neque diabolos prehendendi facultatem esse. Atqui hoc argumento absoluuntur non solum Magi, sed etiā occisores omnes, latrones, incestuosi,

a Aristot. in problem. sectio.30. prin.

b In Prouerb.

c Cap.4.& ca. vlt.de Lamiis.

ſtuoſi, parricidæ, & quicunq; ab hoſte humani generis ad maleficia committenda impelluntur. Deinde vero laudibus effert mirifice *a* mulctam in Papali Camera imperatã, quæ ad veniam conſequendum binum ducatorum eſt in quamque pœnitentem Sagam: tum dicit alibi *b* ſi defenderet non ſolum ex lege Dei non eſſe mortem Sagis irrogandam, ſed ne vllam quidem Sagarum mentionem exſtare in Scriptura ſacra, ipſum non facile conuictum iri. Hic ego teſtem appello Deum & legem ipſius ad iſtum hominem euincendum, appello ſexcentos Bibliorum locos *c*. Imo vero vt cernamus oculis nihil eſſe corã Deo tam abominabile, nihil frequentius in Scriptura ſacra prohiberi, Balcham à Deo inſpiratus, quamuis ſummopere inſtante Balaco Moabitarum Rege ne faceret, populo Iſraelis benedixit, & tanquam Propheta rationem reddidit: nam neq; incantator eſt, inquit, neq; Magus in iſto populo, ſed Deus ipſi cum opus eſt exponit volũtatem ſuam. Cumq; Deo placuit oſtendere quantopere à magicis ſortibus abhorreret, inquit, Cauete vobis pro vita veſtra, ne ſequamini conſuetudines abominandas iſtarum gentium quas excidi è terra propter ſortilegia, magicas artes, & diuinationes, atque ibidem nouem recenſet genera quibus reliqua continentur *d*. Sed illud inprimis oportet obſeruari, non homicidii, parricidii, inceſtus, tyrannidis, idololatriæ nomine Deum dicere populos illos à ſe exterminari, ſed ob ſortes magi-

a Lib. de Lamiis cap. 24.

b Lib. 3. de præſtig. c. 35.

c Exod. 7. & 8. & 9. & 22. Leuit. 19. & 20. Deut. 18. 2. Reg. 9. & 21. & 23. 2. Paral. 33. Eſai. 8. & 34. & 47. Daniel. 2. Mich. 3. & 5. Ezech. 13. Ierem. 19. 23. 27. & 50. Actor. 16. Nahum. 3. Num. 13

d Deut. 18.

eas : & quoniam populi ſuos liberos diabolo Moloch conſecrabant ad faciẽda ſortilegia ſua, Deum præcipere vt quiſquis rem iſtam abominãdam commiſerit lapidibus obruatur *a*, morte omnium (vt R. Maymonides ait *b*) crudeliſſima: tum vero Deum adiicere ſe furorem ſuum immiſſurum contra populum qui impune ſcelera iſta abire ſiuerit. Itaque volens Samuel grauitatem peccati regi Sauli exponere, Peccatum, inquit, tuum æque magnum eſt ac Magorum crimen. Similiter vt demonſtretur quantopere Manaſſem Regem Deus exhorruit, ſcriptum eſt Manaſſem ſuis execrandis ſceleribus prouocaſſe Deum, atque ſubiicitur eum fuiſſe Magum, & conuentionem cum diabolis iniuiſſe: itaque ſpoliatum fuiſſe regno, & numella in carcere fuiſſe coercitum. Et quamuis eum poſtea pœnituerit, eo tamen exſtincto poſt annos quinquaginta Ieremiæ dixit Deus *c* Igne & cædibus delebo iſtud oppidum propter execrabilia ſcelera Manaſſis Regis: de loco vero Topheth vbi Satanæ ſacrificauerat, dicitur is fore locus cædium ad vindictam iræ diuinæ (vt contigit) exercendam. Similiter libro IV. Regum cap. 17. dicuntur decem tribus exterminatæ & in exilium raptæ, quod in res Magicas & ſortilegia incumberent. Atque hos quidem locos apprime conuenit obſeruari: nititur enim hoc vno crimine decem tribuum captiuitas: de duabus autem reliquis tribubus dicitur Deus (qui ad vltiones eſt tardiſſimus) poſt annos quinquaginta

a Leuit. 20.
b Lib. 3 more nebocim.
c Ierem. 19. & 15.

ginta sortilegia Manassis vindicasse, cum igne cædibusq; permista fuerũt Hierosolyma & duæ tribus deportatæ. Alibi verò dicitur *a*, Gladi⁹ ad diuinos, gladius ad Chaldæos: & apud Michæam *b*, delebo è terra Magos diuinosque. Et cum Esaias euersionem Babyloni minatur, cædes & incendia, omnes hę calamitates, inquit, euenient tibi propter amplitudinem scelerum tuorum execrabilium quę commisisti cum Magis tuis. Deniq; infinitũ esset omnes sacræ Scripturæ locos minutatim expendere: vt missos faciamus Doctores, Legislatores, Philosophos, Historicos exemplis circumfluentes, ex quibus apparet Magos post omnem hominum memoriam Deo & hominibus visos fuisse execrabiles. In hanc quoq; sententiam supra annotauimus ab Augustino scribi, supplicia contra Magos ab omnibus sectis decreta esse: vt demonstraremus Wierum quidem legisse optime & intellexisse pœnas diuinis & humanis legibus constitutas, sed de industria appetiuisse cauillis atque calumniis, cum eas non de Magis dixit, sed de veneficis solum agere. Iam igitur videamus quid Lamiarum nomine intelligat: in hoc enim vertitur tota disputatio. Hæc Wieri definitio *c*. Lamia est quæ ob fœdus præstigiosum aut imaginarium cum dæmone initũ, proprie ex suo delectu, vel maligno dæmonis instinctu impulsuue, illiusq; ope qualiacunq; mala vel cogitatione, vel imprecatione, vel re ludicra atq; ad institutum opus inepta designare putatur: id est (vt paucis

a Ierem. 15.

b Miche. 5.

c Lib. 7. de præstig. cap. 1. & lib. de Lamiis, cap. 5.

paucis contraham) Saga est quæ putatur fœdus habere cũ dæmonibus, & id quod non facit ope eorum facere. Hic vero nemo non videt, si multum Wierus ab arte medica aberrauit cum de melancholia fœminarum ageret, eum iterum errare in ratione Dialectica & longe grauius, cũ definitionem in imaginatione ponit: proprium enim definitionis munus est vt tanquam digito pertingat & commonstret oculis germanam rei naturam siue essentiam, cuius est definitio. Id vero magis est ridiculum, quod in definitione sex disiunctiones coaceruat: cum vitiosa sit definitio, ait Aristoteles *a*, quæ vel vnicam disiunctionem continet, velut si dixeris, occisor est is qui percutere putatur, aut occidere, aut ludificari alterum. Huic persimilis est Wieri definitio. Atqui si ea Saga est, quæ putatur esse, & non est Saga aut Lamia, certe nec fuerunt de Lamiis scribendi libri, nec peruestiganda rei quæ non est definitio. Primũ enim quæritur vtrum id quo de agitur sit in rerum natura, necne igitur an sit; tum quid sit, deinde quale sit, postremo cur sit. Librum igitur Wieri de Lamiis deleri oportuit, non autem rei quæ nusquam est definitionem poni: qui lapsus in re philosophica est vitiosissimus. Wierus tamen sortilegum *b*, quem Magum infamem vocat, definit eum qui conatur accersere & inuocare diabolum, vt se exhibeat & ad postulata respondeat. Hæc paucis placuit annotare: nam Wieri definitio paginam prope continet, ac disiunctiones

a Lib. 6. Topic.

b Lib. 2. de præstigiis cap. 2.

duodecim. Non ita facile conuinci Petrus de Appono potuit, qui Dæmonas existere non audebat confiteri, tum vt eleuaret opinionẽ vulgi (nam Magus habebatur vulgo) tum vt alios eodem perduceret: at Wierus postquam confessus est esse malignos spiritus, etiamq; indicẽ eorum cõscripsit ad fin. lib. de præst. Magis præterea confessus est communicationem cum Satana & fœdus intercedere, mirum est profecto quod idem negat Sagam cum Satana fœderatam esse, idque totum imaginarium asserit, cum diserte lex Dei Sagę cum maligno spiritu fœdere iunctæ meminerit. Quia vero Inquisitores quinque *a*, qui summatim infinitum Sagarum numerum conscripserunt, quæ in Germania ipsis autoribus fuerunt neci traditæ, compererunt ex confessione omnium eas cum Satana fœdus consertis manibus pepigisse, hic Wierus *b* adducit fieri non posse vt conserantur manus, quia dæmones, inquit, non carnea sed spirituali concretione constant. Atqui vox concretionis naturæ spirituum omnino aduersatur: nihil est, ait Tullius *c*, in animis concretum, nihil mistum: idque ex Aristotele *d*, qui intellectum vocat ἀμικτον καὶ ἀπαθῆ. Quod si in spirituum natura concretio admittitur, id quoque fatendum erit eis esse corpora: vt fecit Augustinus sequutus definitionem Apuleii, qui dæmonas vocat natura corporeos, item Philoponus Peripateticus *e*, Porphyrius *f* Iamblich9 *g*, Plethon, Psellus, Plotinus Academici, & Gaudentius Merula

a In malleo maleficarum.

b Lib. de Lamiis, cap. 7.

c In Tuscul. qu.

d Lib. 2. de anima.

e Lib. de anima.

f Lib. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων.

g Lib. de myster.

Merula, hoc vno argumento freti quod res incorporea non poſſit quicquam à corporea perpeti. Itaque Baſilius ipſe æque Angelis ac Dæmonibus eſſe conſtituit corpora, eademque occaſione veteres dixerunt, dæmonibus diuiſionem contingere. Communis vero Theolog. opinio, ac nominati Ioannis Damaſceni, Gregorii Nazianzeni, Thomæ Aquinatis *a* & Magiſtri ſententiarum eſt, Dæmonas & Angelos eadem natura eſſe, omnes formas puras ſimplices: quamuis in eam quoque rem conſentiunt, bonos & malignos ſpiritus ſibi cum opus eſt formare corpus aſpectabile, vt id σωματικῶς efficiant, quod volunt. Plena eſt Scriptura exemplis, vt viſionis Abrahamo oblatæ, Iacobo, Moſi, Eliæ, Manohæ, Abacucho, Tobiæ, aliiſque innumeris. Pleni ſunt libri Iamblichi de myſteriis Ægyptiorum, Plutarchi *b*, Procli, Porphyrii, & Plotini, denique omnes totius antiquitatis libri ad noſtrum vſque ſeculum: vt Olaus Magnus ſcribit, frequentiſſime in regionibus ſingulis ad Boream ſitis ſpiritus ſpectari humana forma, qui tangunt hominum dexteras, poſteaque euaneſcunt. Verumtamen ponamus nec naturæ concretionem in dæmonibus eſſe, nec eos corpus vllum aſſumere, ſed naturas eſſe puras, ſimplices, & plane diſparatas, vt de Angelis ſiue intelligentiis loquitur Ariſtoteles: Wierus tamen negare non poteſt, quin velit illudere, cum argumento iſto abutitur, vt probet, nullum pactum hominibus, nullam cōuentionem

a lib. 3. Sent.

b lib. περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων.

cum Satana intercedere. Etenim ad conuentionem simplex consensus sufficit, qui consensus sine stipulatione, sine verbo, sine scriptura, oculo & nutu solo, ait lex *a*, fieri potest. Imo Wierus ipse annuit, Magos pacisci & conuentionem inire cum Satana, & hunc eos alloqui & responsa dare. Cur vero Magos potius quam Magas? nam lex Dei de Magis fœminis diserte loquitur, & nos fœminas exemplis innumeris infestiores hoc malo quam viros esse supra commonstrauimus. Amplius etiam Wierus assentitur *b*, dæmonas sibi corpora hominum bestiarumque assumere: adeo vt ex scriptis ipsius iudicari queat contradictio, & ἀνακόλουθον conclusionum ipsius vinci. Nobiscum enim in eo conuenit, quod dæmonas tradit exportare homines & in aera efferre sine corpore: cuius rei plurimas adducit historias *c*, & visas à seipso narrat. Ridet quoque Wierus *d* suauiter Magorum cum dæmonibus copulationem, quam omnis antiquitas omnesque populi certissimam esse duxerunt, & Theologi confirmarunt. Augustinus ipse libro 15. de Ciuitate Dei, magnæ impudentiæ scribit esse, si quis hoc negauerit. Hæc illius verba: Dæmones creberrima fama est, quos Latini Incubos, Galli Dusios vocant, mulierem attentare atque peragere concubitus: & hanc assidue immunditiam & attentare & efficere plures talesque asseuerant, vt hoc negare impudentiæ esse videatur. Constat apud omnes, non esse moris, vt fœminæ de scortationibus

a l. nutu, de legat. 3. ff. lib. 2. de præstig. cap. 2.

b Lib. de Lamiis, cap. 16. & lib. 3. de præstigiis, cap. 12. & lib. 4. cap. 14.

c Lib. 3. & 4. de præstigiis.

d Lib. de Lamiis.

nibus suis glorientur: qui ergo faterentur illæ, rem sibi fuisse cum diabolis, nisi ita se habuisset? Omnes autem Germaniæ, Hispaniæ, Galliæ, Italiæque Iudices monumentis literarum consignarunt, & nos legimus, Sagas omnes iudicio ipsorum condemnatas, fuisse confessas & in suis confessionibus ad mortem vsque perstitisse, complures etiam quibus venia data est dixisse, copulationem sibi fuisse cum dæmonibus, & frigidum illorum semen expertas esse, vt ex libro Quæsitorum quinque a (per quos innumeri fuerunt ad mortem damnati) & ex Paulo Grillando b didicimus. Demonstraui supra multis singularium iudiciorum exemplis, quæ ad me perlata sunt, id optime cum factis ἀβασανίστως confessionibus, tum conuictionibus certis comprobari: neque dubium est, quin scortationis corporeæ cupiditas fœminas præsertim ad spiritualem scortationem pertrahat. Huc referri potest abominanda illa & execrabilis impietas expressa Lege c, qua omnes qui diabolo Pehoris sese cõiunxerant, misere dicuntur periisse. Cumq; lex Dei d prohibuit, ne Saga sinatur viuere, paulo post subiicit, qui animanti brutę concubuerit, plectatur morte. Verborum autem in lege Dei series obscure perstringit turpia & incredibilia scelera. Sic vbi dicitur: Nõ offeres Deo mercedẽ meretricis aut pretiũ canis, scortorum cõiunctio cum canibus ostenditur, quam insignibus exemplis ante demonstrauimus: & Leuitici 17. dicitur: Nec euntes amplius sacri-

a In Malleo maleficarũ.

b Lib. de sortileg.

c Deut. 4.

d Exod. 22.

ſacrificabitis Satyris, veſtris diabolis, poſt quos ſcortati eſtis. Sed cum Wierus Medicus animaduerteret, neque oppilationem hepatis, neque lienteriam ſanis & incolumibus fœminis adſcribi poſſe, atque hunc morbum dormienti ſolum accidere: à tota vero antiquitate non ſolum dæmonum (quos Græci Ephialtas, Latini Incubos vocant) cum fœminis copulationem, ſed etiam virorum cum dæmonibus ſpecie muliebri, Hiphialtas vocant aut Succubos, eamque inter vigilandum fieri, & in quibuſdam 30. aut 40. an. perdurare, vt ipſe Wierus agnoſcit: propterea non dixit, hunc morbum eſſe in Magis, ſed negauit, dicens, fœminas eſſe melancholicas, quæ id ſe putant facere quod non faciunt. Atqui nunquam ex eis cremantur furioſæ *a*: ſed fraus in eis cernitur, diſcretio, iudicium, quo negant conſtanter factum, vt quædam faciunt, aut excuſant veniamque poſtulant, vt aliæ, aut ſe abdunt & proripiunt fuga, quæ actiones furioſorum non ſunt. Adde quod conuictiones, teſtimonia, comparationes teſtium, & confeſſiones gentium omnium ad Indos occidentales vſque maximam inter ſe habent conuenientiam & ſimilitudinem, itē dæmonum cum fœminis copulationes: vt in hiſtoriis Indicis legimus, & ſupra annotauimus. Vnum ex Wiero libenter quæſiuerim, quiſnam iſte ſit Sagarum morbus, quo puerulos qui deprehenduntur occiſi putant ſe occidiſſe, quo elixant & liquant eos, vt pinguedinem ex eis habeant, vt fatentur illæ

a l. diuus, de offic. præſid. ff. l. pœna, §. ſane de parrici. ff.

illæ & sæpe compertæ sunt. Imaginantur (ait Wierus *a*) se id totum effecisse, falluntur tamen: Cui vero in tam execrando scelere fides habebitur, nisi oculis habeatur? nisi sensui? nisi tactui? nisi inculpatis testibus? nisi confessionibus voluntarie aut ad quæstionis tormenta factis? nisi denique euidenti & permanenti facto, vbi fuerint deprehensæ? Sprangerus scribit *b*, obstetricem vnam, quæ frequenter aderat puerperiis, in Constantiensi agro fuisse morti traditam, eo quod 41. pueros recentes ab vtero necauisset, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Eadem parricidia à Medea Saga legimus fuisse perpetrata, cum modo fratrem, modo suos ipsius liberos occideret. Sortes quoque magicas Canidiæ apud Horatium legimus *c*, Erichthonis apud Lucanum, bufones, angues, ossa, quæ Sagæ nostræ plerumque ferunt & quibus comperiuntur instructæ. Nulla sors magica est, quam Orpheus ante annos fere ter mille non descripserit, & Homerus ex parte, quam lex Dei ante annos ter mille quingentos non annotauerit. Supra ex Ammiano exemplum Magi adduximus, qui mulierem grauidam exsecuit, vt haberet fœtum, Valente imperium obtinente. Ante annos 100. Raziorum Baro conuictus est, quod post multas puerorum cædes vxorem suam prægnantem conatus sit discindere, vt Satanæ sacrificaret filium, idque edoctus à Satana, cui nihil gratius potest accidere: non autem vt pingue haberet ad res detestabiles

con-

a Lib. de Lamiis cap. 8.

b In malleo malefic.

c Lib. Epodon. ode 5.

consumendum. Ista Satanę est persuasio, vt Magos adducat ad parricidia: nam pingue infantis defuncti ex natura leg: ineptum esse suis rebus prædicant. Demonstrauit modo id exemplum, quod adducebamus puerorum 41. quos intermit Saga, necdum baptizatos, sed Satanæ consecratos. Wierus autem simulans se nihil eorum credere, quæ tam bene quam magister ipsius Agrippa nouit, ausus est scribere ac potius fingere, se Baptistæ Portæ Itali opinionem sequi, eúmque summopere laudibus euehit. Scribit tamen iste, Sagas sibi confessas esse, vnguentum à se ex pueris elixis & liquatis fieri, & pharmaca quædam adhiberi, quæ hic dissimulari præstat. Sic re ipsa docet, parricidia ista committere, idque ex falsa diaboli persuasione hoc vnguento fieri, vt homines huc illuc transuolent. Sagæ autem Gallicæ nec agiliores nec leuiores sunt Germanicis aut Italicis: verumtamen pars earum maxima (vt in Cenomannis, Verberianis, Lognianis apud Potezanos, quas ante obseruauimus) scopis solum, quas inter crura ponebant, & verbis quibusdam vtentes, in aera subito attollebantur: & Paulus quoque Grillandus earum plurimas, quas in Italia necari vidit, confessas narrat, hircum ipsis præ foribus adesse, quem conscendebant exportandæ sine pingui vnguentove vllo. Baptistam Italum in libro de Magia, id est, sortilegio, & Wierùm in id videmus incumbere, vt istud vnguentum esse doceant facultate naturali & soporifera, ne quis pe-

riculum dubitet facere. Etenim herbæ soporiferæ sunt mandragora, papauer, solanum mortiferum, hyosciamus, cicuta: at nunquam Medicus Græcus, Arabs, aut Latinus exstitit, qui dorso, brachiis, cruribus vnguenta imposuerit, quibus eo vsque hominem soporaret, vt plane careret sensu. Sin autem quid extrinsecus adhibuerit, frontale fortasse fuerit ex seminibus frigidis, quæ mistionibus & infusionibus emendantur. Pingue vero (vt Medicorum placitis exponitur) calidum est & inflammat natura sua. Quo igitur pacto afferret somnum, siue dorso siue brachiis adhibitum? somnum enim faciunt venę carotides sanguinem à corde ad cerebrum exportantes, & lenis humorum fluxus (qui vt vapores in aerem, sic in cerebrum ascenderunt) suauiter in partes cordi adiunctas recidens. Verum vt doceamus, animam à Satana extra corpus abripi, tanquam si vitæ & sensus expers relictum esset, (quemadmodum in capite de ecstasi disseruimus) neq; id somno simplici adscribendum esse, omnia simplicia soporifera manifestum est impedire non posse, quin homo, quamuis soporatus & sepultus somno, ignem cuti admotum sentiat: Magos vero in ecstasin abreptos nec ignem sentire nec dolorem vllum, est exploratissimum, vt supra demonstrauimus, in locum Virgilii agentis de Saga:

---*Quæ se promittit soluere mentes.*

Alio quoque argumento, quod nullæ machinæ labefactare possunt, confirmamus, neq; id vnguen-

guen-

guentum efficere, neque somnum esse, sed verè animam extra corpus abripi: nempe quod omnes qui sic rapiuntur post semihoram redeunt, aut simulac videtur ipsis: hoc vero homines narcoticis soporati non possunt, sed vnum duosve interdum dies obruti somno permanent. Vsus præterea comprobauit homines ecstasi abreptos, (vt ante ostendimus *a*) veritatem rerum ad centesimum miliare gestarum annotare. Illud vero notari conuenit, vnguenti illius confectionem, quam autor Magiæ naturalis docet, non ex simplice vlló soporifero constitutam esse, sed ex periculosis venenis compluribus. D. Augustinus de hac ecstasi (quam certam esse & indubitatam affirmat) loquens, & vires diaboli admirans: Serpit, inquit, hoc malum dæmonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subiicit. Si ergo dæmones iustissime annuente Deo animam à corpore separare possunt, ecqui non possent eos corpore exportare? Illud enim multo plus habet admirationis, si soluta anima separabitur à corpore atque eodem reuertetur, quam si corpus animaque simul à diabolo auferantur. Equidem istam ecstasin siue aphæresin secundum legis diuinæ testimonia validissimum esse argumentum iudico, quo demonstremus, animas immortales esse, & Aristoteleam illam decidamus hypothesin *b*, animam, si quid potest sine corpore, immortalem esse: corpus enim Magorum princi-

pes

a In c. de ecstasi.

b Lib. 2. de Anima.

pes (qui id experientia, vt Orpheus, cognouerant) carcerem dicunt animæ. Empedocles & Zoroastes nobilissimi sua ætate Magi sepulchrum vocant, Plato σῶμα, corpus, tanquam σῆμα, monumentum, appellari putat, quod Socrates animæ cauernam appellabat *a*. Ad argumenta & rationes istas, quas Wierus non soluit, adest clarorum virorum omnium ab omni seculo autoritas Plutarchi *b*, à quo plura & innumerabilia exempla afferuntur, Plotini *c*, Plinii *d*, Augustini *e*, Thomæ Aquinatis *f*, Doctoris Bonauenturæ *g*, Durandi, Theologorum denique omnium, item Syluestris Prieræ, Pauli Grillandi *h*, & quæsitorum quinque Germaniæ *i*, qui de innumeris Sagis iudicia habuerunt, & acta earum breuiter in librum vnum retulerunt. Cum itaque præter autoritatem hominum tam multorum, ordinaria quoque ex infinitis iudiciis habeatur experientia, in quibus exstant testimonia, repetitiones, comparationes testium, conuictiones & confessiones ad mortem vsque stabiles, non isthæc pertinacia est Wieri, quod sententiam contrariam defendit, sed maxima impietas & studium, quo rapitur vt Satanæ regnum amplificet. Visa enim est Sagarum probatio, quæ cum de nocte abfuissent, confessæ veram causam absentiæ suæ indicarunt. Tempus quoque visum est, cum ii qui recentes in illos cœtus venerant, ope Dei implorata aut earum rerum quas videbant metu aut horrore concepto se procul à domo abesse compererunt ad

a Lib. 7. de Repub. Plato.
b Plutar. in Romulo.
c Plotin. li. de anim.
d Plinius lib. 7.
e August. lib. 18. & 21. de ci. Dei.
f Thom. in secunda secundæ, q. 95. art. 5. tit. de superst. & in tract. primæ partis q. 8. & tit. de mirac. q. 16. art. 5. & 6. tit. de dæmon.
g Bonauen. in li. 3. sen. dist. 19. q. 3.
h Grilland. lib. 2. de sort. ca. 7.
i in malleo malefic.

miliaria quinquaginta aut centum, & eo reuerti maximis itineribus vnde ipsos Satanas momento exportauerat. Exempla recẽtis memoriæ notauimus, Lochianum, Lugdunense, Cenomannicum, Pictauiense, Castello russanum, Lognianum, aliaque innumera apud autores à nobis adductos exposita, qui omnia simul Wieri argumenta resecant dicentis Magos esse melancholicos: istud enim de duobus saltem non potest dicere, qui domum itineribus maximis reuerterunt. Quamquam Wierus *a* sibi ipsi contradicens passim assentitur Simonem Magum, cui Nero honorariam statuam dedicauit, in aerem volauisse: quod prisci etiam Doctores *b* nec pauci consignauerunt scriptis. Summæ igitur dementiæ istud est, Wierum confiteri Simonem Magũ per aera volitasse, & nihilominus contrariam sententiam affirmare, falli nempe Magos cæteros qui se per aera exportari in cœtus Magorum putent. An minus virium iam habet Satanas quam tum habuerit? hæc enim post mortem Christi gesta sunt. Quin etiam Wierus ipse *c* narrat histrionem Magum à se in Germania visum, qui spectante populo cœlum versus ascendebat clara luce, cumque vxor pedibus eum prehenderet pariter sublatam esse, hac item comprehensa ancillam sursum abiuisse: ita multo tempore in aere versatos esse, corona populi attonita & miraculum admirante. Simile exemplum in Hugonis Floriacensis historia legimus, Matisconensem quem-

a Lib. de Lamiis, cap. 3.

b Ambrosius in Hexamero, Irenæus, Eusebius, Clemens in itinerario, Heges. lib. 3. de excid. Hieros. ca. 2. Niceph. li. 2. hist. eccles. c. 27. Fulg. li. 8. cap. 11.

c Lib. de præst.

quemdam Comitem maxima voce clamantem, amici adiuuate me, abreptum in aera & delatum esse, nec deinceps visum: sicuti nec Romulus apparuit ex quo præsente exercitu in in aerem fuit sublatus. Quamquam ex contextu Euangelii discimus Christum à Satana ad templi verticem, deinde ad cacumen montis fuisse exportatum: vnde Aquinas conficit id dubio procul esse consectarium, nihil minus Satanam ex permissione Dei aliis quoq; transferendis posse, cum certissime apud omnes sanos constet verum hominem ac non imaginarium fuisse Christum. Ego vero satis habuero, si Wierum ex sermonibus ipsius & scriptis vicero. Idem enim *a* qui se homines vidisse scribit à diabolis in aerem sublatos, eamque rem non esse absurdam dicit: qui rem falsam ibidem scribit, quæsitum fuisse in Germania Magum qui se pollicebatur liberos Francisci I. Regis Madrico ex arce educturum & ex Hispania in Galliam per aerem deuecturum esse, at nihil fuisse effectum, quod metueretur ne hoc duce ruerent & ruentibus ceruices diffringerentur: quin amplius libro 4. cap. 19. *b* scribit diabolum causidici specie agentem causam, cum audiret aduersarium diabolo sese dedere si ab hospite pecuniam accepisset, dimissis confestim subselliis periurium spectantibus omnibus exportasse, eamque historiam re vera in Germania confirmat accidisse: qui multis exportatorum à diabolo virorum accumulatis exemplis, id omni-

a Lib. 2. de præstigiis. cap. 12. pag. 6.

b De præstigiis.

no certum nullaque ex parte absurdum concludit esse: idem ergo nihilominus in libro de Lamiis rem plane contrariam asserit, eoque pacto leuitatem sui cerebri & confusam instabilitatem omnibus vbique testatum facit. Ac multorum quidem Historicorum & Theologorum repudiat fidem *a*, verumtamen Legenda quoque aurea vtitur, ex S. Germani vita producens historiam, S. Germanum ad visendam Sagarum saltationem abiuisse, inde repente ad cubilia virorum aduenisse, in quibus illæ compertæ sunt, tanquam si leuior Satana S. Germanus extitisset, ac non eadem celeritate qua deuexerat eas potuisset reuehere. Quod autem Wierus ait, non esse in propria Sagarum facultate, vt tonitru immittant aut grandinem, accipio lubens: ac ne homines quidem cereis imaginibus aut vocibus enecare posse. Sed illud negari non potest, & ipse Wierus annuit, homines, bestias, fruges à Satana perdi, nisi seruet Deus, idque sacrificiis Magorum, votis & precibus, iustaque Dei permissione inimicos suos opera inimicorum vlciscentis. Itaque Magi ante alios suppliciis mille digni sunt, quod Deo renuntiauerint & Satanam adorauerint: & quidem grauioribus digni suppliciis, quam si suis ipsorum manibus parentes occidissent & segetes incendissent. Hæ enim offensæ contra homines sunt, ait Samuel *b*, illa directe petit maiestatem Dei. Multo igitur magis supplicia merentur illi, qui & Deum ipsum non obscure prouocant offensionibus,

a Lib.2.cap. 13. de præstigiis.

b Lib.1.cap.2.

nibus, & homines ſortibus ſuis enecant, & fruges perdunt: ac propterea 12. tabulis in eos conſtituebantur pœnæ, qui fruges incantaſſent: quod Wierum ludificari non miror, cum ipſam Dei legem petat calumniis. Atqui hoc poteſt regeri, debuiſſe Wierum de colore & hypoſtaſi vrinæ & rebus conſimilibus iudicium facere, non res ſacras attingere & in diuinas humanasque leges attentare. Etſi enim à Satana Wierus illud fatetur fieri, minime tamen negaturus eſt eum à Magis incitari, pelli, pertrahi, adiuuari, itemque à Satana Magos, vt ea quæ perpetrantur ſcelera perpetrent; quemadmodum id etiam dici nec iniuria poteſt, populos ardentibus Moſis, Eliæ, Samuelis, aliorumque ſanctorum votis ſeruatos eſſe, cum Deus ad preces eorum inclinans manum ſubduxerit & ab accenſa ira conquieuerit. In eam ergo ſententiam Magi dici poſſunt abominandis precibus & ſacrificiis in cauſa eſſe cur tam multæ calamitates accidant. Fatetur Wierus ipſe *a*, cum famoſæ illius Sagæ Cliuenſis meminit ad Eltanum pagum, Sibyllæ Dinſcops nomine, ſtatim vt cremata eſt illas viatorum infeſtationes deſtitiſſe, qui manu aſpectabili (nihil enim amplius conſpicuum erat) atrociſſime cædebantur: ex quo manifeſtum eſt, hanc primariam illius vexationis cauſam extitiſſe, cum effecta repente ceſſauerint ea cauſa expugnata. Hoc enim commune in omni ſcientia axioma obtinet, ceſſante cauſa ceſſare effectum *b*: quemadmodum ex contrario dici

a Lib. 6. de præſtigiis, cap. 16.

b l. adigere, §.

quamuis. de iure patronat. ff.
c l. conditionis. §. pupillus, princ. de condit. & demon. ff. l. pen. ex quibus cau. maiores. ff.

potuisset istam non fuisse causam c, si infestationes illæ perstitissent. Nihilominus tamen apud omnes constat iudicium aduersus Satanam à Iudicibus non fuisse latum, sed eo vim ac potentiam illius imminutam esse, quod Sagam illam sustulerint quæ manum suam ei commodauerat, eum orauerat adorauerat que, eiusque conatus adiuuerat. Biebranæ Sagæ supra meminimus, quæ ad Laodunum cremata fuit anno M. D. L V I. Hæc infirmabat homines, mirificeque distortos reddebat, eosque, bestias, & fruges perdebat. Sed vt primum fuit exusta. cessãuerunt hæc omnia, vt ex Iudice qui de ea quæstionem habuit cognouimus. Idem mihi præterea narrauit, cum ista cuidam fœminæ comminata esset eam nunquam lactaturam, ita accidisse & lac eius subito exaruisse, & quamuis multos liberos pareret, tamen vbera semper aruisse: Cremata vero Saga statim copiose lacte abundasse, quamuis non propterea Satanas viuere destitisset. Ex quodam nobili honorato viro cognoui, vxori suæ ab amita impedimentum fuisse factum ne pareret (sic illa moriens confessa est) vt successionem liberis acquireret: Illa vt mortua est, hanc breui grauidam factam peperisse semel atque iterum, cum annos iam vndecim coniugati vixissent. Satanas vero (quem Wierus solum in causa fuisse dicit) non erat mortuus. Hebræis coram Bahal pehore procumbentibus & orantibus eum, exarsit ira Dei in populum totum, & occubuerunt breui

tempo-

tempore viginti quatuor hominum millia. Populum autem ad istam idololatriam à Satana fuisse prouocatum nemo negauerit: Verumtamen Pinhas Sacerdos zelo honoris Dei percitus transfixit ducem cuidam Madianitidi concumbentem, quæ ad istam idololatriam eum pellexerat: itaque repente ira Dei sedata est, qui Pinhaso benedicens amplis benedictionibus, furorem suum accensum contra populum ab eo extinctum esse pronuntiauit. At Satanas tamen non erat mortuus, quem Wierus, plane excusans Sagas, fuisse & esse autorem asserit istorum malorum omnium. Ex his igitur concludimus, Sagas συνεργοὺς & impellentes causas esse morborum & necis hominibus pecoribusque illatæ, cum illis affectis morte omnia ista desinant: atque hoc responso argumenta singula euertuntur, quæ adduci solent, & quæ Wierus deprompsit è Doctorum quorumdam scriptis [a], similiter vt ipse disputantium, id est, Physice de Metaphysicis, insigni errore innumeraque absurda pariente. Nam si Physice agetur ex naturæ lege, dicendum erit, Sagas nec fruges nec animalia enecare posse, quia præditas esse potentia oporteret: vt autem potentiam habeant tria sunt opus, vis & facultas agentis, apta constitutio rei patientis, & conueniens quæ possit fieri commodaque rei vnius ad alteram applicatio. At mulieri non inest facultas constituendi de elementis, nec verbis alia facultas quam illius qui ea pronuntiauerit: si autē ne illa

[a] Alex. cons. 128. lib. 1. Alciatus.

quidem poteſt, certe nec illius verba, (quicquid Ioannes Picus in poſitionibus magicis aſſerat) vt ſupra demonſtrauimus, adeo quamuis Sagæ ineſſet potentia, ineptus tamen modus quo vtitur, verborum pronuntiatio, eam carere potentia arguit. Hoc argumentum ratione nititur, Quod ſi negabitur Saga id cum Satana non poſſe facere, quod ſola per ſe non poteſt, vt Wierus ait, id vero falſum eſt, Hoc argumentum captioſum eſt, & elenchus ſophiſticus à ſimplicibus ad compoſita. Eſt enim certo certius, quemadmodum nec ſolum corpus ſine anima quicquam poteſt, nec ſola anima corporeas actiones præſtare, puta bibere, edere, dormire, digerere, & quæcunque naturalia ſunt animæque coniuncte & corporis communia, ſed alterum cum altero ſuis actionibus optime defunguntur: eadem quoque ratione dici id poſſe fieri, vt nec ſola Saga, nec Satanas ſolus ac ſeorſim poſſit, quod alter cum altero coniuncti poſſunt. Fundamentum rationis huius eſt naturalis cauſarum demonſtratio ad vnum effectum concurrentium & inter ſe adiuuantium, vt progenies à mare & fœmina iunctis, ad quam nihil diſparati poſſunt: & apud veterem quendam Rabinum memini legere corpus & animam ſubire pœnas, quia coniuncte peccauerint. Iſtorum itaque à rebus diſiunctis ad coniunctas excuſatio tam probabilis eſt, quam illa cæci & pedibus capti, quos accuſabat holitor, ingreſſos fuiſſe hortum & fructus eius comediſſe.

diſſe. Reſpondenti cęco, at nihil video, nec hortum nec arbores, Capto pedibus dicenti, non ſunt mihi pedes quibus iuerim, Regeſſit holitor, cæcus captum pedibus baiulauit, hic duxit illum: ſic coniuncti fecerant quod nunquam ſeorſim potuiſſent. Quinetiam in hac cauſa maior eſt veritatis ſpecies, cum ſolus Satanas res admirabiles (vt ante diximus) poſſit efficere *a*, cædere, necare, fruges perdere, ventos agere, ignes, grandines, fulmina diſiicere, vt Deo permittente caſtiget tanquam carnifex & ſummæ illius iuſtitiæ adminiſter: ac proinde multo Magis ſi iuuetur, rogetur, adoreturque à Sagis vt id faciat, cum ſine precibus earum, inuocatione & adoratione infirmentur vires illius, debilitetur potentia, & ita nocendi occaſio præcidatur: vt ſæpe mortuis Sagis loripedes videas erigi, curari morbos, lucem deſinere, quod ſupra demõſtrauius. Iſtud autem argumentum, Sagas indignas eſſe ſi eis Satanas ad efficiendos conatus ſuos abutitur, nec poſſe actionem ſimul & perpeſſionem eidem rei incidere, ſophiſticum & captioſum eſt. Nam actionem ſimul & perpeſſionem certiſſimum eſt poſle eodem tempore concurrere, ſed reſpectu vario, vt ſi quis hominem deiiciat in terram qui alterum ſibi adſtantem proſternat ruens. Alterum argumentum quo Wierus adſtruit (vt paſſim nititur) Sagas pœna indignas eſſe, quia Satanas earum opera abutitur, non modo ſophiſticum eſt, ſed impietate pleniſſimum. Etenim ſi huic eſſet argumento lo-

a Iob. 1.

cus, maxima quæque hominum impietas abiret impunita. Nam etsi homines aut vindictæ studio ad occidendum feriendumve adducuntur, aut bruta impotentia ad pudicitiam alterius tentandam impelluntur, non sunt tamen ex officina hac scelera grauissima, sed commissa cædes de industria, (vt sunt Magorum homicidia & veneficia) puerorum cędes, parricidia & consimilia crimina, quæ homines etiam à re magica alieni faciunt, à Satana procurantur, itaque impunita forent. Ne plura si Wieri & Doctorum à quibus sua tela habuit argutiæ obtinerent, semper grassatoribus latronibusque esset effugium vindiciæq; à diabolis, in quos nec iurisdictionem habent Iudices, nec prehensionis facultatem: itaq; omnes diuinas & humanas leges de suppliciis criminum oporteret cancellari. Hoc argumento quidam Academicus aduersus Possidonium Stoicum vtebatur, vt absurditatem illam demonstraret, quam efficiebat plane fatalis necessitas Stoicorum omnia ex necessitate fieri confirmantium. Iureconsultorum enim axiomate l. si stuprum, de adult. ff. cum similibus, quod diserte in lege Dei confirmatur, ille absoluitur cui vis facta est, & qui ad faciendum aliquid coactus est, quia necessitas (quod aiunt) non habet legem, nec subest discretioni legum. Itaq; hanc absurditatem vt effugeret, à sententia sua discessit Possidonius *a*. At hæc nostra causa est potior: nam inter omnes Magos conuenit, non cogi à Satana quemquam, vt

a Galen. lib. de placitis Hippocratis,

Deo

Deo renunciet, aut se diabolo foueat, sed contra puram liberamque voluntatem à suis subditis exigit, & cum eis contrahit liberis conuentionibus. Fatali ergo Stoicorum necessitati non est hic locus, nec edicto De eo quod metus causa, ff. eum enim edictum restitui iubet, quem metus mortis aut tormentorum oppresserit *a*: alius metus quicunque fuerit, doloris, infamiæ, bonorum amissionis, non excusatur lege *b*, sed eas actiones voluntarias lex esse iudicat. Itaque multo magis contractus, conuentiones, sacrificia, adorationes, & detestabilia Magorum cum Dæmonibus consortia non solum voluntaria oportet dici, sed liberæ ac spontaneæ (vt Philosophi nominant) voluntatis effecta, & sponte ἑκουσίως καὶ αὐτομάτως (vt Græci loquuntur) facta. Illud ergo minime dicendum est, quod Wierus rationem sequutus Doctoris cuiusdam dixit, si Satanas Magis vt instrumentis vtitur, non esse plectendos Magos, quia ab instrumentis non æstimantur actiones, sed in quæstione de suppliciis ad finem solum attendi opus est *c*: quæ rationes è medio iure petitæ *d* Doctoribus istis ex diametro aduersantur. Saga enim malignos spiritus veluti instrumenta ad malefaciendum & nefarios suos conatus efficiendos adhibet, cum nec pulueri, nec verbis, nec carminibus facultas vlla sit. Nam Magos communicantes cum Satana ante ostendimus orare Satanam vt hunc interimat, infirmet illum, prout id permissione Dei à diabolis præstari posse Tertullia-

a l. metum, de eo quod met. causa. ff.
b l. mulier. eod. ff.
c l. diuus, ad l. Corn. de sicar. l. aut facta, de pœnis, l. verum, de iniur. ff.
d arg. l. qui mihi. de donat. ff.

tullianus docte exponit in Apologetico *a*, & in singulis quoq; Magorum iudiciis videmus confessiones ipsorum istis rebus abundare. Quamobrem longe grauiora supplicia promerentur Magi quam ii, qui certo condictoq; pretio locant prædonum operam vt inimicos interimãt: quos sine spe veniæ iura addicunt morti *b*, quãuis homicidiũ prædo non ꝑpetrauerit *c*, & quotidiana iudicia condemnant. Quanto igitur est capitalior Magus, qui in rebus istis Satanam occupat? qui orat? qui adorat? Non est igitur quod Wierus & boni eius Doctores expostulent Magos pœnas dare de Satanæ maleficiis, aut indigne calumnientur legem Dei *d* quæ hos vetat illorum pœnas luere: nam tota scriptura Sacra documentis istis plena est, Deum à Magis summe abhorrere, eosque plus quam parricidas, incestuosos, atque Sodomitas abominationi esse, imo tantopere eos detestari, vt quoties eorum meminit, toties æstum, furorem, vltionem pronuntiet: quod nusquam in alio scelere fit prætérquam in causa idololatriæ *e*. Eodem responso argumentum alterum refellitur, quod Wierus à bonis suis Doctoribus mutuatur, confessionibus stari non oportere nisi verę sint atque possibiles: fateor. Sed assumptio qua dicit nihil esse ex iure possibile quod à natura non sit possibile, hæc ergo assumptio falsa est & impietatis plena: tollit enim singula Dei miracula operaque contra ordinem naturæ facta, adeoq; ipsa religionis & pietatis omnis in Deum fundamẽ-

ta:

a Cap. 22.

b l. non solũ. § nec mandat. de iniur. l. qui mihi bona. §... qui iussu. de acqu. hæred. ff. & ibi Bart.
c l. si quis nõ dicam rap. de episc. C. & ibi Bald. Angel. Salic.
d Ezech. 21. l. crimẽ patronum de pœnis. C. l. sancimus. eod.
e Exod. 15. 32. Leuit. 20. 26. Num. 11. 25. Deut. 29. 33. Iosuę 7. 23. 1. Sam. 24. 2. Reg. 13. 2. Paral. 12. 28. 29. & 36.

ta : imo si huic axiomati daretur locus, omnes articuli fidei delendi essent. Verum vt in argumento iuris cõsistamus, Hermaphroditas aliaque monstra contra naturam esse nemo negauerit: ea vero admittit atque agnoscit lex *a*. Nec vero negari potest id contra naturam esse quod se Wierus oculis suis vidisse narrat, cum homo feras ita sistit verbo vt tandem ad se pertrahat. Etiam contra naturam est diuinare quis furtum fecerit: capitali tamen supplicio afficitur *b* quisquis Magos de furto consulit, & quisquis ex hac præsumptione furem in ius vocauerit. A natura fieri non potest, vt homines grandinem tempestatemue cieant, frugesue carminibus encent: at id leges accipiunt tanquam certissimum *c*, quamuis natura ἀδύνατον, & supplicium capitale vtentibus hac arte irrogant. Non iura solum igitur gentium, sed diuinæ leges quamplurima agnoscunt natura quidem impossibilia, sed possibilia contra naturæ ordinem & legem : sed has leges Wierus & consortes eius è Pandectis & Codice ipso lubentissime eximerent : etiam Dei lege animus esset idem faciendi, dum aiunt si quarum legum causæ non amplius comperiuntur veræ, eas leges corrigi oportere. Scilicet id pro confesso habent quod est totius disputationis caput, & principium τὸ ἐξ ἀρχῆς petunt, vt dicitur in re sophistica, id assumentes quod fuerat concludendum, errore in Dialectica grauissimo. Atqui tantum abest vt assumptionem istius argumentationis eis concedamus, & res

post

a l. Hermaphroditus de stat. hom. ff.

b l. item Labee. §. si quis astrologos. de iniur. ff.

c l. eorum. l. multi. l. nemo aru. & toto titul. de malefi. C.

post omnem hominum memoriã ab annis quater mille de Magis exploratissimas nunc demum Wieri & Doctorum eius seculo dicamus falsi compertas esse, vt contra Augustinus ipse (quod antè diximus) annotauerit omnes philosophorum & religionum quæ vnquam exstiterunt sectas Magiæ pœnas decreuisse. Plutarchus etiam in Apophthegmatis à Persis scribit supplicio omnium crudelissimo affectas fuisse Sagas, quarum caput inter duos lapides elidebant. Multos scripturæ Sacræ locos annotauimus quibus hoc ipsum inculcatur, & grauissima mortis supplicia aduersus Magos in lege Dei decernuntur. Platonis quoque leges annotauimus capitali supplicio addicentis Magos. Historias complures adduximus (at ne centesimam quidem earum partem) iudiciorum in Magos capitalium, & in eos pariter qui libris Magicis vtebantur. Erroris igitur & ignorantiæ totam antiquitatem necesse est condemnari, deleri omnes historias; diuinas & humanas leges antiquari, vt falsas ludicras & falsis nitentes principiis: atque his omnibus opponi Wieri & aliorum aliquot Magorum sententiam, qui inter se ad stabiliendum & confirmandum regnum Satanæ consociati sunt. Hoc Wierus inficiari non potest, nisi verecundiam omnem abiecerit, qui in libro de præstigiis *a* plus execrabilium magicarum sortium promulgauit, quam magister ipsius Agrippa vnquam fecerit. Ille enim libros suos de occulta philosophia

a Lib 5. cap 5. 6. 7. 8. 9. 10 11. 12 14. 15. 17. 18. 21. 25. de præstigiis.

plane

plane retractauit cap.48.de vanit.scientiæ. Hic vero discipulus illius commonstrat digito & ante oculos ponit quicquid Satanas principes Magos docere possit: sed multas Dei voces sanctorumq; Doctorum interserit, vt venenum cũ melle infundat animis, prout hic est semperque fuit communis stylus Satanæ. Quamquam isti homini mentem sic ademit Deus, vt non amplius aquæ aduersetur ignis quam ipse sibi. Fatetur enim locis quamplurimis, non Sagas, sed eum qui artem magicam exercet capitali supplicio affici oportere. Confiteor, ait [a], magicas artes capitales esse, sed Lamiæ non continentur: vt si quis dixerit homicidas suspendi oportere, sed grassatoribus condonari. Innumera sunt dicta eiusmodi. Alibi autem dicit [b] non eo supplicium mereri magos quod cum Satana pepigerint & Deo renuntiauerint, quia decepti sunt & causam præbuit contractui dolus: ideoque contractum esse irritum, & hominibus deceptis, ac non decipientibus ignoscendum. Hæc ridicula sunt Doctorum Italicorum argumenta, qui tam strenue in ista arte profecti sunt vt ista lues Italiam totam peruaserit & infecerit Galliam, vim facientes legibus, vt istud malum induant aliqua probabilitatis specie. Nemo autem tam stupidus est aut demens, qui insulsum istorum argumentorum non videat ἄτοπον. Si enim à subdito facta conuentio suasu alterius qui eius principem odit capitaliter, sine vlla spe veniæ punitur morte, quo tandem iure conuen-

[a] Lib.6.c.24. de præstig.

[b] Libr. de Lamiis, cap.vlt.

conuentio facta cum Satana excusari posset infensissimo Dei & piorum aduersario? Etenim vt nunquam Magus homines, pecudes, fruges nece maleficioue affecerit, sed homines sortibus infestos semper sanauerit, & tempestatem propulerit (vt quidam Magus Curio Sauillaci ad Tholosam tempestates semper à parochia sua abercebat) cum tamen Deo renuntiauerit & cum Satana pepigerit, dignus est qui viuus pereat incendio. Nam conuentio hæc longe est capitalior, quam si igne gladioue fruges, homines aut pecora enecet, quia hoc maleficium in res creatas intenditur, quibuscum iniri potest conuentio *a*: qui autem cum Satana paciscitur, maiestatem Dei oppugnat palam & contemnit eum. Itaq; lex Dei mulierem Sagam statim necari iubet, nō adhibita distinctione vtrum fruges an pecudes perdiderit: quem in locum annotauimus Legē vti voce מכשפה, id est, præstigiatricis, oculos fascinātis, vt Doctor Abram Aben Ezra, & interpretes omnes consentiunt. Atque hoc quidem apprime oportet obseruari (nam lex Dei ita se habet vt nulla vox emphasi sua careat) vt illud neminem fugiat, Magos non eam ob causam præcipue castigādos quod homines pecorave necauerint, sed quod Satanę pactum iniuerint. Vt vero nascuntur ii qui cum Satana pepigerint, Lex vnam speciem oculis exhibet digitoque monstrat, puta illius qui sic oculos præstinguit atque fascinat, vt id quod non est sæpe videndum præbeat, aut qui incan-

a 1. Sam. 2.

tat carmine: itaque statuit certissimam hanc & indubitatam inter alias probationẽ esse existimandam pacti cum Satana initi, si quis oculos fascinet, incantet carmine, aut alia committat eiusmodi: Hæc enim Magi persæpe faciunt, vt risum moueant, & industrii homines habeantur. Sic Wieri & sociorum dicta radicitus exsiccantur, & Iudicibus materia præciditur amplius quærendi, vtrum Magus cum Satana pepigerit, aut an nociturus alicui sortem vllam maleficiumue immiserit: harum enim rerum probationes pene forent ἀδύνατοι, quia non nisi in tenebris & desertis locis, & modis prope incredibilibus iis qui factum non audiuerint, plurimum committuntur. Non quod alienum sit ab æquo & bono, si de his rebus quæstio habebitur: sed Deus lege docere voluit illud sufficere si Magum probabitur carmine fuisse vsum, aut oculos fascinasse: quod præsente Rege Triscalanus fecit, orbes catenæ aureæ quam gestabat nobilis quidam ad manum suam pelliciens intactos, cum tamen integra ad collum nobilis illius catena permaneret: itemque alibi Breuiarium Sacerdotis ita dissimulans, vt chartarum ludus esse videretur. Ista probatio sufficit vt ad condemnationem Magi procedatur, quia res istas quæ non vllo diuino miraculo fiunt sed contra naturam veniunt, à Satana præstari constat certissime, idque expressa conuentione cum eo facta & iuramento confirmata. Hæc eo dicimus vt ad istos magistros sortium artificesque

que probe attendatur, & tempestiue ac serio animaduertatur. Sic fuit Iudæus Magus nomine Sedechias, qui (vt narrat Ioan. Abbas Tritemius) emittebat hominem in aera, in membra discerpebat, eaque recollecta adunabat, vt Simon magus Nerone præsente fecit: currum etiam onustum fœno cum equis & agitatore coram toto populo absorbebat. Wierus ipse *a* non auditum à se in Germania sed visum tradit fuisse hominem, qui cœlum versus ascendebat, & trahebat post se vxorem atque ancillam hærentes pedibus hanc heræ, illam viri, cum maxima populi admiratione, vt supra meminimus. Atque hoc quidem pacto & Wiero & Doctoribus illius responderi potest, id credendum esse negantibus quod natura est impossibile, cum à se Wierus ipse *b* res eiusmodi cõfiteatur visas, quæ natura tamen sunt impossibiles: vt idem se oculis suis vidisse autor est cum puella Henrietta nomine à diabolo sine quiete vlla per aërem ferebatur in arce Laldebrocensi Ducatu Geldriæ: quæ historia, vt sola esset, labefactandis omnibus Wieri sociorumque argumentis sufficeret. Quamquam totus liber eius exemplis abundat rerum que contra ordinem & facultatem naturæ acciderunt, & quas fatetur idem spirituum malignorum opera effectas esse: vt de cultro extracto è ventre puellæ cui nullum vlceris vestigium inerat, quod se in maxima virorum frequentia vidisse narrat, & cultrum adhuc in rerũ natura esse: similiter quod se vidisse ait *c*, cum

a Lib. de præstigiis.

b Lib. 1. ca. 12. de præstigiis.

c Lib. 4. de præstigiis, cap. 6.

Vlrici

Vlrici Nussenseri fascinati corpus secaretur, ex eo educi cultros quatuor, baculũ crassum, clauos multos, & fili plurimum, multis medicis aliisque præsentibus spectaculum illud admirãtibus. Falsus igitur sermo & impietatis plenus, quod natura fieri non potest id credi non oportere. Verumtamen vt miraculosas istas actiones & fascinationes contra naturã venientes omittamus, id præcipue agitur vt summo iure puniantur ii, qui Deo renunciauerint & se Satanæ permiserint, quam actionem esse impossibilem Wierus non affirmauerit. Quoniam vero difficilis est istius impietatis probatio, lex Dei mulctari morte fascinatores iubet oculos phantasiamq; præstinguentes, idq; sine cunctatione: nimirum pro certo habens fascinatorem esse Magum pactionis cum Satana expressę tacitęue reum. Multo igitur magis summo iure cum eo agi opus est, si aut confessionibus, aut testimoniis, aut scripto patebit conuenisse cum Satana, aut maleficia exercuisse quæ natura committi nequeũt. Illud enim notari (vt dixi) & sæpe inculcari conuenit, legem Dei, cum de Magis & pœna eorum capitali loquitur, diserte non meminisse necis pecorũ hominumue, aut maleficiorum fruges infestãtium (nam hæc minima sunt mala quæ Magi perpetrent) sed eorũ qui fascinant & carminibus oculos præstinguunt, qui mortuos cõsulunt, qui deniq; res faciunt cæteras quarum interpretationem ante attulimus. Nam quia θαυματουργοὶ isti cõtra naturã venien-

tes ludibria persępe exhibent, molliuntur Iudicum animi, & nihil eis inesse mali omnes existimant. Sic vir quidam magnus & autoritate valens, qui post mortem incusatus est magicarum sortium, solebat seueritatem iudicum ad risum flectere vt Magos eriperet. Sic eleuando impietatis cumulo Satanas risus excitat: sic carminibus indulgent Sagæ, & procurant vt demis sortilegiis vnum aliquod factum agyrticum illabatur, vt quicquid faciunt agyrticæ subtilitatis & agilitatis esse videatur. Quamobrem Deus nominatim cauit, vt qui oculos fascinant plectantur morte, & (quod grauius est) præcipit ne sinantur viuere, vt statim eo ipso die (inquit Hebræus Philo *a*) dedantur morti: quod item autor ait fuisse obseruatum. Quibus ex verbis apparet, iudicia non laborauisse de inquirendis aliis Magorum maleficiis, ne probationis grauitas supplicia retardaret. Wierus autem vt euertat leges in Magos latas, omnesque historias in dubium vocet, in refutanda opinione Lycanthropiæ operam consumit, id meram esse illusionem prædicans. At ne eo quidem pacto respondet ad legem Dei, quæ præcipit vt qui sic illudunt plectantur morte: neque hic quæstio agitur sitne vera mutatio corporis humani in lupum ratione integra permanente, an plena corporis & animæ transmutatio, an vero simplex illusio & fascinatio eorum qui spectant corpore animoque integris. Amplius tamen Wierus audet *b*, nihilque nisi illusionem

a Lib. de specialib. legibus.

b August. lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 18. & lib. de spiritu & litera c, 26.

nem defendit esse. Id vero nec Mathematici hominis nec philosophi factum est, id temere affirmare quod non intelligas: sed in hac causa ad effectum attendi necesse est, idq; obseruari quod dicitur ὅτι ἐστὶ, causam vero, id est, τὸ διότι, permitti Deo. Omnia autem Wieri argumenta nituntur caduco & putri fundamento, cum de spiritibus, dæmonibus, & actionibus eorum perinde disputat ac si de rebus naturæ ageret, cœlum terræ miscens, vt in præfatione operis demonstrauimus. Historiam Iobi veram confitetur esse, à Satana excitari ventos, fulmina, ignem, inimicos, quibus euertit & consumpsit domos, liberos, familiam, pecoraque Iobi momento vno, hunc quoque opera illius à vertice ad pedes imos vlcere incurabili afflictum esse, quæ omnia factu difficiliora sunt, quam in lupum transfiguretur homo: at permagnam istam potentiam Satanæ Deus tradidit. Nabuchodonozorem quoque Monarcham Assyriæ Wierus non negaturus est in bouem mutatum esse depascentem herbam annos septem, versa pelle, pilo, vnguibus formaque tota, deinde figuram pristinam recepisse, vt Danielis Prophetæ historia docet. Quod si mutationem istam Regis Nabuchodonozoris non fabulosam illusionem, sed veram historiam esse cum sacra Scriptura dixerit, fateatur ergo æque posse fieri vt homines in lupos aliasque feras transfigurentur: Sin Magorum mutationem in lupos & alias feras affirmet fabulosam illusionem esse,

certe historiam quoque sacram fabulosam illusionem esse concluserit: Nam si factum est in vno, in aliis etiam potest, cum potentia Dei minuta non sit. Hoc argumento vtitur, vt ostendat revera Magos à Satana deportari, exemplo veri hominis Iesu Christi super templum & mõtem à Satana exportati. Quod si Deus Satanæ in Iobum & Iesum Christum hanc facultatem dedit, quis dubitet in Magos atq; impios etiam ampliorem dari? Etenim Wierus *a* assentitur in libro de Lamiis Nabuchodonozorem à Satana in bouem mutatum esse. Rem pudendam plane, Wierum in Nabuchodonozore confiteri (nam inficiari qui posset?) transfigurationem in bestiam in Satana effectam esse, negare in aliis. Nam Canon Episcopi *b* & consimiles alii de transformatione eos spectant solummodo, qui facultatem efficiendi res istas Magis aut Satanæ per se inesse putant. Illud vero dementiæ foret atque hæreseos, si quis facultatem istam, cum videtur, Satanæ dari à Deo non putet improbis castigandis: blasphemiæ, si terminos potentiæ Dei præfigeret: capitalis temeritatis, si de secretis eius iudicium faceret. Nam, vt aperte dicam, potentia rerum creatarum est potentia Dei, nec minus elucet Dei gloria in potentia quam tradit Satanæ, quam in omnibus creatis quę in terra degunt, cum in Iobo dicatur, non existere in terra potentiam quæ cum potentia illius comparetur: quibus ex verbis cognoscimus actiones Satanæ supra naturam

a Lib. de Lamiis. ca. 16. & lib. 1. de præstigiis ca. 24.

b 26. q. 5.

eſſe, nec eas ad legem cauſarum naturalium metiri oportere. Magos quoque Regis Ægypti legimus baculos in ſerpentes exemplo Moſis conuertiſſe; Moſem vero nequaquam illuſiſſe certum eſt: fuerunt igitur ſerpentes veri, quod longe eſt difficilius quam vt natura vnius animalis in alterum transformetur. Verum quidem illud eſt Deum creauiſſe omnia, nec alium creatorem eſſe quam Deum ſolum: at illud non dicitur, nec vſquam legitur à Satana aut Magis omnibus creatam nouam ſpeciem vnicam aut formatã eſſe. Sed ſi poteſtatẽ hanc Deus Moſi cõtulit, eam certe potuit, & adhuc poteſt Satanæ & Magis tradere: ea enim ſemper eſt potentia Dei, ſiue ordinaria, ſiue extra ordinem, ſiue ἀμέσως, ſiue per res creatas, vt Aquinas *a* & Scotus conſentiunt, & nos ante demõſtrauimus. Sed Wierus fallitur, cum creationem pro generatione, & generationem pro trãſmutatione accipit. Prima eſt de nihilo, Creatoris propria. Secunda ex eo quod ſubſiſtit, diciturque γένεσις in formarum generatione. Tertia non eſt motus ſiue κίνησις, ſed ἀλλοίωσις ſolum & μεταβολὴ, mutatio & accidentalis alteratio eſſentiali forma remanente *b*. Quod itaque ſemel à Creatore creatum eſt, id creaturæ generãt ſucceſſione, & transformant proprietate ac potẽtia quam dedit ipſis Deus. Hãc Aquinas *c* virtutem naturalem vocat, de ſpiritibus ſic loquens: Omnes angeli boni & mali habent ex virtute naturali poteſtatem tranſmutãdi corpora noſtra.

a Lib. 1.

b Ariſtot. libr. 3 & 5. φυσικῆς, ἀκροάσεως.

c Diſt. 7. art. 5.

Veteres autem inde ab Homeri seculo, & quicunq; de Magis mutationem istam expertis cognouerũt, consentiunt (vt suo loco diximus *a*) rationem formamq; essentialẽ manere immutabilem. Hæc ergo simplex accidentalis formæ & corporis est alteratio, non vera trãsformatio. Sed Wierus physice de rebus metaphysicis disserens, ad fundamenta & principia Physicæ impingit passim: cumq; se infinito diuinarum humanarumque historiarum numero de transfiguratione hominum in bestias oppressum vidit, dicit corpora à Satana soporari. Atq; id quidem in horam posset diemue fieri: sed hominẽ incolumem amplius sex dies sine cibo à natura viuere est impossibile. Id Plinius autor est *b* explorauisse veteres in iis omnibus qui sententia lata necabantur fame, iuuenesque magis quam senes fame affici: quamobrem fame in obsessis locis priores, teste Hippocrate *c*, moriuntur. Sed in Liuonia dies minimum duodecim homines in lupos versi manent, alii tres menses: etiam veteres annotarunt *d* qui decem annos transformati fuerint postquam fluuium quendam traiecissent. Illud vero obseruatu dignum, non exstare exemplum vllum ferarum versarum in humana corpora, vt Peucerus scribit. Præterea iudicio in Parlamento Dolensi lato 18. Ianuarii. M. D. LXXIV. contra Ægidium Garnerium Lugdunensem continetur ipsius confessio: nempe puellas duas puerumque vnum ab ipso voratos esse, primam die S.Mi-

a Lib. 3.

b Lib. 11. c. 54.

c Lib. de carnibus.

d Plinius.

S. Michaelis ad Serranam ſyluam in vico Caſtenoii, dimidio milliari ab oppido, eamque occiſam & vnguibus ſpecie lupi fuiſſe laniatam, vt ſupra copioſius diximus *a*: quæ confeſſio puerorum morte, loco, tempore, forma & teſtimoniis eorum qui ſuperuenientes facto ſpeciem viderunt lupi fuit confirmata. Certe aut corpus in figuram lupi verſum oportuit, aut humanam animam in corpus lupi tranſmeaſſe, vt omnia tam accurate obſeruare poſſet. Quamuis ex poſteriore hac ſententia fatendum eſſet, duas ſimul formas in vnum ſubiectum concurrere, quod ex diametro principiis Phyſicæ aduerſatur *b*: Wierus autem, qui de rebus Metaphyſicis diſceptat phyſice, fatetur ſexcentis ſuorum librorum locis diabolos (hi autem ſunt intelligentes formę) ingredi corpora hominum, quos ea de cauſa veteres δαιμονῶντας appellabant. Quamobrem nunquam Ariſtoteles in libris Phyſices de ſpiritibus & intelligentiis diſputauit, ſed reiecit in libros τῶν μετὰ τὰ φυσικά, ab iis incommodis rebusq; abſurdis metuens, quibus ſe priores implicauerant, qui Mathematicas quæſtiones cum Phyſica confundebant, eoque nomine reprehenſionem ipſius ſubierunt *c*. In eundem errorem Wierus labitur, & quicunque adhærent eius argumentis. Nam Ariſtoteles phyſicum axioma ſtatuit, formam phyſicam ſeparatam à naturali corpore interire, in Metaphyſicis vero animam humanam excipit, quam in lib. de Partibus animantium ait θύραθεν ἐπει-

a Lib. 2. cap. 6.

b Ariſtot. lib. de ortu & interitu.

c Lib. 1. φυσικῆς ἀκροάσ.

 σιέναι,

σιέναι, id est, θεόθεν, ἐγγυόθεν, ὑψόθεν, extrinsecus ad hominem venire, & corrupto humano corpore subsistere. Wierus etiam qui actiones spirituum Physice conatur exponere, millies in libris suis asserit diabolos migrare de loco in locũ: & ita res habet, prout in eis cernimus, quos obsident exportantve dęmones: nihilominus si vera sunt principia Physicæ, quæ statuit Aristoteles, à natura fieri non potest, quin res omnes mobiles q̃ locum occupant sint corpora: id autẽ spirituũ naturę plane aduersatur. Idẽ vero Arist. Theolog. id est, Metaphysice disputans ait *a*, separatos spiritus motionis autores esse corporibus cœli, & per accidens motum quoq; excepto primo mouente perpeti. Et Deus ipse purissima simplicissimaq; natura Angelos omnes superãs de seipso dicit, Cœlũ & terrã ego impleo, ac propterea appellatur מקום, id est, locus, quia mũdus in ipso est, non autem ipse mundo includitur, vt Hebræi Doctores in illud Esaiæ tradunt, Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Quod si quis cum Augustino dixerit ex Apuleiana definitione dæmonum, quam Academici acceperunt, Dæmonas esse corporeos: id vero admirabilius, & à conuenientia naturæque lege alienius futurum est. Nam corpus vnum in alterum penetrare posset: itaque tota pene Physica euerteretur, hoc principio nitens, non posse in dimensiones penetrari, cum dæmones in hominum corpora penetrent, quod Wierus ipse confitetur passim. Ineptum igitur fuit,

a Lib. 8. τῶν μετὰ τὰ φυσικά

fuit, fundamenta argumentorum de Magis & actionibus dæmonum ex principiis & hypothesibus physicis petere, iisque pessime (vt diximus) intellectis. Hæc ita se habere videbit manifesto, quisquis Philosophorum libros serio legerit & intellexerit: illis enim, inprimis vero Academicis, in causa Dæmonum, bona ex parte cum Theologis conuenit. Nam cœlorum motus & cœlestium luminum æque à Scriptura sacra atq; à Philosophorum grege Angelis tribuitur, vt videmus apud Ezechielem & Psal. 68, vers. 18. vbi ait Chaldæus interpres, esse vicies mille luminaria, & eis mouendis Angelos totidem. Thomas item Aquinas (quem recentiores Græci pro Philosopho tanto habuerunt, vt librorum illius præstantissimum fecerint è Latino Græcum) singulas spirituum Magorumque actiones veras esse putat, vt ante demonstrauimus: nec mirum esse asserit [a], quod Simon Magus diabolorum opera fecit vt loqueretur canis. Sic Magi quatuor, qui Pictauii Anno M.D. LXIIII. fuerunt concremati, dicebant hircum quem adorabant de nocte secum loqui solitum: & Paulus Grillandus [b] scribit, Sagam à se Romę fuisse visam cum illic esset, Franciscam Sienensem nomine, quæ coram omnibus faciebat, vt loqueretur canis. Atque hæ quidem actiones omnes & similes aliæ mirificæ, quas Wierus fatetur, contra naturam fiunt. Hic ergo necesse est ceruices coram Deo demittamus, & tenuitatem confitentes nostri ingenii principia naturæ

[a] Clemens in itinerario.

[b] Lib. de sortilegiis, section. 7, nu. 24.

turæ rationesq; negligamus: quib. toties profe-ctò fallimur, quoties ex eis volumus spirituũ a-ctiones, dæmonumq; societatem cũ Magis ex-pendere, eoq; pacto παραλογισμὸν istum cõfi-cere, actiones istas veras esse nõ posse, quia con-tra naturam sunt, & quicquid à natura fieri non potest, id esse impossibile. Purũ certe parasyllo-gismum & elenchũ sophisticũ: vt si quis de sce-lerato homine dixerit, bonus lanista est, bonus igitur: nam à coniunctis ad simplicia non valet consequentia. Wierus autem *a* omnino volens quacunq; ratione Sagis præbere effugium, eas à diabolo possideri & vim pati narrat. Atqui ne-mo tam oculis captus est, qui non videat, quan-tum sit discrimẽ inter eas Sagas, q̃ se vouerunt, dicarunt addixeruntq; Satanæ, & eas quas mali-gnus spiritus obsidet: cũ illas prostibulis impu-rissimis, has pudicis virginibus vim passis cõpa-randas cõstet. Præterea quis Satanã erga suos fi-deles subditos credat tam inconsiderate agere? Idẽ postea confirmat fieri non posse à natura, vt Sagę tã breui tẽporis spatio in cœtus suos trans-portentur. Nos autẽ ad sermonem istum copio-se satis respondimus. Hic vero Wierus demon-strat, quã parum sit Mathematicus, quẽ perpu-sillũ Physicæ degustauisse supra ostendimus. Nã 8. cœlum cũ astris omnib. horis 24. videmus cõ-uersari, cuius ambitus est supra q̃ 133000000. miliariũ, vt bis mille passus Geometricos milia-ri assignemus. Etenim licet Archimedes & Pto-lemæus interuallũ Solis à terra solũ demonstra-uerint

a Lib. de Lamiis, cap. 16.

uerint 1209. semidiametra terræ cũ dimidio capere, (est autẽ semidiametrum miliarium 1800. vt miliarib. bis mille passus tribuas, ambitus autem terræ semidiametrorũ 6. cum 7. parte semidiametri, vt collectis Hipparchi obseruationibus Ptolemæus demõstrauit) Arabes tñ Alphragã, Albategni, Tebit, Campã vlterius prouchẽtes scripserũt distare terrã ab 8 cœlo 20081. terræ semidiametris, & minutis viginti octo, quæ efficiunt miliaria 36145800. R. Moses Ramban lib. 3. More nebocim amplius esse statuit, quia demonstrationes Astronomicæ ex sensu fiunt. Verumtamen vt minimum ex omnibus numerum retineamus, certa est illa Ptolemæi demonstratio, tantam esse proportionem semidiametri cum arcu, quanta est 52. ad 60. ex Euclidis autem demonstratione in li. 3. sex semidiametra vnius circuli præcise faciunt hexagonum: itaque semidiametrum à centro terræ ad cœlum octauum vsq; sexies plane cõperietur in octauo cœlo. Intersunt igitur sexies 6146800. miliaria, cũ dimidio circuli graduum 48. Quod si octo gradus ad vnumquemque arcum hexagoni circuli assumpseris præter sex illa semidiametra, conficietur mil. amplius 28916690. adde q̃ omisimus minuta 28. miliarium 800. totus ambitus octaui cœli futurus est 245991440. miliarium, quæ horis 24. percurruntur. Longe ampliora sunt nonum decimumq; cœlum. Optime enim Ptolemæus in Almagesto monstrat, totam terram (cuius ambitus est 11160. miliarium) cum Solari tan-

tantum circulo comparatam, qui longe octauo minor est, tam exiguum punctum esse, vt sensu nequeat percipi. Quod si horis viginti quatuor fit octaui cœli conuersatio, certe minuto horæ (sexagena autem minuta constituunt horam) emetitur octauum cœlum 1706155. mil. motu Angeli diuinitus hac facultate præditi, quem Hebræi *a* vocant Cherubinum versantem rotam flammantis gladii, id est, cœlestium luminarium. An igitur non posset Satanas, quem Deus tanta in terram potestate instruxit, horæ spatio hominem ad centum ducentave mili transuehere? Manifestum est igitur, non esse hunc motum à natura ἀδύνατον. Ioanna Haruilleria (quam viuam die April. vltimo anno M.D. LXXVIII. crematam fuisse supra meminimus) se postremo in longinquissimas partes fuisse exportatam, multumque temporis antequam perueniret ad cœtum consumpsisse fatebatur, reuersam vero defatigationis plurimum ac lassitudinis expertam esse, vt ex iudicio illius didici, quod mihi Claudius Fayus Procurator Regis apud Ribemontenses attulit. Illa vero spectata est Wieri malitia, cum scribit cap. 8. de Lamiis, confiteri Sagas id sibi negotii à Satana mandari, vt dum monstratur hostia, aut terram inspuant, aut crucem terant pedibus: Quam occasionem Wierus arripit, vt eos decipiat, qui à missa defecerunt, dicens, rem esse ridiculam. Sprangerus etiam scribit, se quæstionem de Sagis habentem audiuisse multos expresso cum

a Leo Hebræus li. 2.

Sata-

Satana pacto recipere se artus distracturos Crucifixis, idq; præsertim die antepaschalis Veneris. Hoc Wierus totum stultitiæ imputat. Hic vero non placet quęstionem aggredi de religionis merito, quam multi Theologi copiose explicauerunt, neque est præsentis argumenti: sed technas Satanæ affirmo esse incredibiles, nisi optimę attendatur, quod ille non fecit, qui puerilem admodum conscripsit librum de Satanæ stratagematis. Istud enim est consilium Satanæ, vt ipsius subditi ad contemptum abnegationemq; Dei solum adducantur, sed etiam omnis religionis & earum omnium rerum, quę putantur esse Dii & metu à maleficiis absterrere possunt, & ad Satanam omnino auertantur. Inter Magos itaque conuenit, id primum Satanam à tyronibus nouitiisq; Magis exigere, vt Deo & omni religioni renuntient, pro certo habens, quisquis religioni cultûs renuntiauerit, eum ad omnem impietatem & scelus proiectum fore. Etenim Romæ in nocturnis etiam Bacchi sacrificiis innumeri Magi comperti sunt, qui mille incestos & nefarios coitus exercebant, innocentissimos quosque mactabant: quamobrem per totam Italiam in perpetuum fuerunt vetita, & Magi quamplurimi affecti morte a. Sic in primitiua Eccl. (vt Epiphanius testis est) insinuauit Satanas damnabilē Magorū Gnosticorum sectā, qui religionis specie sacrificabāt infantes ex incestis congressibus ipsorū natos, tundebāt in mortariis cū farina & melle, factasq; ex eis placētas

a Liuius.

tas suis sectatoribus vescēdas dabant, atq; hanc suam cœnam esse prædicabant. Hi veri fuerunt Magi edocti à Satana, cuius hic præcipuus est scopus, vt omnē religionē ex humanis mentib. eximat ad stabiliēdum potentiam suam, aut etiā vt superstitiosa religionis specie tegat omnia scelera, quæ fieri possunt ad contemptum Dei, vel eius qui putatur Deus. Nam quisquis aliquid committit ad contemptum lapidis materiæve alterius, quam habet pro Deo, hunc tantundem pene confirmo offendere, quantum is offendit, qui Deum verum æternum quem nouit blasphemauerit: vt olim Caligula [a] Iouis assumens imaginem in aurem eius insusurrabat contumelias, & statuam comminuebat Vestæ, quam Vestales osculandam ei præbuerant. Non quod à natura sit maleficium comminui Vestalium statuam; sed in Caligula blasphemum fuit & impium facinus, cuius istud fuerat propositum, vt eum contemptu prouocaret, quem habebat pro Deo. Deus enim ad animum semper mentemque hominum respicit, & gestus negligit, ideoque scrutator cordium appellatur. Sciens itaque Baruc populum in Babylonia captiuum eo impelli, vt coram imaginibus è metallo, ligno, lapide procideret, scribit in hanc formam: Cum imagines humeris portari videbitis, vt reuerentia ipsis habeatur, dicite cum animis vestris, ad te, o æterne Deus, hic honos pertinet. Idem in prisca Ecclesia factitabant multi, qui vi aut metu intererant gentium sacri-

[a] Suet. in Caio.

ſacrificiis, aut ad præuertendum ſcandalum ne exiſtimarentur Athei. Et quamuis in genua coram imaginibus procidèrent, Deum orabant tamen vt ſe ab omni pollutione & idololatria integros conſeruaret, bonumque ipſorum animum & conſcientiam ac ignari rudiſque populi accipiat æquo animo & probet. Ex his igitur concludimus cuiuſcunque actionis ſeu bonæ ſeu malæ fundamentum eſſe voluntatem & intentionem hominis in omnes partes: adeo vt ſi voluntas contra id venerit quod bonum ratio iudicat: etiam decepta ratione offendatur Deus. Hæc deciſio Thomæ Aquinatis [a] in tractatu de bonitate actus interioris voluntatis, vbi ſic ait, Quãdo ratio errans ponit aliquid vt præceptum Dei, tunc idem eſt contemnere dictamen rationis & Dei præceptum: quod item Auguſtinus ſenſit [b]. Quapropter videns Satanas Deum ad intẽtionem attendere, vim, metum, iuſtamque ignorantiam excuſare, tentat non veram modo religionem euellere, ſed etiam omnem diuinitatis opinionem ex humanis mentibus eximere: itaque nullum lapidem non mouet vt qui vnicum adorat Deum, plures ei adhibeat ſocios, tũ à creatore ad res creatas auocat, à creaturis intelligentibus ad eas quas ſenſus percipit, à nobilibus cœleſtibuſque creaturis ad elementares, ad immundas vſque animantes, ſerpentes bufoneſque, & à creaturis Dei ad hominum opera. Eſt enim abominabilius ſi idolis quæ fabrefecerint homines honor habeatur,

[a] In prima ſecundæ, q. 19. ad 5.

[b] Libr. retractat.

quam si ante bufones & crocodilos, quos adorauerunt Ægyptii, creaturas Dei atque opera procidatur. Quamobrem procurat Satanas, vt secundum has humanis operibus honos habeatur, puta imaginibus & statuis, quas Græci idola, Hebræi Pesilim appellabant: neque hoc contentus eo tandem homines perducit, vt imaginibus ipsis (quarum metu ab offensionibus quodammodo absterretur) renuntiantes adorent ipsum: atq; vt impediat suos, ne redire in gratiam cum Deo possint, eos obstringit maleficiis insignibus & horrendis blasphemiis, ne vnquam veniam sperare audeant. Verbi gratia, autor est eis vt ad Dei contumeliam sacratas hostias præbeant bufonibus comedendas, instituto execrabili, quod ab eis solum seruari iubet, qui pro certo habent hostiam esse Deum, vt supra docuimus: similiter vt ad despectum Dei sagittis configant crucifixos, altero non minus detestando scelere, quod Magos Sagittarios in Germania dictos antehac Satana duce fecisse notauimus: iam vero desiuerunt isti, ex quo bona pars Germaniæ credidit, nihil in crucifixis diuinum esse. Vt enim animos scrutatur Deus & consilia hominũ introspicit, sic imitatus Deum Satanas se coli pro Deo curat, ꝙ maximi quiq; Magi factitãt eum demissa in terram facie adorantes, idq; adhibitis etiã ceremoniis & ritibus honorificis, qui Deo putantur grati, vt cum oscula iunguntur reliquiis, & lucernæ accẽduntur. Sic cultum sibi Satanas exhiberi iubet, vt in

iudi-

iudicio compertum est Magorum quatuor, qui apud Pictonas viui cremati sunt anno M. D. LXIIII. Hi enim dixerunt; se ad crucem quandam cum lucernis ardentibus podicem Satanæ apparentis hircina specie osculatos esse. Si Sacerdotes illi quos Monstreletus & Froissardus meminerunt cum bufonibus baptismum communicauisse hostiamq; illis præbuisse, nequicquam diuinitatis in hostia esse putauissent, non fuisset id officii desideraturus ab eis Satanas: neque Neroni Magorum ab omni memoria facile principi, aut Caligulæ istius patruo futurus autor, vt statuas Iouis, Vestæ, aliorumque proculcarent, nisi aliquam eis diuinitatem esse putauissent. Itaque in sortilegiis omnibus & abominandis Magorum communicationibus singulæ prope voces cruce, singulæ orationes Iesu Christi & S. Trinitatis nomine ac lustrali aqua (benedictam vocant) asperguntur: & si quod scelus cereis imaginibus opus est perpetrari, eas corporalibus, dum missa canitur, Satanas subdi iubet (vt permultis iudiciis fuisse compertum Paulus Grillandus[a] narrat) baptizari in eorum nomine, quos diris volunt defigere, & horrendas voces mysteriaque vsurpari, quæ profecto non vnquam imprimi sed in perpetuum supprimi oportuit. Illud vero ante omnia opus est obseruari, Satanam ab omni seculo Sacrificos, Aruspices & Sacerdotes ad se pellicere, vt omne genus religionis inquinet, eisque plus semper quam aliis facultatis ad nocendum conferat.

[a] Lib.2. de sortilegiis, ca.5.n.11.

ferat. Itaque Plato lib. de legibus 9. capitale supplitium in Sacerdotes decernit, qui sacrificiis & arte magica occiderunt: quód Rom. Senatusconsult. iudicatum fuisse supra annotauimus ad legis Corn. interpretationem l. ex Senatusconsulti. de sic. ff. legis de sicariis latæ pœna damnari qui sacrificia ista fecerit habuerit. Et apud Sprẽgerum, Paulum Grillandum, & Pontanum legimus maximos quosq; Magos sacerdotes exstitisse, vt populum totum corrumperent: nam quo sanctiorem atque integriorem ministrum Dei oportet esse vt populum sanctificet, orationesque & laudes Deo acceptas offerat, eo magis abominandum est facinus & detestabile, cum se is addicit Satanæ sacrificiaque exhibet, qui Deo sacrificare debuerat. Ipse enim Porph. à veteribus annotatum fuisse scribit, si quę sacrificia Ioui, Apollini, & aliis Diis indigne fierent, superuenire malignos spiritus & preces in execrationem verti: non quod Deus idololatrias (quas indicta capitali pœna vetat) probauerit, sed eum probabile est ad imperitorum mentem respexisse, & pro voluntate qua erant de eis iudicauisse. Iacobum Perusinum sacerdotem Grillandus ait *a* maximum fuisse totius Italiæ Magum, qui cum missam canens versus populum sese obuertisset vt diceret, *Orate pro me, &c.* die quodam dixit, Orate pro castris Ecclesiæ, quia laborant in extremis: eodemq; momẽto cæsa fuisse castra, quæ Perusio (vbi canebat missam) viginti quinque milliaribus aberant.

a Lib. 2. de sortileg. ca. 6.

Simi-

Similem historiam in Philippo Comminæo legimus de quodam Italo Viennēsi Archiepiscopo, qui præsente Ludouico Rege XI. die Epiphaniæ Missam celebrans in æde S. Martini Turonensis, quando pacem Regi osculandam præbuit, hęc verba pronūtiauit. Pax tibi, o Rex, hostis tuus est mortuus: & hora eadem compertum est Carolum Ducem Burgundię ad Nāceum in Lotharingia occidisse. Prophetas alios sub id tempus quam nunc afferat an pepererit Italia nescio: equidem valde metuo vt artem illam coluerit quæ ab aliis gentis istius frequentatur, quibus Satanas apud Principes vtitur emissariis, vt ista lue inficiat eos: multa enim de hoc bono Archiepiscopo Comminæus narrat, quæ nihil magis redolent quam veri Magi effecta certissima. Atque hæc ad dictum Wieri responsio, ridiculum id esse prædicantis quod suis Satanas imperat Crucifixos effringere, in terram despuere cum spectanda hostia proponitur, aquam lustralem vel benedictam non attingere. Idem vero Sagam nescio quam ridet, cui Satanas mandauit vt accurate calceos veteres asseruaret qui pro amuleto ab aliis Magis essent. Istud consilium Satanæ esse duplex assero significatione: calcei qui semper sordibus obducuntur, peccata significant: nam edicens Deus Mosi & Iosuæ, amoue calceos tuos, hic locus purus & sacer est, innuebat (inquit Hebræus Philo) animam optime à peccatis purgandam esse vt Deum contempletur & laudet.

Vt autē cum Satana conuersetur, eā opus est inquinari & immergi perpetua impietate sceleribusque atrocissimis: tum bonis suis administris auxiliatur Satanas. Quod si proprium istius rei sensum præoptaueris, Satanā diximus omnem operā consumere, vt homines à fide in Deū ad res creatas abducat, q̄ vera est definitio idololatriæ à Theologis tradita: ac proinde si quis crediderit, se calceis veteribus, periaptis, aliisve magis perlatis conseruari à malo posse, hic in perpetua hæret idololatria. Aliud etiā Satanas spectare solet, vt suos subditos ad obsequiū informet assuefaciatq;: sicut Satanam supra ostendimus puellam ad suam voluntatē pellecturū edixisse ei, vt sibi daret de capillitio, quod illa fecit: postea mandauisse, vt ad ædem S. Mariæ virtutū proficisceretur: hoc cum animaduerteret factū, rogauisse vt peregrinationē Compostellas ad S. Iacobū susciperet: id neganti posse, indixisse Satanā, vt in sinum forcipes inderet: q̄ postquam illa hoc consilio fecisset, vt à maligno spiritu sese liberaret, eū longe grauius q̄ ante fecerat institisse. Hoc autē certo certius est blasphemum illud in Deum fore, si præciperet Satanas legem diuinam obseruari, & illud quispiam studio obsequendi præstaret. Quamobrem illud inprimis cauendum est, ne quis vllo pacto Satanæ obsequatur. Quod ad Canonem Episcopi, toties à Wiero inculcatum, antea demonstrauimus, neque generali Concilio, neque Synodali fuisse factum, sed in Conciliabulo: & quod Magorum

rum exportationem negat id à Theologis omnibus improbari *a*: cum eam contra affirment Augustinus, Thomas Aquinas, Durandus, Bonauentura, Syluester Prieras, Inquisitores 5. Paulus Grillandus, & alii innumeri. Nihilominus tamen in canone, nec mirum, §. Magi. 26. q. 5. dicuntur Magi solo verbo fascinare & maleficium violentum committere: idemq; confirmant Hebræus Philo in libro de specialibus legibus, Augustinus & Tertullianus in Apologetico. Id etiam Lucanus hoc versu innuit:

a August. lib. 10. & 21. de ciuitat. Dei, Thomas in secunda secundæ, q. 95. art. 5 tit. de superstit. & in tractat. 1. part. q. 2. & tit. de miracul. q. 18. art. 5. & 11 de dæmon. Bonauentura in 3. sent. dist 19. q 3. Spreng. in malleo mal. Paul. Grilland. lib. 2. de sortil.

Mens hausti nulla sanie polluta veneni
Incantata perit.

Sprangerus scribit se in Germania vidisse Sagas, quæ repente verbo vnico homines enecabant, rē multo plus miraculosam quam sit trāsuectio: non quod istud efficiatur verbo, sed opera Satanæ, quem adorans Saga de ea re exorauerit. Quamquam non perficitur cædes huiusmodi, nisi aut Deus iuste maleficiū hominis male meriti vlciscatur, aut etiam permittat, vt ante demonstrauimus. Postremo cap. de Lamiis Wierus cœlum terræ miscet, vt effugium Magis comparandum esse doceat ridiculo quodam elencho, nec absimili ab eo quem à Corace Tisiaque prolatum narrat Gellius. Nam sic ait ille, Sagis pœnitentibus oportet ignosci, vt hæreticis ignoscitur: obfirmatis vero condonari, ne corpus & anima perimantur pariter. Sic, magistro suo in iure dicebat Tisias, si persua-

fero me nihil debere ſoluere, abſoluar ſenten-
tia: ſi perſuadere non potuero, ne tum quidem
exoluam quicquam: nam effecturum ſe promi-
ſit Corax vt bonus orator fiam, id eſt, quicquid
placuerit oratione perſuadeam. Ad illud magi-
ſter dixit, ſi iudicibus poteris perſuadere nihil
deberi abs te, mihi tamen ſoluturus es, quia bo-
nus orator fueris iudicatus: Sin autem eo con-
demnaberis quod perſuadere non potueris, et-
iam mihi ex ſententia ſolues: Iudices ſentẽtiam
ferent, mali corui malum ouum. Ita Wiero re-
geram, ſi prædones atq; ſicarii, quamuis reſipiſ-
centes, diuinis humaniſq; legibus addicuntur
morti, quia executio iuris & pœna maleficiorũ
à culpa & pœnitentia diſtant longiſſime: omni-
no æquius futurum eſt, vt obfirmatus Magus,
omnibus prędonibus, ſicariis, & parricidis pe-
ior, reuſque diuinæ & humanæ maieſtatis læſæ,
mulctetur morte. Pœnitentia autẽ efficit vt cõ-
donetur culpa, quam Wierus à pœna neſciuit
diſtinguere. Poſtquam Dauidi indicaſſet Deus
culpam eius cõdonari, non eo minus pœnas de
eo viſum eſt ſumere: & quamuis Deus dixiſſet
Moſi peccatum populi condonatum eſſe, ſeue-
re tamen fuit caſtigatus. Quamobrẽ paulo poſt,
Ego ſum, inquit *a*, Deus maximus, æternus,
exercens miſericordiam, condonans peccata &
iniquitates, ſed impunita non ſinens: vt habet
textus Hebræi veritas & Vatabli interpretatio.
Non quod peccata omnia pro merito eorũ pu-
niat, nam humanum genus iam olim periiſſet:
verum

Κόραξ, coruus.

a Exod. 34.

verum exercet Deus iudicium, iustitiam, & misericordiam. Iudicium quidẽ, peccata hostium coniuratorum ex merito eorum puniendo: iustitiam, mercedem cuique benefactorum causa tribuendo: misericordiam vero, tum amplius benefaciẽdo, tum lenius castigando quam promereatur quisquam. Hoc vnum est è præstantissimis sacræ scripturę mysteriis, ac fortasse minime omnium à plerisq; intellectum: Ieremias enim has proprietates cum vehementissima exclamatione assignat Deo. Quod si Deus deliberauerat populum suum in deserto morte afficere (is autem erat animarum octies decies centies mille minimum) quod procidissent coram imagine contra Legem venientes, sacrificia ei obtulissent, si etiam vtcunq; resipuerint, ex eis tria millia repente enecauit: quid, obsecro, mereantur Magi, Satanam adorantes & sacrificantes ei? Ecquis igitur Wierum non dixerit à Deo plane reiectum esse, qui rem adeo absurdam sit ausus scribere, condonari eis oportere qui blasphemant Deum peruicacissime & bellũ ἄσπονδον aduersus eum gerunt? Melius fuisset cum Wiero actum, si aperte dixisset vt Agesilaus *a*, qui de amici cuiusdam causa ad Iudices scribebat in hanc sententiam, si ius cum eo faceret, secundum eum iudicarẽt: sin contra ius ageret, viderent tamen Iudices ne litem amitteret; nam vtcunq; esset, amicum in lite volebat vincere. Idem Wierus satagit, qui Magis si resipuerint, veniam dari cupit; si peruicaces fuerint, itidem

a Plutarch in Apophthegm.

condonari, ne corpus & anima eorum intereāt: itaque reus est communis Magorum supplicii, prout diserte cauetur lege *a*, quisquis Magum reum publicum seueritati legum subtraxerit, is vltimo cum Magis supplicio pereat. Quod autem Wierus sub finem incalescens & ira percitus Iudices vocat carnifices, magnū certe illud est præsumptionis argumētum, ab eo valde metui ne quis Magus plus satis eloquatur, eumque puerulos imitari qui ex metu de nocte canunt. Res autem omnium absurdissima quæ in diuinis & humanis legibus obseruari possit, persæpe à Deo in Lege & à Iurecons. *b* adducta, nimirum ne crimina impune abeāt, res inquam ista argumentis Wieri implicatur, quando voce maxima asserit blasphemis, incestis, parricidis, aduersariis Dei & naturæ, id est, Magis cōdonandum esse, licet in blasphemiis sceleribusq; horrendis perseuerent. Animaduertens autē Wierus tandem diuinas æque ac humanas leges sibi obsistere omniumque gentium consuetudinem, vt dicta sua circumuestiat aliqua specie, Dei legem in duobus locis sibi putauit corrumpendam. Primum enim scribit *c* lege Dei præcipi, vt falsi testes afficiantur morte: deinde mandari vt fur occidatur qui de die domum alterius vi perruperit. Si acta notarius, actuarius, aut Iudex corruperit, dignus est suspēdio. Wierus his duabus lineis Dei corrupit legem. Nam falsum testem lex Dei *d* supplicio idem addicit quod in alterum fuisset importaturus: si falsum

a l. vlti. de malefic. C.

b l. conueniri. de pact. dot. l. si maritus. §. legis. de adult. l. ita vulneratus. ad l. Aquil. ff.

c Cap. 24. de Lamiis, col. 6. num. 10.

d Deut. 19.

pro teſtimonio dixerit ad tollendum vitam, teſti vitam ademptum iri: ſi ad flagra incutienda, perpeſſurum flagra: ſi ad mulctam vnius aurei, aureo mulctatum iri. Impudentius vero altera Lex ab eo corrupta eſt: Lex enim ſiquis interdiu furem occiderit, cum ſancit reum eſſe ſanguinis *a*, contra quam Wierus aſſerit. Capitalius vero falſi crimen illud eſt, cum legem Dei vetantem ne præſtigiatrix ſinatur viuere, de venefica ſolum dicit accipi oportere. Nam lex Dei de ea loquitur quæ faſcinat, quæ præſtinguit oculos, & id quod non eſt videndum exhibet: nempe id pro certo ſtatuens, non poſſe hoc fieri niſi cum Satana fœdus interuenerit. Sed vt tandem aliquando finem ſcribendi faciamus, reſtat vt omnes videant & iudicent, potiusne blaſphemiis & falſis ſermonibus Wieri ſit hærendum quam lege Dei toties in ſacra Scriptura inculcatę, qua pœnę capitales in Magos maxima grauiſſimaque Dei execratione infeſtos decernuntur: potiusne cum tenui Medico faciendum, quam cum libris & ſententiis philoſophorum omnium, qui vno ore condemnauerunt Magos: potiusne tenendæ pueriles Wieri argutiæ, quam Platonis leges, 12. tabulæ, prudentum reſponſa, Imperatorum placita, decreta populorum Legiſlatorumq; Perſarum, Hebræorum, Græcorum, Latinorum, Germanorum, Gallorum, Italorum, Hiſpanorum, Anglorum capitales pœnas conſtituentium aduerſus Magos & eos qui aut receptauerint Magos, aut impunitatem

a Exod. 22.

tatem eorum procurauerint: potiusne habenda Wiero fides quam communi populorum, Regum, Principum, Legiſlatorũ, Magiſtratuum, Iurecoſſ. experientiæ, qui euidentiſſime impia & execrabilia comperta habuerunt ſcelera quibus contaminantur Magi: potiusne eundum in ſententiam illius hominis qui diſcipulus fuit Magi, omnium qui ſuo ſeculo vnquam exſtiterint peritiſſimi, quam Prophetis, Theologis, Doctoribus, Iudicibus, & Magiſtratibus accedendum, qui veritatem explorauerunt permultis millibus violentarum præſumptionum, accuſationum, teſtimoniorum, repetitionum, comparationum, recognitionum, reſipiſcentium animorum, & confeſſionum ſibi ad mortem vſque conſtantium. Habemus quoque Dei ipſius iudicium *a*, qui ſe exponit Paleſtinæ gentes è terra exſtirpaſſe nõ aliam ob cauſam quam propter horrenda ſortilegia quibus vtebantur, qui ſe non Magos ſolum pronuntiauit exterminaturum, ſed eos omnes etiam qui Magos ſinent viuere *b*, qui Ieremiæ edixit *c* quam maxima voce prædicaret ſe igne cædibuſque euerſurum eſſe Hieroſolyma omneſque incolas ob execranda Manaſſis Regis ſortilegia. Hæc ergo mihi videntur ad Wieri libros reſponderi poſſe. A te autem, vir clariſſime, lectoribuſque omnibus veniam mihi dari poſtulo, ſi quid aſperius forte conſcripſerim: etenim fieri non poteſt, vt quiſquis vel leuiſſimo honoris Dei ſtudio afficitur, tot blaſphemias audiat & legat ſine ſtomacho

a Deut. 18.
b Leuit. 20.
c Ierem. 5.

macho iustissimaque indignatione, prout sanctissimis hominibus Prophetisque accidit si quando rerum tam abominandarum meminissent: quarum recordatione totus perhorresco & zelo accendor, quo omnes inprimis opus est inflammari, ne Dei honos sic teratur & proculcetur eorum pedibus, qui scelera, blasphemias impunitatemque Magorum solent defendere.

FINIS.

